

เพลงพื้นเมืองจากตำบลพนมทวน อำเภอพนมทวน
จังหวัดกาญจนบุรี

THE LIBRARY
COLLEGE OF EDUCATION.
BANGKOK. THAILAND.

ปริญญาโท

ของ

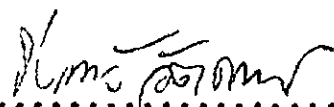
สุมาลย์ เรืองเดช

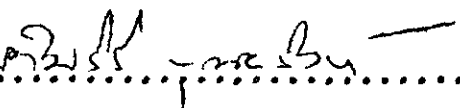
เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

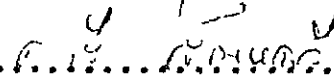
วันวาคม ๒๕๑๙

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิตได้พิจารณาปัญหานี้นี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้

784.49593
ส246พ
ร.3

..........ประธาน

..........กรรมการ

..........กรรมการ

ธันวาคม ๒๕๑๗

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยก็ โดยความช่วยเหลือจาก คร. กิ่งแก้ว อัคราการ
ซึ่งเป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับวิชาคหิชาชาวบ้าน อันเป็นจุดที่ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาทางค่านนี้โดยเฉพาะ
และได้กรุณาเป็นประธานควบคุมการวิจัย รองศาสตราจารย์ เต็มสิริ บุญยสิงห์ และ ศาสตราจารย์
ดร. อารี สันตวิ กรุณาให้คำปรึกษาและควบคุมการวิจัย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ.ที่นี้

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้รับความร่วมมือจากวิทยากรทุกท่านเป็นอย่างดี โดยเฉพาะ
คุณบุญชู คุณพันธ์ ซึ่งกรุณาให้ข้อมูลและให้ความรู้ทั้งยังให้ที่พัก ระหว่างผู้วิจัยไปเก็บรวบรวมข้อมูล
คุณครูภูมิมา ภูมิรินทร์ หัวหน้าหมวดการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดอนเมือง
เกี่ยวกับอำเภอนนทบุรี คุณบุญปนา อายุยง ช่วยทางด้านการจัดพิมพ์ ทำให้งานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จ
ลุล่วงไปได้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

สุมาลย์ เรืองเดช.

สารบัญ

บทที่	หน้า
๑. บทนำ	๑
ความมุ่งหมายในการศึกษา	๔
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	๔
ขอบเขตของการศึกษา	๕
ข้อตกลงเบื้องต้น	๕
คำจำกัดความศัพท์เฉพาะ	๕
วิธีดำเนินการค้นคว้า	๖
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า	๗
๒. พันธุมิเกี่ยวกับท้องถิ่นและวิทยาการ	๑๑
จังหวัดกาญจนบุรี	๑๑
อำเภอพนมทวน	๑๖
ประวัติอำเภอพนมทวน	๑๗
อำเภอพนมทวนในปัจจุบัน	๑๘
ตำบลพนมทวน	๒๐
วิทยาการ	๒๒
๓. ผลการรวบรวมและศึกษาวรรณกรรม	๒๔
ตอนที่ ๑ เพลงเด็ก	๒๖
๑.๑ เพลงกล่อมเด็ก	๒๘
๑.๒ เพลงปดอบเด็ก	๔๘
๑.๓ บทเด็กเล่น	๕๔

ตอนที่ ๒ เพลงประกอบการเล่นพื้นเมือง

๒.๑	เพลงร่ำวง	๖๔
๒.๒	เพลงปี่พาทย์	๘๐
	- เพลงเห่ขับ	๘๕
	- เพลงยั่ว	๙๙
	- เพลงพวงมาลัย	๑๓๓
	- เพลงฉ่อย	๑๔๒
	- เพลงทรงเครื่อง	๑๔๘
	- เพลงจาก	๑๖๑
๒.๓	เพลงประกอบการเดินเบ็ดเตล็ด	
	- เพลงคลองช้าง	๑๕๙
	- เพลงเข่าผี	๑๙๐
	- เพลงเจ็ญผี	๑๙๑
	- เพลงโหม่งเจ้ากรรม	๑๙๕

ตอนที่ ๓ เพลงประกอบพิธี

๓.๑	เพลงแหนางแมวและเพลงบันเมฆ	๑๘๓
๓.๒	เพลงขานทาง	๑๙๐
๓.๓	เพลงส่งกลลำพวน	๑๙๑
๓.๔	เพลงชักกระดาน	๑๙๕
๓.๕	เพลงพิชฐาน	๑๙๙
๓.๖	เพลงร่ายพระบา	๒๐๑
๓.๗	บททำขวัญ	๒๑๙
	- บททำขวัญนาค	๒๒๑
	-- บททำขวัญจุก	๒๒๓

บทที่

หน้า

๓.๘ บทเขมยี่

๒๔๒

๓.๙ บทแหล

๒๕๐

- แหลกัณฑาชาลี

๒๕๑

- แหลประวัติพระพุทธรเจ้า

๒๕๑

- แหลเรื่องนกกกระจาบ

๒๕๒

- แหลพาหุขแปล

๒๕๓

- แหลไตรลักษณ์

๒๕๔

๔ สรุปผลการศึกษา อภิปราย และข้อเสนอแนะ

๒๕๔

ความมุ่งหมายในการศึกษา

๒๕๔

วิธีดำเนินการ

๒๕๔

สรุปผลการศึกษา

๒๕๔

อภิปรายผล

๒๖๐

ข้อเสนอแนะ

๒๖๓

บรรณานุกรม

๒๖๖

บัญชีแผนที่

แผนที่

หน้า

๙

๑.	แผนที่แสดงอาณาเขตจังหวัดกาญจนบุรี	๒๒๔
๒.	แผนที่แสดงตำบลและหมู่บ้านสำคัญในอำเภอพนมทวน	๒๒๕

บทที่ ๑

บทนำ

เพลงและการละเล่นพื้นเมืองนั้นจัดเป็นส่วนหนึ่งของคติชาวบ้าน (Folklore)

ที่น่าสนใจยิ่ง เพราะเพลงสะท้อนให้เห็นชีวิต ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ ของชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น สุนันทา โสรจจ์ กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการที่ชาวบ้านระดมขบวน เพลง และการละเล่นขึ้นนั้นก็เพื่อความบันเทิงและเพื่อความภารกิจอันหนักเหนื่อย เริ่มแรกอาจจะทำกันอย่างสนุกสนาน ลมวงกันเดานันทาน ต่อมาจึงถูกประคับประคองให้กลายเป็นนิทานคำกลอน หรือการขับเสภา จนกระทั่งมีผู้คิดดัดริยาอาการประกอบการขับร้องนั้น กลายเป็นท่าทางการข่อนรำ ระบำ รำเต้น หรือกลายเป็นโขน ละคร ไปในที่สุด

มนตรี ตราโมท ได้ให้ความหมายของเพลงพื้นเมืองไว้ว่า " หมายถึงเพลงของชาวบ้าน ในท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็ประดิษฐ์แบบแผนการร้องเพลงของตนไปตามความนิยมและ สำเนียงภาษาพูดที่เปลี่ยนแปลงแตกต่างกันไป เพลงแบบนี้มักจะนิยมร้องกันในเวลาเทศกาลหรืองาน ที่มีการชุมนุมผู้คนในหมู่บ้านมาร่วมรื่นเริงต้นขวัญครั้งคราวเช่น ตรุษ สงกรานต์ ขึ้นปีใหม่ ทอดกรูิน ทอดผ้าป่า และในการลงแขกเอาแรงกันในกิจอันเป็นอาชีวะ เช่นเกี่ยวข้าว ปลูกข้าว เป็นต้น " ๒

สำหรับเนื้อร้องและทำนองของเพลงพื้นเมืองนั้น ไม่มีระเบียบแบบแผนว่าจะต้องใช้เสียงใด สูงต่ำแค่ไหน ไม่มีการแต่งไว้อวตงหน้า ทำนองและเนื้อร้องเกิดขึ้นในใจอย่างไรก็เปล่งเสียงออกมา อย่างนั้น เพลงพื้นเมืองทั้งหมดเป็นเพลงที่พื้นทำนองง่าย ๆ และซ้ำ ๆ เนื้อร้อง อาจสั้นหรือยาวก็ได้

๑ สุนันทา โสรจจ์ โขนละครข่อนรำและการละเล่นพื้นเมือง หน้า บทนำ

๒ มนตรี ตราโมท การละเล่นของไทย หน้า ๕๐

ส่วนเหตุจูงใจที่ทำให้เกิดนั้น ม.ล. คุ้ย ชุมสาย กล่าวว่า " ก็แล้วแต่ในขณะนั้นตัวผู้ขับร้องเพลง ชาวบ้านจะอยู่ในสภาพใด เช่นการออกแรง รวบกันก็ร้องว่า 'วูยเอวูย เอ้าวูยเอวูย' เสียงก็ สูงต่ำไม่เท่ากัน และเมื่อมีคำอื่น ๆ แทรกเข้ามาก็จะกลายเป็นเพลง ส่วนเพลงกล่อมเด็กก็อาจจะ ทำเสียง โอ โอ อือ อ่า ขึ้นก่อนแล้วแปรท่าเองไป หากคำใส่เข้าก็กลายเป็นเพลงกร่อมเด็ก เพลงขึ้นเบื้องอื่น ๆ เช่น เพลงเกี่ยวข้าว เพลงพวงมาลัย เพลงเรือ อาจจะเกิดจากเหตุ จูงใจในเชิงสุขารมณ์ เช่น เพลงเกี่ยวข้าวเกิดจากสุขารมณ์ที่ประสบความสำเร็จในการงาน เพลงพวงมาลัยเกิดจากสุขารมณ์ที่ชายหนุ่มหญิงสาวมีโอกาสมาพบปะกัน และเพลงเรือเกิดขึ้นจาก สุขารมณ์ที่ได้พายเรือเล่นในฤดูน้ำเจ็มนองทั่วไป "

เกี่ยวกับเนื้อร้องของเพลงพื้นเมืองนั้น นุ่ม อยู่ในธรรม กล่าวว่า เนื้อร้อง ของเพลงพื้นเมืองจะมีเหมือนกันอยู่อย่างหนึ่งคือ ผู้ชายร้องเกี่ยวผู้หญิง และผู้หญิงร้องตอบ หรือซักถามผู้ชาย สิ่งสำคัญในการร้องอยู่ที่ผู้ร้องหรือที่เรียกว่า ขอเพลง แม่เพลง ต้องคิด กลอนสคร้องแกกันด้วยไหวพริบปฏิภาณ ทำให้เกิดความสนุกสนานทั้งผู้ร้อง ผู้ฟัง จะมีผิดเพี้ยนไปบ้างก็ ค่อยยกเอาพระธรรมวินัย หรือความสำคัญของเทศกาลขึ้นมาว่ากลอน เช่นว่า เพลงบอกหรือเพลง บานอกของภาคใต้ "

ม.ล. คุ้ย ชุมสาย มีความเห็นว่า เพลงชาวบ้านของไทยมักจะเป็นเพลงที่สนุกสนาน เป็นเพลงเชิงสวาท และเป็นเพลงเชิงตลกโปกฮาแทบทั้งนั้น เพลงชาวบ้านที่ออกมาจากอารมณ์ เศร้า หรืออารมณ์ว่าเหวไม่คอยจะมี เช่นนี้จะสันนิษฐานได้หรือไม่ว่า คนไทยชอบสนุก และ ชีวิตของคนไทยไม่ค่อยจะได้มีเวลาคร่ำคร่าดำน้ำมาก หรือว่าคนไทยเศร้าโศกไม่ค่อยเป็น หรือว่า คนไทยเศร้าโศกเป็นเหมือนกัน แต่ไม่ชอบแสดงออก

เพลงและการละเล่นพื้นเมืองนั้น ในทุกภาคของประเทศไทย เช่นในภาคเหนือ
มีเพลงขอ ภาคอีสานมีเพลงแว่ว หรือที่เรียกว่าลำ ภาคใต้มีเพลงนา เพลงเรือ
และในภาคกลางก็มีเพลงต่าง ๆ เช่น เพลงปรบไก่ เพลงเรือ เพลงบวงมาลัย ฯลฯ
แต่เพลงพื้นเมืองในภาคต่าง ๆ นั้นจะมีทำนอง สำเนียง บทสลับ นิดแยกแตกต่างกันไป ดังที่
ประเวช ภูมิธ ก่อว่าไว้ว่า " แม้แต่ละภาคจะมีภาษาพูดเป็นภาษาไทยอย่างเดียวกัน แต่ความ
เปลี่ยนแปลงของสำเนียง ถ้อยคำ ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละท้องถิ่นก็มีอิทธิพลที่จะ
บิณฑ์ให้ ทำนอง สำเนียง เพลง และบทกลอนผิดเพี้ยนกันไป ตามภูมิสำเนานั้น ๆ " ^๑

นอกจากเพลงพื้นเมืองดังที่กล่าวมาแล้ว การผูกถ้อยคำให้คล้องจองกัน และใส่ทำนอง
ลงไปในบททำขวัญต่าง ๆ และเพลงเด็ก อันประกอบด้วยเพลงกล่อมเด็ก บทปลอบเด็ก และบท
เด็กแฉ่ง จ้วนเป็นสิ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะสิ่งเหล่านี้ได้จดจำและถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากรุ่น
ปาก เป็นเวลาหลายชั่วอายุคน ถ้าไม่ได้รับความสนใจและถ่ายทอดไว้ นับวันก็จะสูญไป
เป็นที่น่าเสียดายยิ่งนัก

การศึกษาคติชาวบ้านนั้น เป็นการศึกษาค้นในแง่ความรู้สึกนึกคิดและการแสดงออกทาง
วาจาเป็นส่วนใหญ่ การศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับเพลงพื้นเมือง เพลงประกอบพิธี และเพลงเด็ก
ของสังคมใดสังคมหนึ่งในแง่ของคติชาวบ้าน จะทำให้รู้จักกันในสังคมนั้น ๆ ได้ว่ามีความเป็นอยู่
นิสัยใจคอ ขนบธรรมเนียมและประเพณีเช่นไร ดังที่ ท.กอลอยไม ๑ อวยุทธา ก่อว่าไว้ว่า
" สมัยเมื่อฝรั่งมีอาณานิคมตามดินแดนต่าง ๆ ก็ได้พยายามศึกษาค้นคว้าเรื่องราวต่าง ๆ ที่จะทำให้
ทราบนิสัยใจคอและความคิดเห็นของชาวพื้นเมืองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ นักค้นคว้าเหล่านี้ได้
พยายามรวบรวมเพลงพื้นเมืองของราษฎรสามัญมาวิจารณ์มากที่สุด เพราะเพลงพื้นเมืองนั้นเปรียบ
เหมือนกับกระจกเงาที่ฉายความรู้สึกนึกคิด ความชอบใจไม่พอใจ ความมุ่งมาดปรารถนาอันแน่วแน่
เป็นนิสัยของคบ เพลงร้องเล่น เพลงเกี้ยวว้าว เพลงกล่อมลูก เพลงร้องในเทศกาลนักษัตรฤกษ์
ต่าง ๆ ให้ความรู้มากในเรื่องลักษณะของคน " ^๒

^๑ ประเวช ภูมิธ ดนตรีไทยปริทัศน์ หน้า ๘๓ - ๘๕

^๒ ท.กอลอยไม ๑ อวยุทธา วัฒนธรรมพื้นเมือง อ.ส.ท. ตุลาคม ๒๕๐๘ หน้า ๒๔ - ๓๐

จากความสำเร็จและลักษณะที่น่าสนใจของเพลงและการละเล่นพื้นเมือง เพลงประกอบ พิธี และเพลงเด็กดังกล่าวแล้ว ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น แต่การที่จะศึกษาค้นคว้าให้ครบทุกท้องถิ่นเป็นเรื่องที่ทำได้ยากยิ่ง จึงได้เลือกศึกษาเฉพาะเพลงและการละเล่นพื้นเมือง เพลงประกอบพิธี และเพลงเด็ก ในหมู่บ้านทวน ตำบลพนมทวน อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งอยู่ในภาคกลางของประเทศไทย สาเหตุในการเลือกหมู่บ้านอาจสรุปได้ดังนี้คือ

๑. หมู่บ้านทวน ตำบลพนมทวน อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี มีลักษณะคล้ายคลึงกับหมู่บ้านอื่น ๆ ที่อยู่ในภาคกลาง และชาวบ้านในหมู่บ้านทวนก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับชาวบ้านไทยในภาคกลาง ดังนั้นหมู่บ้านและชาวบ้านจึงสามารถที่จะเป็นตัวแทนของหมู่บ้านและชาวบ้านในชนบทภาคกลางได้

๒. ชาวบ้านในหมู่บ้านทวน และในตำบลอื่น ๆ ในอำเภอพนมทวนยังรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีแบบไทยไว้หลายอย่าง นอกจากนี้ยังมีการเล่นพื้นเมืองประจำถิ่น อันได้แก่ เพลงพวงมาลัย เพลงเหยียบ ในเทศกาลต่าง ๆ แต่มิวันก็จะน้อยลง เพราะคนรุ่นใหม่ไม่สนใจเท่าที่ควร ผู้ศึกษาจึงเห็นเป็นการสมควรอย่างเร่งด่วนที่จะต้องศึกษาและบันทึกไว้

ความมุ่งหมายในการศึกษา

๑. เพื่อรวบรวมเพลงประกอบการเล่นพื้นเมือง เพลงประกอบพิธี และเพลงเด็ก จากชาวบ้านในหมู่บ้านทวน ตำบลพนมทวน อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

๒. เพื่อศึกษาและจำแนกรูปแบบของเพลงประกอบการเล่นพื้นเมือง เพลงประกอบพิธี และเพลงเด็กที่รวบรวมได้

๓. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมประจำถิ่นแขนงอื่น ๆ จากข้อมูลที่รวบรวมได้

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

๑. เป็นการเผยแพร่ เพลงประกอบการเล่นพื้นเมือง เพลงประกอบพิธี และเพลงเด็ก ของชาวบ้านในหมู่บ้านทวน ตำบลพนมทวน อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

๒. เป็นการช่วยดำรงวัฒนธรรมประจำถิ่น ซึ่งเป็นสมบัติอันมีค่ายิ่งต่อท้องถิ่น

ประชาชน และประเทศชาติ

๓. ผลของการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจในวิทยาการแขนงนี้และเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษารั้วนี้จะรวบรวมข้อมูลเฉพาะเพลงประกอบการเล่นพื้นเมือง เพลงประกอบพิธี เพลงเด็ก จากวิทยากร ๑๒ คน

วิทยากรทั้งหมดเป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาในตำบลหนองหวน จังหวัดกาญจนบุรี

ข้อตกลงเบื้องต้น

การศึกษารั้วนี้จะศึกษาเฉพาะหมู่บ้านหนองหวน ซึ่งได้แก่หมู่บ้านที่ ๑ - ๒ - ๓ ในตำบลหนองหวน อำเภอหนองหวน จังหวัดกาญจนบุรี ส่วนการบันทึกข้อมูลที่ได้จะถอดข้อความจากแถบบันทึกเสียง แล้วจัดเป็นตัวอักษรตามแบบอักษรและรูปวรรณยุกต์ของภาษากลาง โดยไม่เจาะจงถึงความเพี้ยน แร่ง ของสำเนียงที่เป็นไปตามทำนองเพลงและสำเนียงพูดของวิทยากร

คำจำกัดความศัพท์เฉพาะ

เพลง หมายถึง ทำนองการขับร้องที่มีเนื้อร้องคล้องจองกัน มีลักษณะเป็นคำกลอนง่าย ๆ ในรายงานนี้แบ่งเป็น ๓ ประเภทคือ

๑. เพลงประกอบการเล่นพื้นเมือง
๒. เพลงประกอบพิธี
๓. เพลงเด็ก

ชาวบ้าน หมายถึง ชาวบ้านในหมู่บ้านที่ ๑ - ๓ ตำบลหนองหวน อำเภอหนองหวน จังหวัดกาญจนบุรี

วิทยากร หมายถึง บุคคลผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นชาวบ้านในตำบลหนองหวน

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลแบบปฐมภูมิ (Primary Data)

ซึ่งได้จากวิทยากรจำนวน ๑๒ คน ซึ่งเป็นผู้มีภูมิลำเนาในหมู่บ้านที่ ๑ - ๒ - ๓ ตำบลเทพพนม อำเภอนมพูน จังหวัดกาญจนบุรี

เอกสารที่ใช้ประกอบการศึกษาค้นคว้าได้จากแหล่งต่อไปนี้

ที่ว่าการอำเภอนมพูน จังหวัดกาญจนบุรี

ศูนย์ส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี

หอสมุดมหาวิทยาลัยเกริ่นกรีนทวีโรด ประสานมิตร

หอสมุดแห่งชาติ

หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

หอสมุดคณะกรรมาธิการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ

เครื่องบันทึกเสียง และแถบบันทึกเสียงแบบตลับขนาด ซี. ๖๐ ๑๕ ม้วน

กล้องถ่ายรูปสำหรับบันทึกภาพสำคัญ เช่น สถานที่สำคัญในหมู่บ้านและวิทยากร

วิธีการรวบรวมข้อมูล

ใช้วิธีสัมภาษณ์วิทยากรในรายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลแถบบันทึกไว้วอยเครื่องบันทึกเสียง สถานที่ใช้ในการสัมภาษณ์ส่วนตัว เป็นบ้านของวิทยากรและสถานที่ในหมู่บ้านเทพพนม แล้วถอดข้อความจากแถบบันทึกเสียงเป็นตัวอักษร

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล จัดกระทำและนำเสนอผลแบบพรรณนาวิเคราะห์

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน^๑ ได้ให้ความหมายของเพลงไว้ว่า หมายถึง ลำนำ ทำนอง คำขับร้อง ทำนองดนตรี กระบวนวิธี รำคาบรำทวน ซึ่งการร้องแกกัน มีเนื้อต่าง ๆ เช่น เพลงปรบไก่ เพลงฉ่อย

เกี่ยวกับการเล่นเพลง ในหนังสือวิถีชีวิตชนบท^๒ ได้กล่าวถึงการเล่นของ ชาวชนบทว่าเป็นของสำคัญส่วนหนึ่งที่ผู้รักหาหาบรู้ควรเอาใจใส่ เพราะในการเล่นเพลงนั้นเอง จะพบขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อถือ ตลอดจนเรื่องราวความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่สืบต่อกันมาแต่โบราณแทรกอยู่ ความรู้เหล่านี้เป็นคลังแห่งปัญญาให้เห็นความเป็นอยู่ของบรรพบุรุษแต่ก่อน ซึ่งในหนังสือพงศาวดารมอญล้านนา^๓ และได้นำความหมายของคำว่า "เพลง" ไว้ว่า น่าจะเป็น จำเคี้ยวกับคำว่า เพลง ซึ่งหมายถึงคำพูดที่เปล่งออกมาในเวลาที่มีความรื่นเริง ส่วนอีกความหมายหนึ่งนั้น หมายถึงขอมหรสพชนิดหนึ่งที่ร้องแกกัน เช่น เพลงปรบไก่ เพลงฉ่อย และโคยกท้าวอย่างเพลงที่หอสมุดแห่งชาติได้เก็บถว้ไว้ เช่น เพลงโคราช เพลงฉ่อย เพลงเรือ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงสงพ่าง เพลงพิสดาร เพลงทวงมาลัย เพลงระบำ เพลงปรบไก่ เพลงเพ็ญทอง เพลงชาวเหนือ เพลงชาวใต้ เพลงชาวไท เพลงสวรรค์ เพลงพาคควาย มนตรี ตราโมที^๓ มีความเห็นเกี่ยวกับเพลงพื้นเมืองว่า หมายถึงเพลงของ ชาวบ้านในท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็ประดิษฐ์แบบแผนการร้องเพลงของตนไปตามความนิยม เรื่องของเพลงพื้นเมืองที่ร้องกันก็ดูเหมือนจะมีอยู่อย่างเดียวกันคือ เรื่องผู้ชายเกี้ยวผู้หญิง แล้ว

๑

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๓ หน้า ๖๖๘

๒

ภาคีสมาชิกราชบัณฑิตยสถาน วิถีชีวิตชนบทต่าง ๆ ภาค ๒๕ ๕๑ หน้า

๓

มนตรี ตราโมที การละเล่นของไทย ๑๒๒ หน้า

ผู้หนึ่งก็ตอบหรือซักถาม หรือว่าผู้ชายให้เจ็บ ๆ เท่านั้น สิ่งสำคัญในการรังก้อยอยู่ที่ผู้ร้องเองต้องคิดค้นกลอนสด ร้องแกกันด้วยปฏิภาณทำให้เกิดรสทุกทั้งสองฝ่าย มาในตอนหลัง ๆ ผู้ว่าเพลงมีความชำนาญชำนาญแล้วค่อย ๆ จึงคิดหาทางแยกแยะการร้องเพลงไปต่าง ๆ นานา เช่น ักหาหาหนี่ ซึ่งรู้ คีฬามากตัว เพลงนั้นเมืองที่ชื่ออยู่ในประเทศไทยมีหลายชนิด เท่าที่รู้จักหรือพบหลักฐานก็คือ เพลงโคราช เพลงเพ็ญทอง เพลงฉวย เพลงอีแซว เพลงเรือ เพลงสวรรค์ เพลงเกี้ยวขาว เพลงเขาควาย เพลงดงป่า เพลงขาวเหิเรือ เพลงพินฐาน เพลงชาวไร่ เพลงเต็นท์กำ เพลงรำเกี้ยว เพลงขวงบาลย์ เพลงชาวไร่ เพลงระบำ เพลงบานนา เพลงปรบไก่ เพลงแอ่วแคน เพลงแอ่วซอ เพลงควงคอกใบ เพลงดองโขง เพลงบอกล เพลงกำพริค ๆ ล ๆ ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างเพลงขึ้นไว้ถึง ๖ ชนิดคือ เพลงปรบไก่ เพลงเกี้ยวขาว เพลงอีแซว เพลงพวงบาลย์ เพลงเรือ

วิทยุ จิตธรรม^๑ กล่าวว่า เพลงชาวนานเกิดจากประเพณี คานา หรือวัฒนธรรมของชุมชนในดินหรือเขตนั่น ๆ นับตั้งแต่ชนชั้นที่ไร้ความเจริญไปจนถึงชนชั้นที่เจริญแล้วและมีลักษณะพิเศษไปตามความนิยมของดินนั้น ๆ เพลงชาวนานได้ร้องสืบต่อกันมาโดยการจำถ่ายทอดกันมาทางปากหลายชั่วอายุคน ต่อมากลยมีสื่อเสียง มีแบบสัมผัสคล้องจอง ท่วงทำนองไปตามแบบของภาษาถิ่นนั้น ๆ ในการร้องเพื่อความบันเทิงต่าง ๆ จะมีจังหวะดนตรีท้องถิ่น (folk music) และมีการร้องรำทำเพลงไปด้วยจึงเกิดเป็นระบำชาวนาน (folk dances) เข้ามารวม เพลงชาวนาน^๒ ร้องรำในงานบันเทิงต่าง ๆ

นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้นำเพลงชาวนานภาคใต้ที่ถ่ายทอดมาจากชาวนานโดยตรงไว้ ๔ เพลง คือ เพลงเรือ เพลงนา เพลงบอกล คำตัก (บทร้องสำหรับกลุ่มชวัญนาถ)

ม.ล. ตูย์ ชุมสาย^๒ กล่าวว่า เพลงเป็นต้นกำเนิดของวรรณคดี เช่น เนื้อเพลง

^๑ วิทยุ จิตธรรม กิจชาวนาน เพลงชาวนาน ๘๖ หน้า

^๒ ตูย์ ชุมสาย ม.ล. วรรณกรรมพื้นบ้านเชิงจิตวิทยา หน้า ๔๕ - ๕๐

ที่ชาวนิวกินียุโรปซักร้อง ถ้าเราฟังในหูเรา มีด้วยคำละสลวย และปี่ปรัญหาหรือคำกึ่งลอม
คนที่ซึกเขียนได้ก็บันทึกไว้ และกลายเป็นบทกวีไป บทกวีชนิดง่าย ๆ นี้เรียกว่า *ballad*
ชาวยุโรปถือว่า *ballad* เป็นวรรณคดี และใช้ยกตัวอย่างวรรณคดีของไทยที่มีต้นกำเนิดมาจาก
เพลง เช่น วรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ที่เจ้าผู้ปกครองนำมาเป็นนิทานร้อยแก้ว ก่อนจะมีการผูกเป็น
กวีกลอนให้คล้องจองกัน และใส่ทำนองเพลงเข้าไปเพื่อการขับร้องเสภา และเมื่อมีการบันทึกไว้
ก็กลายเป็นบทกวีซึ่งเป็นวรรณคดีไป

สุนันหา โสรัจจ์ ได้รวบรวมการละเล่นพื้นเมืองบางอย่างของไทยไว้ เช่น การ
ละเล่นของภาคเหนือ มีพื้นประเภทต่าง ๆ เช่น ขับเขียน ฟ้อนเล็บ ฟ้อนสาวแพน ฟ้อนมาฆมงคล
ฯลฯ และมีการเล่นมโหรีพื้นเมืองต่าง ๆ เช่น ขับเรียงใหม่ ละม้ายจะปี่ ละม้ายเรียงแสน
เพลงฮ่อ เพลงเงี้ยว เพลงหม่า การละเล่นของภาคกลางเช่น มังคละราตะน ระบำดงพูนรี
ตะนกำรำเกี้ยว เสภา เพลงฉ่อย ลำตัดและลิเก การละเล่นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ก็มี เซิ้ง หมอลำ การละเล่นของภาคใต้ก็มี โขนทรา ห้างตะลุง

ผู้เขียนได้อธิบายถึง กับประวัติความเป็นมาของการละเล่นแต่ละชนิด วิธีการเล่น
การแต่งกาย เนื้อเพลงที่ใช้ประกอบการเล่นแต่ละชนิดไว้อย่างละเอียด

สมพงษ์ เกรียงไกรเพชร^๒ กล่าวว่า การละเล่นแบบพื้นเมืองแต่เดิมก็มีการละเล่น
แบบพื้นเมืองจริง ๆ เช่น เล่นเพลงวงมโหรี เพลงฉ่อย และเพลงเกี่ยวข้าว แต่ในปัจจุบัน
นี้ความเจริญในด้านต่าง ๆ เข้ามาแรก ดึงรั้งใจความบันเทิงในสมัยนี้ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์
ภาพยนตร์ และดนตรีเป็นต้น ทำให้การละเล่นพื้นเมืองเดิมแทบจะสูญหายไปเสียหมด

^๑ สุนันหา โสรัจจ์ โขน ละคร ฟ้อนรำ และการละเล่นพื้นเมือง หน้า ๑๐๑ - ๒๐๕

^๒ สมพงษ์ เกรียงไกรเพชร ประเทศไทยและเรื่องเล่า หน้า ๑๕๕

เกี่ยวกับจังหวัดกาญจนบุรี และการเล่นเพลงขึ้นเยื้องนั้น ผม อยู่ในธรรม^๑ ได้
กล่าวไว้ว่า การแสดงรำเหยียนั้น กรรณิชากรได้อำยพอกมาจากจังหวัดกาญจนบุรีและได้นำ
แสดงเป็นครั้งแรก ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ ๒๕ - กุมภาพันธ์ พุทธศักราช
๒๕๐๗

เอกสารการศึกษาของอำเภอมะนัง^๒ ก็ได้กล่าวถึงการละเล่นในเทศกาลของชาวมอ
ในอำเภอมะนัง เช่น มีการเล่นมอ^๓ซอ^๔ เพลง รำ ติ๊ก เล่นเพลงพวงมาลัย เพลงยั่ว
เพลงเหยียบ เพลงร่ายพรวน

การละเล่นที่มีชื่อเสียงที่สุดของชาวมอในอำเภอมะนังได้แก่การเล่นเหยียบ คัณฑ์
วุฑ์ วนันตมณูรณ^๕กล่าวไว้ว่า จังหวัดกาญจนบุรี มีประเพณี วัฒนธรรม อันเก่าแก่ดั้งเดิม
มากมายหลายอย่าง เช่น การจะเล่นขึ้นเยื้องของชาวพมทวน ก็ว่าเหยียบ หรือเพลงเหยียบนี้
มีการเล่นกันมานานนับเป็นร้อย ๆ ปี เป็นการเล่นที่สนุกสนานที่ชาวอำเภอมะนัง จังหวัด
กาญจนบุรี ใ้รักษาไว้เป็นวัฒนธรรมประจำถิ่นทุกวันนี้

^๑ ผม อยู่ใน ธรรม เพลงพื้นเมือง ภาษาและหนังสือ หน้า ๑๐๖ - ๑๑๐

^๒ เอกสารสถิติการศึกษาอำเภอมะนัง หน้า ๕ - ๗

^๓ วุฑ์ วนันตมณูรณ เมืองลุ่มแม่น้ำแคว ไทยโทรทัศน์ มี.ย. ๒๕๑๖

บทที่ ๒

ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิทยาการ

จังหวัดกาญจนบุรี^๑

กาญจนบุรีเป็นจังหวัดในภาคกลางด้านตะวันตก ตั้งอยู่กลางจังหวัดที่ตำบลปากแพรก บนฝั่งซ้ายแม่น้ำแม่กลอง มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ ๑๙,๔๔๖ ตารางกิโลเมตร

จำนวนประชากรจากทะเบียนราษฎร พ.ศ. ๒๕๑๑ มีประมาณ ๓๒๐,๘๗๐ คน ที่เป็นชาวไทยส่วนมากอาศัยอยู่ในอำเภอเมือง และอำเภอที่เป็นที่ราบ ส่วนทางตอนเหนือของจังหวัดเป็นเขตกว่า เขา มีคนเผ่าต่าง ๆ เช่น มอญ พม่า แขนก ชมู ละว้า กะเหรี่ยง อาศัยอยู่

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัด สุพรรณบุรี อุทัยธานี ตาก

ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัด ราชบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัด สุพรรณบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ สหภาพพม่าด้านเมืองทวาย และเมืองมะละแหม่ง

จังหวัดกาญจนบุรีแบ่งการปกครองเป็น ๙ อำเภอ และ ๑ กิ่งอำเภอ คือ

๑. อำเภอเมืองกาญจนบุรี	๖. อำเภอศรีสวัสดิ์
๒. อำเภอท่ามะกา	๗. อำเภอไทรโยค
๓. อำเภอท่าม่วง	๘. อำเภอดังมะดะบุรี
๔. อำเภอพนมทวน	๙. อำเภอทองผาภูมิ
๕. อำเภอบ่อพลอย	และกิ่งอำเภอเลาขวัญ

ภูมิประเทศและภูมิอากาศ

พื้นที่ของจังหวัดกาญจนบุรีไม่อยู่ในระดับเดียวกัน ทิศเหนือและตะวันตกเป็นป่าเขา ปีนี้อยู่มาก ๆ และที่ราบในหุบเขาโดยมาก ทางทิศใต้และทิศตะวันออกเป็นที่ราบลุ่ม มีเนื้อที่ไม่ถึงหนึ่งในสามของจังหวัด พื้นที่ส่วนใหญ่ทางคาบตะวันตกเฉียงเหนือในท้องที่อำเภอสังขละบุรี อำเภอทองผาภูมิ อำเภอศรีสวัสดิ์ อำเภอไทรโยค อำเภอพนมทวน และตอนเหนือของอำเภอเมืองเป็นที่สูงเต็มไปด้วยป่าดงดิบเขาสูง ๆ ระดับชั้นค่อนข้างติดกันเป็นเทือก

จังหวัดกาญจนบุรีมีแม่น้ำสำคัญ ๓ แม่น้ำคือแม่น้ำแควน้อย แม่น้ำแควใหญ่ หรือแควไทรโยค ต้นน้ำเกิดที่หุบเขาสาละวัน อำเภอสังขละบุรี โดยมีแม่น้ำของกะเลี้ย แม่น้ำยี่ดี และแม่น้ำวันดี ไหลมาบรรจบกันเป็นต้นน้ำ แม่น้ำแควใหญ่หรือแควศรีสวัสดิ์ ต้นน้ำเกิดจากภูเขาใหญ่ในเขตจังหวัดตาก ไหลมาบรรจบกับแม่น้ำแควน้อยเป็นต้นน้ำแม่กลอง ที่ตำบลปากแพรก อำเภอเมืองกาญจนบุรี แล้วไหลผ่านจังหวัดราชบุรี นครปฐม สงขลา จนออกทะเลอ่าวไทย

เนื่องจากจังหวัดกาญจนบุรีมีเนื้อที่เป็นป่าเขามากกว่า ๒ ใน ๓ ของทั้งหมด จึงทำให้อากาศมีความชุ่มชื้นโดยทั่วไป ประกอบกับอยู่ใกล้ทะเลก็ลมहासุนทรวิเชียร ทางด้านเมืองมะละแหม่ง สหภาพพม่า เมฆฝนที่พัดมาปะทะเทือกเขาทำให้เกิดฝนตกชุกอยู่ตลอดเวลา ๖ เดือน คือ ราว มิถุนายน - พฤศจิกายน พอถึงฤดูหนาวก็มีอากาศหนาวจัด โดยเฉพาะทางอำเภอทองผาภูมิ อำเภอสังขละบุรี อำเภอไทรโยค

ทรัพยากรธรรมชาติ

ตามเทือกเขาตอนเหนืออุดมด้วยแร่ทองคำ และเป็นอันคัมภีร์หนึ่งของประเทศ แร่ดีบุกมีมากที่อำเภอทองผาภูมิ อำเภอศรีสวัสดิ์ นอกจากนั้นมีแร่ตะกั่ว แร่ทองคำ เงิน เหล็ก พลวง กำมะถัน ที่อำเภออมพอกยังมีรอยน้ำดีเรียกกันว่าพลอยบ่อเมืองกาญจน์และนับเป็นจำนวนมาก

อาชีพของประชากร

อาชีพของประชากรเกี่ยวข้องกับภูมิประเทศและทรัพยากรธรรมชาติ คือ ทำนา ทำไร่ ปลูกพืชต่าง ๆ เช่น ถั่วลิสง ข้าวโพด ข้าวฟ่าง มัน ฝรั่ง ยาสูบ ปลูกไม้ที่ตำบลปากแพรก

มาก เรียกว่าปากแตรก ในท้องที่อำเภอวังชะบุรี มีทุเรียนและผลไม้อื่น สัตว์เลี้ยงมี โค กระบือ หนู เป็ด ไก่ มีการทำไร่ ทำนาของป่า เช่น ถั่วฝักยาว ทุเรียน ลำไย กระท้อน ฝรั่ง ซึ่งนิยมากตามป่าเขาและริมแม่น้ำ ทำเหมืองแร่จุฬารวม คือบุก ขุดนถอย ในอำเภอ เมืองและอำเภอท่ามะกา มีโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ เช่น โรงงานกระดาษ โรงงานไม้หิน โรงงานน้ำตาลทราย อาหารท้องถิ่นข้าวและอาหารทะเลจากจังหวัดใกล้เคียง แต่ถั่วจำพวก พืชไร่ส่วนใหญ่เป็นสินค้าได้ มีอาหารขึ้นชื่อคือปลาช่อน

การคมนาคม

จังหวัดกาญจนบุรีอยู่ทางจากกรุงเทพฯ ไททางทิศตะวันตกตามทางหลวงแผ่นดินประ-
มาณ ๑๓๐ กิโลเมตร การเดินทางโดยรถยนต์จากกรุงเทพฯ ไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข
๕ (เพชรเกษม) ผ่านจังหวัดนครปฐม ถึงทางแยกเข้าอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรีระยะทาง
๗๖ กิโลเมตร แล้วแยกไปตามทางหลวงแผ่นดินสายบ้านโป่ง - กาญจนบุรี ผ่านอำเภอท่ามะกา
อำเภอท่าม่วง อีก ๕๘ กิโลเมตร มีรถประจำทางของบริษัทขนส่งออกจากสถานีขนส่งสายใต้

การเดินทางโดยรถไฟ โดยทางรถไฟสายใต้ แยกที่สถานีหนองปลาดุก ไปลงที่
สถานีกาญจนบุรี ระยะทาง ๑๓๓ กิโลเมตร

การคมนาคมในจังหวัด

ทางรถยนต์มีถนนติดต่อไปตามอำเภอต่าง ๆ เช่น จากอำเภอเมืองไปยังตำบลลาดหญ้า ประ-
มาณ ๑๗ กิโลเมตร แล้วต่อไปถึงอำเภอนิเวศน์ จากอำเภอเมืองไปอำเภอพนมทวน แล้ว
ต่อไปยังจังหวัดสุพรรณบุรีได้

- ทางน้ำ ไปตามลำแม่น้ำแควน้อย จากอำเภอเมืองไปอำเภอไทรโยค อำเภอทองผาภูมิ
อำเภอสังขละบุรี ไปตามลำแควใหญ่ จากอำเภอเมืองไปอำเภอศรีสวัสดิ์
- ทางรถไฟ ตลอดจากอำเภอเมืองกาญจนบุรีไปสู่ทุกทางที่ผ่านท่าเสา อำเภอไทรโยค

ราษฎรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ปีการทำบุญทำทานเหมือนกับจังหวัดภาคกลางอื่น ๆ
แต่ชนบางเหล่าเช่น ชมุ ละว้า กะเหรี่ยง นับถือพุทธิกาย พุทธวัชรยาน นางไม้ นางทราย

วัฒนธรรมประเพณีคล้ายกับจังหวัดในภาคกลาง มีพื้นที่แต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่
 ขวชนาค โกนจุก งานศพ งานสำคัญทางศาสนา ส่วนพวกเขาวะเหวียงในอำเภอทองผาภูมิ
 อำเภอสังขละบุรี อำเภอศรีสวัสดิ์ อำเภอไทรโยค มีประเพณีต้อนรับแขก ของชาว
กาญจนบุรีในประวัติศาสตร์

จังหวัดกาญจนบุรีเท่าที่ตรวจค้นได้ในปัจจุบัน ปรากฏว่าเป็นดินแดนที่มนุษย์ก่อนประ-
 วัติศาสตร์อาศัยอยู่ เป็นมนุษย์สมัยหินเก่า ที่ได้เคลื่อนย้ายมาจากประเทศจีนตอนใต้เข้ามาทาง
 อินเดีย ฆ่า ไทย และเข้าไปทางแหลมมลายู ส่วนในดินแดนไทยมีร่องรอยอยู่ตามถ้ำ หุบเขา
 และลำน้ำแควใหญ่ แควน้อย ได้ขุดพบวัตถุโบราณที่เป็นเครื่องใช้ทำด้วยหินหลายอย่าง เช่น
 ขวานหิน หม้อดินเผา และโครงกระดูกมนุษย์ สิ่งเหล่านี้ล้วนมีอายุ ๕,๐๐๐ ปีล่วงมาแล้ว

สมัยทวารวดี ประมาณ พ.ศ. ๑,๖๐๑ - ๑๖๐๐ เมื่อพวกมอญมีอำนาจได้สร้าง
 เมืองขึ้นที่ ตำบลพงศึก อำเภอท่ามะกา มีซากเมืองปรากฏอยู่

สมัยลพบุรี พ.ศ. ๑๕๕๐ - ๑๕๙๐ ขอมมีอำนาจแผ่มาครอบคลุมมีหลักฐานคือ
 ปราสาทหินเมืองสิงห์ อยู่ริมแม่น้ำแควน้อย

ตั้งแต่สมัยอยุธยาลงมา กาญจนบุรีเป็นเมืองท่าด่านคอยรับศึกพม่าทางด่านเจดีย์
 สามองค์ และด่านบองตี้ ยังมีอนุสรณ์ของสงครามเหลืออยู่เช่น ป้อมค่าย คู สนามเพลาะ
 ทั้งของไทยและของพม่า

ในสมัยรัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ทรงย้ายเมืองจากตำบลลาดหญ้า มาตั้ง
 ที่ตำบลปากแพรก ต่อมาใน พ.ศ. ๒๓๙๕ สมัยรัชกาลที่ ๓ โปรดให้สร้างกำแพงเมืองและวัด
 ก่ออิฐเป็นการถาวร ยังปรากฏอยู่จนทุกวันนี้

กาญจนบุรีในปัจจุบัน

ปัจจุบันศาลากลางจังหวัดกาญจนบุรีย้ายไปอยู่ริมถนนแดงสุโขทัย ห่างจากที่เดิม
 ประมาณ ๑ กิโลเมตร /

กาญจนบุรีเป็นเมืองที่นักท่องเที่ยวสนใจมาก เพราะมีทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุ
และธรรมชาติอันงดงาม การคมนาคมก็สะดวกสบาย สถานที่เก่าเที่ยวในจังหวัดกาญจนบุรี เช่น

วัดนางพิม

สะพานราชมณเฑาะว์

วัดขุนแผน

เขื่อนวชิราลงกรณ์

ปราสาทหินเมืองสิงห์

เหมืองแร่

พระแท่นดงรัง

การขุดพวอย

ด่านเจดีย์ ๓ องค์

น้ำตกไทรโยก

อุทยานทหารศตประชาชาติ

น้ำตกเอราวัณ

อนุสาวรีย์ไทยานุสรณ์

ถ้ำต่าง ๆ ๑

๗ ๑ ๗

๑

จากเอกสารประกอบการท่องเที่ยวของศูนย์ส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี

อำเภอพนมทวน

อำเภอพนมทวนอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของ อำเภอเมืองกาญจนบุรี ห่างจากอำเภอเมืองกาญจนบุรี ๒๓.๙ กิโลเมตร ภูมิประเทศเป็นที่ราบมีป่าและเขาบ้าง เดิมเรียกว่าอำเภอเหนือ เปลี่ยนชื่อเป็น บ้านทวน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔ เปลี่ยนชื่อเป็นพนมทวน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๑^๑

การปกครองแบ่งเป็น ๔ ตำบล คือ

๑. ตำบลพนมทวน	๖. ตำบลรางหวาย
๒. ตำบลคอนเจดีย์	๗. ตำบลเจาขวัญ
๓. ตำบลคอนแสบ	๘. ตำบลหนองโรง
๔. ตำบลทุ่งหมอ	๙. ตำบลห้วยกระเจา
๕. ตำบลพังครุ	

เอกสารสถิติการศึกษาของอำเภอพนมทวน ให้รายละเอียดเกี่ยวกับอำเภอพนมทวนไว้ดังนี้

อำเภอพนมทวนตั้งอยู่ริมถนนสายกาญจนบุรี - อุทอง ที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ในตำบลพนมทวน ตำบลนี้เดิมเรียกว่า "บ้านทวน" หรือ "บ้านทวนน้ำทวนลม" ที่เรียกเช่นนี้คงจะเรียกตามสภาพของภูมิประเทศและลมฟ้าอากาศประจำถิ่น คือลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูงจากใต้ไปเหนือ เมื่อถึงฤดูน้ำ น้ำจะไหลจากทิศใต้ขึ้นไปทิศเหนือ ส่วนคนที่พักผ่านก็พัฒนามาจากทิศตะวันออกทางจังหวัดสุพรรณบุรี แทนที่จะพักจากทิศตะวันตกเหมือนท้องถิ่นอื่น ๆ ทั้งนี้คงเนื่องจากทางทิศตะวันตกมีเหือกเขาใหญ่ซึ่งกั้นเขตระหว่างไทยกับพม่า

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน วัชรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย เล่ม ๓ หน้า ๔๙๔

^๒ เอกสารสถิติการศึกษาอำเภอพนมทวน

กันลมไว้ ทำให้ลมพัดผ่านเข้ามาไม่ได้ อากาศที่นั่นจึงแห้งแล้ง ชาวบ้านจึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า "บ้านทวนน้ำทวนลม" และเรียกสั้น ๆ ว่า "บ้านทวน" มาเปลี่ยนเป็น พนมทวน" ในสมัยที่ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ทรงปรับปรุงการปกครองบ้านเมือง ประวัติอำเภอพนมทวน

พนมทวนเป็นหมู่บ้านเก่าสันนิษฐานกว่า ๔๐๐ ปี โดยมีหลักฐานอ้างอิงได้จากโบราณสถานและโบราณวัตถุที่มีอยู่ทั่วไป เช่น แร่ทองพระปรางค์วัดทานกัณฑ์ รุ่งอยู่ที่หน้าวัดว่าการอำเภอ พระเจดีย์บนยอดเขารักบี้ ตำบลคอนแสลม รูปรางของ พระปรางค์ และเจดีย์ที่ปรากฏมีลักษณะคล้ายคลึงกับสิ่งก่อสร้างสมัยอยุธยา สุโขทัย

ทางคำประวัติศาสตร์ ใน พ.ศ. ๒๑๓๕ สมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงทำสงครามยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชา ปรากฏในพระราชนิพนธ์ว่า พระมหาอุปราชาได้หยุดตั้งทัพหลวงที่บ้านทวนและเกิดลม "เวสุรภัย" พัดพระมหาเศวตฉัตรบนพระคชาธารของ พระองค์หักลง อันเป็นลางที่บอกว่าพระองค์จะต้องแพ้ศึกครั้งนี้ จึงโปรดฯ ให้เคลื่อนกองทัพไปตั้งที่ ตำบลพังครุ

พนมทวนเป็นทางผ่านของข้าศึก ดังที่ปรากฏว่าเมื่อไทยทำศึกกับพม่าแทบทุกครั้ง พม่าจะเดินทัพเข้าทางเมืองกาญจนบุรี และผ่านพนมทวนไปยังสุพรรณบุรี เพื่อเข้าตีกรุงศรีอยุธยา

ชาวบ้านบางคนกล่าวว่า เป็นเพราะพระประธานในโบสถ์ลอยทวนน้ำมาปรากฏ
ขึ้นที่นี้

อำเภอพนมทวนในปัจจุบัน

อาณาเขต

ทิศเหนือ จด อำเภอเดิมบางนางบวช อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี

ทิศใต้ จด อำเภอทามวง อำเภอห้วยกระเจา

ทิศตะวันออก จด อำเภอบางพลาย

ทิศตะวันตก จด อำเภอดอนเจดีย์ อำเภออุทุมพร อำเภอวังน้อย

จังหวัดสุพรรณบุรี

อำเภอพนมทวนมีเนื้อที่ประมาณ ๒,๐๐๗ ตารางกิโลเมตร ประมาณ ๑,๖๕๕,๓๗๕ ไร่ ประมาณครึ่งหนึ่งเป็นป่าและเขา ที่เหลือเป็นที่นาประมาณ ๒๓๕,๕๐๘ ไร่ เป็นที่ทำไร่ประมาณ ๘๕,๐๐๐ ไร่

ลักษณะภูมิประเทศ

ภูมิประเทศเป็น ที่ราบสูง ส่วนใหญ่เป็นป่าและภูเขาเตี้ย ๆ อยู่โดยรอบ ป่าที่มีเป็นประเภทป่าโปร่ง และป่าละเมาะประเภทไม้เนื้อแข็งและเป็นป่าสงวนทั้งหมด แต่ถูกตัดลงตัดจนเหลือน้อยเต็มที นอกจากทางตอนเหนือของตำบลเขาชัยยังมีเตี้ยอยู่บ้าง ภูเขาที่มีอยู่ทั่วไปเป็นเพือกเขาเตี้ย ๆ ประเภทเขาหัวโล้น เป็นหินกรัง บริเวณที่เป็นป่าและมีภูเขามากได้แก่พื้นที่ตำบลคอนแสบ ตำบลห้วยกระเจา และตำบลเขาชัย ส่วนที่เป็นที่ราบทำการเพาะปลูกได้แก่พื้นที่ตำบลคอนแสบ ตำบลห้วยกระเจา และตำบลเขาชัย ส่วนที่เป็นที่ราบทำการเพาะปลูกได้แก่ พื้นที่ในตำบลทุ่งสมอ ตำบลรางหวาย ตำบลดอนเจดีย์ ตำบลพนมทวน ตำบลหนองโรง ตำบลวังกรู ซึ่งเป็นที่ราบที่ไม่ถึง ๑ ใน ๓ ของอำเภอ แต่ก็ทำการเพาะปลูกไม่ค่อยได้ผล เพราะเป็นที่ราบสูง ไม่มีแม่น้ำลำคลอง กินเป็นดินทราย ราษฎรไถอาบยแต่น้ำฝนเท่านั้น แต่ตามปากฝายค่อนข้างมาก พื้นที่จึงเหมาะแก่การทำไร่และเลี้ยงสัตว์มากกว่าทำนา

การปกครอง

อำเภอพนมทวนแบ่งการปกครองออกเป็น ๘ ตำบล ๖๕ หมู่บ้าน มีพลเมืองรวมทั้งหมดประมาณ ๘,๘๒๕ ครอบครัว พลเมืองส่วนใหญ่อยู่ในตำบลเขาชัย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพวกที่อพยพมาจากจังหวัดสุพรรณบุรี มาบุกเบิกป่า จับจองที่ดิน ทำไร่ ทำนา และเผาถ่าน

การสาธารณสุข

อำเภอพนมทวนมีสถานอนามัยชั้นสอง ๔ แห่ง สำนักงานสาธารณสุขประจำตำบล ๘ แห่ง

การคมนาคม

มีทางหลวงสายกาญจนบุรี - อุทอง - สุพรรณบุรี ผ่านหน้าที่ว่าการอำเภอโดยตัดผ่าน ตำบลทุ่งสมอ ตำบลหนองโรง ตำบลวังครุ และตำบลรางหวาย ระหว่างตำบลมีทางหลวงจังหวัดติดต่อกัน ปัจจุบันนี้การคมนาคมระหว่างตำบลสะดวกขึ้นมาก มีรถยนต์ประจำทางรับส่ง หรือบางที่ราษฎรก็ใช้จักรยานยนต์

อาชีพของราษฎร

อาชีพที่สำคัญที่สุด คือการทำนา ทำไร่ ฝ้ายปลูกได้แก่ ข้าว ข้าวโพด ข้าวฟ่าง มันสำปะหลัง ถั่ว งา อ้อย ยาสูบ การทำนาไม่ค่อยได้ผลเพราะได้รับปริมาณน้ำฝนไม่เพียงพอ อาชีพรองลงมาคือการเลี้ยงสัตว์ ปลูกไม้เผาถ่าน รับจ้าง ค้าขาย และรับราชการ

สถานที่สำคัญของอำเภอ

สมัยโบราณอำเภอพนมทวนเป็นท้องที่กันดาร คิดต่อกับท้องที่อื่น ๆ จำบากดังนั้นวัดอุโบสถที่มีอยู่จึงขาดการดูแล ถูกปล้นยี้ให้อยู่ในสภาพที่ทรุดโทรมและเหลือเพียงซาก เช่น พระปรางค์วัดทานกัณฑ์ พระเจดีย์วัดเขารักษ์

ในตำบลพนมทวนเป็นที่ตั้งค่ายลูกเสือเจดีย์สามองค์ประจำจังหวัดกาญจนบุรี โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์พนมทวน อันเป็นโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์แห่งแรกในประเทศไทย โรงเรียนพนมทวนชนูปถัมภ์ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำอำเภอ

ประเพณีวัฒนธรรม

ชาวบ้านในอำเภอพนมทวนเป็นคนไทยเกือบทั้งหมด นอกจากบางหมู่บ้านในตำบลคอนแสบ ตำบลรางหวาย และตำบลพนมทวนเป็นพวกลาวโซ่ง ดังนั้นประเพณีส่วนใหญ่จึงเป็นแบบไทยคล้ายกับท้องถิ่นชนบทอื่น ๆ ประเพณีการแต่งงานยังมีการแหขันหมาก ผู้ชายนิยมบวชก่อนแต่งงาน หรือเมื่อบรรลุนิติภาวะ มีการทำบุญตักบาตร ไปฟังเทศน์ในวันพระและถือศีลระหว่างเข้าพรรษา มีพิธีขอฝน สงกรานต์ ี่สามน้ำ และมีการละเล่น เช่น มอญซ่อนผ้า ลูกข่าง ตีไก่ เล่นเพลงวงซอกลั๊ว เพลงยาว เพลงเหยียบ เพลงร่ายพรรษา

คำขวัญพนมทวน

คำขวัญพนมทวนหรือหมู่บ้านทวนนี้ ถือตำบลอันเป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอพนมทวน คำขวัญพนมทวนมี ๓ หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ ๑ หมู่ที่ ๒ หมู่ที่ ๓ มีราษฎรอาศัยอยู่ ประมาณ ๖๐๐ หลังคาเรือน อาชีพที่สำคัญของราษฎรในหมู่บ้านคือ ทำนา ทำไร่ เพาะถั่ว พืชของป่า ค้าขาย และรับราชการ

อาณาเขตติดต่อ

ตำบลพนมทวนติดต่อกับ ตำบลพังครุ ตำบลหนองโรง ตำบลรางหวาย ตำบลคอนแสบ ตำบลห้วยกระเจา

ตำบลพนมทวนมีวัดประจำตำบล ๑ วัด คือวัดบ้านทวนซึ่งตั้งอยู่กลางหมู่บ้าน มีโรงเรียนประจำตำบลตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกับวัดนี้ ส่วนตลาดสดนั้นมีอยู่ ๒ แห่งคือ ห้างที่ว่าการอำเภอ และในหมู่บ้าน ทุก ๆ คนเคื่อนจะมีการจัดให้มีตลาดนัดขึ้นที่ว่าการอำเภอ ๑ วัน

ราษฎรในตำบลพนมทวนตั้งบ้านเรือนอยู่หนาแน่นเป็นหมู่บ้าน ส่วนที่ดินสำหรับ ทำนา ทำไร่ อยู่นอกหมู่บ้านออกไป มีลำห้วย ผ่านเลียบวัดและตัดกลางหมู่บ้านให้ราษฎรได้อาศัยจับสัตว์น้ำ ปลูกพืชไร่ เช่น จอก แหน และถั่วลิสง ไร่เลี้ยงสัตว์ ส่วนน้ำดื่มและน้ำใช้ นอกจากน้ำฝนที่ทุกบ้านต้องเก็บไว้ใช้ตลอดปีแล้วมีสระใหญ่ ๓ สระ สำหรับเก็บน้ำที่ใด สุดชั้นหน้าวัดประจำตำบล สำหรับราษฎรได้อาศัยไว้ใช้ เพราะพื้นที่ในตำบลนี้แห้งแล้ง พื้นดินแข็งจึงไม่สามารถขุดน้ำบาดาลได้ บางปีเมื่อเกิดภัยแล้งในสระแห้งลง ราษฎรก็จะประสบปัญหาการขาดน้ำ ทางจังหวัดต้องขนไปแจกจ่าย ความหวังของราษฎรจึงขึ้นอยู่กับการขุดคลองส่งน้ำ

ของกรมชลประทานที่จะขุดคลองส่งน้ำไปถึงตำบลนี้

ส่วนทางการไฟฟ้านั้น ทางกรมไฟฟ้าได้จ่ายกระแสไฟฟ้าไปถึงตำบลนี้แล้ว
ราษฎรส่วนมากนิยมใช้ไฟฟ้า มีบางบ้านที่ยังใช้ตะเกียงน้ำมันแก๊สอยู่

การเกษตร

ฐานะของประชาชนส่วนใหญ่ยังยากจน เพราะพื้นที่แห้งแล้ง เพาะปลูกไม่ได้ผล
การทำนาที่ต้องขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝน ฝนตกชุกเมื่อไรจึงจะเริ่มทำนาได้ หนานาในตำบลพม-
ทวนจึงตรงกับตำบลอีกในอำเภอเดียวกัน ราษฎรประกอบอาชีพอย่างอื่น เช่น เฝ้าถาน
หาของป่าขาย เป็นการช่วยเสริมธุรกิจของครอบครัว

การศึกษา

ราษฎรในหมู่บ้านจะส่งบุตรหลานเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนวัดบ้านทวน
ซึ่งมีถึงชั้นประถมปีที่ ๘ หรือโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ต่อจากนั้นจึงเข้าต่อชั้นมัธยมในโรง-
เรียนพมทวนปฐมก ซึ่งเปิดสอนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ถ้าจะเิกบาระดับสูงต่อไปต้องไป
ศึกษาในตัวจังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดอื่น

ส่วนมากราษฎรไม่นิยมส่งบุตรหลานเรียนจนสำเร็จชั้นมัธยมศึกษา ให้เรียนเพียง
จบภาคบังคับเท่านั้น นอกจากผู้ที่มีฐานะดี แต่พนายของยี่งนักคือ บุตรหลานของชาวนาใน
ตำบลพมทวนเมื่อเรียนคำเ็จแล้วจะกลับไปทำกรรมเวรวิทยุไททองถิ่นเป็นส่วนใหญ่ จะเห็นได้จาก
จำนวนครู และข้าราชการประจำอำเภอจึงส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ภูมิลำเนาในตำบลนี้

ความสัมพันธ์ระหว่างราษฎรในหมู่บ้านนี้ว่าคึง ส่วนมากรู้จักคุ้นเคยกันแทบทุกครัว
เรือน มีความสัมพันธ์กันคล้ายญาติพี่น้องและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

การถ่ายเทของประชากรมีไม่มาก ส่วนมากจะแต่งงานกันเ็นระหว่างผู้รู้จักชอบพอ
กันเ็นหมู่บ้าน หรือหมู่บ้านอื่น ที่แต่งงานกับคนต่างถิ่นมีไม่มากนัก นามสกุลที่กว้างขวางในตำ-
บลนี้ เช่น ภูมิรินทร์ โนรีทอง ประเสริฐจาก กลิ่นบุญ แยมอาษา ฯลฯ

๒. นางทองเลื่อน คุณพันธ์ อายุ ๔๕ ปี ภรรยานายบุญชู คุณพันธ์ สามารถเล่นเพลงพื้นบ้านได้หลายอย่างเช่นเดียวกับอาวี่ โดยเป็นแม่เพลง เริ่มเล่นเพลงมาตั้งแต่ อายุ ๑๗ - ๑๘ ปี ชอบจคว่าเนื้อเพลงและลีลาการเว้นจากนักเพลงต่างถิ่นที่มาเล่นในว่าเธอพนมทวน

๓. นางกิมฮุ้น เห็นประเสริฐ อายุ ๕๖ ปี ถนัดในการเล่นเพลงพื้นบ้าน เป็นทั้งแม่เพลงและลูกคู่ มีปฏิภาณไวในการร้องแกเพลง

๔. นางแหม่ม โหรีทอง อายุ ๔๕ ปี ชอบร้องและเล่นเพลงต่าง ๆ ถนัดร้องเพลงทรงเครื่อง

๕. นางเป้า เสริมสุข อายุ ๔๕ ปี ร้องเพลงต่าง ๆ ได้ดี เป็นทั้งลูกคู่และแม่เพลง

๖. นางจะ อินทสวาสดี อายุ ๗๐ ปี เป็นผู้ชำนาญการร้องและเล่นเพลง แต่ปรากฏว่านักร้อง นักเล่นเอง รุ่นเดียวกันสิ้นชีวิตไปเกือบหมด จึงไม่มีใครร้องและเล่นมานาน ร้องแกเพลงได้ก็แค่ไฉ่และไฉ่มา

๗. นายสะอั้น คุณพันธ์ อายุ ๓๘ ปี เป็นน้องชายของนายบุญชู สามารถร้องแกและเป็นลูกคู่ได้

๘. นายสมบัติ พงษ์ไพฑูริย์ อายุ ๖๔ ปี ได้จคว่าเพลงเก่า ๆ ไฉ่มาโดยเฉพาะเพลงเด็ก

๙. นายงาม ธรรมนิยมดี เป็นญาติของนายบุญชู สามารถร้องแกและเป็นลูกคู่ได้

๑๐. นายเหนี่ยง แยมอาบา อายุ ๗๔ ปี ทำนาอยู่ในการทำขวัญนา ทำขวัญจุเป็นหมอลำขวัญประจำตำบล และเป็นนักเพลงเก่า ปัจจุบันยังออกร้องเพลงร่ายพระราทุกปี มีอาชีพเป็นช่างตีเหล็กฝีมือดี

๑๑. นางนำหวาน ระเบิด อายุ ๕๗ ปี ทำนาอยู่ในการทำขวัญนา แห่ และทำพิธีทางไสยศาสตร์ เป็นที่รู้จักดีทั้งในและนอกหมู่บ้าน

๑๒. นายกิมฉัน เห็นประเสริฐ จคว่าเพลงร่ายเก่า ๆ และเพลงกล่อมเด็กได้เป็นบางเพลง

บทที่ ๓

ผลการรวบรวมและกึ่งขาวรรณกรรม

ผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลจากตัวแทนของชาวบ้านในตำบลพนมทวน ใช้เวลา
ระหว่างวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๑๖ ถึงวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๑๗ ได้ข้อมูลเกี่ยวกับ
เพลงพื้นเมืองทั้งหมด ๑๖๑ เพลง

๑. เพลงเด็ก

๑.๑	เพลงกล่อมเด็ก	๒๕	เพลง
๑.๒	เพลงปลอบเด็ก	๕	เพลง
๑.๓	เพลงเด็กเล่น	๑๐	เพลง

๒. เพลงประกอบการเล่นพื้นเมือง

๒.๑	เพลงร่ำวง	๓๐	เพลง
๒.๒	เพลงปฎิพากย์		
	- เพลงเหยียบ	๑	เพลง
	- เพลงยั่ว	๑	เพลง
	- เพลงพวงมาลัย	๒	เพลง
	- เพลงฉ่อย	๑	เพลง
	- เพลงทรงเครื่อง	๑	เพลง
	- เพลงจาก	๑	เพลง
๒.๓	เพลงประกอบการเล่นเบ็ดเตล็ด		
	- เพลงกล่อมนาง	๒	เพลง
	- เพลงเข่าผี	๕	เพลง
	- เพลงเชิญผี	๓	เพลง
	- เพลงโหม่งเจ้ากรรม	๔	เพลง

การละเล่นประจำตำบล

การละเล่นประจำตำบลคล้ายกับตำบลอื่น ๆ ในอำเภอเดียวกัน แต่ที่ยังมีเล่นกันบ้างในปัจจุบันนี้คือ การละเล่นเวงเหยย เพลงรชนบรรณา ซึ่งมีละเล่นผสมกันประกอบด้วยที่สนใจและชอบการเล่นเพลงแก้ความขบขันจะเล่นกันเป็นประจำในเทศกาลต่าง ๆ ทั้งในและนอกหมู่บ้าน ผู้มีอายุตั้งแต่ ๒๐ ปีขึ้นไปหลายคนที่เป็นนักเพลงสมัครเล่นสามารถว่าเพลงพื้นบ้านได้หลายประเภท

ในขณะที่ผู้วิจัยไปศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องนี้ ปรากฏว่าบรรดาพ่อเพลง แม่เพลง รุ่นเก่าได้สิ้นชีวิตลงเกือบหมด ที่เหลืออยู่ก็ไม่สามารถว่าได้ เพราะไม่มีคนร้องแก้ที่อยู่มาร่วมวงด้วยกัน แต่ก็ยังมีผู้สนใจและรอบรู้เพลงพื้นบ้านอีกรุ่นหนึ่ง คือพวกอายุประมาณ ๔๐ - ๕๐ ปี พวกอายุต่ำกว่า ๔๐ ปีลงมาแทบไม่มีเลยที่จะสามารถว่ากลอน นอกจากจะจดจำไว้ นอกจากนั้นความเจริญทางเทคโนโลยี เมื่อกระแสไฟฟ้าไปถึง ราษฎรนิยมฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ มากกว่าจะดูการละเล่นพื้นเมือง ก็ทำให้การเล่นพื้นเมืองแทบจะสูญหายไป นอกจากจะเป็นการเล่นแบบทางการที่ทางอำเภอหรือจังหวัดจัดขึ้นแล้ว บางครั้งก็เล่นกันในโอกาสสำคัญ ๆ เท่านั้น ซึ่งนับวันผู้ที่จะสามารถเล่นได้ก็น้อยลงทุกที จึงเป็นที่น่าเสียดายยิ่ง การบันทึกเกี่ยวกับเพลงและการละเล่นของชาวบ้านในตำบลหนองหว้านี้เกือบจะเป็นโอกาสสุดท้ายที่จะรักษาไว้ก่อนที่จะสูญหายไปทั้งหมด

วิทยากร

วิทยากรทั้งหมดเป็นชาวบ้านในหมู่บ้านที่ ๑ - ๒ - ๓ แต่ที่ชำนาญการเล่นเพลงจะเป็นชาวบ้านในหมู่ที่ ๒ เป็นส่วนมาก

วิทยากรที่สำคัญคือ

๑. นายบุญชู กุณพันธ์ อายุ ๔๕ ปี มีอาชีพเป็นการโรงโรงเรียนวัดบ้านทวน มีความสามารถในการเล่นเพลงพื้นบ้านหลายอย่าง เริ่มเล่นเพลงตั้งแต่อายุ ๑๔ ปี และได้หยุดไปเมื่อเริ่มทำงานประจำที่โรงเรียนวัดบ้านทวน มาเริ่มเล่นอีกครั้งเมื่อมีการฟื้นฟูการเล่นเพลงเหยยเมื่อประมาณ ๑๐ ปีที่ผ่านมา นายบุญชูเล่าว่าตนได้รับรดกละเล่นหลายอย่างมาจากนายฉิ่ง กุณพันธ์ ผู้เป็นบิดา

๓. เพลงประกอบพิธี

๓.๑	เพลงหางแมวและเพลงโน้มนม	๓	เพลง
๓.๒	เพลงสวดคำพวน	๓	เพลง
๓.๓	เพลงชักกระดาน	๒	เพลง
๓.๔	เพลงพินฐาน	๑	เพลง
๓.๕	เพลงรอยพระบาท	๔๓	เพลง
๓.๖	บททำขวัญนาค	๑	บท
๓.๗	บททำขวัญลูก	๑	บท
๓.๘	บทเข่นผี	๑	บท
๓.๙	แหล	๕	บท

จะได้้นำข้อมูลประเภทต่าง ๆ เสนอและพรรณนาวิเคราะห์ตามลำดับ

ตอนที่ ๑

เพลงเด็ก

เพลงเด็ก

เพลงเด็ก หมายถึงเพลงที่ใช้สำหรับกล่อมเด็ก เพลงที่ใช้ปลอบเด็ก และเพลงที่เด็กร้องเล่นกันเพื่อความสนุกสนาน

เพลงเด็กมีลักษณะเป็นคำกลอนสั้น ๆ เพื่อง่ายต่อการจดจำ ดังตัวอย่าง

นกเขาเอ๋ย

บาได้ยงน้อง

แบะไปชาวของ

บาได้ยงน้องเด็กขอกุณ ๑

เพลงเด็กนี้ ปรากฏในทุกภาคของประเทศไทย ที่รู้จักกันดีได้แก่เพลงกล่อมเด็กหรือบทกล่อมเด็ก ซึ่งทางทศกวีเรียกว่า เพลงร้องเรือ

ภิรมย์ ศรีเมือง เวียนถึงคุณเฒ่าของบทกล่อมเด็กไว้ว่า "...บทกล่อมเด็กเป็นเพลงโดยวิธีสุภาษิตประเภทหนึ่ง ที่มุ่งบอกถึงความเจริญอันยาวนานทางวัฒนธรรมของไทยเราบทเพลงเหล่านี้ล้วนถือกำเนิดจากวัยเด็กของชาวไทยเอง... ๆ และสามารถดำรงอยู่ได้โดยไม่ต้องอาศัยการจารึกด้วยลายลักษณ์อักษรเป็นหลักฐาน เช่นวรรณคดีที่มีชื่อเสียงทั้งหลาย แต่ดำรงอยู่ได้ด้วยการจำถ่ายทอดสืบต่อกันเป็นลำดับมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ ซึ่งนับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันสูงค่า... ทางภาษาศาสตร์ถือว่า บทกล่อมเด็กเป็นวรรณกรรมประเภทปากเปล่า (oral poetry) หรืออาจเรียกว่า วรรณกรรมล่องลอย เพราะบทกวีเหล่านี้ยังคงลอยอยู่ทั่วไป แม้จะมีผู้พยายามเก็บรวบรวมก็ยากที่จะเก็บมาทั้งหมด เพราะเพลงประเภทนี้เป็นเพลงพื้นเมืองย่อมมีมากมาย และผิดเพี้ยนกันไปแต่ละท้องถิ่น..." ๒

การรวบรวมเพลงเด็กขึ้นเป็นหลักฐานมีขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๖๓^๑ โดยสมเด็จพระยาบรมราชานุภาพ ทรงมอบให้หลวงธรรมาภิบาล รวบรวมเพลงเด็กในมณฑลกรุงเทพฯ อันได้แก่เมือง พระนคร ธนบุรี ปทุมธานี นครเขื่อนขันธ์สมุทรปราการ นนทบุรี ได้ทั้งหมด ๑๖๔ บท แบ่งเป็น บทเห่เด็ก ๔๔ บท บทปลอบเด็ก ๕๕ บท บทเด็กเล่น ๖๕ บท แล้วทรงจัดพิมพ์เป็นฉบับสอบ ส่งไปยังหัวเมืองต่าง ๆ เพื่อสอบถามว่ามีบทใดบ้างที่ยังขาดอยู่ให้รวบรวมส่งมา ได้เพลงเด็กเพิ่มเติมขึ้นอีกมาก ทั้งของหัวเมืองต่างเหนือ ทางใต้ และทางอีสาน จึงได้ทรงคัดเลือกรวบรวมพิมพ์ ไว้ถึกรั้งหนึ่งใน พ.ศ. ๒๔๗๑

^๑ เพลงกล่อมเด็กจากหนังสือ โดยวิทยากร บางกิบงัน เก็บประเสริฐ

ในปัจจุบัน มีการรวบรวมเพลงเด็กของในแต่ละภาคไว้เป็นหลักฐาน เช่น ทางภาคใต้ สํารวจและรวบรวมโดยแผนกภาษาไทยวิทยาลัยวิชาการศึกษาสงขลาด้วยความร่วมมือจากมูลนิธิเดวีเย^๑ ทางภาคเหนือ ไพรก เลิศพิริยกุลม^๒ ได้รวบรวมไว้และทางภาค - อีสาน จารุณี กองพลพรหม^๓ ก็ได้รวบรวมไว้ นับว่าเป็นความก้าวหน้าในการศึกษาค้นคว้า บ้านที่นำยีนก็ยิ่งนัก

สำหรับเพลงเด็กที่ได้จากว่าเออเทมทอนนับได้เพียง ๔๐ บท แบ่งเป็นบทกล่อมเด็ก ๒๕ บท บทปลอบเด็ก ๕ บท และบทเด็กเล่น ๑๐ บท จะได้นำเสนอและเปรียบเทียบ ข้อมูลที่ได้กับเพลงเด็กในมณฑลกรุงเทพฯ ซึ่งทางนิตยสารนิเวศวิทยาได้รวบรวมไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓ ถึงกล่าวมาแล้ว เพราะถือว่าข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลที่ได้จากภาคกลางเช่นเดียวกัน

---

^๑ แผนกภาษาไทยวิทยาลัยวิชาการศึกษาสงขลา กิตติวบ้านนำเออเทมทอน
อาเออระโนก พ.ศ. ๒๕๑๓ ๒๔๕ หน้า

^๒ ไพรก เลิศพิริยกุลม กิตติวบ้านลานนาไทย พ.ศ. ๒๕๑๖ หน้า

^๓ จารุณี กองพลพรหม กิตติวบ้านหมื่นบ้านเมืองเก่า วิทยานิพนธ์
คณะครุศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๑๖ ๒๔๖ หน้า

เพลงกลอนเด็ก

นกเอี้ยง

บทกลอนเด็กที่ขึ้นต้นว่า "นกเอี้ยงมีถึง ๕ ส่วนวนวายกัน จากวิทยากร ๓ ท่าน

วิทยากร .. นางจะ อินทวาสน์

วันที่ .. ๓ พฤษภาคม ๒๕๑๖

๑. นกเอี้ยงเอ๋ย

ปีกก็เกลี้ยงหางเจ้าก็กลม

แตงตัวไปก็กลม

จนเคยเกลือนะมันกลม

อธิบายความ

บทกลอนเด็กบทนี้ แสดงถึงความน่ารักน่าเอ็นดูของเด็กเล็ก ๆ โดยเปรียบเทียบกับนกเอี้ยงว่า "ปีกก็เกลี้ยงหางเจ้าก็กลม" แสดงว่าเด็กเล็ก ๆ นั้นก็จะอ้วนท้วนน่ารักกลม นกจากนี้ยังแสดงถึงวิถีของนกในธรรมชาติที่ต้องเลี้ยงลูกแหว่งงานมันไปก็ขบขัน ๆ กับ เมื่อมีกิจธุระจะไปนกก็นกก็ต้องรอให้ลูกหลับเสียก่อนจึงจะไปทำกิจธุระนั้น ๆ ได้

วิทยากร .. นางกิมฮุ้น เน้นระเสวี

วันที่ .. ๓ พฤษภาคม ๒๕๑๖

๒. นกเอ๋ย

เจ้านกเอี้ยง

ปีกเจ้าดำเกลี้ยง

แต่จะเลี้ยงเจ้าไข่เอ๋ย

อธิบายความ

บทกลอนเด็กบทนี้ แสดงถึงความน่ารักน่าเอ็นดูของเด็กเล็ก ๆ โดยเปรียบเทียบกับความน่ารักของเจ้านกเอี้ยง และแสดงถึงความรับผิดชอบของผู้เป็นแม่ซึ่งมีหน้าที่รักและเลี้ยงดูลูก นกจากนี้ยังทำให้เห็นการขยายของภาษาที่ทางภาษาที่ทางภาษาต่างประเทศเรียกว่า การแยกส่วนคำผิด (wrong division of words) ซึ่งเกิดจากการที่ทั้งสองคำมาใกล้กัน เวียงหัวสะกดของภาษาออกเป็นเสียงระเริกก็จะเกี่ยวพันเข้ามาระหว่างกลาง เช่นคำว่า นกเอี้ยง เป็น นกเอี้ยง

๓. นกเอี้ยงเอ๋ย

เลี้ยงกายเก่า

ควรรยกินข้าว

นกเอี้ยงก็กิน

อธิบายความ

บทกลอนเล็กบทนี้ แปลงถึงลา วิถีในอนมตที่ราวบ้านว่า ภาวร้ายซึ่งเป็แก้วเจี๋ยง
ที่สำคัญและมีประโยชน์จึงไปเลี้ยงที่ทุ่งเขา บทหลังถวายมีนกลีสงเกาะอยู่เปรียบเจอนผู้ดูแลถวาย
ในขณะที่ถวายเกี่ยวหาหญ้า รวงข้าว นกเอี้ยงที่เกาะอยู่ บนหลังควายก็จะวิกคึกกับ

วิเศษากร .. บางกองเลื่อน กุณพันธ์

วันที่ .. ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๖

๕. นกเอี้ยงเคย

แก่งตัวไปล่อสาว

ปักก็เลี้ยง หางก็สาว

เหนือเจ้าอยู่ตัวเดียว

อธิบายความ

บทกลอนเล็กบทนี้ ใจความแตกต่างกับบทอื่น คือแทนที่นกเอี้ยงจะกางกลด กลายเป็น
เป็นหางสาว ในวรรคต่อไปจึงได้ว่า "แก่งตัวไปล่อสาว" นอกจากใจความจะแปลงถึงความ
น่ารักของเอี้ยงเล็ก ๆ เรายังเกี่ยวข้องกับบทอื่น ยังแสดงถึงควายรัก เป็นห่วง ที่แม้ใกล้ลูก แม้
ไกล ๆ จะแก่งตัวองควายจนไม่เพี้ยนกันหมด แม้ก็ยังต้องอยู่เฝ้าลูกตลอด

๕. นกเอี้ยงเคย

แม้จะไม่รักผม

ปักก็เลี้ยง หางก็อม

จนเล่นนะหม่อม

อธิบายความ

บทกลอนเล็กบทนี้คล้ายคลึงกับที่นางจะ เป็นผู้ร้อง แปลงแทนแต่บางคำ เช่น จาก
"แก่งตัวไปล่อผม" เป็น "แม้จะไม่รักผม" และจาก "นอนเฝ้าเรือนะหม่อม" เป็น "จนเล่นนะ
หม่อม" เพื่อพิจารณาจากอายุของผู้ร้อง คงตั้งอยู่ใกล้กัน ๒๐ปี แสดงให้เห็นว่า การถ่ายทอด
ทอดเรื่อเรื่องราวต่อกันมาด้วยปากนั้นย่อมเปลี่ยนไปบ้าง

สำหรับบทกลอนเล็กที่ขึ้นด้วยนกเอี้ยงนี้ ปรากฏในหนังสือบทกลอนกลอนเล็กที่
ทางหอสมุดจุฬาลงกรณ์รวบรวมไว้เพียงบทเดียว ซึ่งบ่งชี้ใจความว่า

นกเอี้ยง

เจ้านกเอี้ยงเคย

จับอยู่ที่ท้ายคณ

ขมปากเจ้าเกลี้ยงหางคณ

เดวคณเจ้าคณเอี้ยวเคย

ถ้าพิจารณาจากความเห็นว่าถ้าคิดถึงกับทุกอย่างนั้นเองจะ อิมพวาร์ก็เป็นผู้
ร้องมากที่สุด ในบรรดาที่ นางจะว่า "ก็ก็ก็เลี้ยง นางเจ้าก็กลม" แต่ใจความว่ามากก็แตก
กางกันไป

ส่วนบทกลอนบทที่ ๓ ที่นางกิมฮุนเป็นผู้ร้องนั้นไปคล้ายกับบทกวีของบทเพลงเด็กที่ทาง
หอสมุดวิชาได้รวบรวมไว้ ซึ่งมีใจความว่า

นกเอี้ยง

นกเอี้ยงเอ๋ย ไปเลี้ยงว้ายเก่า อ้ายกววยกินเข้า

นกเอี้ยงหัวโต ไปจับกันโพธิ์ ร้องไห้จึงจริง

ไปจับกันชิง เขาก็จึงลงมา ไปจับกันเช่า

เขาค้าแม่ได้ ไปจับกันไทร โผล่ดลาง

ไปจับกันหมาก เขาก็จากลงมา ไปจับกันจำปา

นกเอี้ยงหัวโต

จะเห็นว่ามีใจความต่อเนื่องจากที่นางกิมฮุน เป็นผู้ร้องมาก ใจความที่เหมือนกันคือ
เห็นว่า นกเอี้ยงนั้น "เอี้ยงกววยเก่า" ที่ใจความไม่เก่ากันนั้น อาจจะเป็นเพราะการต่อเนื่อง
ให้ยาวขึ้น เพราะลักษณะกลอนนั้นง่าย ๆ เน้นถึงความคล้องจองเป็นสำคัญ ดังนั้นจะกล่อกำให้
ยาวออกไปเท่าไรก็ได้ ส่วนที่จบมาข้างนี้เป็นบทกลอนเด็ก หรือบทเพลงเด็กก็แล้วแต่นำของ
การร้อง การร้องบทกลอนเด็กจะร้องด้วยทำนองช้า ๆ ลากเอียงยาว ๆ ฟังแล้วเรลิกเรลิก
บทเพลงเด็ก จะร้องเร็ว ๆ เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน เด็กจะไล่กล่อกววยเสียใจ
หยุดร้องให้

นกเขา

บทกลอนเด็กที่ขึ้นกับว้ายคำว่านกเขา มี ๕ ส่วน จากวิทยากร ๔ ส่วนคือ

วิทยากร .. นางกิมฮุน เห็นประเสริฐ

วันที่ .. ๖ พฤษภาคม ๒๕๑๖

๖. นกเขาเอ๋ย

ขึ้นกิ่งแก้วเจ้าจนเย็น

แม่ไก่ทั้งเสียงเล่น

เย็นแล้วจะออกอุณ

จิตยากร .. นางจะ ดินทวาราสัก

วันที่ .. ๘ พฤษภาคม ๒๕๑๖

๙. นกเขาเคย
แบ่จะรังเคียงเค้น

ชั้นถึงแก่เจ้าจนเย็น
เนื้อเย็นนะแบ่คุณ

อธิบายความ

บทกลอนเล็กบทนี้คล้ายกับในบทที่ ๖ ที่เปลี่ยนไปคือในวรรคที่ ๓ - ๔ แต่ก็ทำให้
ความหมายเปลี่ยนไป โดยเฉพาะในวรรคที่ ๓ ว่า "เนื้อเย็นนะแบ่คุณ" กับ "เย็นแล้วนะจ้ะคุณ"-----
ความหมายจะไม่เหมือนกัน "เนื้อเย็นนะแบ่คุณ" แสดงความรักใคร่ของแม่ นกเขาจะร้องอ้อ
ตั้งแต่เจ้าจนเย็น แต่ก็ยังไม่พอใจจะกล่อม แม่ "เย็นแล้วนะจ้ะคุณ" ผู้เป็นแม่อยากให้ลูกหลับ
เร็ว ๆ เพื่อจะได้ไปทำทำงานอื่นต่อไป

จิตยากร .. นายฉมัทติ พงษ์โนบลย์

วันที่ .. ๘ พฤษภาคม ๒๕๑๖

๑๐. เจ้านกเขาเคย
ชั้นไปเจิดให้ถึงดัง
ให้เนื้อเย็นเจ้าจนเย็น

ชั้นถึงแก่เจ้าจนเย็น
อยากจจะรังเคียงเค้น

อธิบายความ

ในบทกลอนเล็กบทนี้ คำว่า นกเขา หมายถึงนกเขาวริง ซึ่งอยู่ในกรงแขวน
ไว้รอบบ้าน และรังเคียงชั้นอย่างใดเราจะ ผู้กล่อมจึงบอกให้นกเขาขับให้ถึงดัง เพื่อจะช่วยให้
กล่อมเด็กให้นอน แสดงถึงความนิยมในการเลี้ยงนกเขา เช่นเดียวกับบทอื่น ๆ

บทกลอนเล็กที่ขึ้นต้นด้วยคำว่านกเขานี้ ปรากฏในหนังสือ บทกลอนกล่อมเด็กที่หอสมุด
วชิรญาณรวบรวมไว้ ๓ บทด้วยกัน คือ

๑๑. นกเขาขับ

เจ้านกเขาเคย
พระสุริยามายเบี่ยง

ชั้นอยู่แก่เจ้าจนเย็น
เคียงกับเจ้าจนนอนเปลเอ๋ย ๑

๑๒   นกกาเหว่าเอ๋ย
            แม่กาหลงรัก
            ถามข่าวมาเมื่อ
            ปีกเจ้ายังอ่อน

วิทยากร .. นางแหม่ม   ไพรีทอง
วันที่ .. ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๑๖
            ไขไ้แม่กาทัก
            ว่าลูกในอุทร
            ถามเหี่ยวมาป้อน
            เพิ่งจะนอนบิน

๑๓   นกกาเหว่าเอ๋ย
            ส่วนแม่กาหลงรัก
            ถามเอาข่าวมาเมื่อ
            ปีกหางเจ้ายังอ่อน
            ว่าลูกเหี่ยวหา กิน

วิทยากร .. นางทองเลื่อน   คุณแก้ว
วันที่ .. ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๑๖
            ไขไ้แม่กาทัก
            เลี้ยงถึงลูกในอุทร
            ถามเหี่ยวมาป้อน
            เพิ่งจะนอนบิน
            ถามอาจารย์

อธิบายภาพ

บทกลอนเด็กที่ขึ้นกันด้วย นกกาเหว่าทั้ง ๓ บทนี้ ใจความถกเถียงคล้ายกัน คือ กล่าวถึงเจ้านกกาเหว่า ที่ออกไข่แล้ว เอาไข่มาให้แม่กาทัก แม่กาไม่รู้ก็หลงรักว่าเป็นลูกของตัว เขาไปเหี่ยวหากินตามที่ต่าง ๆ แต่ถามในตอนที่หายผัดกับ สำหรับบทที่ ๑๒ และ ๑๓ วิทยากรอายุใกล้เคียงกัน ใจความที่เข้าใจมีความคล้ายคลึงกัน ส่วนในบทที่ ๑๑ นั้นมีใจความต่อไปอีก บทกลอนเด็กทั้ง ๓ บทนี้ แสดงถึงความรักที่เปี่ยมล้น การที่แม่กาเฝ้าเลี้ยงดูลูกของตนและของนกกาเหว่า ก็เทียบเท่ากับที่แม่เลี้ยงดูลูก การสอนให้บิน ให้รู้จักหาอาหาร ก็เทียบได้กับการที่แม่อบรมสั่งสอนและให้การศึกษากับบุตรนั่นเอง ส่วนบทกลอนเด็กที่ขึ้นกันด้วยคำว่า นกกาเหว่า ที่ทางหอจดหมายเหตุรวบรวมไว้นั้นมีใจความต่อไปจากนี้อีก ดังตัวอย่าง

            นกกาเหว่า
            เจ้านกกาเหว่าเอ๋ย   ไขไ้ให้แม่กาทัก
            แม่กาก็หลงรัก   ก็คิดว่าลูกในอุทร
            ถามเอาข่าวมาเมื่อ   ไปถามเอาเหี่ยวมาป้อน

ถนนไว้วางนอน	นอนเหยื่อพาไ้กิน
มีกเจ้ายังล่อนกลอยกล	ทอดรับจะล่อนบิน
พาลูกออกไปกิน	ที่ปากน้ำระคงกา
กินเจ้าเหยียบมาทราย	ปากก็ไ้รหาปลา
กินกุ้งแลกินกั้ง	กินหอยกระพังแมงกา
กินบัวก็ไ้เฒา	จับกันเข้าไ้เรือทอง
ยังมีนายขราน	เที่ยวเที่ยวเยี่ยมมวงมวง
ยกเอาไ้ขึ้นไ้อง	จ้องลูกปลาบ่กาว่า
กัวหม่งนั้นจะย่ำ	กัวบ่งนั้นจะยา
กินบางแม่กาว่า	กาวนั้นดูเฒา

จะเห็นได้ว่าบทที่มีใจความสมบูรณ์มากที่สุดคือ ที่หอสมุดศิริราชได้จดไว้ คือ ใจความต่อไปนี้
เมื่อแม่กา ลูกของกาเหว่าไปหากินตามลำธารแล้วก็มีนายขรานเข้ามาถึงลูก
แม่กาด้วย ส่วนลูกกาและลูกกาเหว่าจะเป็นเช่นไรไปได้อีกเล่าไว้ ก็คงจะเนื่องเหตุชีวิตอีกต่อไป
หลังจากที่ได้เรียนรู้วิถีชีวิตจากแม่กาแล้ว ใจความตอนนี้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตของมนุษย์เรา
ด้วยเช่นเดียวกัน คือเมื่อพ่อแม่เลี้ยงลูกจนโต ให้วิชาความรู้จนสามารถเลี้ยงตัวได้ก็จะต้อง
เผชิญชีวิตด้วยตนเองต่อไป เมื่อสิ้นพ่อแม่ก็จะต้องดำเนินชีวิตไปตามลำพัง เช่นเดียวกับลูกกาและลูก
กาเหว่า

บทที่ได้จากหม่อมทวนที่มีใจความยาวที่สุดเห็นจะใกล้เคียงที่ ๑๑ คือร้องไ้ถึงเมื่อ
แม่กา"าลูกไปหากิน ก็จะไปกินกุ้งกินกั้ง กินหอยกระพังแมงกา

แสดงให้เห็นว่าการถ่ายทอดเรื่องราวทางมุขปาฐะนั้นมีโอกาสที่จะขาดไป เกลินไป
ไ้ทั้งสิ้น เพลงที่ได้จากหม่อมทวนปรากฏว่าร้องไปไ้จนจบเช่นนี้ยิ่งเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าเพลง
กล่อมเด็กอันเป็นเพลงพื้นเมืองซึ่งคุณค่ายิ่ง ปัจจุบันก็สูญไปทุกที เพราะผู้ร้องมีอายุถึง ๘๘
- ๘๙ ก็ร้องไม่ไ้จบเลยแม้เพียงคนเดียว เล็กุ่นหลังก็จะยิ่งร้องไม่ไ้ได้ ถ้าไปไ้ไ้การรวบรวม
รวมไว้ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๓

นกขมิ้น

วิทยากร.. นางทองเลื่อน กุณพันธ์

วันที่ .. ๘ พฤษภาคม ๒๕๑๖

๑๔. นกขมิ้นเหลืองอ่อนเอ๋ย
นกขมิ้นก็รักได้เอ๋ย

ถ้าแล้วจะนอนที่ไหน
ผู้เฒ่าจะตั้งหมอนให้นอนนุ่มไป

สวัสดีคาราบ

บทกล่อมเด็กที่มีผลถึงความรักของน้องสาวจะคงจะดีใจจาก
บ้านมา คำนี้ยังหาคนนอนไม่ได้อันเป็นคำเปรียบเทียบกับนกขมิ้นเหลืองอ่อน
แต่ใจความตอนท้ายจะเป็นการปลอบประโลมใจว่า นอนที่ไหนก็นอนได้ถ้าเปรียบหาคนจริง
บทกล่อมเด็กที่ขึ้นต้นด้วยนกขมิ้นให้หอสมุกศิริภาพรวมไว้ให้ใจความดังนี้

นกขมิ้น

เจ้านกขมิ้นเหลืองอ่อนเอ๋ย
จะนอนไหนก็นอนได้
ลพพระพายทรายรักมาอ่อนนอน

ถ้าแล้วจะนอนที่ไหน
ผู้เฒ่าผู้เฒ่าไม่ว่าใครนอน
เจ้าเคยจวบมานอนรังเอ๋ย

แม้ใจความของทั้งสองบทนี้ จะคล้ายคลึงกัน แต่คำที่ใช้แตกต่างกัน

บทที่หอสมุกศิริภาพรวมมีใจความตอนท้ายว่า "ลพพระพายทรายรักมาอ่อนนอน เจ้าเคยจวบ
นอนรังเอ๋ย" เพิ่มความไพเราะและเพิ่มใจความขึ้นอีกว่า "ถึงแม้นกขมิ้นจะนอนที่ไหนก็นอนได้
ในที่สุดก็ต้องกลับมาอนรังเดิม เสน่หทัยกับคนเราที่แม่จะพาไปร้อยเอ็ด ร้อยเก้าเข้าแล้ว ใน
ที่สุดก็ต้องกลับมาอนรังเดิม ดังที่กล่าวเป็นคำพังเพยว่า "กลับมาอนรัง"

เนื้อเย็น

บทที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า เนื้อเย็น มี ๓ ส่วนจากวิทยากร ๓ ท่าก่อน

วิทยากร .. นางแก้ว พรหมบานะ

วันที่ .. ๘ พฤษภาคม ๒๕๑๖

๑๕. เนื้อเย็นเอ๋ย
เจ้าอย่าคบเพื่อนัก
ทุนหัวของแม่เอ๋ย

แม่ไม่ให้เจ้าไปเล่นตามนอกรั้ว
เจ้าจะเสียตัว
จงนอนเสีย

อธิบายความ

บทกล่อมเด็กบทนี้ แสดงถึงความรักความห่วงใยที่มีต่อลูก เป้าประสงค์ไม่ได้ให้ไปเล่นนอกบ้าน เพราะอาจจะป่วนทราย สิ่งสอนไม่ให้ทำเพื่อนชั่ว จะพาให้ตัวเองตกต่ำไปด้วย ซึ่งแม้ในปัจจุบันก็ยังส่งสอนลูกในทางตรงกันข้าม

๑๖. เนื้อเย็นเอ๋ย
น้ำขึ้นมานัก
แสนเสียกายเอ๋ย

วิทยากร.. นางกิมฮุ่ย เห็นประเสริฐ
วันที่ .. ๘ พฤษภาคม ๒๕๑๖
แม่ไม่ให้เจ้าไปเล่นตามหาดทราย
จะพาถูกรักดินลอยหาย
อยู่กับเกี่ยว

อธิบายความ

บทกล่อมเด็กบทนี้ แสดงถึงความรักความเป็นห่วงของแม่ต่อลูก ที่ไม่ให้ลูกไปเล่นตามหาดทราย เพราะกลัวว่าเมื่อน้ำขึ้นแล้วลูกรักจะจมน้ำหายไป ผู้ที่จะประคับประคองความโศกเศร้าก็คือแม่

๑๗. เนื้อเอ๋ย เจ้าเนื้อเย็น
เมื่อน้ำมันขึ้นมา
แสนเสียกาย

วิทยากร .. นายสมบัติ พงษ์ไพบูลย์
วันที่ .. ๘ พฤษภาคม ๒๕๑๖
อย่าพาตัวเองไปเที่ยวเล่นที่หาดทราย
มันจะพาเจ้าลอยหาย
แต่เจ้าคนเดียว

อธิบายความ

บทกล่อมเด็กบทนี้ ใจความคล้ายคลึงกับบทที่ ๑๖ ผิดกันในเรื่องที่ ๒ ในบทที่ ๑๖ เพียงแต่ห้ามตัวเด็กมิให้ไปเล่นที่หาดทราย ในบทที่ ๑๗ ห้ามทั้งตัวเด็กซึ่งเป็นพี่มิให้เจ้าน้องไปเดินเล่นตามหาดทราย แสดงว่าแม่ก็เฝ้าระวังแรงลูกคนโต ๆ ระวังดูแลน้องด้วย บทกล่อมเด็กที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า "เจ้าเนื้อเย็น" ที่หอสมุดวชิรญาณรวบรวมไว้มีใจความดังนี้

เจ้าเนื้อเย็น

เจ้าเนื้อเย็นเอ๋ย   แม่มิให้ไปเล่นที่หาดทราย
กลัวว่าน้ำขึ้นมา   มันจะพาเจ้าลอยหาย
แสนเสียกายเจ้าคนเดียว

เมื่อพิจารณาจะเห็นว่าคล้ายคลึงกับสำนวนที่นางกิมฮุ้น เห็นประเสริฐและ
นายสมบัติ พงษ์ไพบูลย์ เป็นผู้ร้อง ท่างกันแต่ที่บทของนายสมบัติ ลูกคนโตได้สาน้องไป
เล่นควย แล้วแม่ถามไว้

ส่วนสำนวนของนางแก้ว พรสวานะ ไปมีปรากฏในฉบับที่หอสมุดวชิรญาณรวบรวมไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓

แมวเหมียว

บทกลอนเด็กที่ขึ้นว่า แมวเหมียว มี ๒ ส่วน จากวิทยากร ๒ ท่าน
วิทยากร .. นางเป่า เจริญสุข
วันที่ .. ๘ พฤษภาคม ๒๕๑๖

๑๘. แมวเหมียวเอ๋ย แยกเขี้ยวยิงฟัน
เลื้อยปลาน้ำขึ้น
วิทยากร .. นายสมบัติ พงษ์ไพบูลย์
วันที่ .. ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๑๖

๑๙. แมวเอ๋ยแมวเหมียว แยกเขี้ยวยิงฟัน
เลื้อยปลาน้ำขึ้น
มากัดกันกับแมวเหมียว

อธิบายความ

บทกลอนเด็กทั้งสองบทนี้ ใจความคล้ายคลึงกันมากต่างกันในวรรคที่ ๑ เท่านั้น
ใจความเป็นการขู่เด็กให้นอน ไม่อย่างนั้น แมวเหมียวกับเลื้อยปลาจะมากัดกัน เป็นภาพที่
น่ากลัว ให้เด็กหลับตานอนเสียก่อนที่มันจะขา

ส่วนบทกลอนเด็กที่ขึ้นว่า "แมวเหมียว" ที่หอสมุดวชิรญาณรวบรวมไว้มีใจความว่า

แมวเหมียว

โอ้แมวเหมียวเอ๋ย แยกเขี้ยวยิงฟัน
เลื้อยปลาน้ำขึ้น
จะเห็นว่าทั้ง ส่วนนี้มีใจความเหมือนกัน ต่างกันที่วิธีร้องขึ้นต้น เช่นใน
สำนวนที่ ว่า "แมวเหมียวเอ๋ย" ในบทที่ ว่า "แมวเอ๋ยแมวเหมียว" ส่วนที่
หอสมุดวชิรญาณรวบรวมไว้ว่า "โอ้แมวเหมียวเอ๋ย"

วัดโบสถ์

๒๐.

วิทยากร.. นายสมบัติ พงษ์ไพบูลย์

วันที่ .. ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๑๙

วัดเอยวัดโบสถ์

ปลุกข้าวโพดสาละ

ลูกเขยตกยาก

แมยายก็พรากรูกสาวหนี

โอข้าวโพดสาละ

ตั้งแต่นั้นจะโรยรา

อธิบายความ

บทกลอนเก็บหนี้แสดงถึงความ ร าวของชายที่ตกยาก และถูกแมยายพรากรรยาไปจากตัว เหมือนคนข้าวโพดสาละที่นับวันจะเหี่ยวแห้งไป น่าสังเกตว่าแม่ของภรรยา มักจะเข้ามามีส่วนในชีวิตครอบครัวอยู่เสมอ ซึ่งคงจะเป็นเพราะความรักลูกสาวนั่นเอง ยามที่ลูกสาวต้องตกยากตามลูกเขยไป แมยายก็พาลูกสาวตนไปเสีย

๒๑.

วิทยากร.. นางกิมฮุ้น เห็นประเสริฐ

วันที่ .. ๘ พฤษภาคม ๒๕๑๙

วัดเอยวัดโบสถ์

มีต้นตาลโตนค้อยู่อีกต้น

พอขุนทองเขาไปปล้น

ปานะนี่ไม่เห็นมา

เมียบคชชาวไสหอ

ถอเรือไปหา

เขาก็นำล่อมา

ว่าพอขุนทองเขาตายแล้ว

เหลืออยู่แต่กระดูกแก้ว

เมียบรักจะไปปลง

ยกขุนศรีวิชัยฉัตร

ยกกระบี่ศรีทอง

ถือหาญพายเรือหงส์

เอาไปปลงศพนะพอนา

อธิบายความ

บทกลอนเก็บหนี้ แสดงถึงความรักของสามีภรรยา แม้สามีจะเป็นโจรผู้ร้าย แต่เมื่อจากไปนาน ฝ่ายภรรยาก็คิดถึง และเมื่อได้ทราบข่าวว่าสามีตายไปแล้ว ก็เกิดความอาลัย ต้องไปทำหน้าที่ของภรรยา ก็ไปปลงศพรับกระดูกของสามีกลับมา

ในหนังสือบทกลอนกลอนเล็กที่หอสมุดควนิษฐาณารวมไว้ นั้นปรากฏบทกลอนที่ขึ้นต้นด้วยวัดโบสถ์ทั้ง ๒ จำนวนนี้ คงใจความ

๓๕. วัดโบสถ์

วัดเอยวัดโบสถ์
เจ้าขุนทองไปปล้น
คคเขาออกใส่หอ
เขาก็เอาจามา
เหลือแต่กระดูกขาว

ขุนกระบี่จะถือฉัตร
ถือท่ายเรือหงส์

ใจความเหมือนกับของนางกิมจุนมาก

"เมื่อก่อนชาวใส่หอ" กับ "คคเขาออกใส่หอ" ในสำนวนของนางกิมจุน ว่า เมื่อก่อนชาวออกใส่หอ ก็ดูจะใกล้เคียงกว่าที่ว่า คคเขาออกใส่หอ และ ยกกระบี่ถือธง กับ "ยกกระบี่จะถือธง" คำว่ายกกระบี่และยกกระบี่ มีความหมายเดิมเดียวกัน ก็ หมายถึง ตำแหน่งที่เทียบเท่ากับอัยการในปัจจุบัน แต่คงจะเพี้ยนกันไปตามภาษาพูด

ส่วนอีกบทหนึ่งนั้น มีใจความดังนี้

๓๖. วัดโตนด

วัดเอยวัดโตนด
เจ้าลูกเขยตกยาก
ตนเข้าโกธสาธิต

มีตนเข้าโกธสาธิต
เมียยาก็พราดลูกสาวหนี
ตั้งแต่นั้นโรยราเอย ๒

ใจความบทนี้เหมือนกับสำนวนที่นายสงบดี เป็นผู้ร้อง ต่างกันที่คำขึ้นต้น ว่า 'วัดโบสถ์' กับ 'วัดโตนด' เท่านั้น ซึ่งน่าจะเป็นวัดโบสถ์ มากกว่า แต่ร้องเพี้ยนไปเป็นวัดโตนด

๑

หอสมุดควจิรวิธาน บทกลอนกล่อมเก้ง หน้า ๑๐

๒

หอสมุดควจิรวิธาน - ล.ค. หน้า ๑๑

๒๒ .

ขุนทะเลละลอก

วิทยากร...นางพิมฉิมฉิม เห็นประเสริฐ

วันที่ .. ๗ พฤษภาคม ๒๕๑๗

เจ้าขุนทะเลละลอกเอ๋ย

กลิ่นคัสมาเหมือนยังจอก

ละลอกคัสมาเหมือนยังแห่น

เจ้าพลัดพลัดแม่

เลี้ยงเจ้าไว้หมายจะเอาบุญ

อยู่โศกหากว่าแข็ง

เจ้ามีเรียวมีแรง

เจ้าจงแทนคุณ

เลี้ยงเจ้าไว้หมายจะเอาบุญ

ขุนทะเลละลอกเอ๋ย

อธิบายความ

บทกลอนเด็กบทนี้ใจความสอนให้เด็กรู้จักบุญคุณของพ่อแม่ หรือผู้เลี้ยงดูมา เมื่อเติบโตขึ้นก็จงตอบแทนบุญคุณนั้น นับว่าเป็นบทกลอนเด็กที่สอนใจเด็ก เมื่อเด็กได้รับการปลูกฝังให้มีคุณธรรมค่านกตัญญูทวดที่เสียตั้งแต่เล็กเช่นนี้ ความกตัญญูรู้คุณผู้ประคุณก็จะเข้าไปแทรกซึมในจิตใจอันละเอียดอ่อน และอาจจะติดตัวไปเมื่อโตขึ้น

บทกลอนบทนี้ในหนังสือบทกลอนเก่าของเด็กที่หอสมุดวชิรญาณรวบรวมไว้ มีใจความดังนี้

๒๓. ขุนทะเลละลอก

โอละเหเหเห

เจ้าขุนทะเลละลอก

กลิ่นคัสมาเหมือนยังจอก

ละลอกคัสมาเหมือนแห่น

พลัดพลัดแม่

เลี้ยงเจ้าไว้จะเอาบุญ

ขอเติบโตกลางแข็ง

มีเรียวแรงจะแทนคุณ

เลี้ยงเจ้าไว้เอาบุญ

เจ้าขุนทะเลละลอกเอ๋ย

ใจความของทั้ง ๒ ส่วนนี้เหมือนกัน ต่างก็ให้วิธีร้องในวรรคที่ ๑ ส่วนของนางพิมฉิม ขึ้นต้นด้วยเนื้อเพลง แต่จำนวนของหอสมุดฯ ขึ้นต้นด้วยเสียงเอื้อนกล่อมว่า " โอละเหเหเห "

ลักษณะของบทกลอนเด็ก ' ขุนทะเลละลอก ' นี้ เมื่อพิจารณาดูนั้นหลักกับแก้วไป กลายกับเพลงกล่อมเด็กของภาคใต้ที่เรียกว่า เพลงร้องเรือ เพราะลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่ง

ของเพลงร้องเรือคั้งที่ วันเนา ๑ ยูเค้น ๑ ก้าวไวคือ วรรคหลังบทที่ ๒ จะซ้ำความกับ
วรรคหน้าของบทที่ ๔ ทั้งนี้เป็นเพราะต้องการเน้นความรู้สึกของผู้อร้องคั้งตัวอย่าง

คนมะพร้าวเอา

คนมะพร้าวทางเอน

ผ้าขาวเป็นเฌ

นางสาวก็เข้าห้อง

ถือเขียนถือนักร

ถือหัดคามทอง

นางสาวเข้าห้อง

เจ้าบ่าวยกก็วิ่งไล่

ถ้าเขียนบทขุนทะเลและดอกโคยศักดิ์ บทโกละเหเหเหออก ก็จะมาคล้ายกัน

เจ้าขุนทะเลและดอก

คลื่นซัดมาเหนือจนจอก

จะออกซัดมาเหมือนแห่น

พลัดพลัดแลพลัดแม่

เลี้ยงเจ้าไว้จะเอาบุญ

ขอเคียนนากลาแข่ง

มีเรือยาวแรงจะแทนคุณ

เลี้ยงเจ้าไว้จะเอาบุญ

เจ้าขุนทะเลและดอกเอย

คั้งนั้นบทขุนทะเลและดอกนี้อาจจะได้เค้าเพลงมาจากเพลงร้องเรือของภาคใต้ก็ได้
เพราะนอกจากเหมือนกันในคำฉันท์ก็บทแล้ว ใจความก็ยังเป็นคำสอนคล้ายกับใจความของ
เพลงร้องเรือซึ่งมักจะเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี เลี้ยงคั้งแข่งกม คำสอน - กติ
เตือนใจ ฯลฯ

๒๓. ไอ้โป่งเป้ง

วิทยากร.. นายกิมฉิน เพ็ญประเสริฐ

วันที่ .. ๔ พฤษภาคม ๒๕๑๓

ไอ้โป่งเป้งเอย

คักกะแรงเลงอยู่ที่ปลายไม้

ไม่ว่ากุ้งหรือปลาบาแค่นี้ก็

ก็เข้าลอบเข้าไขโอ้โป่งเป้งเอย

อธิบายความ

บทกลอนเด็กบทนี้ สะท้อนให้เห็นภาพชีวิตชนบท การทำมาหากินอย่างหนึ่งของ
ชาวชนบทคือ การคักปลาควยคอบหรือไข หรือกะแรงเลง บทกลอนนี้จะทำให้เด็กที่จำว่า
ตนจะได้ถึงมีกา เช่น กุ้ง ปลา ก็จะนอนหลับไปด้วยความสมหวัง

ใจความของบทกลอนนี้เหมือนกับที่หอสมุดศิริยาภรรวบรวมไว้ คือ

๙. ไอ้โง่โง่เบง

ไอ้โง่โง่เบงเอ๋ย	มันคักแรงเลงอยู่ปลายไม้
อายกุงญาปลา	มันจะมาแต่ไหน
เขาลอบเข้าไซ	อายโง่โง่เบงเอ๋ย ๑

ต่างกันเฉพาะคำบางคำเท่านั้น เช่น 'คักกะเซงเลง' กับ 'คักเซงเลง'
 "ไม่ว่ากุงหรือปลาเอาแต่ศโค" กับ อายกุงญาปลา มันจะมาแต่ไหน แต่ทั้งนี้
 ใจความเช่นเดียวกัน

๑๐. เจ้าโนเน

วิทยากร .. นายกินฉับ เห็นประเสริฐ
 วันที่ .. ๘ พฤษภาคม ๒๕๑๗

โนเนระเอ๋ยโนเน	สีชมพูระเอ๋ยปลา
จะไปหากันอะไรดี	สีชมพูระเอ๋ยปลา
จะไปหากันกับจำปี	ตัวไม่รักเมียไปไกร
ก็มาไปเสียกันกับพี่	ชะเจ้าโนเนเอ๋ย

อธิบายความ

ใจความของเพลงนี้แสดงถึงชีวิตครอบครัวที่สนุกคดี ๓ เข้าไปเกี่ยวข้องกับ ซึ่ง
 ทำให้ชีวิตครอบครัวต้องถูกทำลายลง ถ้าฝ่ายใดใจอ่อน
 บทเจ้าโนเนนี้ ในบทกลอนกลอนเล็กที่หอสมุดศิริยาภรรวบรวมไว้มีว่า

๑๑. โนเน

โนเนเอ๋ยโนเน	สีชมพูปลา	จะหากไต่กันอะไรดี
สีชมพูปลา	หากไต่กับจำปี	ตัวไม่รักเมียไปไกร
ก็มาไปเสียกันกับพี่	โอ้อา	เจ้าโนเนเอ๋ย ๒

ใจความของทั้ง ๒ ส่วนนี้เหมือนกัน ต่างก็เพื่อบรรยายว่า "ตัวไม่รักใคร่ใคร่"
 ส่วนของนายกิมจั้น เป็น "ตัวไม่รักเมียใคร่"

๒๑. ขนเมแดงมา

โอดะเหโอดะหึก

โอดะเหโอดะหึก

ตัวก็ตีเมียก็ดา

วิทยากร... นางเป่า เสริมสุข

วันที่ ... ๖ พฤษภาคม ๒๕๑๗

ลูกขึ้นแต่ดึกทำขนเมแดงมา

ลูกขึ้นแต่ดึกทำขนเมแดงมา

ขนเมแดงมาก็กาหมอแกง

อธิบายความ

ใจความของบทกลอนบทนี้ แสดงให้เห็นโทษของการทะเลาะเบาะแว้งใน
 ครอบครัว "เมื่อตัวเมียมาตีตัวกัน ขนเมแดงมาก็กาหมอแกง" แสดงถึงว่า เมื่อ ตัวเมียไม่รัก
 ใคร่ปรองดองกันแล้ว ความยุ่งยากภายในครอบครัวก็จะเกิดขึ้น จะทำการงานอะไรก็ยากที่
 จะสำเร็จ เป็นการสอนเด็กให้รู้ค่าของความสามัคคีปรองดองกันในครอบครัว

บทกลอนเด็ก ขนเมแดงมานี้ปรากฏในบทกลอนกลอนเด็กฉบับหอสมุดรวบรวมไว้ว่า

๒๒. ขนเมแดงมา

โอดะเหโอดะหึก

ตัวก็ตีเมียก็ดา

ลูกขึ้นแต่ดึก ทำขนเมแดงมา

ขนเมแดงมา ก็กาหมอแกงเอ๋ย

ใจความของทั้งสองส่วนนี้คล้ายคลึงกัน ต่างก็เพื่อบรรยายว่า "ตัวก็ตีเมียก็ดา"
 ส่วนของนางเป่าว่า "ตัวก็ตีเมียก็ดา"

อภิปรายขอคิด เห็น

เพลงกล่อมเด็กที่ได้จากตำราหม่มทวนแต่งเป็นกลอนง่าย ๆ มีสัมผัสนอกเช่นเดียวกับกลอนสุภาพทั่วไป เช่น นกเอี้ยงเอ๋ย ปีกก็เลี้ยง หางก็ยาว แต่งทั่วไปต่อสาวเหนือเจ้าอยู่หัวเดียว" มีลักษณะคล้ายคำพูดธรรมดาที่มากตลกกัน เริ่มความคล่องจองที่สัมผัสนอกซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของกลอนชาวบ้าน ที่ร้องเล่นในวงการกันเอง ส่วนสัมผัสในไปกอบปี จึงไม่พิถีพิถันที่จะเพิ่มความไพเราะด้วยการเพิ่มสัมผัสใน

ความยาวของเพลงกล่อมเด็กนี้ไม่เท่ากัน สั้นที่สุดมีสี่อง ๒ คำกลอน ยาวที่สุดมี ๙ คำกลอน ในจำนวน ๒๕ เพลงนี้ มีกวางเขาวา ๑ คำกลอนอยู่ถึง ๑๒ บท ๓ คำกลอน ๙ บท ๔ คำกลอน ๒ บท ๕ คำกลอน ๓ บท ๙ คำกลอน ๑ บท จะเห็นได้ว่าเพลงกล่อมเด็กไม่นิยมแต่งให้ความยืดหยุ่นนัก เพราะเพลงกล่อมเด็กเป็นเพลงที่ใส่ร้องประจำวัน ท่องการเพลงที่ร้องง่าย จำง่าย ลักษณะเช่นนี้พบในเพลงกล่อมเด็กทุกภาค ยกเว้นบทเพลงกล่อมตามเรื่องนิทาน การที่เพลงกล่อมเด็กยังเป็นที่จดจำกันได้ในทุกวันนี้ สาเหตุหนึ่งก็คงเป็นเพราะการแต่งเป็นเพลงสั้น ๆ นั้นเอง ถ้าแต่งเป็นเพลงยาว ๆ ก็ยากต่อการจดจำ ต่อ ๆ กันมา คงจะเห็นว่า บทใดที่มีกวางเขาวามาก เมื่อร้องต่อ ๆ กัน ก็จะถูกตัดทอนให้สั้นลง ดังตัวอย่าง เพลงนกกาเหว่า บทยาวที่สุดได้แก่บทที่หอสมุดวชิรญาณรวบรวมไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ ส่วนที่ได้จากหม่มทวนทั้ง ๓ ส่วนนี้ ก็มีความยาวไม่เท่ากัน

คำขึ้นต้นเพลงกล่อมเด็กจากหม่มทวน พอจะสรุปได้ดังนี้

๑. ขึ้นต้นแบบบทกลอนสร้อย ก้อไต่คำ เอย หรือ เอย แทรกกลางสิ่งที่จะกล่าวถึง เช่น โนเนเวโยโนนาค วัดเอียวัดโบสถ์ แมวเอยแมวเหี่ยว

๒. ขึ้นต้นด้วยการกล่าวถึงสิ่งนั้น แล้วต่อด้วยคำว่า เอย เช่น นกเอี้ยงเอย นกเขาเอย นกกาเหว่าเอย นกขมิ้นเหลืองอ่อนเอย ฯลฯ

๓. ขึ้นต้นด้วยทานองกลอน เช่น โอจะเห โอละเหิก

การขึ้นต้นเพลงกล่อมเด็กของภาคอื่น ๆ ก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับที่กล่าวมานี้ หากภาคใด จะขึ้นต้นด้วยแบบที่ ๒ มาก เช่น เคื่อน้ำเหอ ดอกเบละเหอ ต้นปูเลเหอ ฯลฯ คำว่า เหอ ก็เทียบได้กับคำว่า เอย นั่นเอง ส่วนเพลงกล่อมเด็กของภาคเหนือ มีทั้งขึ้นต้นด้วยเสียงเอื้อนกล่อม เช่น อี้ อี้ อี้ จา หรือ อี้ จา จา และขึ้นต้นด้วยการกล่าวถึงสิ่งนั้นโดยตรง เช่น ผนคกสุยสุย และขึ้นต้นด้วยคำว่า สิกจุงจา สิกกองกอ

เพลงกล่อมเด็กของภาคอีสาน ขึ้นต้นด้วยคำกลอนว่า นอนสาแมเยอ หลับตาสาแมเยอ
(นอนเสียแม่นะ หลับตาเสียแม่นะ) และขึ้นด้วยคำอุทาน เหม โอ โอ แม่ไปไย
เก็บไคฆ่าหา (โอ โอ แม่ไปไร จะเก็บไคฆ่าหา)

คำที่ใช้ในการขึ้นต้นที่กล่าวมานี้ต่าง ๆ เช่น นกเวียง นกขมิ้น นกเขา
นกกาเหว่า ของเพลงกล่อมเด็กที่ได้จากพจนานวนไปตรงกับบางเพลงของเพลงกล่อมเด็กจาก
ภาคใต้ขึ้นต้นด้วยชื่อนกต่าง ๆ เช่น นกขมิ้น นกเขา นกคูด นกจอก นกเป็ด นกอีหรุ่ม
นกแอ่น ซึ่งนกที่มีชื่อดังกล่าวนี้เป็นนกที่พบได้ในประเทศไทยทั้งสิ้น โดยเฉพาะตามท้องดินชนบท
ชาวบ้านได้พบเห็นและนกเหล่านี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของชาวบ้าน เมื่อมีการถ่ายทอด
ความในใจออกมาเป็นเพลง จึงถ่ายทอดสิ่งเหล่านี้ออกมา และนกเหล่านี้ก็จะเป็นส่วนที่เกี่ยว
กันในด้านความรัก และคุณประโยชน์ จึงใจกว้างแทนตัวเด็ก ซึ่งเป็นที่รวมความรักความเอ็นดู
ของพ่อแม่ บางครั้ง ก็กล่าวเป็นเสียงมอบความไว้วางใจในการดูแลเด็กให้แก่กนกเหล่านั้น

คำลงท้ายมักจะจบด้วยคำว่า เอย หรือบางบทก็ลงด้วยคำธรรมดา เช่น
แมวเหมียวเอย แยกเตี้ยยังวัน เสือปลาหน้าสัน มากัดกันกับแมวเหมียว แต่การเอื้อนเสียง
ตอนท้ายจะอ่อนลงให้รู้ว่าเป็นการจบเพลง การลงท้ายด้วยคำว่า เอย นิยมใช้ในการแต่ง
กลอน เป็นการจบบทจบตอน เมื่อไว้ในกลอนเพลงก็เป็นการจบเพลงหนึ่ง ๆ

ใจความของเพลงกล่อมเด็ก บางบทแสดงถึงความน่ารักน่าเอ็นดูของเด็ก และ
ความรักของบิดามารดาที่มีต่อบุตร เช่น ในเพลง เนื้อเย็บ ที่มีใจความห้ามมิให้ลูกออกไปเที่ยว
นอกบ้าน ไม่ให้คบเพื่อนชั่ว บางบทแสดงถึงสภาพชีวิตในชนบท เช่น ความนิยมในการเลี้ยง
นกเขา การทำมาหากิน เช่น ไปขายของ จับตัวน้ำ บางบทสอนใจเกี่ยวกับการครอง
เรือน ซึ่งชีวิตครอบครัวจะปกติสุขได้นั้นคงอาศัยความสามัคคีปรองดองของสามีภรรยา เช่น
เพลงชนมแจ่มมา ถ้าสามีภรรยาไม่รักต่อกัน ขนเมแดงมาก็ดำหมอยาง เพลงรักโบสถ์แสดง
ถึงคุณธรรมของผู้เป็นภรรยาที่รักและซื่อสัตย์ต่อสามีแม้ว่าสามีจะเป็นโจรไปปล้นเขา แต่เมื่อตาย
ไปภรรยาก็ต้องไปปลงศพให้ บางบทก็จะประชันประชัน เสียดสีสังคม เช่น เพลง รัก
โบสถ์ กล่าวถึงเมฆายที่พรางลูกสาวหนี เพื่อบุคเขยยากจนลง เพลงเจ้าโนเนน กล่าวถึง
การถือโอกาสเข้ามาแทรกแซงในชีวิตครอบครัวของบุคคลที่ ๓ บางบทจะเป็นการสั่งสอนคุณธรรม
ให้แก่เด็ก คุณธรรมที่เป็นค่านิยมประการสำคัญในสังคมไทยก็คือ ความกตัญญูรู้คุณผู้อุปการะ
คุณ และตองหาทางตอบแทนบุญคุณนั้น เช่น เพลงขุนทะเลละฉวก เพลงนกกาเหว่า

ใจความของเพลงกล่อมเด็กของลูกภาคที่ตรงกับข้อข้างที่แจ้งคือ กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการกล่อมเด็กให้นอน เพื่อมารดาจะได้ไปประกอบการงาน แสดงว่าหน้าที่เกี่ยวกับการดูแลเด็ก และการทำงานมาในกรอบกร้วไทยตกอยู่กับผู้หญิงแทบทั้งสิ้น ส่วนชายมีหน้าที่ทำงานนอกบ้านเท่านั้น ข้อที่สนับสนุนความในคอนี้คือ วิทยาภรณ์ที่ให้ข้อมูล เพลงกล่อมเด็กเป็นของผู้หญิงแทบทั้งสิ้น มีผู้ขายเพียง ๒ คน ซึ่งก็โดยยอมรับว่า ไม่เคยกล่อมบุตรจริง ๆ เพียงแจกจ่ายเพลงไปเท่านั้น ทำให้เราเห็นสถานะของผู้หญิงในสังคมไทยได้ว่าเป็นเพศที่มีภาระรับผิดชอบในบ้านมากกว่าชาย

ใจความของเพลงกล่อมเด็กที่กล่าวถึงสภาพครอบครัว การใช้ชีวิตนั้น เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าเป็นการปลูกความเคยชินให้กับเด็กเกี่ยวกับชีวิตคู่ เช่น รู้จักคำว่า ผัว เมีย ลูกเขย แม่นาย ที่นำมากล่าวถึงกับ สันนิษฐานได้ ๒ ทาง ก็อาจจะเป็นการกล่าวเพื่อเป็นการเสียดสีสังคม ประชดประชันสังคม โดยเอาสิ่งที่พบเห็นในสังคมมาผูกเป็นเพลง อีกประการหนึ่งคือ เพื่อเป็นการสั่งสอนหรือเป็นข้อเตือนใจเด็ก ว่าสิ่งใดควรประพฤติ และสิ่งใดควรละเว้น เกี่ยวกับใจความของเพลงกล่อมเด็กบางบท ที่เป็นเช่นนี้ วิद्या ปิยะรัตน์ กล่าวว่าทำให้เด็กได้รับรู้ และได้ยินเรื่องราวเกี่ยวกับโลกีย์วิสัยตั้งแต่ยังเด็ก ว่าขัดต่อสภาพสังคมที่ผู้ใหญ่พร่ำสอนเด็กว่าการแสดงออกเรื่องความทองการทางเพศไปว่าทางกาย หรือทางวาจาเป็นสิ่งที่น่าอาย เด็กจะไม่ได้รับการอนุญาตให้พูดคุยซักถามเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ เมื่อเด็กมีปัญหาก็ยากที่จะถามในเรื่องเพศก็จะไม่มีใครรับคำอธิบายที่ถูกต้อง ทำให้เป็นปัญหาต่อสังคมได้ "๑" ซึ่งความคิดเช่นนี้อาจจะมีเฉพาะคนบางกลุ่มเท่านั้น ส่วนในฉบับที่แล้วเรื่องราวเกี่ยวกับโลกีย์วิสัยไม่ได้เรื่องผิดแปลกอะไร ดังที่เราพบในเพลงพื้นเมืองทุกประเภท

แต่อย่างไรก็ตามเพลง กล่อมเด็คนั้นว่าเป็นเพลงที่มีคุณค่ายิ่ง ที่สะท้อนให้เห็นสภาพสังคม แสดงถึงความอบอุ่นในครอบครัว มีคติเตือนใจสำหรับเด็กที่จะเติบโตไปในภายหน้า นอกจากนี้ยังทำให้เกิดความบันเทิงใจทั้งผู้ร้องและผู้ฟัง เป็นที่มาเสียค่ายที่การไว้เพลงกล่อมเด็กเพื่อวัตถุประสงค์เดิมนี้ไม่เป็นที่นิยมกันในปัจจุบัน

บทปลอมเด็ก

บทปลอมเด็ก หมายถึง บทร้องที่เป็นการปลอมเด็กให้หยูครองให้ หรือบทหยอกเด็กเพื่อให้เด็กขบขัน หัวเราะ และแก้ เด็กอารมณ์ดี เสียง่าย

บทปลอมเด็กที่ได้จากบทเพลงพื้นบ้านอีสาน ซึ่งจะได้นำเสนอและเปรียบเทียบ กับบทปลอมเด็กที่หอสมุดวิจิตรวาทธรรมไว้ดังต่อไปนี้

บทเอี้ยง

วิทยากร .. นายสมบัติ พงษ์ใหญ่

วันที่ .. ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๑๕

๑. เจ้านกเอี้ยงเอ๋ย มาเลี้ยงควายเฒ่า ไคควายกินข้าว
 นกเอี้ยงก็ตักน้ำ ใส้ไฉน ไฉนไปไถนา
 อีมาสงขาว อีเป่ายุเรื้อน อีเหมือนตกกะได
 อีไหลล่อครอง อีเองวังวุด

อธิบายความ

บทปลอมเด็กบทนี้เป็นบทที่แสดงถึงความสนุกสนาน เพื่อเด็กจะได้พลอยสนุกสนานไปด้วย จะได้ไม่ร้องไห้ เมื่อประสบอุบัติเหตุ เช่น หกล้ม ตกเรือน ตกบันได ใจความแทรกถึงสภาพชีวิตในชนบท ที่มีควายเลี้ยงเฒ่า มีนกเอี้ยงเกาะอยู่บนหลังควาย สภาพของการทำนาที่ผู้ชายจะออกไปไถนาแต่เขามีค ผู้หญิงมีหน้าที่อยู่บ้าน ดูแลงานของไร่เรียบร้อย ทำอาหาร เมื่อใดเวลาที่จะนำอาหารไปให้ผู้ชายที่ไถนา ความตอนท้ายถึงแสดงถึงความสนุกสนาน และรับแรงของฝ่ายหญิงที่อยู่บ้าน จะรับนำอาหาร และนำอาหารไปให้ฝ่ายชายจนถึงตกบันได หรือส่งของลงมาทางร่องกระดาก

วิทยากร .. นางเป้า เสริมสุข

วันที่ .. ๖ พฤษภาคม ๒๕๑๖

๒. นกเอี้ยงเอ๋ย

ไคควายกินข้าว
 นกเอี้ยงหัวโต
 จับคนมะคา
 จับคนไผ่

มาเลี้ยงควายเฒ่า
 เข็ดแค้นนกเอี้ยง
 มาจับคนโพธิ์ไร่ไผ่คงมา
 เขาก็คาแม่ให้
 ร้องไห้หงิงหงิง

อธิบายความ

บทปลอบเด็ก เนี้้ เป็นการปลอบเด็กให้หยุดร้องไห้ โดยให้นกเอี้ยงเป็นตัวละครเล่น
ใจความ่าว่าว่า ในความฉิบสาจนกเอี้ยงที่ไต่ดอยความมาถึงบ้านนา เบื่อไต่ดอยนกกเอี้ยงร้อง
ไห้หงิงเหงิง เนี้้เกิดจกเด็ก ๆ ที่ถูกขู่ไต่ดอย ก็วิ่งร้องไห้ด้วยความเสียใจ

บทปลอบเด็กให้กินกับถั่วจนกเอี้ยง เนี้้ปรากฏในบทกลอนก่อนบทเด็กที่หอยบุควธิร ภายหลังรวม
ไว้สาบว่านวนก่ายกับ ดังนี้ยกมา

๑๗. นกเอี้ยง

นกกเอี้ยงเอ๋ย	ไต่ดอยความเฝ้า	ก็อยกวายกินเข้า
นกกเอี้ยงทัวโต	ไปจับข้าวไต่	ร้องไห้หงิงเหงิง
ไปจับกันขิง	เขาก็จึงลงมา	ไปจับกันฆ่า
เมาก้าแม่ไต่	ไปจับกันไต่	ไต่กลาง
ไปจับกันเฝ้า	เขาก็จึงลงมา	จับกันฆ่า

นกกเอี้ยง ทั่ว

๑๘. นกเอี้ยง

นกกเอี้ยงเอ๋ย	มาดอยความเฝ้า	อ้ายกวายกินเข้า
นกกเอี้ยงทัวโต	ไปเกาะต้นขิง	ไปเกาะต้นไต้
นกกเอี้ยงทัวโต	ร้องไห้หงิงเหงิง	ไปเกาะต้นขิง
เขาก็จึงลงมา	ไปเกาะต้นฆ่า	เมาก้าแม่ไต่
ไปเกาะต้นไต้	เขาเอาไต่มา	

๑๙. นกเอี้ยง

นกกเอี้ยงเอ๋ย	มาดอยความเฝ้า	อ้ายกวายกินเข้า
นกกเอี้ยงทัวโต	อ้ายนกกเอี้ยง	กันไปท้าว
เจ้านกกเอี้ยง	มันไปท้าว	นกกเอี้ยงกลาง
กันไปท้าว		

จำนวนของนางเง้า เปรียบเชือกมัดกับจำนวนได้๑๗-๑๘ในมณฑลนครศรีธรรมราช รวบรวมไว้ แก่ใจเหนือพระโศภนหนึ่งก็แล้ว ใจความไม่สมบูรณ์ จนได้ "รังไหมจริงจริง" เท่านั้น

๓. โยน โยน โยน

วิทยากร.. นายสมนึก เสงี่ยมอยู่

วันที่ .. ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๑๓

โยน โยน โยน ขนถ่มโยน โยนเข้ากอไผ่

ไผ่ข้างงาเล็ก ไผ่เจ็กงาใหญ่

ขายด้วยขายงาม ลูกสาวโง่งงาย แลดูงามเจ็กเนื้อ

อธิบายความ

บทเพลงเด็กนี้ จะว่าก็เด็กเล็ก ๆ โดยการอุ้มตัวเด็กแล้วก็นั่งยองๆ ทำท่าว่า จะปล่อยให้หลุดมือ แต่ไม่ปล่อยเด็กจะชอบใจมาก ใจความของบทเพลงเด็กนี้เปรียบเด็ก กับขนมกับนิทานหนึ่งที่เรียกว่าขนมโยน ซึ่งร้องกับอาการโยนไปโยนมา ซึ่งท่ากับตัวเด็กและ พงศกถาวระเอาเด็กไปแลกกับข้าวของของเจ็ก

การหยอกเด็กแบบนี้ทางภาคอื่นๆก็มีดังที่ จารุณี กองพลพรหม ได้รวบรวมไว้ ว่ามีบท เพลงเด็กบทหนึ่งที่แม่จะจับเด็กเขย่าแล้ว เด็กน้อย หลังจากให้อาหารแล้วเป็นการช่วยย่อย อาหาร บทนี้ว่า

กินแล้วต้องบดงา

ก็เขี้ยวแกวต้องบดงา

ดั่งไม้ วดงาโอบไถ่

ลงไปบดของชาวมอญ

ส่วนในมณฑลนครศรีธรรมราช รวบรวมไว้มีบทโง่งงายที่ได้ทางตอนกลางกับบท หยอกเด็กสาวนายฉมวก ก็แปลว่า

โยน โยน

โยนโยนโยน

มะพร้าวลูกโตน

โยนเข้ากอไผ่

ข้างเล็กข้างใหญ่

ดอกไม้นายบาล

เจ้าผิวหวาน

นางเมียเล่นรู้

ตัดไม้กระทุ้ง

เอาไว้วางนอน

๔. กำเปื้อ

วิทยากร.. นายสมรภัฏ พงษ์ไพฑูริย์

วันที่ .. ๘ กรกฎาคม ๒๕๑๗

กำเปื้อโขงโขง

กระต่ายเข้าโพรง

โพรงอยู่ที่ไหน

โพรงอยู่ที่จักจี้จักจ้อย

อธิบายความ

บทหยดเก็บก้นเป็นการทำให้เด็กเกิดความจักจี้ เพื่อจะได้หัวเราะ โดยการเอา
นิ้วหัวหรือมือ จีบไปตามแขนขาเด็ก เพื่อหาจุดที่จะทำให้จักจี้แล้วหัวเราะ เป็น การรักแ
ข้อพับ สะต้อ บั้นเอว

บทหยดกเก็บก้นทำให้เด็กมีอารมณ์ดี หัวเราะอย่างเล่นเอนี้ จารุณี กองพลพรหม
ก็ชมทางภาคใต้ด้วย ถึงบทที่ว่า

จำเขาเปื้อ เปื้อลูกนก

จีบขามก กายให้ลูกนก

จกขี้แฉ่ แฉ่ขี้คอ

ล้างรักแฉ่ แฉ่ขี้คอ

๕. จันทรเจ้าเอ๋ย

วิทยากร.. นายสมรภัฏ พงษ์ไพฑูริย์

วันที่ .. ๘ กรกฎาคม ๒๕๑๗

จันทรเจ้าเอ๋ย

ขอข่าวขอแกลง

ขอแกลงทองแกลง

ผูกมือน้องข้า

ขอขางขอมา

ให้น้องข้าขี่

ขอเกาอีให้น้องข้านั่ง

ขอเกียงตั้ง ให้น้องข้านอน

ขอละครให้น้องข้าดู

ขอนกทุกหมู่มาทักทุกแ

อธิบายความ

บทปลอบเก็บก้น เราได้ยินกันบ่อย เป็นการปลอบเด็กให้หยุดร้องไห้ โดยสวด
ว่า จะให้สิ่งของที่ระอใจ โดยจะขอจาก ระจันทร ถ้าปลอบแล้ว เด็กยังไม่หยุดร้องไห้
ก็เปลี่ยนเป็นขู่ว่า จะให้นกทุกหมู่มาทักทุกแ (เด็ก) เด็กจะกลัวและหยุดร้องไห้ทันที การ
ปลอบในตอนแรกจะอยู่ในตอนท้าย เป็นวิธีให้ผู้ใหญ่ระอใจกับเด็กถือ ให้ไม้นวมก้นที่จะใช้ไม้นวม

บทที่ว่าด้วยพระจักรีที่ปรากฏ อยู่ในหนังสือบทกลอนกล่อมเด็กถึง ๓ บทด้วยกัน แต่ปรากฏว่าในหนังสือเป็นบทเด็กเล่น ถึงใจความ

๖๔. จันทรเจ้า

จันทรเจ้าเอ๋ย   ขอเข้าขอแกง   ขอแหวนทองบง
 ผูกมือน้องข้า   ขอวางขอม้า   ให้น้องข้าขี่
 ขอเกี้ยวให้น้องข้าเฝ้า   ขอมายช้าง   เลี้ยงน้องข้าเล็ก
 ขอยายเกิดเลี้ยงน้องข้าเฝ้า   ขอยายมีเลี้ยงตัวข้าเอง

๖๕. จันทรเจ้า

จันทรเจ้า   ขอเข้าขอแกง   ขอแหวนทองแดง
 ผูกมือน้องข้า   ขอวางขอม้า   ให้น้องข้าขี่
 ขอเกี้ยว   ให้น้องข้าเฝ้า   ขอเกี้ยวทั้ง   ให้น้องข้าเฝ้า
 ขอละครให้น้องข้าดู   ขอยายเลี้ยงน้องข้าเฝ้า   ขอยายเกิดเลี้ยงตัวข้าเอง

๖๖. จันทรเจ้า

พระจันทรเจ้าข้า   กิฉันถามข่าว   พระจันทร์เฝ้าเฝ้า
 กิฉันเป็นทุกข์   พระจันทร์เป็นสุข   กิฉันสบาย
 พระจันทร์เคืองหงาย   กิฉันเที่ยวเล่น   เคืองปีกไม้   กิฉันนอนเสีย
 ส่วนของนายสมบัติ   พงษ์ไพบูลย์   คล้ายกับว่านวนที่ ๖๕ กว้างกันคอบท้าย ในบทที่
 ว่า "ขอยายเลี้ยงน้องข้าเฝ้า   ขอยายเกิดเลี้ยงตัวข้าเอง" ส่วนของนายสมบัติ
 " ขอนกขลุ่ยมา ก็ถูกแก "

อธิบายข้อกักเห็น

บทปลอบเด็กทั้ง ๕ บทนี้ ในด้านเนื้อหาต่างกับบทกล่อมเด็ก เพราะเพลงกล่อมเด็กมักจะมุ่งเป็นถากถวนง่าย ๆ แต่ก็ยังรักษารสสัมผัสของกลอนไว้ซึ่งได้แก่สัมผัสตกบทปลอบเด็กนั้นจะมุ่งเป็นข้อความให้กำลังใจของกันเท่านั้น

ความยาว ของบทปลอบเด็กตั้งแต่ บทละ ๕ วรรค ๑๐ วรรค ๑๑ วรรค และ วรรค ในวรรคหนึ่งจะมีเพียง คำเท่านั้น ถึงตัวอย่าง

เจ้านกเอี้ยงเอ๋ย   หาเลี้ยงถวายเฝ้า   ให้อวยกินข้าว   นกเอี้ยงก็กิน.....

การขึ้นต้นบทปลอบเด็กไม่ได้ขึ้นต้นด้วยคำที่หมายถึงตัวเด็ก เช่น เพลงกล่อมเด็กที่จะขึ้นต้นด้วยคำที่หมายถึงสิ่งอื่น เพื่อเป็นการเบนความสนใจของเด็กไปจากตัวเอง บางบท

ใจความของบทปดอมเด็กจะเป็นใจความที่แสดงถึงความสนุกสนาน ขบขัน ในการ เล่นกับเด็ก หรือการไถ่สิ่งของเด็ก ๆ งาม เล่นการขอขิงของจากพระจันทร์ยาใต้เด็ก ใจความ เล่นนี้นับว่าเป็นสิ่งที่เหมาะสม เพราะบทปดอมเด็กนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจะ "ปดอม" เด็กมิให้ร้อง ไห้ บทปดอมนี้จะปนไปกับการขู่หรือหลอกให้เด็กกลัว และการสร้างความหวังให้เกิดขึ้นกับ ใจใจ เช่น ขู่ทำให้นักทุกคนกักตักแค้น นักทุกคนจะหมายถึงนกตูก หรือเก็กแมวดำเป็น สัตว์ที่น่ากลัวสำหรับเด็กเล่นเกี่ยวกับตูกแค้น จึงนามาขู่เด็ก แม้ในปัจจุบันนี้ก็ขอยู่เด็กว่า "ให้ตูกแค้นกับนะ" การหลอกเด็กที่ว่า"ลูกสาวใจงามแลงามเจ็กเนื้อ" เป็นการหลอกโดย การเอาบุคคลต่างชาติดำมาถึงเพื่อให้เด็กกลัวจะได้หยุดร้องไห้ การปดอมที่ปนไปกับการขู่และ การหลอกล่อเจ็กนี้ เป็นการสร้างทัศนคติที่ผิด ๆ ให้กับเด็ก ทำให้เด็กเป็นกบไร้เหตุผล กลัว ในสิ่งที่ไม่ควรกลัว แต่ก็พบว่าสิ่งเหล่านี้ในสังคมไทย แต่ถ้ามองอีกแง่หนึ่งก็อาจจะเป็นการ ดึงสอนให้เด็กเป็นคนดี เมื่อเด็กเป็นกบก็อยู่ในโอวาทพ่อแม่ผู้ปกครองแล้วสิ่งร้ายทั้งหลายก็จะไม่ มาแผ้วพาน

การสร้างความหวังให้แก่เด็ก เช่นการขอขิงของจากสิ่งที่อยู่สูงๆมองเห็นได้ว่าย ากแต่จับไม่ถึง เช่น ขอขิงของจากพระจันทร์ เป็นการปลอบใจก็จริงอยู่แต่เป็นการปลุกฝัง ความเชื่อที่ผิด ๆ ให้กับเด็ก เด็กจะฝังใจว่าถึงเวลานี้ฤกษ์มีอำนาจสามารถกลับกาลสิ่งต่าง ๆ ให้มนุษย์ เป็นการสร้างวิมานในอากาศและเป็นการสนับสนุนความเชื่อเกี่ยวกับภูติผี เทวดา ซึ่งจะติดใจบาจนโตเป็นผู้ใหญ่ก็ยังเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้สามารถช่วยความปรารถนาให้ เราพบลักษณะ เช่นนี้ในนิทานทรงเครื่องด้วย ซึ่งเชื่อว่ามิใช่เทวดาคอยช่วยแต่คือมนุษย์อยู่เสมอ แต่อย่างไรก็ยัง เป็นการทำให้ชีวิตพบกับความสุขชั่วคราวในโลกของกรรมดิน เป็นการสนองวัตถุประสงค์ของเพลง และนิทานข้อหนึ่งก็คือ เพื่อให้ความบันเทิง ปลุกใจออกจากสภาพชีวิตประจำวันอันอาจจะเร้นแค้น หนึ่งอย่าง

ท่วงทอนของบทปดอมเด็กก็แตกต่างจากเพลงกล่อมเด็ก เพลงกล่อมเด็กจะร้อง ช้า ๆ เนิบ ๆ เป็นการผ่อนคลายอารมณ์ทั้งผู้ร้องและผู้ฟัง ส่วนบทปดอมเด็กจะร้องเร็ว ๆ มี บางตอนกระแทกกระทั้นและแทรกกริยาอาการเข้าแทรกปนไปด้วยเพื่อเป็นการเร้าใจ เทียบได้กับ การร้องเพลงปลุกใจนั่นเอง

บทเด็กเล่น

๑. แฉงมุ่ม

วิทยากร.. นายสมนึก พงษ์ไพฑูรย์

วันที่ .. ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๑๓

เจ้าแฉงมุ่ม

ขุมหลังคา

ไอ้แนวกันปลา

ไอ้หมากรุกโต้งโห่ง

อธิบายความ

เมื่อเพลงประกอบการเล่นแฉงมุ่มขุมหลังคาของเด็ก ๆ ถือว่ามีเมามักรกัน
แฉงมุ่มขึ้นมกของเขื่อนจะวิ่งก็จะวิ่งก็มีอีกดัด การเปรียบเทียบกับกันเป็นแฉงมุ่ม หลัง
มีเงาให้หลังคา ก็เป็นการเปรียบเทียบกับอีกดัดเพราะแฉงมุ่มจะเขื่อนจะเกาะอยู่คาบปลา
หรือเขื่อนบ้าน

ว่าจี้

การเล่นว่าจี้คือการเล่นที่ให้ผู้เล่นนั่งล้อมวงกันและกว่าว่ามีเพลงข้างหน้าผู้เล่น
คนหนึ่งจะเอานิ้วชี้วิ่งไปบนหลังมือของทุก ๆ คนหนึ่งกำลังวิ่งก็ร้องเพลง เมื่อเพลงจบ
พอดีกับการวิ่งไปบนมือของใครจะร้องก็บอกกลับถือว่า "จี้" จนกระทั่งจบทุกมือ เพลง
เกี่ยวกับว่าจี้ได้มา ๕ เพลง ซึ่งได้จากวิทยากรคนเดียว

วิทยากร.. นายสมนึก พงษ์ไพฑูรย์

วันที่ .. ๔ พฤษภาคม ๒๕๑๖

๒. ว่าจี้ว่าจวก

ว่าจี้ว่าจวก

พาลูกไปบวชถึงวัดกิ่งวา

พอฝึกออกมา

ฝึกผาดวายน

อธิบายความ

บทเด็กเล่นนี้แสดงให้เห็นถึงความนิยมของคนไทยอย่างหนึ่ง คือการบวช เมื่อ
บุตรชายมีอายุครบบรรพชาจะนำไปบวช เมื่อครบกำหนดจึงจะสึกออกมา เรียกว่า
สึกสึกใหม่

๓. จ้ำจิมะเชื้อเปราะ

จ้ำจิมะเชื้อเปราะ

กระเพาะหน้าวัน

พายเรือออกแอ่น

ตาแน่นกันทุบ

สาวสาวแม่หนู

อาบนํ้าท่าไหน

กาน้ำทำวัด   เอาแป้งที่ใหม่ผัด
 เอากระจุยไผ่สอง   เยี่ยมเยี่ยมมองมอง
 นกขุนทองร้องเนื้อ

อธิบายความ

บทเด็กเล่นน้ำที่สะท้อนให้เห็นภาพชีวิตชนบทอย่างแท้จริงคือการอาบน้ำ วิถีแบบ
 ที่มีแม่น้ำลำคลองไหลผ่าน ทุกบ้านเรือนที่อยู่ริมน้ำจะหาศาลาต้นน้ำ หรือทำน้ำไว้กั้นน้ำให้
 เรือจอดขึ้นลง สมาชิกในน้ำก็จะลงอาบน้ำที่คาน้ำนี้ ล้วนทำน้ำรองไว้ประจวบกับบ้านถือเป็น
 ที่สาธารณะ ลาว ๆ หมู ๆ จึงจะมาอาบรวมกันซึ่งนอกจากจะได้อาบน้ำแล้วยังได้พบปะ
 สนทนากันด้วย

๔. จำจิมะเขือพวง

จำจิมะเขือพวง   เมียน้อยเบียดหลวงมากินกำกุ่ม
 กาน้ำรองแว   มาสอยดอกแถ
 นกเหยี่ยว   อีบุตกระไค
 กลางคืนเมาเหล้า   ตะหม้อข้าวปากบิ่น
 หิ้วข้าววิ่งหนี   สาระหนีเล่นกล
 กระจำแฉกบนก   รับทีลรับพร

บทเด็กเล่นน้ำที่แสดงถึงความวุ่นวายก็กักระหว่างภรรยา ซึ่งคนในสมัยก่อน
 แม้ผู้ชายจะมีภรรยาหลายคนอยู่ร่วมกัน แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขต่างกับปัจจุบัน
 ที่ผู้ชายมีภรรยามากกว่าหนึ่งขึ้นไปจะต้องประสบกับความวุ่นวาย

๕. จำจิกอกเข็ม

จำจิกอกเข็ม   มาเล็มกอกหมาก
 กลิ้งกรกกิ่งสาก   ไ้แม่ยายซ่อมข้าว
 เก็บน้ำเต้าให้แม่ยายเลี้ยงนก   เก็บชะมดให้แม่ยายฝนทา
 เก็บกอกจาปาให้แม่ยายจมผัก   เก็บไม้กลัดให้แม่ยายเสียมผม
 เป็นไอ้ยมให้เขาร่มหัวไร่   เป็นไอ้ไม้ให้เขาร่มหัวกิน
 เป็นไอ้อินทรีให้เขากินหัวเสีย

อธิบายความ

บทเด็กเล่นน้ำที่ได้ความวุ่นวายก็กัแม่ยายมาก แสดงว่าแม่ยายคงต้องเป็นผู้ที่

อิทธิพลมากที่สุดของคนกรว๋ บอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นการวิวัฒนาการของการที่จะได้ข้าวมาหุง
แต่ละมื้อนั้นคงอาศัยการต้มข้าวหรือการตำข้าวด้วยกรกใบใหญ่ ๆ (หลังจากสีเอาเปลือกออกแล้ว)
อาหารการกินก็ทำกันง่าย ๆ เช่น แกงเลียง แกงส้ม เครื่องเอนที่ได้ก็ได้จากชะมด-
เขียงซึ่งมีกลิ่นแรง

๒. รุน รุน ลูกกระสุน

รุน รุน ลูกกระสุน ไกรมีมดไถกินสารับ
ไกรมดลูบหลับไถกินหมาเน่า ไส้ส้มมะลิม ด้มมะขป่น
มะขามออกดอกออกมะกอกออกผัก ผัวไม่รักจะโถมเขาใคร
จะโถมอีแป้น อีแป้นเล่นจู้ด

อธิบายความ

บทเด็กเล่นบนต้นไม้เงาเงาจ้ำจี้ ใจความเป็นคติสอนใจที่ว่าถ้าใครทำดีก็ก่อบุญ
แล้วจะได้สิ่งดีทดแทนก็ไถกินสารับ บทนี้ที่กิริยาวาจารวัตรคือผลลูบหลับจะได้สิ่งไถไถกินหมา
ก็ไถไถกินหมาเน่า นับว่าเป็นการสั่งสอนเด็กไปทั่วในหัว
บทเล่น จ้ำจี้ในหนังสือบทกลอนกล่อมเด็กที่หอสมุดกวีนิพนธ์รวมไว้ปรากฏอยู่
หลายบท เช่น

จ้ำจี้จ้ำจวก

จ้ำจี้จ้ำจวก นาลูกไปมวช ถึงวังถึงวา
กรันสีกออกมา ศัพพะคุณจุนจู
ในวรรณคดีสุดท้ายตรงกับสำนวนของนายสมมติที่ว่า "พอสีกออกมา ผาผ่าก้วยเนื่อ"

จ้ำจิมะเชือกเปราะ

จ้ำจิมะเชือกเปราะ	กระเทาะหน้าแว่น	พายุเรือแอ่นแอ่น
กะทั่งกันกุม	เห็นเด็กหนุ่มหนุ่ม	ก็เฝ้าดีใจ
ขอค่ายขอไหม	เย็บผ้ายายชี	เขาให้กาดี
เขาคีโมงครุ่ม	ขยุมหน้ากลอง	นางสายบัวทอง

อามน้ำท่าไหน   อามน้ำท่าวัด   เอาแป้งไหนมัด
 เอากระจกไท่เอง   เปี่ยม ๆ มอง ๆ   เจ้าขนมหองรวงเนื่อ
 ใจความของสำนวนนี้กับสำนวนนายสมบัตินี้คล้ายกันในตอนต้น   ต่างกันในตอนกลาง ๆ
 ในวรรคสุดท้ายก็ต่างกันของนายสมบัตินี้ว่า "นุกขุนทองรวงเนื่อ" ส่วนที่หอสมุการรวบรวมไว้ว่า
 "เจ้าขนมหองรวงเนื่อ"

๒๖. จำจี้คอกเข็ม

จำจี้คอกเข็ม	มาเดิมคอกหมาก	เป็นครกเป็นสาก
ไท่เมยายตำเรา	เป็นน้ำเตา	ไท่เมยายเลียงซด
เป็นชะมด	ไท่เมยายฝนทา	เป็นคอกจำปา
ไท่เมยายเค็ดหัก	เป็นไม้กัสดัด	ไท่เมยายเสียบคม
เป็นอ้ายพรม	เขาชกหัวใจ	เป็นอ้ายไหม
เขาขายหัวกิน	เป็นอ้ายอิน	เขากินหัวเสีย
รวงให้รักเมีย	กระโถงโห่ง	

ใจความสำนวนนี้และสำนวนของนายสมบัตินี้คล้ายคลึงกันมาก   ต่างกันที่ชื่อ "อ้ายพรม"
 ของนายสมบัตินี้ว่า "ไอ้ยม" ส่วนนทอสมุคานี้ใจความตอนท้ายเพิ่มมาอีกคือ "รวงให้รักเมีย
 กระโถงโห่ง"

๒๗. จำจี้เม็ดขนุน

จำจี้เม็ดขนุน	ผู้ใดมีบุญ	ไต่กินสำหรับ
ผู้ใดสับปลับ	กินรางหมาเห่า	หมะฉิม
สมมะแปน	มะปรางออกคอก	มะกอกออกฝัก
บัวไม่รัก	จะโทษเอาใคร	

ใจความสำนวนนี้และ บท รุน รุน ลูกกระสุนของนายสมบัตินี้ คล้ายคลึงกันเพียงแต่
 เปลี่ยน "จำจี้เม็ดขนุน" เป็น "รุน รุน ลูกกระสุน" ในตอนท้ายสำนวนของนายสมบัตินี้คือจาก
 "บัวไม่รักจะโทษเอาใคร" ไปว่า "จะโทษอีแป้น อีแป้นแฉนจุก"

๒๘. จำจี้มะเขือพวง

จำจี้มะเขือพวง	เห็นชาวบางหลวง	มาทอดก้ามกุ้ง
ก้ามกุ้งเออย	มารองแวง ๆ	มาซอยคอกแฉก มาแหยรูป

อีหนูกายแป้ง

อีแรงตกใจ

บินไปเพียบพวย

จรเขลาทาง

นกกางบินปรือ

จำจ๊ะเชื่อพวงสำนวนของนายสมบัติ และสำนวนของหอสมุดฯ เหมือนกันแก
มาแฮญรูป แต่ในคอนท้ายของนายสมบัติเป็น "อีหนูตกกะไค อีโพลครอง อีผ่องวิ่งจุก"
และในคอนกนแทนที่ จะเป็น "เห็นชาวบางหลวง" ก็เป็น "เมียนอยเมียบหลวง"

รี รี ข้าวสาร

การเล่น รีรีข้าวสาร นั้นเป็นที่นิยมเล่นในหมู่เด็ก ๆ แม้ในปัจจุบัน วิธีเล่นก็คือ
ให้ผู้เล่น ๒ คน ยืนหันหน้าเข้าหากันและเอามือจับกันไว้สูงขึ้นสูงกว่าศีรษะทำเป็นขุม ผู้เล่นคนอื่นๆ
เกาะเอวกันเป็นแถวยาวเดินลอดขุมให้ทันกับเสียงที่ร้อง เพลงจบตอนไหนผู้ที่เอามือทำขุมจะตก
มือลงคลองเอาผู้เล่นคนสุดท้ายไว้ สำหรับร้องโหม เช่น ให้ว่างบ๊อง หรือลงโหมอย่างอื่น
บ้าง เพลงรีรีข้าวสารที่ได้จากวิทยากรมีเข็ร้องดังนี้

วิทยากร .. นายสมบัติ พงษ์ไพบูลย์

วันที่ .. ๘ พฤษภาคม ๒๕๑๖

รีรีข้าวสาร

สองทหานเข้าเปลือก

เลือก ๆ ไปลาน

คคข้าวไฉจาน

พานเอาคนข้างหลัง

อธิบายความ

ใจความของบทเด็กเล่นแบบนี้ทำให้เราทราบว่าการทวงข้าวในสมัยนั้นให้ทานคง
ซึ่งมีลักษณะเป็นกะความพร่าวใบโพธิ์ชนิดนั้น จวบจนลึกรทวงข้าวในปัจจุบัน ใจความในคอนท้าย
กล่าวถึงการเล่นรีรีข้าวสาร ซึ่งจุดสำคัญอยู่ที่การ พานเอาคนข้างหลัง

ส่วนบทเด็กเล่น รีรีข้าวสารที่หอสมุดฯรวบรวมไว้มีว่า

๓. รี รี เข้า สาร

รี รี เข้า สาร

สองทหานเข้าเปลือก

เลือกห้องไปลาน

เก็บเบี้ยใต้ถุนร้าน

พาเอาคนข้างหลัง

มีเปลี่ยนแปลงไปในวรรคที่สามที่ว่า "เลือกห้องไปลาน" สำนวนของนายสมบัติว่า "เลือกๆไปลาน"
และ "เก็บเบี้ยใต้ถุนร้าน" ก็เป็น "คคข้าวไฉจาน" แต่ตอนลงท้ายเหมือนกัน

๔๐.

โอมมะยมแรม

โอมมะยมแรม

รักสาวที่แก้ม

เอาจุมูกเข้าไปคม

รักสาวที่นม

เอามือเข้าไปตอง

รักสาวที่ทอง

เอาทองเข้าไปทับ

หนม ๆ อยากจับ

เรียกขนมมะสาว

โทเกรี้ยวโทกราว

เรียกขนมขันหมาก

วักวายเกวียนลาก

เรียกขนมกงเกวียน

จุคลูกอย่างเทียน

เรียกขนมเม็ดไ้

คนแก่ก็ไม่ได้

เรียกน้ำตาลทรายกรวด

อมมะหรงวค

เรียกขนมลูกตาล

ดนนจวนลาน

เรียกขนมขอบลูก

เคี้ยวไม้ถูก

เรียกลูกเม็ดแมงลัก

อธิบายความ

ใจความเพลงพมนี้คล้ายกับเป็นปริศนาคำทาย แต่เท่าที่ได้ความรู้จากวิทยากรว่า ใช้สำหรับเคีกรองเล่นหรือรอกัน ได้ความรู้เกี่ยวกับขมหลายชนิด เช่นขมมะสาว ขมที่ใช้ในพิธีขันหมาก ขมกงเกวียน ขมเม็ดไ้ ขมลูกตาล ขมขอบลูก เม็ดแมงลัก และน้ำตาลกรวด คงจะเป็นขมที่ได้รับกานิยมในหมู่เด็ก ๆ มาก

บทเด็กเล่นที่เป็นปริศนาคำทายก็ปรากฏในบทกลอนกลอนเด็กที่ทางหอสมุดศิริภาวรวบรวมไว้ แต่ไม่เหมือนกับบทนี้ ดังตัวอย่าง

๔๐. อะไรในโล

อะไรในโล	ทมโอบอก	อะไรในจอก	เข้าคอกจวน
อะไรในขัน	บะคัมแซ	อะไรในแกร	โตเห่าไ้หย่า
อะไรในผ้า	จำปาขอนกขิ่น	อะไรไ้คิ่น	ขมิ้นเหลืองอ่อน
อะไรไ้ทมนอน	เคียวหัวรัก	อะไรในกัก	เหล็กไ้จาเถร
อะไรในเลน	กระเบยทมย้า	อะไรแกงกำ	มะกอกตำหนู
อะไรในเรู	ปุม่าปุมะเด	อะไรในเผล	ขมแม่ลูกอวย

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า บทร้องนี้เป็นปริศนาคำทายซึ่งจะเป็นที่นิยมมากในหมู่เด็ก ๆ
จึงมีหลายบท และล้วนแต่มีเนื้อร้องที่สนุกสนาน ให้ความบันเทิง

๙๐.

ฝนตก/ารอง

ฝนตก/ารอง	น้ำนองท่วมบาน
กบเขี่ยคว้งพลาน	แมลงเน่าบินไขว่
จระเข้ออกไซ	แมงคางคก
ไอ้เหี้ยว้าหัก	ชักขึ้นชักลง
ใจคงเป่าปี่	ตากขึ้นรด
อีศคปากแหวง	ตุ้มตุ้ าวู
อูคูซี่เหมา	อูคูซี่เหมา
นกลมปากแตก	ยักมุงหญ้าแพรก
โคหัวกัณหา	โห่ฮัว

อธิบายความ

บทเด็กเล่นบทนี้สำหรับร้องเล่นในเวลาฝนตก เพราะเมื่อฝนตกในชนบท
หมายถึงความเจริญรุ่งเรืองของบ้านที่จะได้ ปลูกข้าวได้ผลดี อาหารการกินจะอุดมสมบูรณ์
ทุก ๆ คนในชนบทจะดีใจยิ่งนัก สำหรับชื่อเล่นในบทเพลงนี้ จากคำบอกเล่าของนายบุญชู
คุณพันธ์ ว่า เป็นชื่อบุคคลจริงในหมู่บ้านที่ชาวบ้านพากันจดจำด้วยพระประจำตัวมาร้องล่อกัน
เป็นที่สนุกสนาน

๑๐๐.

ที่เกราะโมงโมง

ที่เกราะโมงโมง	ไอ้ช้างเข้าโพรง
เรียกแม่โง้งไพร	มาทักใบไม้
มาไต่เวทย์มนต์	หนังสือเป่ยกฝน
ร้องไห้รักช้าง	ไอ้ช้างเถื่อนเอ๋ย
กินหญ้าอะไรดี	มากินหญ้าปล้อง
ทางหนูล้างทอง	ออกลูกตั้งพัน
ผมโอดมนอัน	สารระพันกมลเหว
แกลมเฒ่าอะไรดี	แกลมเฒ่ามะม่วงแฉ
ไปบอกกะเอ	ไปบอกกะแม่

มารับขอคา
ไต่หัวกันนา

นกกระทุมนกกระหา
ให้อั่ว

อชิวากความ

บทเด็กกรังเล่นหนังร้องเล่นเพื่อความสนุกสนาน มีการตีเกราะเคาะไปประกอบ
ไปควยเป็นการไล่ทางเข้าโพรง และเรียกนางไมมาไล่เวทย์มนต์ ส่วนใจความต่อมาก็ร้อง
ให้คล้องจองกัน แต่ก็ให้ความรู้แก่เราว่า ของแกลมเหล่านี้น่าจะเป็นเจ้าทำเอง
เช่นเหลาข้าวเหนียวที่เรียกว่า กะแเด นั้นนิยมของที่มีรสเปรี้ยวเช่น ส้มโอ หรือ ส้มมะขาม
เปี้ยก มะขม เปี้ยของแกลม

บทเด็กเล่นทั้ง ๒ บทนี้ ไม่ปรากฏใบหนังสือบทกลอนกล่อมเด็กที่ทางหอสมุดศิริยาณ
รวบรวมไว้ มีแต่บทที่คล้ายกับบทผดุงครรภ์ร้อง ซึ่งไปอยู่ในบทเด็กเล่น จำจื๊อโพธิ์ ซึ่งมีใจความว่า

จำจื๊อโพธิ์

โสนใบไผ่

ตะเข้ขึ้นไข่

แมงดาขึ้นผัก

อายเวี่ยวชาหัก

ยักขึ้นยักลง ๑

ซึ่งคล้ายกับทวนตนของบทผดุงครรภ์ร้อง ส่วนในทวนตนของบทผดุงครรภ์ร้องไปเหมือนกับเนื้อ
ความของบทปลอบเด็ก โพนเพน ที่มีใจความว่า

โพนเพนเอย

กระเด็นสายน้ำ

น้ำขึ้นท่วมปาก

กระจายคอกพริก

อีแม่วะริก

อีแม่วะรวย

ตัดใบทองกววย

มารองบายศรี

ชะมคณมี

ตีมองนาวง

อายกงเป่าปี่

กระดี่ชะมค

อายคคคี่แจง

กางควาปากแหง

อุมลูกมาตุ

สคคชี่หม

สคคชี่หมา

หกลมปากแตก

สคคชี่หมา

แตกเสียทำเนา

เจ้าเพร่านกกระจอก

ผกบุงหญางอก

ทองหลางใบมน

ชนกนยายมอญ

ปีคประคู้ใส่กลอน

นอนเสียกลางวัน

โกขึ้นเอกเอก ๒

๒๒๒๒

๑

หอสมุดศิริยาณ

บทกลอนกล่อมเด็ก

หน้า ๓๔

๒

หอสมุดศิริยาณ

อ.ค.

หน้า ๓๕

เพลงดนตรีร้องจึงบ่งชี้ความบางทอนคล้ายกับเพลงจำใจโบยตีและเพลงโพนเพน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการถ่ายทอดเรื่องราวซึ่งอาจจะปะปนกันได้ จากเพลงหนึ่งไปยังเพลงหนึ่ง เพราะการร้องเล่นเช่นนี้อาศัยความคล่องจองเป็นสำคัญ เมื่อมีตอนใดมาคล่องจองกันสามารถดึงเข้าเป็นเพลงเดียวกันได้ ก็มักจะร้องปนกันไป เช่นเดียวกับเพลงวันเมม และเพลงแห่หางแมวซึ่งมักจะร้องปนกันไป

อภิปรายวาทิกเห็น

ฉันทลักษณ์ของบทเด็กเล่นคล้ายกับบทปดอบเด็กและเพลงกล่อมเด็ก คือมีทั้งที่แต่งเป็นกลอนและที่แต่งต่อกันเป็นวรรคโดยมีสัมผัสต่อเนื่อง แต่ท่วงทำนองการร้องเหมือนกับปดอบเด็ก ก็คือท่วงทำนองสนุกสนาน ง่ายๆ เหมาะกับวัยในบทซึ่งประกอบการเล่น
บทเด็กเล่นที่ได้นั้นพอจะแยกประเภทได้ดังนี้คือ

๑. บทร้องประกอบการเล่นโคกแก บทร้องจำใจต่าง ๆ ซึ่งมีหลายสำนวน บทร้องประกอบการเล่นวิธีขาวसार

๒. บทร้องประกอบปริศนาเกาทัณฑ์ โด่แกบต โอมมะยมแวม

๓. บทร้องแสดงความกตัญญูต่อปรากฏการณ์ธรรมชาติ โด่แกบตดนตรีรำรอ

แสดงให้เห็นว่าเด็ก ๆ ในวัยก่อนจบการเลขงาย ๆ ที่ไม่คงใจชอบประกอบระดมมาหลาย เช่น การเล่นจำใจ หรือ เล่นวิธีขาวसार พบการเล่นทั้ง ๒ อย่างนี้ของเด็ก ๆ ในภาคใต้ควยดังที่บันทึกไว้ในหนังสือ กติชาวนา ว.ส.หิงพระ ว.ระโนด จ.สงขลา การเล่นปริศนาเกาทัณฑ์เป็นที่นิยมกัน และการเน้นน้ำฝนก็เป็นดังที่เด็ก ๆ ชอบ

ใจความของบทเด็กเล่นจะก่อให้เกิดสภาพชีวิตและกานิยมในสังคมไทย ดังนี้คือ

๑. เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี ในบทจำใจจำจวด แสดงถึงความสำคัญและสงสของการบวชของกุลบุตร ผู้ที่ควบคุมการบวชของบุตรก็อธิการดา

๒. เกี่ยวกับความเชื่อในลัทธิภูติและเรื่อง บุญ - บาป ในบทที่เกราะโง้งโง้ง มีกล่าวถึงนางไม้ แม่โหงพราย ในบทจำใจ รุน รุน ลูกกระสุน กล่าววามีบุญได้กินสำหรับใคร่ลบลับได้กินหมาเนา แสดงว่ามนุษย์เชื่อว่าผลของการกระทำในชาติก่อนจะสะท้อนมาถึงชาตินี้

๓. เกี่ยวกับชีวิตครอบครัวและความสัมพันธ์ทางเพศ เช่นในบทจำใจคอกเข็น ใจความกล่าวถึงลูกเขยที่ต้องช่วยทำงานเขาให้เมียยาย ในชนบทนั้นแรงงานเป็นสิ่งที่มีความต้องการ

ได้ถูกเขมาไว้ในบ้านเท่ากับว่าไถ่แรงงานเต็ม ส่วนบท โอมมะยมแถม นั้น ใจความแสดงถึง
เพศสัมพันธ์อย่างชัดเจน เขา "รักสาวที่แถม เอาบุญเขาไปคน รักสาวที่นมเอามือเขาไปต้อง
รักสาวที่ทองเอาทองเขาไปหมด" ในบทจำจิมะเชือทรวง แสดงให้เห็นถึงกานิยมในการรักภรรยา
หลายคนของชายในสังคมไทยสมัยก่อน ภรรยาหลวงและภรรยาน้อยอยู่รวมบ้านเดียวกัน ชาย
จะต้องเป็นนักปกครองที่มีความสามารถในการที่จะให้ภรรยาหลวงและภรรยาน้อยลาภก็คึกกัน

๔. คุณาวของฝนในสังกษชนบท เป็นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับประเทศที่ระบอบการ
กสิกรรมเป็นอาชีพหลัก ทุกภาคมีประเพณีขอฝนในเมื่อฝนไม่ตก เช่น การแห่นางแมวของ
ภาคกลาง การเซิ้งบ่องไฟของภาคอีสาน ในบทเล็กฝนตกฟ้าร้อง แสดงถึงคุณค่าของ
ฝน เมื่อฝนตก ทุกสิ่งขึ้นบานแม่มะกระทั่งจิตใจของคน จึงมีการบรรยายออกมาเป็นเพลง

๕. นิธิยชอบสนุกทวงบุญบุญ และการล้อเลียนกันระหว่างมิตรสหายในบทจำจิมะ-
เชือเปราะ กล่าวถึงสาว ๆ หนุ่ม ๆ ไปอาบน้ำที่หาวัด การอาบน้ำในแม่น้ำลำคลองในชนบท
ชายหนุ่มสาวมา หึงงันงากระโจนออก จึงอาจจะไม่มีกิริยาที่เกรง จึงมีการ "เย้ยหยันมองๆ
นกขุนทองร้องเนอ" ถือว่าหลุดนั่นเอง การเล่นสนุกสนานจัดเป็นนิธิยของบุญบุญจากความ
กล่าวถึงการอาบน้ำที่หาน้ำหน้า วัด การที่ผู้ว่าบจะขบขำรวมแต่ก็แทรกหยอกล้อเขาไว้ด้วย เป็น
การผ่อนคลายความเคร่งขรึมของสถานที่

ตอนที่ ๒

เพลงประกอบการเดินเรือ

๒.๑ เพลงรำวง

ศิลปะของการรำวงนั้น ในหนังสือรำวงของกองการสังคีตของกรมศิลปากรกล่าวถึงไว้ว่า สืบเนื่องมาจากการรำโชน ซึ่งเป็นการเล่นพื้นเมืองของชาวไทยที่นิยมเล่นกันในฤดูเทศกาลเฉพาะท้องถิ่นในบางจังหวัด เครื่องดนตรีที่ใช้มี ฉิ่ง กรับ โทน ตอมาราว พ.ศ. พ.ศ. ๒๔๔๓ มีผู้นำเอารำโชนไปเล่นในท้องถิ่นอื่น ๆ และเล่นกันไม่เฉพาะแต่ฤดูเทศกาลจึงมีผู้นิยมนำไปแพร่หลายตามจังหวัดต่าง ๆ ทั้งมีผู้คิดแต่งบทร้องกับประพันธ์ทำนองเพลงให้เข้ากับจังหวะหน้าทับของโชนที่ใช้เดิม บทขับร้องเหล่านั้นจะเป็นบทเชยชวนสัพยอกหยอกเย้า บทชมโฉม บทรำพันรักระหวางหนุ่มสาว บทพลอดพราวรำลา บทร้องเหล่านี้ไม่สู้ดีเลิศล้ำถ้อยคำและสัมผัสนัก มีมากมาย แต่ก็ไม่ทราบว่ามีใครแต่งบทและประพันธ์ทำนองขึ้น เมื่อมีบทใหม่บทเก่าก็หายไป บางบทก็สูญไปจากความทรงจำ บทใดที่รู้สึกว่าไพเราะและกินใจก็จำกันได้ นาน เช่นเพลงรำวงพื้นเมือง

ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประชาชนในพระนครและชนปริมินิยมเล่นรำโชนกันมาก ใน พ.ศ. ๒๔๘๙ กรมศิลปากรจึงปรับปรุงการรำโชนใหม่และเปลี่ยนชื่อจากรำโชนมาเป็นรำวง โดยที่เห็นว่าผู้เล่นยอมรวมวงกันเล่น หรือรำเล่นเคลื่อนย้ายกันไปเป็นวง

การเล่นรำวงในอำเภอพนมทวนก็เริ่มตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมา ชายหญิงชาวบ้านนิยมเล่นรำวงกันมาก บางทวงเลื่อน คุณพันธ์ อธิบายเพิ่มเติมว่า มาจากจังหวัดสุพรรณบุรี สิ่งที่ยืนยันว่า เพลงรำวงนิยมเล่นกันในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ คือเนื้อเพลง ๆ หนึ่งกล่าวถึงสภาพบ้านเมืองในยามสงครามไว้ว่า

หวน หวน หวน	หวนที่ไรจิตใจฉันให้หนักกลุ่ม
เสียงมันดังบูม บูม	ชวนกันลงหลุมหลบภัย
หวนที่ไร	ทั้ง ๆ ไประเบิดเวลา

หวน หวน หวน

นอกจากนี้ทางกองกระจายเสียงในประเทศ แห่งสถานีวิทยุกระจายเสียงในประเทศได้ออกอากาศเพลงเหล่านี้ทางวิทยุ ทำให้ประชาชนได้รับฟังกันอย่างแพร่หลาย แต่ไม่ปรากฏ

หลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษรพอที่จะเป็นแนวทางให้เปรียบเทียบเนื้อเพลงได้ แต่ก็เชื่อว่าเนื้อเพลงเหล่านี้มีทั้งหน้าเพลงพื้นเมืองเดิมมาดัดแปลงและแต่งขึ้นใหม่ ซึ่งไม่สามารถจะหาตัวผู้แต่งได้*

เพลงร่ำวงสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่ได้จากคำบอกพจนมทวนทั้งหมดมี ๒๔ เพลง การเล่นเพลงร่ำวงนั้นจากคำอธิบายของนางทองเดือน คุณพันธ์ ผู้เล่นจะเดินร่ำไปรอบ ๆ วง เครื่องดนตรีก็มีกรอง ฉิ่ง ฉาบ มีคนร้องเพลงและตบมือ บางครั้งผู้ร่ำก็ร้องตามไปด้วย ผู้ร่ำจะต้องทำท่าทางไปตามเนื้อเพลง ท่าทางนั้นก็จะเป็นไปตามสัญลักษณ์ของมนุษย์คือ รัก ก็เอามือมาไขว้ไว้ที่หน้าอก ปฏิเสธก็ใช้โบกมือ ดังตัวอย่างเพลงสวัสดิ์เชอจา

เนื้อเพลง	ท่ารำ
เชอจา เชอชื่อไร	ชี่มือไปยังคูร่า
บอกไฉนฉันยังไม่รู้จัก	ชี่มือมาที่ตนเอง
วันหน้าจะได้หายทัก	ชี่มือไปข้างหน้า
เรารู้จักกันแหละดี	จับมือกัน
สวัสดิ์เชอจาสวัสดิ์	ยกมือสวัสดิ์
น้องกับพี่ฉันคือลูกคิน	ร่ำต่อไป

๑. กระต่ายจา	วิทยากร..นายบุญชู คุณพันธ์
อยู่กระต่ายจา	มันน่ารักจริง
โอพระจัทร์ทอดทิ้ง	แลถูกใจ
โอพระจันทร์	นั้นลอยมาไกล
อีกสักเท่าใด	จึงจะได้ชมจัทร์

อธิบายความ

เพลงนี้สะท้อนให้เห็นความเชื่อที่ว่า ในดวงจันทร์นั้นก็มีกระต่ายและเปรียบเทียบกับชายหนุ่มว่าเป็นเช่นกระต่ายที่คอยเฝ้าชมจันทร์อยู่บนพื้นดิน เพื่อไรพระจันทร์หรือหญิงจะเมตตารับรัก รักก็จะได้อยู่คู่กัน เช่นพระจันทร์และกระต่ายในทองฟ้า การเปรียบเทียบเช่นนี้เป็นที่นิยมกันแพร่หลายมาในปัจจุบันนี้

*

จากคำอธิบายของคุณนี้ ภิรักษ์ หวังนากองวิทยุกระจายเสียง

ในประเทศ กรมประชาสัมพันธ์ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย.

๒. ไกลเข้าไปอีกนิด

ใกล้ใกล้เข้าไปอีกนิด	อีกนิดเข้าไปอีกหน่อย
สวรถนอยน้อย	อยู่ในวงฟ่อนรำ
รูปหล่อเขาเวียงมาเล่น	เนื้อเย็นขอเวียงมารำ
มองมานัยน์ตาหวานฉ่ำ	มา มารำกับพี่เอย

อธิบายความ

ในการร่ำวง ย่อมจะมีบางจังหวะที่ชายและหญิงคู่รำเข้าไปชิดกับ เพลงนี้จึงแสดงภาพให้เห็นการร่ำวงได้เป็นอย่างดี และในการร่ำวงนั้นคู่รำจะมีความสุข คล้ายกับวงรำนั่นคือสวรรค์ เนื้อเพลงจึงสะท้อนความรู้สึกนึกคิดของผู้เล่นและผู้ที่ถูกการร่ำวง ที่รู้สึกร่วมกัน คือ รำเริงใจ

๓. กรำกรวยรำพัน

ครำครวยรำร่ำวงรำกัน	ก่อนเรารักกันเคยขึ้น
ห่างไกลหัวใจมาเป็นอื่น(ฮัม)	ต้องทนชมชื่นผืนใจ
โถเขอไม่สงสารเลย	กลับคำเพิกเฉยกันเสียได้
ปวกรำระทมทุกข์	จะทำไฉนที่ทนอเรา
โถเสียแรงหมายมั่น	มาตึงฉันทให้ห่างไกล
ฉันน้อยใจก็ไต่แกะเถร่า	มีกรรมเสียแล้วเรา
โศกเศร้าเสียจริง	อกใจประวิงตึงกัน
ขอคืนฟ้าอากาศเทพไทจงช่วย	ไปรดปรานฉันด้วยช่วยกัน
ส่งคืนรักมาสัมพันธ์	ใจได้สุขสันต์กันเสียที

อธิบายความ

เพลงนี้เป็นเพลงเถร่า ใจความบรรยายถึงความอาลัยในการจากคนรักและรำพันถึงความสุขที่เคยมีต่อกันในยามรัก แต่เนื้อเพลงในตอนท้ายกลับขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เอนกนิพฟ้าเทพเจ้า จงช่วยส่งคืนความรักมาให้ แทนที่จะช่วยตัวเองแสดงให้เห็นถึงความเชื่อในจิตใจของมนุษย์ว่า จะทุกข์หรือสุขขึ้นอยู่กับโชคหรือเคราะห์ ที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์จะบันดาลให้เป็นไป

๔. จันทรวันเพ็ญ

จันทรวันเพ็ญ	ลอยเด่นอยู่บนนภา
เมฆน้อยลอยลงมา	สว่างนภาดูถึงกลางวัน
แก้วเปรียบเหมือนกระดาดน้อย	สวายน้อยเปรียบเหมือนดวงจันทร์
มาเรารักกับ	รักกันทลายมันกันใหม่ละเธอ

อธิบายความ

การเปรียบเทียบหญิงเหมือนดวงจันทร์ และชายเป็นกระดาดที่แผ่มองดวงจันทร์
นี้ก็นิยมเปรียบเทียบกันไม่น้อยกว่าการเปรียบเทียบดอกไม้กับแมลง เมื่อก่อนวันเพ็ญพระจันทร์จะ
ดูสกปรก ฟ้าไร้เบฆจะสว่างคล้ายกับกลางวัน ทำให้เห็นพระจันทร์แจ่มชัดยิ่งขึ้น คืนวันเพ็ญ
จึงเหมาะจะเป็นถิ่นของการฝากรักกัน

๕. ธารน้ำเย็น

เพื่อลมหนาวเมื่อกราวลมหนาว	วิทยากร.. นายกิมตัน เห็นประเพณี
เสียงจิ้งหรีดกรีกกร้องกังวาน	วันที่ .. ๖ พฤษภาคม ๒๕๑๓
ธารน้ำเย็นห้อยโหนโยนตัว	หอมดอกลาเวนเดอร์ใจให้ชื่นบาน
ตัว ตัว ตัว ตัว หาตัวที่ไหนก็ไม่มี	ประสานเอาเสียงระยัมจับใจ
	ร้องเรียกหาตัวกันอยู่อิงมี
	ประเพณีสตรีจึงดูจะนี่ไว้เป็นตัวอย่าง

อธิบายความ

เนื้อเพลงนี้เป็นการเตือนใจหญิงว่า ถ้าชายถึงร้างไปก็จะอยู่เปลี่ยวเปล่าเหมือน
ธารน้ำเย็น การเปรียบเทียบแม่วางเหมือนธารน้ำเย็นนี้ คงจะมีเค้าความมาจากนิทานเรื่องนางโมรา
ที่โดนสาปเป็นธารน้ำเย็น การเปรียบเทียบเช่นนี้ให้ความรู้สึกที่ว่า หญิงที่โดนสามีทิ้งไปนั้นไม่ใช่ว่าหญิง
ที่น่ายกย่องบูชาอีกต่อไป หญิงที่ดีทั้งหลายต้องพยายามหลีกเลี่ยงภาวะนี้ให้ได้

๖. หญิงสมัยนี้

หญิงสมัยนี้	วิทยากร.. นายบุญชู กุณพันธ์
ก็รักพัวพัน	วันที่ .. ๖ พฤษภาคม ๒๕๑๓
โอดแม่กอดล่าเอา	เห็นสายโหนด
	หวานเย็นไปสักก็ปี

หวานก็ไป สักวัน

หวาน หวานก็ไปสักวัน

อธิบายความ

ใจความของเพลงนี้เป็นการต่อว่าหญิงว่า บรรณาคาหญิงนั้นเห็นผู้ชายคนใดก็
 คีในทีนี้อาจจะหมายถึง รูปงาม มีทรัพย์ หญิงก็รอบใจรักใคร่ถ้อย และเปรียบหญิงเป็น
 กล้วยลำเอน ที่โอนเอนไปมาไม่แน่นอน ในตอนท้ายก็เปรียบว่า กล้วยจะหวานไปได้สักวัน
 ก็มี เหมือนหญิงที่คงจะครองความงามไว้ได้ไม่นาน การเปรียบเทียบถึงความไม่แน่นอนของ
 ใจหญิงนี้อาจจะเปรียบได้หลายอย่าง เช่นเปรียบกับพันธุ์ไม้เลื้อยหรือเปรียบกับ น้ำกลิ้งบนใบมวน

๑. เกือบจำเอน

เกือบจำเอน	หวานน้อยลอยเลื่อนเหมือนอย่าง เกือบจากฟ้า
ยามเย็นไม่เห็นน้องมา	ในอุราของที่สะท้อน
ที่จริงเราควรหยูกหัก	มานั่งฝากรักกันเสียก่อน
หวานบอกว่าได้อาวรรค์	จะพาน้องจร เมื่อตอนที่เที่ยงคืน

อธิบายความ

เพลงนี้เปรียบเทียบว่าการที่หญิงสาวจากไปนั้นทำให้จิตใจของกณหงษ์มีคมนและเงียบ
 เหงาเศร้า เช่นเดียวกับท้องน้ำยามไร้เกือบ ภายใต้ออกให้หญิงมานั่งคุยกับคนก่อนเมื่อใดเวลา
 ก็อดคิดกันไปแล้วจึงค่อยลาจากกัน ในวรรคที่ว่า สว่างงามอย่าได้อาวรรค์ นั้นกณหงษ์ถามไถ่ลึกซึ้ง
 มาก ก็ปลอบใจสาวว่าอย่าได้วิตกกังวลไปเลย ขอให้เรือใจคน(ชาย)เถิด เพราะธรรมชาติ
 ของหญิงสาวในขณะที่นั่งคุยกับชายหนุ่มนั้น จะไม่ค่อยสบายใจ กลัวบิดามารดาผู้ปกครองมาพบ
 เข้า เกรงคำกรณินหา

๔. คอกอะไร

๑. นั้นแน่คอกอะไร	เสียบไว้ที่บนเหนือหู
ฉันอยากจะรู้	ว่าคอกไม้นั้น
ส่งกลิ่นหอมเย็น	หรือจะเป็นมะลิวัลย์
ขอให้ฉันจะได้ไหมเธอ	ขอให้ฉันจะได้ไหมเธอ
๒. ขอคอกไค้ไหม	๓. ไบ้ไค้หรอพี่
๔. คอกคอกไค้ไหม	๕. ไบ้ไค้หรอพี่
๖. เจ้าของเขามี	เอาไว้มะเขย

อธิบายความ

หลังจากที่ตามดวงตากันแล้ว ตาก็มองไป เมื่อดอกใบที่เสียบผม ว่ายจึงกล่าววาวจา
เป็นเชิงเกี้ยวพาราสี โดยใช้ออกไม้เป็นสัญลักษณ์แทนหัวใจ แทนถึงก็ส่งวนกั๊กซี่ของกุดฉกริ
ไปยอมตกลงง่าย ๆ เพลงนี้สะท้อนถึงวัฒนธรรมทางด้านการแก่งกายของหญิงที่นิยมประชันออกใบ
ที่สวยงามและมีกลิ่นหอมไว้เหนือหู นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงนิสัยใจคอของหญิงที่จะไม่รับรักง่าย
ง่าย ๆ อีกด้วย

๙. ตามองตา

ตามองตา	ลายตามาจ้องมองกัน
รู้ลึกเดียวว่าน	หัวใจ
จะว่ารักฉันก็ไม่รัก	จะว่าหลงฉันก็ไม่หลง
ฉันยังอดใจ	เธอไม่ได้
เวรร้างงามวิไล	ลอกไม้ที่เขอดือมา

อธิบายความ

เพลงตามองตานี้ให้ความหมายดีมาก เพราะตาเป็นหน้าต่างของใจ เมื่อ
ชายและหญิงแรกพบกัน สิ่งที่จะประสานสัมพันธ์ก็คือตา ที่จะบอกให้รู้ว่าจะพึงใจในกันและ
กันหรือไม่ เพลงนี้ยังอยู่ในความนิยมจนกระทั่งปัจจุบันนี้

๑๐. แก่งกักร้าง

จักแจ้งเอาเครื่องมาแก่งกักร้าง	ผัดหน้าหวีหัวฉันไปมัวอยู่เนิ่น
แก่งเครื่องเราก่อหยากันเดิน	หาความเจริญอยู่ในวงรำไทย

วิทยากร . นายกิมฉัตร เห็นประเสริฐ
วันที่ . ๒๘ มิถุนายน ๒๕๑๓

อธิบายความ

เพลงนี้คล้าย ๆ จะเป็นบทแก่งกักร้างของเพลงรำวง ที่พอจวนได้เวลาถึงหญิง
และชายจะรีบแก่งกายให้สวยงามแล้วจึงมาร่วมเล่นรำวง ในวรรคสุดท้าย "หาความเจริญ
อยู่ในวงรำไทย" แสดงถึงการที่รำวงได้รับการยกย่องและนิยมเล่นกันมาก จนถึงกับมีการ
ส่งเสริมให้เล่นกันทั่วไป

๑๑. แทกทะแลกแทกแทก

แทกทะแลกแทกแทก	วิทยากร . . นางทองเลื่อน	คุณพันธ์
	วันที่ . . ๖ พฤษภาคม	๒๕๑๓
	เมื่อแรกฉันนึกว่าใคร	

พี่ชายจะชราว่าวัย   สรรวยสำราญใจ
 บึงก็หาใบแก้วจะ   เอ๊ะ เอ๊ะ บึงทำไมเล่าจา
 ไปรกรุงหันหน้ามา   ทาแดดทาไฟปลื้มใจ

อธิบายความ

แท็ก ทะแล็ก แท็ก แท็ก เป็นคำร้องให้จังหวะเพลง และเป็นเนื้อเพลงด้วย
 ในวรรคแรก เนื้อเพลงเป็นการเย้าแหย่ผู้ว่าไม่ให้ทำหน้าบึ้งในขณะที่ยัง เพราะถ้าทำหน้า
 บึ้งเข้าได้กันแล้ว จะร่าวกกันไม่สนุก

๑๒. หน้าฝน

วิทยากร.. นายบุญชู คุณพันธ์
 วันที่ .. ๘ พฤษภาคม ๒๕๑๓

หน้านี้หน้าฝน   ลมพัดโฉบกระหน่ำ
 สาวน้อยมาลยหน้าว่า   โกรธเขาทำให้เขอะใจ
 เรียมกำลังเสียจิต   อัยยาร่าเข้าไม่รักอัยยาร่าเข้าไปใกล้
 จิตน้อยจะเป็นไรไป   ขออาศัยไปด้วยสักคน

อธิบายความ

เนื้อเพลงนี้เพลงถึงสภาพธรรมชาติในยามหน้าฝนจะมีลมพัดแรง ชาย ตามทุกข์
 สุขของหญิงผู้ว่า เมื่อทราบข่าวกำลังไม่สบายใจก็แสดงความสุภาพที่จะไม่ร่าเข้าไปใกล้เกินไป
 เป็นการรบกวน เพียงแต่ขออาศัยราไปด้วยเท่านั้น ที่น่าสังเกตคือใช้คำว่า "เสียจิต"
 แทนคำว่า เสียใจ แต่ผู้แต่งคงต้องการให้คล้องสัมผัสกับคำว่า "อัยยาร่าเข้าไม่รัก" ในวรรคต่อไป

๑๓. ฝนตกฟ้าใส

ฝนตกฟ้าใส   หนุ่มสาวไทยมาเล่นพ่อนรำ
 ลมพัดเย็นมาเกินระบ่า   มาพ่อนรำกับพี่เอ๋ย

อธิบายความ

หลังฝนตกท้องฟ้าเย็นแจ่มใส ลมพัดเย็นระรื่น จึงเป็นเวลาที่เหมาะกับการรื่นเริง
 เป็นอย่างยิ่ง ชายจึงชวนหญิงให้ออกมาร่า การใช้คำให้ภาพพจน์ดีมาก พอเอ่ยว่า ฝนตก
 ฟ้าใส เราก็เห็นภาพอากาศที่สดชื่น ท้องฟ้ากว้าง

๑๔. พนมทวน

พนมทวนของเราพี่เอ๋ย   ไปนึกเลยว่าจะมีกาหวาน
 สวยนักนี้รักมานาน   ไม่อยากกลับบ้านเสียแล้วเอ๋ย

อธิบายความ

เนื้อเพลงนี้ในปัจจุบันยังไต่กันอยู่ทั่วไปในการร่ำวง แต่จะเปลี่ยนชื่อสถานที่ ไปทาบสถานที่จัดการร่ำวง เป็น ..... ของเรานี้เอง เป็นเพลงที่มีเนื้อเพลงเกี่ยวพาราสีกันในช่วงร่ำ เมื่อเห็นคู่ร่ำก็จะม่วนสวายและบอกรักไว้ แสดงความอาลัยในคอยท้ายที่ไม่อยากจากไกลไปเลย

๑๕. พญาหงส์

รัชชา พญาหงส์	ปีกอ่อนรอนลงในดงมะขวิด
เซียบเข้าไปใกล้	เอาหัวไหล่เข้าโอบรัด
เอื้อมมือสะกิด	นิคหนอยไม่เป็นไร

อธิบายความ

เพลงนี้ยังปรากฏว่าร้องกันจนกระทั่งปัจจุบันนี้ เนื้อเพลงแสดงถึงภาพการร่ำวงที่อาจจะต้องเดินเข้าไปใกล้ชิดกันบ้าง ถูคอหรือกอดตัวกันบ้าง ซึ่งคู่ร่ำจะไม่ถือโกรธ

๑๖. พบคุณ

หนึ่งสองน้องทองเป็นของพี่	ถ้าน้องไม่ได้กับคนนั้น
น้องก็ทองไค้กัน	กับคนนี้
ถ้าน้องไม่ได้คนโน้น	น้องก็ทองไค้กันกับพี่
จริงไหมนารี	เจ้ากอบหนอยชิตคุณ
คันไสนั่นโพธิ์ร่มเย็น	หยูกสนทนากันเล่นก่อนหนอยชิตคุณ
จะกวนรีบไปไหนเธอเจ้า	พี่ตั้งใจหมายมาภิพรารณาพบคุณ

อธิบายความ

เพลงนี้เป็นการเกี่ยวพาราสีระหว่างชายหญิง ชายจะพยายามบอกหญิงว่าผู้หญิงนั้นอย่างไรก็ไปพันมีคู่ครองไปได้ แล้วมาลงเอยว่า คู่ครองของหญิงนั้นก็ตนเอง และกล่าวเจตนาให้หญิงนั้นหยูกสนทนาคัวย เพราะที่ตนเองมานั้นก็ตั้งใจจะมาพบหญิง

๑๗. แพร ศรีจันทร์

วิทยากร.. นายบุญชู คุณพันธ์
วันที่ .. ๘ พฤษภาคม ๒๕๑๗
รักน้องหลายวันราพันถึงแสนอง
ฉันรักน้องแน้อแม่แพรสีทอง

แพรศรีจันทร์
หนาวลมทองหม่นมาแพร

อธิบายความ

ชายเปรียบหญิงเหมือนผ้าแพรสีจันทร์ หรือสีทอง ก็คือสีเหลืองนั่นเอง
เปรียบตนเองผู้ซึ่งตกอยู่ในความรักเป็นมุกคตผู้ประสบกับกรรมหนาวเย็น สิ่งที่จะช่วยให้หาย
หนาวคือผ้าแพร หรือผู้หญิงนั่นเอง ที่น่าสังเกตคือเหตุใดจึงเปรียบหญิงกับผ้าแพรสีทองหรือ
สีจันทร์นี้ ธรรมชาติของผ้าแพรจะนุ่มละมุนมือ สีเหลืองเป็นสีของความอบอุ่น การที่จะได้
ห่มผ้าแพรสีทอง จึงจะทั้งนุ่มและอุ่น เช่นเดียวกับการอยู่ใกล้หญิง

๑๘. พวงมาลัย

พวงมาลัยสวมคอ	โอเจ้าขอมาลี
นานนานได้ผาหมาก	ดวงชีวีจะชากรอน
หอมเสรแม่พวงมาลัย	

อธิบายความ

ชายเปรียบหญิงว่าเป็นดอกไม้ที่ลงกลิ่นหอม นาน ๆ ได้พบกันที่รู้สึกคิดถึง
มาก การเปรียบหญิงกับดอกไม้เป็นนิมิตทางกันยาก จะเห็นได้ว่าไทยเรายังมีการเรียก
ชื่อหญิงว่า แม่ขอกดอกไม้ แม่พวงมาลัย แม่ขอมาลี คงจะเป็นเพราะดอกไม้เป็นสิ่งที่สวย
งาม แบบบาง และมีกลิ่น หอม เช่นเดียวกับหญิงที่เป็นเพศรักสวยรักงามอ่อนโยนนั่นเอง

๑๙. แม่พวงมาลัย

โอแม่พวงมาลัย	เจ้าจะลอบไปก่ดองไกรกันแน่
รักไกรรอบใครให้จริงแท้	รักให้แนสักราย
เจ้าอย่าลอบตาบลมให้เขาคมกอม	สิ้นกลิ่นหอมเขาหน่าย (ซ้ำ)
รักจนหมองใจเข้าสักรวัน	เมื่อวิมานพังลง
อยากเป็นหงส์เหินหา	อยากเป็นกาวเค็ดลอบวิไล
อยู่สุพรรณใบ้ชอบใจ	หลงไปบางดอกไม้บอกเลย
ทิ้งเรือนดั่งเหยา	ทิ้งภูเกาที่เราเคย
หลงคนอื่นจิ้นเซย	ระวังเถิดเหวจะงัดกลับมา

อธิบาย

เนื้อเพลงนี้ เป็นการกล่าวประชดประชันหญิงที่รักไปจริงต่อชาย เปรียบ
เหมือนแม่พวงมาลัยที่ลอบไปลอบมา สักวันหนึ่งเมื่อกลิ่นหอมหมด มาลัยดวงนั้นก็หมดราค

เช่นเดียวกับหญิงที่เพ้อฝันถึงความสุขสบาย จากบ้านมาอยู่เมืองหลวงและเปลี่ยนคูครองใหม่
สักวันหนึ่งจะต้องเข้าใจและหมดราคาค่าเงินเดียวกับมาลัยพวงนั้น ที่น่าสังเกตคือ เนื้อเพลงเน้น
ถึงความสุขสบายของเมืองหลวงที่คนต่างจังหวัดคอยอยากเข้ามาอยู่ เมื่อเขาอายุแก่มากจะพบกับ
ความผิดหวังเช่นเดียวกับเนื้อเพลงอย่าไปเลยบางกอก อันเป็นเพลงที่แต่งขึ้นภายหลัง

๒๐. มงแตะ

(สร้อย) มงแตะ มงแตะ แตะมง คู่ลุ่มลุ่มมง

(สร้อยนี้จะร้องรับเมื่อจบบทหรือบทหนึ่ง ๆ)

อย่าเหมอมอง	จงไปข้างหน้า
เหลียวซ้ายแลขวา	เพื่อจะข้ามถนน
รถวิ่งผ่านมา	ไม่ให้ตัดหน้ารถยนต์
ทุกทุกคน	จงระวังเอ๋ย (สร้อย)
ไต่ถุยกไต่ยาม	แล้วเราจะข้ามกันไป
ข้ามทางมาลาย	ปลอดภัยทุก ๆ คน (สร้อย)
ถนนหนทาง	ที่เขาสร้างเอาไว้
รถวิ่งไต่	ชาวไทยทุก ๆ คน (สร้อย)
คอมมูนีสตมา	แล้วเราชนเขาให้ตาย
พวกเราชาวไทย	พร้อมใจกันทุก ๆ คน (สร้อย)

อธิบายความ

เพลงบทนี้เป็นการเตือนใจให้ชนปฏิบัติความกฎจรรยาในการใช้รถใช้ถนน ซึ่งถ้านำมา
ปฏิบัติได้ในปัจจุบันนี้ก็จะเป็นการช่วยลดอุบัติเหตุบนท้องถนนได้ ในตอนท้ายเน้นถึงความรักชาติ
ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนไทยที่จะต้องพร้อมใจกันต่อสู้กับศัตรูผู้ฉ้อกฉวยคอมมิวนิสต์เข้ามา
คุกคามประเทศชาติเรา การใช้บทเพลงเป็นเครื่องปลุกใจให้รักชาตินี้ปรากฏในเพลงหลายเพลง
เช่น เพลงสยามานุสติ และเพลงพระราชินีในรัชกาลปัจจุบันนี้ ก็คือ เพลงความฝันอันสูงสุด

๒๑. ยามเย็น

ยามเย็นเกิเลนทะเลใต้	หาดทรายทรายน้ำนาคู
นกเขามาเคาะกลอดคู	นารักนาคูเราไม่มีคู่กลอดเกลียด

อธิบายความ

เมื่อยามชายไปเล่นตามหาดทราย ชรรษาคิสังข พาใจให้เคลมยันถึงหญิงผู้เป็นที่รัก แม้แต่เห็นนกมีคู่อยู่ด้วยกัน ก็มาคิดถึงตนเองที่อยู่คนเดียว การเอาชรรษาคิที่มองเห็นมาเทียบกับตัวเองนี้เป็นสิ่งที่ทำกันมานาน เชน ในกาพย์เห่เรือของเจ้าฟ้าชรรษิเบศร์ ยังทรงกล่าวไว้ว่า "เรื่อยเรื่อยมาเรียงเรียง นกบินเฉียงไปทั้งหมู่ ตัวเดียวมาพลัดคู่ เหมือนคู่อยู่คู่เอกา "

๒๒. ยามเย็น

วิทยากร...นางทองเลื่อน คุตพันธ์
วันที่ .. ๘ พฤษภาคม ๒๕๑๙

ยามเย็นฉันมาเล่น
เสียงแจ้วแจ้วแววสำเนียงมา
เห็นนกร้องทัก
ทำไมจะไคพบเธอ

เห็นนกกางเขนจับคู่เจรจา
ฉันนึกว่ากระดังงะไร
คู่รักอยู่ที่ไหน
ทำไมจะไคพบเธอ

อธิบายความ

เนื้อเพลงนี้เป็นการกล่าวเปรียบเทียบกับความรัก เมื่อมองเห็นนกจับคู่ด้วยกันจึงก็นึกถึงตัวเองว่า คู่ของตัวไปอยู่ที่ไหน นอกจากนี้ยังทำให้เห็นภาพชีวิตอีกอย่างหนึ่งของคนไทยคือ เวลาเย็นแถมร่มลมตก ทองฟ้าแจ่ม เสร็จจากภารกิจประจำวันแล้ว ก็จะเป็นเวลาพักผ่อน อาจจะโดยการเดินเล่นเรื่อยไปเล่นในเนื้อเพลงนี้

๒๓. ระเบิดเวลา

หวอ หวอที่ไร	จิตใจฉันให้หนักลุ่ม
เสียงมันดัง บม บม	ชวนกันเลงหลุมหลุมภัย
หวอ ที่ไร	ฟัง ฟัง ไประเบิดเวลา
หวอ หวอ หวอ	

อธิบายความ

เพลงนี้สะท้อนให้เห็นภาพในขณะนั้นซึ่งเป็นสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ จิตใจของประชาชนจะไม่สงบเลย เพราะแม้ว่ากำลังจะเกิดอันตรายขึ้นกับตน เมื่อได้ยินเสียงเครื่องบินทิ้งระเบิดก็ใจเสีย ชวนกันหาที่ปลอดภัยหลบ ซึ่งมักจะหลุมเป็นหลุม เรียกว่า หลุมหลุมภัย แต่ที่นานิยามก็อยู่ระหว่างไปสงบ ภูเขากลับมาเหตุการณ์ไม่สงบนั้นมาแต่งเป็นเพลงปลอบใจสำหรับว่าว ทำให้คลายความกลัวลงไฉนบาง

๒๔.

รักก็ไฟ

เสียกายตัว
รักเรานั้นคือเพลิง
ลองเอามือไปจี้
รักเรานั้นก็ไฟ

อย่ามัวไปหลงระเรีง
อย่าระเรีงไปเล่น
อ้อ รักก็ยังมีรอยไหม้
จำเอาไว้อย่าลืม

อธิบายความ

เนื้อเพลงบทนี้เป็นการเปรียบเทียบความรักกับไฟ ซึ่งมีอันตรายพอ ๆ กัน เมื่อเราเอามือไปถูกไฟร้อนมือจะเป็นรอยไหม้ เช่นเดียวกับความรัก ถ้าคนเราลองไต่ยุ่งเกี่ยวกับความรักแล้วก็ต้องประสบกับความเดือดร้อนไม่วันใดก็วันหนึ่ง การเปรียบเทียบเช่นนี้นั้นยากนักมาก จนมีคำพังเพยว่า "อย่าเล่นกับไฟ" ซึ่งหมายถึงมิให้ลองเล่นกับความรักนั่นเอง

๒๕.

รักใครใคร่ใคร

ใครรักใครใคร่ใคร
ไม่ตองเกรงอกเกรงใจ
ใครไม่รักใคร

ใครรักใครใคร่ใคร
ใครรักใครเชิญออกมา
ไม่ตองออกมา

อธิบายความ

เนื้อเพลงบทนี้เป็นการกระเข้าหาเหยยคนที่รักกัน แต่ยังกระดากอายไม่กล้าออกมาว่าด้วยกัน ให้ออกมาว่าด้วยกัน และยังบอกไม่ให้ออกมาว่าถ้าคนที่เข้าไปใคร่ใคร่ใคร่ใคร่ที่ผู้ว่าพึงใจ จากคำบอกเล่าของวิทยากร ว่าในการร่าวงนี้พวกหนุ่ม ๆ จะหมายตาใคร่เฉพาะสาวรักหรือสาวที่ตนคิดใจเท่านั้น การร่าวงจึงเป็นดังช่วยให้หนุ่มสาวได้พบปะและสนิทสนมกันดียิ่งขึ้น จนถึงเป็นคู่ครองกันต่อไป

๒๖.

วีรหาญ

วีรวีรหาญ
ศรีมาลาเธอจะไปข้างไหน

มองดูมองดูหน้าตา
เค็นคนเดียวเปลี่ยวใจบ้างไหม

ฉันนึกเกรำใจ   ว่าฉันเดินคนเดียว
 ขำจริง ดูซิ ขำจริง   ทุกสิ่งชวนให้นั่งมอง
 เห็นสาวงามเดินตามมาแต่ไกล   ฉันจำไม่ได้ว่าเป็นใครเดินมา

อธิบายความ

เนื้อเพลงนี้กล่าวถึงชายหนุ่มที่นั่งมองดูหญิงสาวเดินผ่านไปมา ก็เข้าไปเกาะเกาะ
 ทักทายคอยตามประสาชายเฝ้าดู และแกล้งเอวาทะโกธ ๆ จำไม่ได้ว่าเป็นใครเดินมาถอย
 ค่ำที่ไส้นาง ๆ เหมือนกับคำที่ใช้พูดตามธรรมดา เช่น   ขำจริง   ดูซิ   ขำจริง

วิทยากร...นายงาม   ธรรมเนียมดี

วันที่   ..   ๓ พฤษภาคม ๒๕๑๗

๒๗.   แหวนประดับนิ้ว

แหวนที่เคยประดับนิ้ว	ยังมีรอยคอดกั้ว	ลอยละลิวไปอยู่ทางใด
โอ้รักของเราเอย	ฉันยังไม่เลิกเลย	ว่าตัวเธอจะไปมีรักใหม่
สวยแต่รูปจวบไม่หอมชื่น	เชื่ออะไรใจหญิง	พูดไม่จริงเสียคาวาจา

อธิบายความ

เพลงนี้เปรียบเทียบความรักที่เปลี่ยนแปลงไป เหมือนกับแหวนที่หายไป แต่ก็ยัง
 หิ้งร่องรอยไว้เช่นเดียวกับรอยแหวนที่ยังคงอยู่ที่นี่ ในตอนท้ายประจักษ์ประจักษ์หญิงว่าหญิงนั้น
 สวยแต่รูป แต่คาวาจาไม่แน่นอน การเปรียบเทียบเช่นนี้ให้ความหมายลึกซึ้ง เพราะความ
 รักของชายหญิงที่มีรักกันนั้นจะประทับใจและมีความมาก เมื่อรักสลายไปก็ยากที่จะลืมได้ แหวน
 ก็เช่นเดียวกัน แหวนที่เจ้าของใจคิดนิ้วไว้ ต้องเป็นแหวนที่มีความมากในความรู้สึกซึ่งต้องทำให้
 ความเสียสละตาต้องสูญเสียไป เห็นรอยเตือนใจอยู่บ่อย ๆ ก็ยากที่จะลืมได้ และถ้าแหวน
 เป็นแหวนที่แตกเปลี่ยนกันระหว่างคู่รัก ก็ยิ่งจะทำให้สะเทือนใจยิ่งขึ้น

วิทยากร...นางทองเลื่อน   คุณพันธ์

วันที่   ..   ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๑๗

สวัสดิ์เธออา

เธอจาเธอชื่อไร	บอกได้ไหมฉันยังไม่รู้จัก
วันหน้าจะไคหายทุกข์	เรารู้จักกันแหละดี
เมื่อพิหลงหลงไปนานของ	เหมือนองหลงหลงมานาน
สวัสดิ์เธอจาสวัสดิ์	น้องกับพี่ฝันดีตลอดคืน

อธิบายความ

เพลงร่ำวงเพลงนี้แสดงถึงการหักทลายของหญิงชายเมื่อเริ่มรู้จักกัน มีการถามข้อสงสัยซึ่งกันและกันเพื่อที่จะได้คบหากันต่อไปในวันหน้า ในตอนท้ายอาลาทั้งและอวยพรให้ทั้งสองฝ่ายนั้นดี เนื้อความของเพลงนี้เหมาะที่จะเปิดฉากการเล่นร่ำวง เพราะเน้นถึงการมีไมตรีต่อกัน

๒๙. สำนารูปช่วยสำรวรูปหล่อ

สำนวนรูปช่วยสำรวรูปหล่อ   แม่ตึงเกมตอทองรอไปอีกบาน
คั่นนี้เขามีสำนาร   เขาก็ดวงแก้วมา   เป็นบุญฆวนนาสายตาไค้มาพบกัน

อธิบายความ

เพลงนี้แสดงถึงความยินดีในการที่จะไปร่วมเล่นร่ำวง เพราะนอกจากจะได้รับ ความบันเทิงใจแล้วยังจะได้พบสาวที่ตนพึงใจอีกด้วย ทำให้เห็นว่าการที่หนุ่มสาวสมัยนั้นจะได้พบกันนั้นต้องเป็นในบางโอกาส เช่น การไปร่วมพิธีทำบุญหรือพิธีทางศาสนาที่วัด หรือในงานเทศกาล งานรื่นเริงเท่านั้น

๓๐. หวาน

หวาน หวาน หวาน   สุขสำราญมาสู่วงร่ำ

หรือเขอยิ้มแย้มหัวใจจะกลีบคำ   ชายตาคำอวยมาทำตาหวาน

เนื้อเพลงนี้แสดงถึงลักษณะอาการของคู่รักที่จะมองกันและยิ้มให้กัน อันเป็นเครื่องหมายของความสุภาพความร่าเริง การเนรเทศว่า หวาน ในวรรคแรกนั้นได้ความหมายดีมาก ขอความในวรรคสุดท้าย ที่ว่า ชาย (สาว) ตาคำอวยมาทำตาหวาน นั้นเป็นการเตือนว่าอย่ามาทำให้อีกฝ่ายหลงรักเลย เพราะการพบปะกันครั้งนี้เป็นการพบปะในวงร่ำ พอเลิกแล้วก็จะต้องจากกันไป

อภิปรายข้อคิดเห็น

เพลงร่ำวงที่ได้จากหม่อมทวนเป็น เพลงพื้นบ้านสมัยใหม่กว่าเพลงพื้นบ้านอื่น ๆ ที่ได้ แต่ทำให้เราได้ทราบเหตุการณ์และสภาพชีวิต จิตใจของชาวไทยในสมัยนั้นเป็นอย่างดี

ในคำฉันท์หลักบท เพลงร่ำวงแต่งเป็นกลอนสุภาพ มีความยาวตั้งแต่ ๒ คำกลอน จนถึง ๘ คำกลอน คำที่ใช้ไม่มีคำศัพท์ยาก ในวรรคหนึ่งอาจจะมีตั้งแต่ ๓ คำ ถึง ๑๒ คำ เช่น "เสียดายตัว" (เพลงเสียดายตัว) "ประเพณีสตรีจึงดูชะนีไว้เป็นตัวอย่าง" (เพลงชะนีเอ๋ย)

การขึ้นต้นเพลงร่ำวง จะขึ้นต้นด้วยคำที่เป็นเนื้อหาของเพลง คือ เป็นการขึ้นต้น ตรง ๆ ไม่ว่าจะกล่าวถึงความรัก การเกี้ยวพาราสี เช่น "หญิงสมัยนี้ เห็นชายไหนดี ก็รัก พัวพัน โอ้แม่ออยล่าเอน หวานเย็นไปรักก็ปี หวาน ๆ ก็ไปสักก็วัน "

ใจความของเพลงร่ำวงจะเกี่ยวข้องกับสิ่งต่อไปนี้

๑. เกี่ยวกับความรัก มีทั้งเป็นการเกี้ยวพาราสี ความผิดหวัง ข้อเตือนสติ สำหรับผู้ที่ตกอยู่ในความรัก การตัดพ้อทวงถามประชดประชันฝ่ายหญิงที่ร้างรักไป เป็นการแสดงให้เห็นว่ามนุษย์เราทุกชั้นมอบคุณค่าสำคัญให้แก่ความรัก โดยเฉพาะความรักในวัยหนุ่มสาว ซึ่ง อาจจะเป็นการสร้างสรรค์หรือเป็นการทำลายชีวิตของผู้นั้นก็ได้ ถ้าความรักประสมกับความ สมหวัง ชีวิตจะสดชื่น ถ้าประสมกับความผิดหวังชีวิตก็จะเหี่ยวเฉา ไรค่า กำลังใจจะลด ถอยลงในระยะแรก ต่อมาเมื่อมีสิ่งไปครอบใจหรือกาลเวลาผ่านไปก็อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ ความ รักจึงเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อนอารมณ์ของมนุษย์ และบรรยายมาในเพลง มีเพลงหนึ่งที่ว่า เป็นข้อ เตือนใจเกี่ยวกับความรัก คือ เพลง รักก็อไฟ ซึ่งเตือนสติว่า "เสียดายตัว อย่าไปมัวหลง ระเริง รักเรานั้นคือเพลิง อย่าระเริงไปเล่น ลองเอามือไปจี้ รักก็ยังมีรอยไหม้ รักเรานั้นก็อไฟ จำเอาไว้อย่าลืม"

๒. เกี่ยวกับสภาพบ้านเมือง ยามนั้นเป็นยามสงครามและเมื่อสงครามเลิก ชาติ เราได้รับเอาวัฒนธรรมใหม่ ๆ เข้ามา เช่นการใช้กฎจรรยาบรรณของถนน การส่งเสริมประชา- ธิปไตย แสดงออกในเพลง ระบือเวลา ซึ่งบรรยายถึงสภาพเหตุการณ์และสภาพจิตใจของ คนในยามสงคราม เมื่อเรือบินมาทิ้งลูกระเบิดผู้คนจะเกิดความหวาดหวั่น พากันหาที่หลบภัย เพลงมวงตะ สะส่งเสริมการขามถนนตามทางมาลาย ซึ่งจะทำให้ปลอดภัย

เพลงเหล่านี้สะท้อนให้เห็นสัญญาณเป็นของมนุษย์ ที่รักตัว ดังที่อยากจะหลีกเลี่ยงในยามที่สุกคือความตาย จึงมีวิธีการหลายอย่างที่ทำเพื่อรักษาชีวิตอันเป็นที่หวังแทน เช่น การซุกหูลมหลบภัย เพื่อป้องกันภัยจากถูกระเบิด การจัดทำทางม้าลาย เพื่อป้องกันภัยจากรถยนต์บนท้องถนน และสะท้อนให้เห็นการเคารพเชื่อฟังผู้มีอำนาจหรือผู้นำที่สั่งการอย่างไรออกมา ประชาชนที่อยู่ใต้อาณัติก็ต้องทำตาม จนถึงมีคำกล่าวในสมัยนั้นว่า 'เชื่อและทำตามผู้มีอำนาจจะพ้นภัย'

ที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งคือ มนุษย์รู้จักหาสิ่งผ่อนคลายในยามหน้าสิ่วหน้าขวาน การส่งเสริมการเล่นเพลงร่ำวงในขณะที่บ้านเมืองประสบภัยสงคราม เป็นการบำรุงขวัญประชาชน ทำให้จิตใจคลายจากความหวาดกลัวไคร่บาง เรามีคำพังเพยผ่อนคลายว่า "ชั่วเจ็ดที คือเจ็ดหน หรือ หลังฝนตก ห่วงสายลมแจ่มใส" คือไม่มีใครที่จะตกอยู่ในความลำบากไปชั่วเวลาใด

การที่เพลงร่ำวงเหล่านี้ถูกนำไปร้องแพร่หลายยังหมู่บ้านทวน เป็นการยอมรับเอาสิ่งใหม่ ๆ เข้ามาในชีวิต เดิมชาวบ้านมีเพลงรำโชน จึงไม่ยากอะไรที่จะยอมรับเพลงร่ำวงเหล่านี้เข้าไว้ ในสงครามจังหวัดกาญจนบุรีเป็นจุดยุทธศาสตร์ พนมทวนซึ่งห่างจากตัวจังหวัดเพียง ๒๔ ก.ม. ก็จะต้องพลอยกระทบกระเทือนไปด้วย เมื่อการเล่นเพลงผ่อนคลายแพร่ไปถึงชาวบ้านจึงรับไว้ได้โดยง่าย แสดงว่าการถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ นั้น ขึ้นอยู่กับสภาพเหตุการณ์ด้วย.

๒.๒ เพลงปี่พาทย์

กลอนเพลงปี่พาทย์นี้ จากคำอธิบายของกำชัย ทองหล่อ กล่าวว่า
 "เป็นกลอนที่ใจว่าแก่กันเป็นทำนองที่มีปากไต่การม้าง เกี่ยวพาราดี เสียงสัจยอันพื้นฐานบ้าง
 โดมมากเป็นกลอนสั้น ๆ นับว่าเร็นฉบับชิตของคนไทยโดยแท้ เพราะแพร่หลายในหมู่คนไทยทั่ว
 กันไป แม้ผู้ไม่ได้รับการศึกษาก็สามารถเข้าใจ และว่าเป็นกลอนสละก้วย กลอนเพลงปี่พาทย์
 ได้แก่ เพลงน้อย เพลงเรือ เพลงปรมังเก เพลงชาวไร่หรือระบำชาวไร่ เพลงฉาวนา
 เพลงแห่นาค เพลงเกี่ยวข้าว เพลงพินทุราน เพลงพวงมาลัย เพลงโคราช เพลงอีแซว
 เพลงลิเก เพลงสาธิต เพลงฉอทาน"^๑

เพลงปี่พาทย์เหล่านี้ถ้าเล่นไปตามลำดับตั้งแต่ต้นก็จะเริ่มกันจาก

บทไหว้ครู
 บทแตงกว
 ว่าประหรือ ถักทาย
 ผูกรัก
 ลักหาพาหนี
 จิงจู
 คีหมากั่ว

ที่จะได้อธิบายและเป็นแนวทางดังนี้

บทไหว้ครู อาจจะไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือผู้มีพระคุณ ดังตัวอย่าง
 ลูกจะยกก้านขึ้นไ้บนกระดาน ไหว้ครูบาอาจารย์ผู้เป็นใหญ่
 ไหว้ครูจึงกรุณาบรรจุกับครูกลอง ไหว้ทั้งครูร้องกันละมากมาย

^๑ กำชัย ทองหล่อ หลักภาษาไทย หน้า ๔๘๘

⁺⁺ เนื้อร้องเพลงยั่วจากกำบล นพทวน

บทแห่งตัว มีทั้งบทแห่งตัวตายและหญิงมั่งจะพรรณาวินิจฉัยอย่างประณีตถึงแก่
 ภิรมะจรกเท้า กังตัวอย่าง

"หยิบผ้าเก่าเข้าไปไว้หยิบผ้าใหม่อดทน หยิบเข็มชักรักซุงไปด้วยทันใจ
 เรามาจักแจ่งแต่งตัวหัวผ้าผัดหน้า ทบแก่งกายากกับให้ทันสมัย
 เราเป็นนายโสดต้องซุงกางเกงขาสั้น ใส่เสื้อเบาะก่อนสวมรองเท้าผ้าใบ "

บทว่าประหรือหักทาย " คือการร้องโต้ตอบกันในใจควา ปฏิสันถาร ขกยอ
 ชมเชย ออกตัวว่าเห็นแก่การกุศล การสมาธิ ประเพณี หรือร้องตามทุกข์สุข " ๑
 กังตัวอย่างบทร้องเพลงเรือ

ธ. ขอเห็ดอบข้ายเห็นสายสมร	อยู่ในกลางสาครน้ำเขียว
ไม่มีผู้ใดบากรายมากล้ำ	เจ้าลอยอยู่แต่ลำพังผู้เดียว
ไถ่บุญรำนองจงมีน้าบาเหลียว	อย่าว่าพี่เกี่ยวเลยเอย
หรือตัวอย่าง บทร้องเพลงเหยย **	ที่นายจะร้องเอื้อชวนหญิงว่า
จะเล่นกับข้า	อย่ามัวอยู่ราเลบเหยย
จะราจะรอน	อย่าให้ถอนวอนเลยเหยย

หรือบทหักทายของ เพลงเหยย

ธ. สวัสดิ์น้องหญิง	ใจก็จริงน้องเหยย
ญ. สวัสดิ์พี่นาย	มากันมากมายจริงเหยย

บทผูกรัก คือขทที่ชายเกี่ยวหญิงโดยด้อยคำอันอ่อนหวาน เพื่อให้หญิงยินยอมสนอง
 คอบความรัก ก่อนที่ชายจะร้องบทผูกรักนั้น จะต้องร้องให้ความเกี่ยวเนื่องมาจากบทมโหรี
 ก่อน บทผูกรักนี้จะร้องกันนานโดยชายจะเกี่ยวพาราสีหญิงก็จะยอมมายืนเคียงไปต่าง ๆ นานา
 กังตัวอย่าง

๑ จากเนื้อร้องเพลงยี่วี่ที่ได้จากคำกลอนมทวน

๒ กองวัฒนธรรม ประเพณีการเล่นพื้นเมือง หน้า ๑๐

** จากเนื้อร้องเพลงเหยย ได้จากคำกลอนมทวน

ข. นอกห้องนอน	เรามาเป็นกองกันเหยย
ฅ. กองกันไม่ได้	บ้านมันไกลกันเหยย
ช. น้องรักตาย	บ้านไม่ไกลกันเหยย
ฉ. อย่ามาพูดมาก	น้องไปรักแล้วเหยย *

บทลักพาหนะนี้ จะเป็นตอนร้องต่อจากบทผูกรัก เพื่อถึงตกลงปลงใจรักกัน
ก็จะบอกให้ชายไปขอร้องตามประเพณี ถ้าจะร้องไปทางผู้ชายก็จะร้องแบบที่ว่ามีเจ้าแก้วมาขอร้อง
หรืออาจจะร้องเพลงลักพา ชายก็จะร้องเป็นใจความว่า คนเป็นกนยาคงทน ถ้าหญิงรักจริง
แล้วก็ให้หอบผ้าตามไป แล้วจึงจะมาขอสมานไพบยภายหลัง ยิ่งกว่าหญิงจะตอบรับก็จับพร้อมได้
ตอบกันมากมาย ซึ่งทั้งผู้ฟังและตัวว่าเองจะร้องเพลงลักพามากด่าขอร้อง เพราะมีบทร้อง
แก้กันมาก ทั้งแต่อ่อนวอนให้ตกลงปลงใจกันไปด้วยกัน นักให้ชายไปรับ หญิงว่าไว้อาศัยบ้าน
เรือน พ่อแม่ บทชมนกรมไม้ เพื่อบอกว่าหญิงไปในป่า บทถามปัญหาต่าง ๆ กันตัวอย่าง

ฅ. รักน้องอย่าทอด	ให้มาขออย่างไรเหยย
ฉ. พอยุถึงขอ	พี่ก็ท้อใจเหยย
ญ. มาขอไว้บ้าง	จะได้มีหนทางอย่างไรเหยย
ด. ขอมันช้า	เรามาพากันไปเหยย ***

บทชิงจู จะเป็นการเล่นระหว่างสองฝ่าย คือ ฝ่ายชายสองหญิงหนึ่ง หญิง
ซึ่งเป็นฝ่ายนี้... แล้ว ชายจูและสามี มีการว่าแก้กันทั้งสามฝ่าย มีการต่อว่าระหว่างสามี
และชายจู จนเกิดฟ้องร้องกันถึงโรงศาล มีตุลาการตัดสิน

คือหากชั่ว ตรงกันข้ามกับชิงจู คือ มีฝ่ายหญิง สอง ชาย หนึ่ง เมื่อชายและหญิง
ผูกรักกันแล้ว ก็จะมีฝ่ายหญิงซึ่งเป็นภรรยาของชาย มาต่อว่าชิงจู ชายจะไม่มียศมากนัก
หญิงทั้งสองฝ่ายจะว่ากันอย่างถึงพริกถึงขิงทีเดียว

การเล่นเพลงชิงจูและกีฬามากช้วนี่ การเล่นเพลงปฏิพากย์ตามธรรมเนียมจะไม่ถึง
ส่วนมากจะเล่นแต่ ลักพาหนะนี้ บทชิงจูและกีฬามากช้วนี่จะเล่นในโอกาสที่เจาะจงเป็นพิเศษให้เล่น

จากเพลงเหยย ที่ได้จากคำบทรหมทวน

จากเพลงเหยย ที่ได้จากคำบทรหมทวน

เฉพาะบทจริงรู้และดีมากมายเท่านั้น ผู้เล่นจะต้องเป็นผู้ที่มีความชำนาญมาก ใ้ระยะเวลาในการเล่นที่ยาว จึงเล่นเฉพาะงานที่หาไปเป็นพิเศษเท่านั้น

ในตอนจบของ การ เล่น เพลง ปรีชาภักย์ อาจจะเป็นการฉวยพรให้ผู้ เล่น ทั้ง สอง ฝ่าย ให้สวัสดิมีชัย ฉวยพรให้ผู้ อยู่ ฟัง ก็ ได้ จึงกล่าวอย่างบทให้พร

ตัวของฉันจะให้พร   ให้คุณสถาวรมีชัย
ขอให้แพ้กับพระนมะมาร   โพล่ภัยอย่าพาดก้องกาย
ให้ร่ำว่า รวยถูกหวยรัฐบาล   ถูกเป็นล้าน ๆ นะพี่ชาย
ขอให้ยกได้เลื่อนเงินเลื่อนไถ่ขึ้น   มีละหมื่นสองหมื่นพอใจ**

เพลงปรีชาภักย์ที่ได้จากคานพลพบนทมนไถ่ยก

เพลงเห่

เพลงยั่ว

เพลงพวงมาลัย

เพลงฉ่อย

เพลงทรงเครื่อง

เพลงจาก

ส่วนเพลงพิชฐานั้น ในคานพลพบนทมนจะร้องกันในหมู่ผู้ฟังเท่านั้นจึงไม่จัดเป็นเพลงประกอบพิธีในวันสงกรานต์

เพลงปรีชาภักย์ที่ได้จากคานพลพบนทมน ที่ไต่ปากที่สุดได้แก่ เพลงเห่ และ เพลงยั่ว ที่ผู้ร้องสามารถร้องได้ตั้งแต่บทไหว้ครูจนถึงบทหลักหาพาหนะ ส่วนเพลงอื่น ๆ เช่น เพลงพวงมาลัย เพลงฉ่อย วิธยากรสามารถร้องไต่บ้าง แต่หากผู้ร้องแก่ จึงไต่มาเพียงเป็นตัวอย่างเท่านั้น ก็จะได้นำเสนอต่อไป

**

บทให้พร เพลงเห่ ที่ไต่จากคานพลพบนทมน

เพลงเหยียบ

การเล่นเพลงเหยียนั้นจะเล่นเวลาว่างงานนักชัฏกษและวันครบสงกรานต์ เป็น การร้องรำทำเพลงเกี่ยวกับของฝ่ายชายและฝ่ายหญิง แต่ละฝ่ายก็มีพ่อเพลง แม่เพลงของ ตัวเป็นเอกเวียง นอกนั้นเป็นลูกคู่ช่วย ผลัดกันร้องแก้เมื่ออีกฝ่ายหนึ่งว่า ผู้เล่นรักบั้ง พ่อเพลงและแม่เพลงจะฉอมนกันเป็นวงกลมว่าเพลงเกี่ยวกับ ขณะที่ว่ากันนั้นชายและหญิงคู่หนึ่ง หรือหลายคู่ก็ได้ออกไปรำเกี่ยวกับกลางวง เพื่อเหนื่อยก็เข้าวงไป คู่อื่นช่วยร้องหรือเป็นลูกคู่ คู่อื่นก็จ้อออกไปรำแทนหมุนเวียนกันไป ปกติผู้หญิงมักจะมีผ้าคล้องคอด้วย หากพอใจใครก็จะ คล้องคอให้ผู้ชายคนนั้นออกมารำด้วย เกร็งคนกรีที่ช่วยในการเล่นนี้ ส่วนมากเป็นกลองยาว หรือ ฉาบในแถบก็ได้^๑

การเล่นเพลงเหยียนั้นเล่นกันมานาน และยังมีนิยมเล่นกันในปัจจุบัน วงเพลง ของชาวบ้านก็จะป็นายบุญชู นางทองเลื่อน ลูกพัน เป็นพ่อเพลงและแม่เพลง และมีชาวบ้าน คนอื่น ๆ ที่เล่นได้มาร่วมกัน นายบุญชู ลูกพัน ได้พยายามสอนเด็กรุ่นหลังให้ร้องและรำ เพื่อเป็นการสืบทอดไว้ แต่ก็ยังไม่ค่อยดี เพราะการเล่นเพลงนั้นนอกจากจะอาศัยจกจำ เพลงต่าง ๆ แล้วยังต้องอาศัยปฏิภาณของตนเองด้วยในการร้องแก้ให้โต้ทันกันและถูกจังหวะ

ในปัจจุบันตำทางจังหวัดกาฬสินธุ์ หรือทางอำเภอพนมทวนจัดงานเป็นพิธีการ เล่น งานขึ้นปีใหม่ งานเลี้ยงต้อนรับหรือเลี้ยงส่งข้าราชการสำคัญของจังหวัด และอำเภอที่จะ ไปทางอำเภอพนมทวนจัดเพลงเหยียนาร่วมด้วย มีพ่อเพลง แม่เพลงก็ไม่ได้แก่คู่เดิม นอกจาก นั้นก็มีลูกคู่หนึ่งได้หักไว้ คนรำทั้งชายหญิงมีทั้งชาวบ้านและข้าราชการครูของอำเภอ นับว่าช่วย ส่งเสริมให้ชาวบ้านได้เห็นความสำคัญของประเพณีประจำถิ่นมากขึ้น และเป็นการเผยแพร่ให้การ เล่นนี้เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป

วิธีเล่นเพลงเหยย

เมื่อเริ่มเล่นนายและหญิงจะยืนเป็นวงกลมแต่ยืนคนละข้าง เพื่อเสียงคนกรีน⁺⁺
ชายจะร้องเพลงเชิญให้ผู้หญิงออกมาเล่น ตัวอย่างเพลงเชิญ

จะเล่นกับฉัน	อย่านั่งให้นานเลยเหยย
จะเล่นจะหัว	อย่ามัวถือหัวเลยเหยย
จะเล่นกับข้า	อย่ามัวอยู่อาเลยเหยย
จะรำจะรอน	อย่าให้กลอนวนเลยเหยย

เพื่อหญิงออกมารำแล้วก็จะเริ่มร้องประวัติและเพลงเหยย โดยฝ่ายหญิงจะเงาะถามว่าเพลง
เหยยนี้เกิดขึ้นที่ไหน เป็นประเพณีของใคร ก็นั้นนายจะร้องชมหญิงผู้เล่น และร้องบท
ผูกรัก หรือลักพาพานี้ และมักจะจบลงที่ลักพาพานี้

การเล่นนั้น ผู้ร้องและผู้รำต่างก็ทำหน้าที่ของตัวเอง คนร้องจะร้องถาม ร้องตอบ
หรือร้องว่า ร้องบอกกับเรื่องไป คนรำก็จะรำเรื่อยไปเช่นเดียวกัน การรำแต่เดิมมันไม่มีการ
กลองมา มาคิดแปลงขึ้นใหม่โดยเพิ่มการกลองเข้ามาเข้าไป

การแต่งกายของผู้เล่นก็จะแต่งกายปกติธรรมดาแบบชาวบ้าน นอกจากจะไปเล่นเป็น
วิธีการจิรการจะแต่งชุดไทยโจงกระเบน ชายเสื้ออกกลม หญิงเสื้อแขนกระบอก

เนื้อเพลงในปัจุบันมักจะแต่งใหม่ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ เช่นไม่เล่นในงาน
อะไร ก็จะแต่งเนื้อเพลงให้เข้ากับงานนั้น

วิธีร้องเพลงเหยย

เพลงเหยยเป็นเพลงที่มีจังหวะค่อนข้างเร็ว วิธีร้องนั้นคือเพลงหรือแม่เพลงจะร้อง
เนื้อเพลงไปหนึ่งเที่ยว แล้วลูกคู่ก็จะนำความเดิมกับพ่อเพลงแม่เพลงหนึ่งเที่ยว ดังตัวอย่าง

ธ. สวัสดิ์น้องหญิง	ใจก็จริงน้องเหยย
ลูกคู่. สวัสดิ์น้องหญิง	ใจก็จริงน้องเหยย
ญ. สวัสดิ์พี่ชาย	ยากันยากมายจริงเหยย
ลูกคู่. สวัสดิ์พี่ชาย	ยากันยากมายจริงเหยย

ลักษณะกันหลักของเพลงเหยย จะเป็นดังนี้

๐ ๐ ๐ ๐   ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐
ยกมือขึ้นไหว   ผบชวอภัยเด็กเหยย

ในวรรคแรกอาจจะใช้คำตั้งแต่ ๓ - ๕ คำ ส่วนในวรรคหลังก็อาจจะใช้คำตั้งแต่ ๕ - ๙ คำ
 คำลงท้าย ทุกท่อนจะร้องว่าเหยย ซึ่งอาจจะมาจากคำว่า เอย แต่ผู้ร้องจะร้องว่า เหยย
 จึงเรียกการเดินจนึกนี้ว่า เหยย

เพลงเหยยที่จะบอกตัวอย่างให้เห็นนี้ก็เริ่มเล่นตั้งแต่ต้นคือ

คำถามเกี่ยวกับประวัติของรำเหยย

ชมนาง

ผู้รัก หรือลักพาพานี้

ผู้รัก โกลน

ชาย	พ่อเพลง	..	นายบุญชู	คุณพันธ์
	ลูกคู่	..	นายสะอาด	คุณพันธ์
			นางงาม	บรมเนียมดี
			นายสงวน	สมจิต
หญิง	แม่เพลง	..	นางทองเลื่อน	คุณพันธ์
	ลูกคู่	..	นางกิมผูน	เงินประเสริฐ
			นางเป้า	เสริมสุข

วันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๑๖

เพลงเหยย

ชาย (พ่อเพลง) นายบุญชู คุณพันธ์
 หญิง (แม่เพลง) นางทองเลื่อน คุณพันธ์

๑.	ยกมือขึ้นไว้	ผชขอภัยเกิดเหยย
๒.	ก้มเกล้ากราบกราน	เคารพท่านยังใจเหยย
๓.	สวัสดีทุกท่าน	ที่มาในงานนี้เหยย
๔.	แหมรำคำร้อง	เป็นท่านเองเก่าเหยย
๕.	เดินรำเหยยเอ่ยร้อง	อย่างท่านเองเดินเหยย
๖.	ทั้งร้องทั้งรำ	วัฒนธรรมไทยเหยย
๗.	รำเหยยมาทวน	ไปเล่นเรววนเลยเหยย
๘.	ที่รำเป็นคู่	เพื่อจะพาให้งามเหยย

ธ.	ฝึกหลังอย่างไรว	ไปรดให้ภักเเล็ดเหยย
ด.	กณะกรูหักไว้	รำของไทยเราเหยย
ธ.	ทั้งทำนองร้องรำ	ยังไ้ชำนาญเลยเหยย
ด.	แข็งหักใหญ่	ยังไม่เข้าใจรำเหยย
ธ.	ลูกกว่าบ้า	คามบนำร้องเหยย
ด.	รักษาประเพณี	แบบอย่างที่ดีไว้เหยย
ธ.	สวัสถ์น้องหญิง	ใจก็จริงน้องเหยย
ด.	สวัสถ์พี่ชาย	มากันมากมายจริงเหยย
ธ.	รำเหยยเอ๋ยร้อง	จังหวะกลองยาวเหยย
ด.	มีข้อข้องใจ	อยากถามพี่ชายจริงเหยย
ธ.	ถามไถ่ถามมา	แม่หนูอย่าช้าเลยเหยย
ด.	รำเหยยแบบนี้	ประเพณีใครเหยย
ธ.	รำเหยยแบบนี้	ประเพณีไทยเหยย
ด.	ของไทยไว้หรือ	จึงไ้ค้นถ้ถ้กันเหยย
ธ.	ของไทยแท้แท้	บอกแม่พรดีไพลเหยย
ด.	เขาเล่นกันที่ไหน	บอกให้เข้าใจเถิดเหยย
ธ.	ที่ไหนก็เล่นได้	ถ้าเราเต็มใจเล่นเหยย
ด.	เกมที่มีที่ไหน	อย่าตอบไถลเลยเหยย
ธ.	รำเหยยริ้วทวนวล	เล่นที่บ้านทวนกันเหยย
ด.	บ้านทวนอยู่ไหน	บอกให้แจ้งใจเถิดเหยย
ธ.	บ้านทวนนะทราชมรม	ก็อพมทวนเหยย
ด.	พมทวนเืองไหน	คิดเมื่อกะไรกันเหยย
ธ.	พมทวนเมืองกาญจน์	คิดกันสุพรรณยังงัยเหยย
ด.	นิยมเล่นฤดูไหน	อย่าตอบไถลเลยเหยย
ธ.	เล่นยามกรุขสงกรานต์	หรือมีงานมีเหยย
ด.	โกนจุกและบวชนาค	มีเล่นกับมากไทบเหยย
ธ.	บวชนาคและโกนจุก	นึกสนุกก็เล่นเหยย

ญ. วันนี้จักงาน
ช. ณ.เทศบาล
เนื่องในการโกเหยย
มาเยี่ยมบ้านเราเหยย**

บทสมนาง

ช. ชนมกนที่หนึ่ง
ก. คนที่หนึ่ง
ช. คนหนึ่งเป็นรอง
ก. จมกนสอง
ช. คนที่สองว่างาน
ญ. มาชมกนสาม
ช. กนสามสวยดี
ญ. มาชมกนสี่
ช. คนที่สี่งามสง่า
ก. ขาชมกนห้า
ช. คนห้าชุก
ญ. มาชมกนหก
ช. คนหกงามเก็ก
ญ. มาชมกนเจ็ด
ช. คนแปดนางสาว
ญ. มาชมกนเก้า
ก. คนเก้ามีแผนฉิบ
ญ. มาชมกนสิบ
ช. ชนมกนอื่นอยู่เเอง
ญ. สิบชมแม่เพลง
ช. ราหยกร้าย้อย
ญ. ราหยกร้าย้อย
ช. กนสวยอย่างนี้
ญ. สวยอย่างนี้
ช. คนว่าเมื่อก็
เอวยังกลิ้งไว้เหยย
ไปไ้เอวกลิ้งเสียแล้วเหยย
สู้คนสองไม่ไ้เหยย
ไปไ้คู่ครองเสียแล้วเหยย
สู้คนสามไม่ไ้เหยย
ไม่ไ้เงินทองแล้วเหยย
สู้คนที่สี่ไม่ไ้เหยย
ไม่บุญของพี่แล้วเหยย
ยังสู้คนห้าไปไ้เหยย
กนแต่ตายังใจเหยย
สู้คนหกไปไ้เหยย
ไม่ไ้ร่วมโลกแล้วเหยย
ยังสู้คนเจ็ดไปไ้เหยย
มันไม่สำเร็จเสียแล้วเหยย
สู้คนเก้าไม่ไ้เหยย
ไปบุญของเจ้าเสียแล้วเหยย
สู้คนสิบไปไ้เหยย
ทองหางไกลสิบแล้วเหยย
สิบชมแม่เพลงเสียแล้วเหยย
ฉางไปเกรงใจเหยย
สวยไม้น้อยเลยเหยย
ไปไ้สาวน้อยแล้วเหยย
บ้านเรากันมีเมื่อไรเหยย
ไปไ้ก้อน้องพี่เสียแล้วเหยย
ยังสู้คนนี้ไปไ้เหยย

บทผูกรัก

**

ชายจะบอกว่าเล่นเนื่องในงานอะไรก็แล้วงานนั้น

๗. คุณแก่กา   ไม่ว่าสวาแล้วเหี้ย
 ๘. ประทิงห์เพื่อง   ไม่ไค่นวลนงแล้วเหี้ย
 ๙. หนอกถึงหนอง   ไม่ไค่นองแจ้วเหี้ย
 ๑๐. หนอกถึงหนอง   เรามาเป็นกองกันเหี้ย
 ๑๑. กองกันไม่ไค้   บ้านมันไค่ลกันเหี้ย
 ๑๒. น้องรักธาย   ยายไม่ไค่ลกันเหี้ย
 ๑๓. อยามาบุญมาก   น้องไม่รักแล้วเหี้ย
 ๑๔. รักใหญ่อาวักใหญ่   เล่าไม่อายเลยเหี้ย
 ๑๕. อยามาอาลัย   รักน้องไปไค้แล้วเหี้ย
 ๑๖. มันเกิดมันขวาง   กิดที่ค่างไรเหี้ย
 ๑๗. ไก่กิดไม่ขวาง   ไม่ไค่นวลนางแล้วเหี้ย
 ๑๘. ไช้นวนาง   อย่าให้มิกหวังเลยเหี้ย
 ๑๙. ถ้าพี่มิกหวัง   ค้างบ่จะห่างไค่ลเหี้ย
 ๒๐. แม่ร้อยจั่ง   อย่ากิดให้ห่างเลยเหี้ย
 ๒๑. ร้อยเอ๋ยร้อยจั่ง   จะคักหนทางแล้วเหี้ย
 ๒๒. คักหนทาง   ก็ไม่มีหวังแล้วเหี้ย
 ๒๓. คักหนทางห่างเหิน   ไม่ให้ร้ายเกินแล้วเหี้ย
 ๒๔. ไช้นองสาว   ไม่เค็งเห็นเราเลยเหี้ย
 ๒๕. กูรักมาหา   ไม่ว่าสนาเลยเหี้ย
 ๒๖. เพราะวาสนา   พี่จึงไค้มาอย่างไรเหี้ย
 ๒๗. วาสนา   กูแต่กาอย่างไรเหี้ย
 ๒๘. คุณแก่กา   มันจะพิพาอะไรเหี้ย
 ๒๙. คุณแก่กา   ไปว่าสนาเลยเหี้ย
 ๓๐. วาสนา   กับผู้ที่มาอย่างไรเหี้ย
 ๓๑. งามเอ๋ยงามขึ้น   ไปหาที่อื่นเถิดเหี้ย
 ๓๒. คนอื่นหนีปีกอง   ไม่ชอบเท่านี้เองเลยเหี้ย
 ๓๓. ที่อื่นกมไป   อยามาสนใจเลยเหี้ย

๑. ชุบมอดน้ำ
 ๒. ไม่ไค้บงสาว
 ๓. พี่ไม่กลับ
 ๔. ถ้าไม่ไค้บงาทรัพย์
 ๕. ดอยหลังไค้ยังวัน
 ๖. ที่อื่นหนีกัน
 ๗. อยามาวอชิง
 ๘. พี่มาดอชิง
 ๙. รักน้องไม่จริง
 ๑๐. รักน้องจริงจริง
 ๑๑. ทะกวลลันสง
 ๑๒. ใจเกียจเหมือนน้อง
 ๑๓. รักน้องอย่าทอ
 ๑๔. พอพูดถึงขอ
 ๑๕. มาขอไค้บ้าง
 ๑๖. ขอมันช้า
 ๑๗. หมดขันพลูขัน
 ๑๘. หมดขันพลูมัน
 ๑๙. หมดพานวสุพาน
 ๒๐. หมั้นมันช้า
 ๒๑. รักน้องไม่ขอ
 ๒๒. ขอมันช้า
 ๒๓. พ่อแม่สั่งหา
 ๒๔. พ่อแม่สั่งมา
 ๒๕. พ่อแม่เลี้ยงยาก
 ๒๖. ไค้บงสาว
 ๒๗. มาขอน้องไค้
- ถ้าปลาไค้จามกตยเหยย
 ไค้กค้บ้านเราเลยเหยย
 ไม่ไค้บงาทรัพย์เสียแล้วเหยย
 ไม่ดอยหลังกลับเลยเหยย
 ไปหาที่อื่นเถิดเหยย
 ขอบใจฉันเมื่อไรเหยย
 ไม่ไค้บงหญิงเลยเหยย
 รักน้องจริงจริงอย่างไรเหยย
 น้องกลัวจะทิ้งน้องไปเหยย
 ไค้แล้วไม่ทิ้งไปเหยย
 มันยังเป็นรองลันชายเหยย
 ไม่เป็นใจของเลยเหยย
 ให้มาขออย่างไรเหยย
 พี่ก็ห่อใจเหยย
 จะไค้พี่ หนทางอย่างไรเหยย
 เรามาพากันไปเหยย
 ให้เอามาหมั้นน้องไค้เหยย
 ขันไม่สำคัญอะไรเหยย
 ก็ให้มาหมั้นยังงิเหยย
 เรามาพากันไปเหยย
 รักน้องกลัวขออะไรเหยย
 เรามาพากันไปเหยย
 ไปให้หอมผ้าตามชายเหยย
 ไม่ไค้เมียพาไม่ไปเหยย
 ให้กินข้าวมากให้ไค้เหยย
 เห็นใจเราเถิดเหยย
 ไม่เป็นอะไรเลยเหยย

- ช. รักกันเพากัน
 ญ. รักน้องไปขอ
 ช. พுகถึงขอ
 ญ. บอกกับพ่อเพร
 ช. เพาะแก่ช่ายาก
 ญ. มาขอน้องไว้
 ช. เนาะกับบ้านนี้
 ญ. มันคายกาดี
 ช. เพาะแก่บ้านช้า
 ญ. ไม่จริงอย่างนั้น
 ช. น้องไม่เชื่อฉัน
 ญ. น้องพูดจริงจริง
 ช. เสียแรงอ้อยอิง
 ญ. หยิบกระท่อหน้า
 ช. ส่งกระท่อหน้า
 ญ. โอ้ห้องามทรัพย์
 ช. ส่งกระท่อหน้า
 ญ. น้องจะไป
 ช. บอกนวลนาง
 ญ. บอกพ่องามทรัพย์
 ช. ความรักงามทรัพย์
 ญ. พ่ออื่นหัวใจ
 ช. บอกกับนารี
 ญ. จะไปก็ไป
 ช. มาเถิดแม่มา
 ญ. บอกกับพ่อคนงาม
- มันอัศจรรย์เปิดไรเห้ย
 น้องก็ท้อใจเห้ย
 ก็ท้อใจเห้ย
 ให้เอาเงาแก่อย่างไรเห้ย
 บอกน้องรักอย่างไรเห้ย
 ไม่เป็นอะไรเลยเห้ย
 มันคายกาดีหมกเห้ย
 มาเอาที่ใต้ไก่เห้ย
 เป็นโรคหวัดคายเห้ย
 อยามาร่าพันเลยเห้ย
 น้องจะเรื่อโกรกันเห้ย
 ขอให้เชื่อหึงเกิดเห้ย
 พี่รักจริงจริงอย่างไรเห้ย
 ก็จะได้พากันไปเห้ย
 ลงมาหาเกิดเห้ย
 ก็ให้มารับอย่างไรเห้ย
 มาให้พี่เลิกเห้ย
 ไม่ช้าว่าไรแล้วเห้ย
 ลงทางหน้าทางอย่างไรเห้ย
 เอาบามารับอย่างไรเห้ย
 เชิญบามาเข้ารับอย่างไรเห้ย
 จะพาไปไหนแล้วเห้ย
 พาไปบ้านพี่อย่างไรเห้ย
 อยามาร่าไรเลยเห้ย
 แม่คุณอย่าช้าเลยเห้ย
 เถียวเขากามาเห้ย

อธิบายความ

จากการร้องประวัติเพลงเหยียคำให้เราทราบถึงวิธีร้อง และโอกาสที่ร้องเพลงเหยีย
ว่าร้องในงานนักขัตฤกษ์ งานตรุษสงกรานต์ และมีเล่นที่อำเภอพนมทวน
มทมนางนั้น ร้องได้น้อยมาก เหน

ชมกบที่หนึ่ง เหวยยังกลิ้งไว้เหยีย

หรือ กบหนึ่งเป็นรอง สู้คนสองไม่ได้เหยีย

ที่ชมไถน้อยคงเป็นเพราะว่า เนื้อเพลงนี้จำกัดคำร้องมีเพียงสองวรรค ใช้คำได้ทั้งหมดเพียง
๓๐ - ๓๒ คำเท่านั้น จึงได้แต่ทว่าคนนี้บาง สู้กันไม่ได้ ในตอนท้ายของบทมทมนางมีการ
กระเซ้าเย้าแหย่ว่า

๖. ร่มกบอื่นอยู่เฝ้าเอง สัมผัสแบ่เพลงเสียแล้วเหยีย

๗. สัมผัสแบ่เพลง ร่วงไม่เกรงใจเหยีย

ในบทผูกรัก เราจะได้พบคำพูดโต้ตอบกันอย่างคมคาย ที่หญิงจะถือว่าไปต่าง ๆ นานา
ส่วนชายก็จะพยายามแก้ตัวให้พ้นไปเปลาะหนึ่งๆ และพยายามออกอุบายให้สาวเห็นใจ เช่นหญิง
บอกว่าให้ไปชอบคนอื่นเถิด ชายจะว่า คนอื่นรักเหมือนพันก็ไม่ชอบเท่านี้เอง หญิงก็ว่า
อย่ามาโกหกเลย ชายตอบว่า ถ้าไม่จริงให้ไปค่าได้ หญิงบอกว่าไปค่าไม่ได้ บ้านมันไกลกัน
ชายก็ตอบเลี้ยวเข้ามาว่า ถ้าหญิงรักจนแล้วบ้านนั้นไม่ไกลกันเลย

ชายจะพยายามเกี้ยวจนหญิงใจอ่อนบอกตกลงให้มาขอได้ ชายกลับชวนหญิงหนีไป
โดยอ้างว่า มาคู่ขอ แฉ่งงาน มันจะไม่ทันใจบ้างละ เฝ้าแก่ไม่มีบ้างละ หรือแต่งงานนั้น
หมายกันนั้นไม่สำคัญเท่าใจรักกันบ้างละ ในที่สุดหญิงใจอ่อนก็เข้าไปเก็บผ้าผืนแล้วแอบลงทาง
หน้าต่าง ชายก็เฝ้าบารองรับ แล้วก็พากันไป

การเกี้ยวพาราสีเช่นนี้เป็นธรรมดากระหว่างชายและหญิงที่รักกัน ฝ่ายหญิงแม้จะพยายาม
ใจแข็ง อยากจะให้ชายทำให้ถูกประเพณีสักเพียงไร ก็ไม่อาจจะหักทวนวาทาได้ เราจะพบ
ว่าการรักษาพาคันกันนั้นบางทีก็นิยมหากัน เมื่อพากันไปแล้ว ก็จะพากันกลับมาขอสมลาไทย
ผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย อยู่กินกันเป็นปกติสุขสืบมา

เนื้อร้องของเพลงเห่ขี้ไปเข้าลักษณะของเพลงพวงมาลัยด้วย ดังที่ปรากฏในหนังสือวัฒนธรรมไทยว่า ก่อนการเล่นเพลงพวงมาลัยได้เปลี่ยนจากการร้องต่อเนื่องๆ หลาย ๆ ท่อน มานิยมท่อนสั้น ๆ เกิดเป็นเพลงพวงมาลัยคั่น ซึ่งมีการเล่น เหมือนกับ เพลงพวงมาลัย คือต่อเพลงจะเป็นผู้ร้องเกริ่นเชิญชวน ลูกคู่รับ ท่อนองเดียวกับพวงมาลัย ราวให้เข้ากับเสียงกลองและคนตรี ถ้าไม่มีกลองและคนตรีก็ทำให้เข้าจังหวะกับเสียงคนโผของลูกคู่ที่ลั่นฆ้อง กวอย่าง

ซ. รักน้องจริงจริง ไกลแล้วไม่ทิ้งน้องไปเลย

ญ. อย่ารักน้องเลย ไปไว้กูเรยของพี่รายเอย

ฉ. น้องจะอยู่เป็นสาวกรามเบ ให้ร่างมันแก่ทำไมเอย

ด. น้องจะอยู่เป็นสาว ให้หน้าน้องขาวเป็นโยเอย

เนื้อร้องนี้ ข้าพเจ้าได้ลองนำไปให้วิทยากรร้องก็สามารถร้องเป็นท่อนองเพลงเห่ขี้ได้ จึงน่าจะสันนิษฐานว่า เพลงเห่ขี้นี้อาจจะเป็นเพลงชนิดเกี่ยวกับเพลงพวงมาลัย คั่นก็ได้ แต่วิทยากร ปฏิเสธว่า ไม่เคยได้ยินคำว่า เพลงพวงมาลัยคั่นมาก่อนเลย แต่ยอมรับว่าเพลงพวงมาลัยคั่นมีลักษณะเช่นเดียวกับเพลงเห่

อภิปรายข้อคิดเห็น

เพลงเหยียเป็นเพลงที่รวบรวมทั้งล้านถิ่นลัทธิและใจความ ใจความในบทร้องจะแบ่งเป็นสองวรรค มีคำเท่ากับคำกลอนสั้น ๆ สองวรรค มีสัมผัสระหว่างวรรคต่อวรรค เช่น "ยกมือขึ้นไหว้ บนช่ออุทัย เถิดเหยีย" ในวรรคต้นจะมีจำนวนคำตั้งแต่ ๓-๕ คำ วรรคหลังจะมีจำนวนคำตั้งแต่ ๕-๗ คำ

ใจความค่อนข้างรวบรัด เรียบจบงดงาม แต่ที่จะชมและบรรยายความงามอย่างลึกซึ้งถึงที่นิยมกันในการแต่งบทกวีทั่วไป กลับริบรัด เนื้อเพลงชวนความงามถึง ๑๐ คนแต่ใช้จำนวนกลอนเพียง ๘ คำกลอน บทชมก็สั้น ๆ เช่น "ชมคนที่หนึ่ง เหวยังกลิ้งไว้เหยีย"
"กบแกปีแผ่นดิน สู้คนสิบไปไ้เหยีย"

เป็นธรรมชาติของมนุษย์อย่างหนึ่งคือ ความเกียติ ความรำลึกจากใจเป็นกับเหตุให้เกิดความเปลี่ยนแปลง เพลงเหยียมีลักษณะคล้ายเพลงพวงมาลัยกวนถึงที่กล่าวมาแล้ว เพลงพวงมาลัยกวนมีวิวัฒนาการมาจากเพลงพวงมาลัย ซึ่งปรากฏว่ามีเพลงที่เข้าลักษณะเพลงพวงมาลัยอยู่ ๔ ประเภทคือ เพลงพวงมาลัยช้า เพลงพวงมาลัยเร็ว และเพลงยั่วซึ่งคล้ายกับเพลงพวงมาลัยยั่ว ถ้าเปรียบเทียบวิธีการแต่งและวิธีการร้อง จะเห็นว่าเริ่มตั้งแต่ช้า และใจก้ามามากจนถึงจังหวะเร็วและใจก้าน้อย เพลงเหยียน่าจะถูกดัดแปลงมาจากเพลงพวงมาลัยเดิมเพราะลักษณะการเล่นก็เป็นเพลงวงเวียนเดียวกัน เมื่อชาวบ้านเกียติกับเพลงพวงมาลัยยาว ๆ นานเข้าอาจจะเกิดความเบื่อหน่ายและดัดแปลงในการเล่นเร็วขึ้น คำที่ใ้สั้นลง จนกลายมาเป็นเพลงเหยีย

เพลงเหยียสะท้อนให้เห็นประเพณีการลักหา - พาหนี เมื่อชายและหญิงเกิดความพึงใจซึ่งกันและกัน ก็อาจจะแหวกวงล้อมของประเพณีการแต่งงานไปเป็นการหนีกันแล้วจึงมาขอสมานในภายหลัง แม้ในตอนแรกหญิงจะไม่ยินยอม แต่ด้วยความไว้อ่อนและอำนาจของความรักจึงต้องยอมคาบใจชาย ซึ่งข้อนี้แสดงให้เห็นว่าอำนาจจิตของชายสูงกว่าหญิง ชายจึงได้รับหน้าที่ให้เป็นผู้นำครอบครัวในสังคมไทย จนเกิดคำพังเพยกล่าวว่า "ชายเป็นช้างเท้าหน้า หญิงเป็นช้างเท้าหลัง" ซึ่งต่างกับสังคมตะวันตกที่ชายและหญิงจะมีเสรีภาพในการครองเรือนเท่ากัน

การลักหาพาหนีมิได้เป็นสิ่งแปลกประหลาด เพราะมีกล่าวกันว่า "รักกันหนา พาหนีหนี"

แสดงว่าบางครั้งระเบียบประเพณีที่เป็นเครื่องครอบงำคนอยู่ ก็มีคนอยากแหวกวงล้อมนี้ สิ่งใด
ที่ไปเป็นไปในลักษณะการบังคับและทางกฎเกณฑ์จึงมักจะต้องมีข้อยกเว้น การลักลอบทำนี่จึงอาจจะ
กระทำโดยไม่ใช่ที่คิดนินทา เพราะมีการขสมานในภายหลัง เป็นการคัดระเบียบประเพณี
อันยุ่งยากที่เกิดจากการข่งงานลงไป

การมีภรรยาหลายคนก็เป็นสิ่งที่อาจทำได้ เพราะสังคมไทยนั้นยกย่องชาย
ว่าเป็นผู้ที่ "ภักดี ไม่ไหล คกไฟไม่หับ" และมีคำขวัญว่า "ชายข้าวเปลือก หญิงข้าวสาร"
ดังนั้นชายที่มีภรรยาแล้วอาจจะไปหึงว่อกึงอื่น แล้วปฏิเสธว่าไม่มีภรรยาเลย ทั้ง ๆ ที่หญิงนั้นก็
ยังยอมรับชายนั้นเป็นคู่ครอง ถึงให้ใจเอง " ๗. ลูกเมียมี จะมารักน้องนี้อย่างไรเห้ย"
"๘. ลูกเมียไม่มี ที่อยู่เอกิเปล่ากายเห้ย"

ลักษณะที่มอบความเป็นใหญ่ให้กับชาย ประเพณีการลักลอบทำนี้ และการมีภรรยา
หลายคนของชาย สะท้อนออกในเพลงชาวนานอื่น ๆ ถ้วย เช่น เพลงบัว เพลงฉ่อย ฯลฯ

เพลงยั่ว

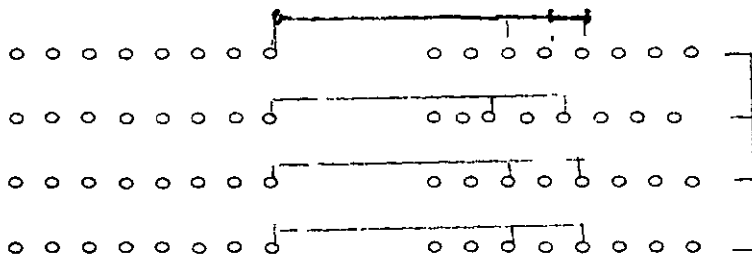
การเล่นเพลงยั่วเป็นการเล่นในตำบลพนมทวนที่มีมานานกับการเล่นเพลงเหย่ย ที่เรียกว่าเพลงยั่วคงเป็นเพราะท่วงทำนองการเล่นแดงเป็นการร้องยั่วเข้ากัน เคนนิยมใช้เล่นแถบและเล่นในเทศกาลต่าง ๆ

วิธีเล่น

มีสี่รูปที่หาเวทหรือกลางบ้านที่จะเล่น ใช้ครกทั้งกลางวางเครื่องไหวกรู ผู้เล่นทั้งหญิงและชายออกไปนั่งพร้อมกัน ชายวางทไวกรูเสร็จแล้วหญิงว่า ทอจากนั้นลุกขึ้นยืนแบงวง ชายวางทแคงตัว หญิงวางทแคงตัว แล้วเล่นเรื่อยไป มีการเกี้ยวพาราสีที่เรียกว่าทญกรัก ว่าประ บางครั้งหญิงจะถามเกี่ยวกับความรู้ ของชาย เช่น ถามถึงความรู้ทั่วไป ความรู้เกี่ยวกับศาสนา เหตุการณ์บ้านเมือง หรือผู้ดูจะขอร้องให้เล่นเพลงต่าง ๆ ก็ได้ ซึ่งคนร้องใครจะร้องไปก็เเค่ใจ เมื่อจบแล้วคนที่ขอจะให้รางวัล เมื่อเลิกเล่นจะให้พรและรองลา

เพลงยั่วเป็นเพลงที่มีทำนองเร็วมาก ผู้ร้องจะร้องเร็ว บางครั้งคำในวรรคที่ร้องมีมากก็จะรวบคำให้สั้นโดยร้องเร็ว ถ้าวรรคใดคำขาดก็ที่จะเพิ่มคำที่ไม่เกี่ยวข้องกับบทร้องเข้าไปเป็นบทแทรก เช่น เสียแล้ว กัน

ลักษณะกำกอลอนของเพลงยั่วเกิดอนสุภาพเช่นเดียวกับกลอนเพลงพวงมาลัยหรือกลอนเพลงฉ่อย คำท้ายของวรรคหลังจะให้สระเดียวกัน ดังแผนผังดังนี้

จำนวนคำในวรรคมีตั้งแต่ ๕ - ๘ คำแต่บางวรรคอาจจะมากหรือน้อยกว่านี้ได้

เพราะกลอนเพลงยั่วนั้นเป็นกลอนเพลงที่ไม่ปรากฏในการร้องตอบและร้องแก้ การคิดคำมาโต้ตอบ
ต้องให้รวดเร็ว จึงอาจจะมีคำมากหรือน้อยกว่าที่กำหนดไว้แล้วแต่ความที่ต้องการ ดังตัวอย่าง

ลูกจะยกก้านขึ้นไวนบนกระดาน	ไหวครูบาอาจารย์ผู้เป็นใหญ่
ไหวครูจึงกราบครูรับกรูกลอง	ไหวทั้งครูร้องกันละมากมาย
ไหวพระพุทธรูปที่ไหวพระธรรมที่เล็ก	ไหวพระสงฆ์องค์ประเสริฐที่ท่านเป็นใหญ่
ไหวทั้งคุณครูให้มาสู่ในกอเอย	ให้มาต่อหัวขอเป็นเพลงใน

บทลูกครูรับ

ลูกครูจะรับตรงไหนก็ได้แล้วแต่พอใจ และแม่เพลงจะลงทวนคำว่าเอยและเอียงจะทอดลง
ต่ำ วิธีรับจะรับสามคำสุดท้ายในวรรค เพื่อพอเพลงลงที่วรรคแรกจะต้องรับสองครั้งก็รับสาม
คำสุดท้ายของวรรคแรกและตามคำสุดท้ายของวรรคหลัง พอเพลงแม่เพลงจะร้องยาวเท่าไรก็ได้
บทลงนั้นจะขึ้นอยู่กับช่วงเวลาหายใจ คือเมื่อเหนื่อยก็จะลงเสียครั้งหนึ่ง และลงก่อนจะจบเพลง
ตอนนั้นอีกครึ่งหนึ่ง

บทกระทุ้ง

เพลงยั่วจะมีบทกระทุ้ง เช่น เออละ จริงซี จริงของบ้าน าลา แทรกอยู่เรื่อย ๆ
มีมากในตอนวาประ
วิธีร้อง

พอเพลงจะขึ้นเพลง ตอนขึ้นเพลงนี้จะร้องเป็นทำนองก่อน เช่น
เออ เออ เออ เอย ลูกจะยกก้านขึ้นไวนบนกระดาน ไหว้ครูบาอาจารย์
ผู้เป็นใหญ่ (ลูกครู เออ เอย ผู้เป็นใหญ่) ไหว้ครูจึงกราบ ครูรับกรูกลอง ไหว้ทั้งครู
ร้องกันละมากมาย ไหว้พระพุทธรูปที่ไหว้พระธรรมที่เล็ก ไหว้พระสงฆ์องค์ประเสริฐที่ท่านเป็น
ใหญ่ ไหว้ทั้งคุณครูให้มาสู่ในกอเอย (ลูกครู เอย มาสู่ในกอ) ให้มาต่อหัวขอเป็นเพลงใน
(ลูกครู เออ เอย เป็นเพลงใน)

ปัจจุบันการเล่นเพลงยั่วในอำเภอพนมทวนแทบจะสูญไป เพราะไม่มีคนที่จะสามารถร้อง
ได้ ที่สำคัญอย่างยิ่งคือขาดผู้ร้องฝ่ายหญิง ผู้ร้องฝ่ายชายยังมีบ้าง

เพลงยั่วที่ได้จากอำเภอพนมทวนนี้ ชาวเจ้าโคขือร้องให้ นายบุญชู คุณพันธ์ เป็นผู้
รวบรวมผู้เล่น รวบรวมเงินอีกครั้ง แต่ก็เล่นได้ไม่ตลอด เพราะฝ่ายหญิงว่าเกินไปจึงจบแค่บท
ผูกพันเท่านั้น นอกจากนี้ยังได้บทเพลงยั่วที่ร้องเกี่ยวกับเหตุการณ์บ้านเมือง เช่น เหตุการณ์สมัย

สงครามอินโดจีน สงครามโลกครั้งที่สอง เรื่องชิงสาวที่ตำบลบางซอ ไค้บทเพลงเกี่ยวกับ
ศาสนา เช่น เกี่ยวกับนรก ๔ ชุม และเรื่องเกี่ยวกับสิ่งของที่อยู่ในวัด เรื่องกิจของสงฆ์ ซึ่ง
นายบุญชู กุณพันธ์เป็นผู้ร้องคนเดียว บทเหล่านี้อาศัยการจดจำจากยูเดอนเกา ๆ ซึ่งผู้ร้องได้นำมา
ติดคอ และหัดร้องไว้มิได้ ศัพท์ยังเอนเพลงอยู่

ดังนั้นจะเห็นว่ากรร้องเพลงยี่วนั้นนอกจากจะอาศัยปฏิภาณในการว่าโต้ตอบกันเป็นส่วน
สำคัญแล้ว การจดจำบทที่สี่และกลเม็ดเค้าโครงที่ใช้อยู่ในการร้องก็เป็นส่วนสำคัญไม่แพ้กัน
เนื้อเพลงยี่วนั้นติดอยู่ข้างจะกลลหายบางตอน และพูดค่อนข้างบาง เอนเดียวกับเพลง
ท้าวบ้านโศกทั่วไป

วิทยาการที่ร้องเพลงยี่วนั้นผู้ใดเกี่ยวข้องกับที่ร้องเพลงเห่เยย ซึ่งใครร้องเพลงยี่วนั้นก็
บทไหว้ครูไปจนจบบทผูกรัก ต่อจากนั้นนายบุญชู กุณพันธ์ เป็นผู้ร้องคนเดียว โดยมีลูกคู่รับ และ
มีบทผูกรักที่ได้เพิ่มเติมจาก นายสมบัติ พงษ์ไพฑูริย์

เพลงยาว

วันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๑๖

บทไหว้ครู

(นายงาม) ลูกจะยกก้านฉัตรไว้บนกระดาน

ไหว้ครูจึงกราบครูรักครูดอง

ไหว้พระพุทธรูปที่ไหว้พระธรรมที่เลิศ

ไหว้ทั้งคุณครูในศาลในกอง

ลูกจะไหว้เจ้าพ่อที่ศาลแก

ถ้าลูกเจอแล้วไม่ลบหลู่

พอไหว้ครูเสร็จสรรพ

(นายบุญชู) ลูกมายกพานขึ้นเหนือเกียร

ลูกยกมือขึ้นประณมลูกกับเกล้า

ไหว้พระพุทธรูปที่ไหว้พระธรรมที่เลิศ

ลูกไหว้บิดาและมารดา

ลูกไหว้ครูจตุรกรจำ

ลูกไหว้ครูว่าครูเรียน

ถ้าแม่นหญิงใจดีมาร่างแก

ทั้งแม่หญิงขอให้เ็นรอง

นางทองเลื่อน) ลูกยกพานขึ้นเหนือเกียร

ไหว้พระพุทธรูปที่ไหว้พระธรรมที่เลิศ

ไหว้คุณบิดาหรือว่ามารดา

นางกิมฮุ้น) ไหว้พระภูมิเจ้าที่พระธรณีเจ้าชา

ลูกไหว้ทั้งครูและครูน้า

ลูกไหว้ครูบาหรือว่าอาจารย์

ลูกไหว้ครูและครูน้า

ถ้าแม่นบุรุษใจดีมาดูแล

ไหว้ครูอาจารย์ผู้เป็นใหญ่

ไหว้ทั้งครูรองกันจะมากมาย

ไหว้พระสงฆ์องค์พระเสริฐที่ท่านเป็นใหญ่

ในมาศท้าวขอเป็นเพลงใน

ลูกจะไหว้เจ้าแม่เบิกไพร

เจอแล้วลูกก็ทูลมือไหว้

ลูกถอยหลังมากำบังผู้เ็นนาย

พานดอกไม้บูชเพี้ยนพานดอกไม้

ลูกไหว้เทพเทวาทั่วทิศทั้งหลาย

ไหว้พระสงฆ์องค์พระเสริฐพระเมตไตรย์

ที่ท่านเลี้ยงดูมาจนเ็นใหญ่

ไหว้ครูและครูเก่าที่ท่านสอนเอาไว้ให้

ลูกไหว้ครูพากครูเพียรที่ท่านสอนลูกชาย

ขอให้มันพ่ายแพ้ลูกไป

ขอให้ไปอยู่ใต้ทองของพวกผู้ร้าย

พานดอกไม้บูชเพี้ยนลูกก็ยกขึ้นไหว้

ไหว้พระสงฆ์องค์พระเสริฐพระเมตไตรย์

ที่ท่านเลี้ยงดูมาจนโตใหญ่

ที่ปักษ์รักษาลูกไว้

ไหว้ทั้งครูดักจำกันยกใหญ่

ที่ไหว้เรียนเขียนอ่านแล้วเอาไว้

ทั้งครูที่จำแล้วเอาไว้

ให้มันลจคแผนดินลงไป

ถ้าแม่ชายไคมันมาคิดแก้
ถ้าแม่ผู้ชายมันมาถูถูก
ลูกจะรองอะไรขออย่าให้ผิด
ขอให้ชนคลองและลงคลอง

(นายงาม)

ลูกยกมือขึ้นป้องร้องขอผมา
ถ้ากระผมรองหลังอย่าทิ้งขวางควยพลอง จะว่าทำนองก็ไม่มีแม่มีทราย
ผมไม่ใช่ว่าเพลงชาวกรุงเกี่ยวกับความกัณการ หัวผมมองคือคานยังว่าดีไม่ได้
ยังว่าดีไม่ได้ควยไม่เข้าใจบทกลอน
ขอให้มันพายแพ่ลูกไป
ก็ให้มันแพ่ลูกแล้วหนีไป
ให้เหมือนยังลิดศาไม
เหมือนยังกับของของน้ำไหล
ไปทั้งล่งและป่าไปทั้งคุณาคูณนาย
จะว่าทำนองก็ไม่มีแม่มีทราย
หัวผมมองคือคานยังว่าดีไม่ได้
ของผมมันกรวนกันมาตั้งแต่เกิดเลย

บทแต่งตัว

(นายบุญชู)

ไคยีนสาวมาจะไปเที่ยวสาวมั่ง
หยิบฉาเกาเข้าไม่วหยิบฉาใหม่ออกนุง
เรามาจัดแจงแต่งตัวหัวหัวฉัดเทา
เราเป็นชายโสดทองนุ่งกางเกงขาสั้น
เราจะใส่รองเท้ายักษ์จะเป็นเจ้ารู้เที่ยวขา
แต่งตัวเล่นเพลงทองนุ่งกางเกงทรง
ตามเสื้อนั้นในสวนแตงมาโหงอย่างดี
แม่หญิงไคไคยีนกลืนน้ำอบราตรี
แล้วหยิบแป้งขึ้นฉัดหน้าตาตาหลวงพอฮา
แล้วหยิบไขกบเงินแก้วตาแมวเป็นเพชร
หยิบโอ้หอกคามชูตั้งแต่ครั้งปฐมศึก
เรามาแต่งตัวเราไม่มัวอยู่ชา
วันนี้มีงานงานบวชพระ

(นายงาม)

วันนี้สาวมาเราจะไปเที่ยวสาวมั่ง
ว่าแล้วเท่านั้นไม่ทันอยู่ชา
นุ่งม่วงไหมเหมาะจะจำเพาะจะทองนุ่งม่วง
พอแอนกัมไปนิคทาณณ์เหว็ดไปผนอย

ถ้าจะเป็นสาวดอกกระมังเราจะเป็นหนุ่ม
หยิบเข็มจักรักหุงไปควยพันโค อยู่ทำไม
ตบแต่งกายากันให้ทันสมัย
ใจเสื้อแยะกอบานรองเท้าผ้าใบ
แตงนักจะเกินหน้าไว้ใส่ตำแหน่งเจ้านาย
แตงกัมิให้จิงให้สาวเห็นชอบใจ
พรมน้ำอบราตรีส่งกลิ่นหอมไกล
ทองว้างแฉนแอนกรีกอกมาให้
ว่า อ.อา อะ อ่า จนเน็คแ่งเป็นโอ
วานปรอทคำเรจเราก้เตรียมเอาไป
ท่านได้จารึกเป็นอักษรไทย
หันมาชวนเพื่อนชากันไป
เคี้ยวจะฟาดให้ตะไมวาของใคร
ถ้าจะเป็นสาวหรือกระมังเราจะเป็นหนุ่ม
จัดแจงแต่งกายาควยพันโค อยู่ทำไม
ไม่ใช่พระไชยหลวงกันนั่งคิกนังไปไม่ได้
ถ้านุ่งม่วงเห็นเมื่อก็จะชอมวงนุ่งไหม

แล้วหยิบแป้งที่เฒ่าวาคาถาพันที่
พอเม็คแป้งเป็นไอทานในหัวจะอ่ำ
ว่าปัดมั่ง เอ๊ย พัดมั่ง
หยิบเอาไอมีดคมที่ปกรามนคร
หยิบตะกรุดสามสายแล้วผูกสวมหัว
ว่าแล้วเท่านั้นไม่ว่ายูชา
จะไปเที่ยวสาวทองแดงตัวให้สวย

(นายบุญชู) คอยคอยคอยแม่คุณไมคอยจะมา
พี่มาขึ้นตะโกนอยู่ที่โคนตะกอ

(นางทองเลื่อน) หนูเขาจะมากจะไปดูหนูมั่ง
ถ้าเป็นคนหนุ่มน้องจะไม่แล

(นางกิมฮุ่ย) เสียงใคร เหนือเสียงใครนั่นหนา
รีบแต่งตัวไม่ว่ายูชา
หยิบผ้าเก่าออกไวหยิบผ้าใหม่ออกมาดู
หยิบสีนวลขึ้นมาพาดมา
น้องกลัวสีนวลของน้องจะตก

(นางงาม) น้องแต่งตัวไมคอยจะเสร็จ

(นางกิมฮุ่ย) วาน้องแต่งตัวไมคอยจะเสร็จ

(นายบุญชู) น้องแต่งตัวอย่าไม่ว่ายูชา
พี่มากอยคอยคอยแม่คุณไมคอยจะมา
คอยน้องคอยหายเหมือนดั่งไขคอยยา

(นางทองเลื่อน) น้องนี้มาแต่งตัวไม่ว่ายูชา
ทั้งกระจะกระจันทั้งน้ำมันตานี
จับเข้ามาไปตั้งแปดเก้าชั้น

ว่า อ.อาอี้อ่าจนเม็คแป้งเป็นไอ
วาคาถาหลวงพออำรางก็กระไร
พอเอามือดูหลังทองเยี้ยวไหล
ที่เกยรานรวญกับพญาราย
หยิบตะกรุดปลุกตัววากันจะไป
วัดแจ้งกายาก็วากันจะไป
ทองเค็นโคโผดควย ทองจับเกาะให้ได้

มานั่งหาวคอยหานับวันแลหาย

มายืนรอแม่ออ ซอคอกไม้

จะเป็นหนุ่มหรือกระมังไปดูไอหนุ่มเมืองใน
ถ้าเจอคนแก่ก็จะยกมือไหว

ใครมาร้องเรียกหากันอยู่ที่ไหน

จะออกไปดูหนาเจ้าพวกผู้ชาย

หยิบเข็มขัดรักฟุ้งละว้าเร็วไว

หยิบเอาผ้าสีว่าไปขึ้นมาห้อยไหล

แล้วหยิบแดงเลือดนกขึ้นบาสะไบ

ไปจ้างเวกเรียงเม็คกันอยู่ที่ไหน

น้องกำลังหยอดเม็คพริกไทย

ผู้ชายเขามากันรืมามากมาย

มานั่งหาวคอยหานับวันแลหาย

คอยแม่หนูไมมาที่ตองคาย

เพื่อนเล่นเขาจะมากันมากมาย

ทั้งสี่ขาก็สี่ทั้งเซ่มากก็สี่

หยิบมีดโกนมาแล้วกันกันหน้าใหม่

(นายบุญชู) ร้องเรียกเท่าไรแม่บ้ายไม่มา

มาเถิดมาช่วยตาแม่อายาตาอยู่เนิ่น

(นางทองเลื่อน) น้องนี้มาทางไรฉันไม่ตั้งชอบ

(นางเป่า) น้องนี้มาทางไรฉันไม่ตั้งชอบ

น้องก็หยิบห้วยน้อยขึ้นมาคอยเสย

ผมตกมาเล่นเห็นวามันในงาม

หยิบกระจกักน้องขึ้นมาสองดูเงา

(นายบุญชู) มาเถิดเคยแม่ขวัญมา

(นางกิมฮุ้น) น้องแดงตัวไม้มัวตะบอย

มือหนึ่งใส่แหวนแขนหนึ่งใส่สร้อย

เดินกระซกกระซอยแล้วลยหน้า

น้องแดงตัวเรไรน้องไม่ชา

แต่พอเหยียบหัวรอดตลอดหัวพลึง

พอถึงบันไดนองหยดชะงัก

บทผูกรัก

(นายบุญชู) พอถึงบันไดแม่หนูก็หยุดชะงัก

ที่เป็นหนุ่มถกกางยื่นคอยกันอยู่ข้างนอก

แม่หนูจะลงบันไดให้ระวังให้ดี

แม่จะตกชั้นบนคงว่าโดนชั้นล่าง

(นางกิมฮุ้น) ว่าจะตกชั้นบนลงมาโดนชั้นล่าง

น้องเป็นลูกผู้ดีมีกิริยา

น้องนี้ลงบันไดละก็คอยบรรจง

แต่พอถึงบันไดละก็ไหลลงดิน

พอมาถึงน้องจึงแลหา

ไปนั่งชวากอยหากันอยู่ที่ไหน

เคี้ยวเวลาถึงกันถึงลงไป

เย็ดกะแม่ไม่ชอบแล้วในใจ

เย็ดกะแม่มันชอบเราไปเสียเมื่อไร

ผมเผ้าก็เสียตกกระจาย

น้องก็เลยเอาหัวติดตามต่อไป

รูปยังสวยเป็นสาวทันสมัย

ขอแม่อนุญาตยารำไร

เพื่อนเล่นเขาจะคอยนานหลาย

แล้วก็ได้เงินน้อยยืมใหญ่

กรี๊ด กิริยาวาจะไป

น้องก็รีบเดินมาไวไว

ยางเท้าก้าวถึงหัวบันได

ไม่มีใคร ร้องทักน้องก็ไม่ไป

ว่าไม่มีใครร้องทักแม่หนูไม่ไป

ได้แต่ส่งเสียงร้องบอกแม่คนข้างใน

อย่าทำสมุหาคุมสี่จะตกบันได

จะมาเป็นทางรอยไถ

จะว่าก็เป็นหงวี่ว้ารอยไถ

น้องก็มีกันมาแต่ไรไร

สาวเท้ากาวลงจากบันได

สาวเท้ากาวตื่นเดินลงไป

น้องไม่เห็นใครมาร่ำว่าใครไป

กอพงไหวไหวป่าไม้โยนโยน

(นายงาม)

น้องว่ากอพงไหวไหวป่าไม้โยนโยน
แม่ไปนอนให้ใครเขาพาคนตาเฝ้าตาเฝ้า

(นายบุญชู)

กอพงไหวไหวคดไม้โยนโยน

(นางกิมฮุ้น)

ถ้าเสียงคนมันชักถ้าเสียงสัตว์มันร้องเสียงหมามันเห่า สังกะสีกันเท่านี้ยังสังกะสีไม่ได้

ถ้าเสียงคนมันฆ่าเสียงหมาที่

นี้มันเสียงคนไปเสียงหมา

(นายงาม)

น้องว่าเสียงคนมันไปไปเสียงหมา

ถ้าเสียงคนมันฆ่าเสียงหมามันต้องดี

(นายบุญชู)

แม่หนูเห็นคอรีว่าคำคำ

น้องเห็นคอรีว่าคำคำ

(นายงาม)

น้องว่าเห็นหัวคำคำ

ว่าแต่ไอ้คอระกำเคื่อนหัวไฟป่ามันวอก

ก็รอยขวางมันดูรอยหมูมันดี

(นางกิมฮุ้น)

รอยขวางมันดูรอยหมูมันดี

ถ้าน้องเป็นพวกวัวเป็นงอบ

ให้พี่เอากะคองน้องไปทำหมวก

(นายงาม)

ว่าให้เอากะคองน้องไปทำหมวก

ตรงไหนมันปีกพี่จะขยับตรงไหนคืบฮุ้น

(นางกิมฮุ้น)

วันนี้ฉันเชื่อเข้ามาเจอหน้า

ว่าพี่มาทางบกหรือว่าทางเรือ

พี่มาซุระคันที่

จะไปซุระที่บานนั้น

(นายบุญชู)

ไม่รู้จักมักจี่

บอกแม่หนูใหญ่จักก็เริ่มจี่

จะเก็บไว้หรือคนนั้นก็จำไม่ได้

จะเป็นผีหรือคนจำไม่ได้

พอเห็นเงาร่างร่างไม่รู้ว่าจะไร

มันจะเป็นหมาหรือคนแม่มดก็จำไม่ได้

จะให้สังกะสีเท่านี้ยังสังกะสีไม่ได้

จะให้สังกะสีเท่านี้หรือสังกะสีไม่ได้

น้องก็ไม่ว่ามันเสียงอะไร

ให้สังกะสีสังกะสีว่าร้าย

ให้สังกะสีกันให้คืบฮุ้นหาย

ไกลกันนักแม่หนูก็จำไม่ได้

ของก็เคยเดินขามขามต่อไป

ก็คิดว่าคอระกำไฟมันไหม้

คอมันไม่มีหมวกจะใส่

เบรื่ออกปลอกกั๊วไปเสียเมื่อไร

เบรื่ออกปลอกกั๊วไปเสียเมื่อไร

น้องจะถอดลงครอมรีว่าหัวให้

กั๊วทั้งไฟลวกและไฟไหม้

กันได้ไฟลวกและไฟไหม้

ถ้านั่งปอกหนังลงข้างมันอะไร

น้องก็มีวาจาวางใจ

พี่มาทางเหนือหรือว่าทางใต้

หรือจะเลยไปที่รีว่าตรงไหน

แะบานฉันทันก่อนก็ได้

ว่าบานของของพี่มันอยู่ที่ไหน

ว่ามันชื่ออายอีรีว่าอะไร

เมื่อยังเล็กเล็กพี่ช้อไอแดง
 โตขึ้นเป็นหนุ่มรู้จักคบจักกอด
 โตขึ้นเป็นหนุ่มนะแมงาบทรัพย์
 พมาธระธระเหากระเบาะฝ่ามือ
 พมาธระพี่น้องของไม่ใหญ่ไม่โต
 พมาธระกันที่ตรงนี้

(นางกิมฮัน) พมาธระกันที่ตรงนี้

ไปขะที่บานนั้น

มาเถิดมาพมาเถิดมา

(นางงาม) ไคยีน้องเรียกให้มากินหมาก

วานองจะน้องจากูมาให้พี่ควย

แม่เป็นเจ้าของบ้านก็ให้แม่เดินหน้า

ถ้าแม่น้อเขี้ยวมันแยกเขี้ยววิ่งมา

ก็พออเขี้ยวมันวิ่งปรี

(นางกิมฮัน) วาอเขี้ยวมันวิ่งปรี

ธรรมเนียบตีหมาทองเกรงใจเจ้า

ถ้ามาตีหมาของแม่นิตายมึงทองมาเห่าแทน

(นางงาม) น้องกลัวหมาตายจะเอาพี่ชายเห่าแทน

แต่พอกกลางวันนอนไคกัน

(นางเป่า) น้องจะคัดทางหมาเห่ามาเลียบกน

(นายบุญชู) พอขับเรือนเราไม่เชื่อสออยู่ธา

เราจะนั่งหลังไหนให้แม่หนูบอกมา

(นางกิมฮัน) วาจะนั่งหลังไหนไหนของบอกมา

เรือนของน้องสามหลังมุงควยคังกะสี

หลังโน้นเรือนปู้ที่อยู่กับเรือนยา

ส่วนเรือนหลกกลางระหว่างหอ

โตขึ้นเขาก็แดงกันชื่อใหม่

เขาก็ชื่อบรูวดคไม้ตาย

เขาก็ชื่อไอทับเรือนโหว

แมกุ่มไมรูพรอกหรือนะแม่นใจ

เล็กกว่ารอยโคโตกวารอยควาย

ที่ไม่เลยไปที่ที่ตรงไหน

ไปเลยไปที่ที่ตรงไหน

มาแะบานฉั่นก่อนก็ได้

จะจับหมูกูมาเอาไว้ให้

ก็กินก็เปรี้ยวปากจนน้ำลายไหล

อย่าให้หมากัดขาที่โค

พี่เป็นแขกแปลกหน้าก็ให้ตามไป

ก็เอาไม้ตำตาหมาเข้าไว้

ก็เลยเอาไม้ตำตาอเขี้ยวมันตาย

ควรรีมาตีหมาของแม่ตาย

ธรรมเนียบตีบ่าวทองเกรงใจนาย

มาแทนอิตนของแม่ที่ตาย

เอาไปตางอิตนนอนที่คอกควาย

กลางคืนไปเนรคุณเจ้าของหมาตาย

ให้มันปนกับหมาไป

เราก็ดันหน้ามาชวนเพื่อนชาย

ให้แม่หนูบอกบาให้เข้าใจ

ให้น้องบอกพี่บาให้เข้าใจ

ก็จะนั่งหอนี่รีว่าหอไหน

หลังนี้เรือนตาพี่คู่กะยาย

เรือนแม่กับพ่อเขายกให้

(นางเป่า) สองหลังสามหลังมุงควยสังกะสี

(นางงาม) สองหลังสามหลังมุงแท่งสังกะสี
เลยยกกันกระแทกต่างนั้นแท่งเป็นทอง
มือหนึ่งพิกลากเขียนหมาก
หยิบหมากของน้องมาว่าจะผา
พอบีบอีกฉบับก็ขยับอีกชุด

(นางกิมฮุ้น) พอบีบฉบับก็ขยับอีกชุด
เมื่อจะผาทำไมไม่ผา

(นางงาม) เราจะผูกกันไปเคี้ยวอะไรกันเงิง
มาเถิดมาแหมมาเถิดน้องมา
ผูกเกี้ยวแกมจากผูกรักแกมขัง

(นายบุญชู) เราจะเอาประหลาดนั้นมาฉะกัน
เรามาผูกเกี้ยวแกมจากผูกรักแกมขัง
เรามารักกันกันแต่ลมปาก
เรามาปลุกรักกันไปคนละคน
เรามาгинพริกไปกันคนละเม็ด

เรามาгинเกลือไปคนละกำ
ถ่านองบนว่าเกลือของพี่เค็ม
พี่รักน้องมานานตั้งแต่วันไปนา
แม่เน้ออนนอนอุ้มช่วยอุ้มหนุนกับพี่สักหน่อย
พี่รักน้องคนตายเหมือนช้างพลายรักदान
แม่ตาคำใจคือย้าวหาฬาคาน

(นางงาม) แม่แหวนแหวนๆ เกาอย่าให้พี่เกาเสียการ
ถาแชนยอมกายเรามาให้กินจะได้ทำกินเลี้ยงแก่
ถาคนเรารักกันผูกใจมั่นขอบอก
แม่ช.ไชโยช่วยพี่หลงควยเคี้ยวเคี้ยว

ให้แหวนหอก่าหิรงน้องยังเงิง

นี้แหวนหอก่าให้ให้พอกันเอาไว้

กระปองยาออกครองลงไปดวงใบ

มือหนึ่งพิกลากตะไกร

พี่ก็เลยกคคาแล้วเฉยไว้

ก็เล่นเอาน้ำเปี้ยกตุคตะไกร

ก็เล่นเอาน้ำเปี้ยกตุคตะไกร

เบียดกะแมกคคาไว้ทำไม

ถ้าพี่ใหญ่เขารู้เชิงจะเสียเซ่นผู้ชาย

แมกคคาจะรักกันไปทำไม

รักมันขึงมันก็ไม่เป็นไร

ไค้ก่าเห่ไครวางวัลกันไยเสียเมื่อไร

รักกันมันขึงมันก็ไม่เป็นไร

ประเคี้ยวเราก็จากกันไป

รักไครจะโอรกันไปก่อนไคร

ใจไครจะเค็ดไปกว่าไคร

ไครจะกินน้ำไปก่อนไคร

น้องรักพี่ไม่เค็มเค็มหัวใจ

วันนี้ประสมพบหน้าแมคคคาจะหนีไปไหน

ไค้กับมนุชหม่นนอยพี่ไม่แห่งหนีหน้า

รักของคิตคินอย่าคิตคินให้เสียกาย

เปิดกระดองให้พี่คินเอ็งอย่านั่งดูตาย

อีกหน่อยจะแก่เขากานทองล้ำากกาย

ถ้าไค้คงกับตาแก่เจ้าจะนึกถึงกาย

ถ้ารักกันหันกลับมาให้พี่กาย

แม่หนูจะยกประเคนให้กับหม่นคนใด

ถ้าไม่คนไม่เคยกดัวเจ้าของจะหา
 คบพี่ไวลักคนเทากับชนหนาแขง
 แม่สรอยคอถูกประกำเมื่อยาทำราภา

(นางกิมฮุ้น) พอพี่มาถึงมาพึ่งปะหักคร
 แม่นวาทิงเงินสว่นองจะกอง
 จะมาพึ่งอีแปะ
 พี่จะมาพึ่งของรัก

(นายงาม) เจ้าหนองนิปลานอยเจ้าหนองเอ๋ยปลานอน เอ็นดูพี่ก่อนเอ็นดูเจ้าหนะเมืองใน
 อดทนพี่ก่อนนะแม่หนองแฉะเนื้อ

ถ้าใครจะมาแนบนคนพี่จะเบียนวามี่หนึ่ง
 (นางกิมฮุ้น) แต่พอมาระเคี้ยวจะมาเกี้ยวให้รัก
 อยามารักนงเลย
 พี่จะมอลอหลอกเล่น

(นายงาม) แม่.ควายใจแขวนที่รักจนนอนขวัน(ฝัน) จะคงมีใครรักควายกับอีแม่แวงควาย
 ค.ควายใจแขวนอยากจะเอ้อมมือควา
 ถ้าใครขึ้นหลังควายละก็จะนอนควา
 ถ้าใครเกาะตูดควายราไม่ให้ใครเขาขวาง จะวันนอนนอนคงอยู่กับแม่นางควาย

นางเป้า) อีกทั้งลูกขวันนงก็อยากจะมี
 มีแต่คนสู้บ่กินสินสุรา
 คนสู้บ่กินรีวากินเหลา

นายบุญชู) วาลูกขวันแม่หนงก็อยากจะมี
 คนอย่างพี่แม่ลาลิไม่เอา
 อีกทั้งเหลาที่ขบิกันอีกทั้งขบิที่ไม่จับ
 อีกทั้งเหลาไม่กินขบิไม่สูบ

ถ้าไม่สมราคาพี่แม่ของแม่ขาย
 ถ้าชนชาไม่แข็งไม่ยอมให้หนองซื้อขาย
 จะกดหมอนนอนควาให้แม่หนงซักไซ
 ขวันนงยังหนักน้ำใจ
 แม่นวาทิงทองสว่นองจะให้
 นงก็แคะให้ไม่ได้
 นงนี้ยังหนักน้ำใจ

จะลงหนองลาเนื้อแม่หนงเอ๋ยชางใน
 จะให้เป็นขุนนางอยู่ทองใน
 นงนี้ยังหนักหนักน้ำใจ
 นงนี้ไม่เกยรักใคร
 นงนี้ไม่เห็นน้ำใจ

ถ้าได้ก็แค้นชวาก็จะกระดิกยังควาย
 ถูกอีแห่งหนางำนอนควาบนหลังควาย
 แต่ยังไม่คนคิดไม่ได้
 นงจะเอามันมาทำไหม
 ก็จะไปเอามันทำไหม
 แต่ยังไม่คนเค็มมันไม่ได้
 แม่หนงจะนั่งตั้งเป้าคอยใคร
 โปแปะพี่ปั้นเป็นกับเขาเมื่อไร
 แต่แถมนงออกจวบกันไม่ได้

บทพระธรรมชาติ

วิทยากร...นายบุญชู คุณพันธ์

วันที่ .. ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๑๖

แล้วพาเมียเขาไปเราจะทางรบนก
โนนแนะตนประคูนโนนแนะชูไม้แดง
ตนแถวตนกุมมีทั้งกระทุมยี่โก
ตนแถวตนเกดผักกะเจดผักชี
มีทั้งสลอกสลิดอุตุจิคมรเพ็ด
สายหยุดไทรโยกบุโงกทองหลาง
กาหลงคอกกรัก
มะกล่ำมะเกลือมีทั้งมะเขือพวง
มะกล่ำมะเกลือมะเขือแผ่ผก
ตนขอยตะคากพริกคาเดากัน
ใครเป็นโรคสังคังต้องมากินยาของชา
ตัวที่จะหมไปย่าง
สูงโยนไม้ย่างที่บองเอากางไปเยอะเยะ
มันไหลเอี่ยมอยู่ที่โคนตนยาง
ออกจากดงไม้ย่างที่ให้กษยาค
พวงนางแย้มคุดอกมันหอยระยา
มันถ้าจะเป็นยายมะยม
กินลูกมะยมกันเสียหายอยาก
เขาคงรำไรมันมีไม่หลายอย่าง
ไว้ทกก็มีหน่อไอ้ทกมีขน

ถาแบนเขารกเราจะต้องหมไม่
คนจากตนแจ่มมีกันอยู่มากมาย
โพธิ์กาทะโกมีทั้งหงอนไก่
ลูกจันทน์ลิ้นจี่มีกันอยู่มากมาย
มีทั้งมหาคัมเห็ดเสม็ดต้นโมก
ไซเนาชานางหูกวางนางกวัก
มีกันอยู่เรียงราย
มีทั้งมะเมาแล้วม่วงและหมูใบ
จิกแจจิงจ้อแสดงใจ
คัคเคาะค่านมันเป็นยาแก้ไข้
ซัดเข้าไปที่โคนขามะจึงจะหายไข้
ให้แบหนุ่ยยังงิงที่บันนิยาย
ยางมันหย่าแหยะไหลเอี่ยมไว้ในโย
เอานี้วแหยลงไปหยั่งมันคิมือเป็นโย
ตนยอมมันขึ้นยัคไม้คางชยาย
นองฉาวอยากกินมะยมตนใหญ่
พี่ขึ้นตนลงชมกินแต่ลูกใหญ่ใหญ่
แล้วก็เดินยายยักเข้าไปในดงดำไย
ไม่รู้วไม้อี้อยังมันขึ้นอยู่ที่โคนดำไย
ถัดลงไปที่โคนยังมีไซ้

บทขายสอเหยิง (หญิง)

วิทยากร...นายบุญชู คุณพันธ์

วันที่ .. ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๑๖

แม่หนูจะรักใคร่ใคร่กับใครเขาหนา
ลูกขอสมาพอมตา ลูกก็เลขาเลื่อง
แต่พอถึงผู้หญิงก็เคียดยังไม่หยุด
สะกิดกรรทองแฉาหลอนจะมากอกรรม
น้องจะนาหลงลบให้เขาบนลงเด่น
เมื่อจะรักกับเขาต้องสู้สาวดูเสีย
พวกหมมหมมเคียวนี้มันสวยก็แพกกระโดด
จะพาซื้อคิกริ้วจะพาซื้อตัวค่า
ถ่านองไปหลงกำพุกทองหมคุดวิ้งแฉ
เห็นวารูปสวยสวยจะหวักรวยไปเกรง

ที่จะพรรณาให้แม่หนูเข้าใจ
เห็นผู้หญิงเคียดเยื้องเฉยแฉขาย
เอาเมื่อคเคียวแม่หางกระเบนปากเบาฟังที่
จะเกิดยุ่งระย่ำจะรอนไถถึงผู้ใหญ่
หรือจะพองมัวเหม็นน้องหารูจักเขาไม่
เห็นไม่เหมาะจะยอมเป็นเมียหลอนจะต้องเป็นเมีย
ถ้าไม่ได้เสียขิมรสทองดวงเลยครรไล
วิ่งหน้าคือเป็นอะไรต้องคิดตัวไปจนตาย
หันมาฟังพอมแม่รักความมั่งหมาย
ถ้าขึ้นอมเด็กเองจะต้องไคตาย

บทผูกรัก (ชาย)

วิทยากร...นายบุญชู คุณพันธ์

วันที่ .. ๙ พฤษภาคม ๒๕๑๙

แม่...ไถกายเกาะประกอบกายขึ้นก
ผูกกันให้รอบกลเราเป็นคณรอบกัน
อีแมกมปึกกาอยาท่ากาอวคเกง
จะโค่นไอสองกำกึ่งเข้าไปสักกริ่งนี้วัก
เรามาเจอจะกันมันเป็นการข้องเกี่ยว

แม่จ...งานสวยจริงเห็นน่ารักจัง
เจอ่นองเมื่อจนเหมือนยังหวานตาจาม
ถ่านองเห็นหัวใจให้พี่แจ่งประจักษ์

แม่ค...เตาตื่นคณแม่เตาผมเตงตัง
ถ้าไคแม่หนูเคียดคณพี่จะไคอยู่หอแทน

เอ็งจะแกซากอ จะไม่มีคณต้องการ
เปิดหอยกาบรับกันพี่จะปล่อยเคียดไค
จะโค่นกะกองคัวแก้งเคียวตาจะเป็นตะกาย
เอ็งจะร้องกอยกอยยังกับไค
เจอจะแม่หนูอยากเกี่ยวแม่ไคนกลเห็นยวกาย

เคื่อนแจมกระจางเจอจะเจอขึ้นใจ
เห็นหน้าพี่อยากจะจำให้หาจักหัวใจ
ไคพี่จับสักจักจะได้เห็นหัวใจ

พี่รักน้องคณคณพี่รักน้องคณตาย
เมื่อยชนโตจะได้คณมันจะได้ถึงคณโต

พี่เหลียวตาแลตาม
 พอยากจะอยู่แะทอง
 พอยากจะแตกคัต
 บอกอ้นน้องอ้น เอ็งอย่าลืมไคตั้ง
 ถ้าไคตะทองอยู่กับน้องสองเตา

๔. แมงงรูปร่างที่แรงพี่ตามมางว
 ในน้องหมายหินแะพี่จะแซหัวเงา
 แบทโง่เขมางอออย่าให้เงอหนาแหง

บทชูกรัก

๕. แมก.ไคแกมเกี้ยวพี่ครั้งเกี้ยวมาก่อน
 แมกการเกษคอกกุ่มอยากเกาะกุ่มสองก่อน
 ก่อนจะรักกันต้องหาเงาแก
 ก่อนจะรักกันต้องมีารของเกี้ยว

๖. แมช.ไซเคื่องซุ่นอ้งเป็ลูกหลานซุ่น
 นคงเป็นแมคาสักฎมานั่งชายเม็คมะขาม
 เม็คที่มีราคา
 เอ็งเป็นแมคาสายของไมโก่งกวรวง
 เงินแมคาสายของไมโก่งกวรวง

๗. แมค.คูเคียงข้างอยากจะนั่งระครอง
 แมชอยใบคายอยากจะทำใบซัด
 แลนูนนูนสองข้างอยากจะทำใบประกอง
 แมชอยใบคายใบอยากจะทำใบตัดกอ
 จะหวานหรือขมในน้องอมปลายขอ

อยู่กับแม่เหลื่องกานทอง
 กับแม่ลูกซ่องปรอยปลี
 ก็เมื่อเวลาจตุไค
 ถายอมให้พี่ตางถึงคายให้พี่คาย
 พี่จะหาบตงป้อนเตาไปจนวันตาย

อย่าทำหาเงาแะเงอไปเลยแม่เงาเคื่อน
 หงาย
 โง่งเงกสับเงาจะไม่เอาเงินรียังเง
 อย่านึกเงียงเงียงเงงเงไปเลยแม่คนวางาย

วิทยากร...นายสมบัติ พงษ์ไพบูลย์
 วันที่... ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๑๗
 เกกแกวมังกรนามาแนมกาย
 เกษแกวสองกรนาเกยกาย
 มาแหยกันไคพี่กรฝากกาย
 มาเจอน้องอยากเกี้ยวแม่เป็นกลเทให้วกาย

คูหน้าขาวเหมือนเทียนไซ
 ไปเสียวันยังกำเจียชหรือแมคาคา
 ทำไมจึงใบชาย
 ใครจะรู้ว่าเองเอาของอะไรมาขาย
 หรือกลัวเงินจะเข้าหรือแมคนชาย

แมชวายโค่งวงของอย่าไคเคื่องระคาย
 แมชเมของกำลังคัตไมอยากเคะของใคร
 อยาฆ่าเคื่องแะก่อนไปเลยแมชอยใบคาย
 ลอกลงออยชักข้อที่ไม่เคยให้ใคร
 พอดดินตกถึงค่อมแล้วไมอยากคาย

๔. แม่ . รูปร่างที่โคตามงอน
แม่โกหองรักงวยงอยาขึ้นงวยงอยเหงา
ที่เป็นคนโง่จู้เจียอยากไคเมี่ยงางอน
จิดแะสองงามพีจะวางไหงาม
๕. แม่จ . จานจริงจังที่แจวเรือจ้างจอแจ
ที่รักนงจริงเจียวนะแม่เตาเจียวเต็มจาน
แม่ดาวกระจางสุรแถมไหงเองแถมวาจา
ที่รักนงจริงจึงไคมาเป็นประจำ
๑๐. แม่ช . ลูกขึ้นปลาช่อนรอยไครช่อนจนซ้ำ
โอแม่ลูกขึ้นชวไนชอยาเจไดเรือนแซ
๑๑. แม่ญ . ฐานานาคูมานุงแดงยี่แคน
วาสนาพินทอง
แม่บุงแดงไสคอกโอแม่คอกประกบ
ถาหญิงรักกระคองชอยาไหงคอกกระคอ
๑๒. แม่ต . เคาตื่นตุพีเป็นตุคตุตื่นคำ
แลดูสองเคาอลองทองไมมีไกรทองสองเคา
ที่รักนงติดตาจึงไคมาติดตาม
๑๓. แม่ถ . ถุงโลงโถงคูขาวโหงนาเท่ง
ถึงจะยากจนพีจะคีโพนชอทาน
ไปถึงอุทัยมีไหงองอาหาร
ไปถึงอุทัยจะไหงองนั่งชวยทอง
๑๔. แม่บ . อนงค์แงบงนอยชอนิดนอยนะนง
โอแม่นาทุงในจงไชน้ำเขาหนอง
- แม่โก่งวงรักหงอนจะยืนง่วงอยู่ยังง
อยาท่างอนหน้าเงาไ้เลยฝมเงาเคื่อนหาย
อยากจิดแะสองงามออกมายางาย
ไหงองหงายสองงามออกมายางาย
- มาเจอนงจวนแ่งที่รักนงจริงจับใจ
อปาเจรจาดิจจานไปเลยแม่ดาวกระจาย
แม่เสียงแวงจิดจู้ที่รักนงจริงใจ
ไคลงเรือแจวนั่งจำจนน้ำแตกกระจาย
- ขอพีชิมสักสามเถิดเวขึ้นตั้งไค
จงเปิดองให้พีแพรศอที่รวนใจชวย
- ใครเ ตี กระเค้นอยากจะเป็นเกี้ยวคอง
มาขึ้นคูดายไค
อยาทำกระคอบกระคับไปเลยแม่ค . กระค
นั้นแหละนับว่าทอดแล้วไ้ไค
- ไคจู้ไคไคเดินตามไมรู้วาคัวจะตาย
คูนูนูนเป็นหลังเคาซางแข็งเคงเป็นไค
ติดสูงติดต่ำติดตอติดไค
- พีจะเอาทองบ้านเท่งมาแต่เมืองอุทัย
จะทำทองเผาถนไคถึงเมืองอุทัย
พีไมถีบถีนถอนจากแม่ทับทมไทย
แ้วจะไ้หม้ทองมาแต่เมืองอุทัย
- แม่สาวนชยกำลังคะนองยังไม่ถูกเหล็กไค
จงเอิ้นคูดิกนะนงเกิดแม่หนองนาไค

เนื้อร้องเกี่ยวกับเหตุการณ์บ้านเมือง สงครามอินโดจีน

เมื่อพ.ท.แปดสิบสามแมกกล่าวตามเนื้อหา

เมื่อวันที่สิบเจ็ดธันวาคมพศ. ๒๔๖๑
จอมพลป.หลวงพิบูลสงครามได้ออกของนำทาง
จึงให้ทุกคนไทยไปปราชัยศึกษา
ชอกันดีที่ไม่ยอมต้องเกลี้ย กล่อมกันด้วยปืน
ที่แรกแม่น้ำโขงได้ฝรั่งเศสลงเรือขึ้น
ฝ่ายพวกเราชาวไทยเตรียมที่หมายในนั้น
หยิบเอาปืน ป.ต.อ. ขึ้นมาจดหาหลัง
ลูกกระสุนวิ่งสวนยิงขวานยิงขวับ
มันแรงตัวเหมือนกันคล้ายกับชนยุวชน
ทหาร ร.พันเจ็ดใจมันเค็ดคุเค็ด
เมื่อมันไม่รู้สึกลานจึงออกคำสั่ง
เรียกทหารเข้าไปยึดแดนคืน
เนื่องจากความสามัคคีกันเสียที่สำคัญ
แนวเขตทุกด้านพวกทหารฝึกเปลี่ยน
ตระเตรียมรถเกราะเร็วเหาะเหวหา
นาวาอากาศตอมสามารถทุกหมู่
เรียกทหารเข้าไปยึดเขตดินตรงข้ามท่าแขก
กองทัพบูรพาตีกันมานานัก
เสียมราฐพระตะบองตลอดจนหลวงพระบาง
ตั้งแต่ครั้งละเกศไปจนถึงเรื่อโสมง
ได้หมดที่หมายที่หมายคืนมา

วิทยากร...นายบุญชู กุศลพันธ์

วันที่ ... ๑๔ มิถุนายน ๒๕๑๖

ตรงกับเดือนตุลาคมเมื่อก่อนจำได้
คนไทยได้เรนพวกฝรั่งเศสสองราย
ราษฎรได้อย่างถือมั่นนโยบาย
ของเขาเมืองขึ้นมาฝรั่งเศสทำให้ไม่
พวกไออาไม่ขึ้นต้องกินยาหม้อใหญ่
เตรียมตัวต่อสู้กับพวกทมิฬไทย
เจาะฝรั่งเศสความมั่นคงได้กินหมูชิ้นใหม่
เตรียมสอนร้องสั่งให้ลูกกระสุนวิ่งใส่
ทัพไทยได้ขับพวกฝรั่งเศสสองราย
มีหมวกแบบสวมบนแต่ไม่มีตราระบาย
ที่คล้ายบาเลียดพวกฝรั่งเศสทั้งหลาย
รวบรวมกำลังกันเข้าไปรุกได้
หวังจะเอาอินโดจีนไปควมความพร้อม
อินโดจีนเวียงจันทน์ได้แตกกระเจาใช้
มีหน้าที่จัดการสู้เตรียมไม่ว่าไกลหรือ
ข้างฐานทัพคอยท่าอยู่ที่ประเทศเมืองไทย
ป้องกันศัตรูมิให้เข้ามาไกล
วันเคยมาถึงลูกแตกมาแล้วทั้งหลายราย
ตลอดจำปาศักดิ์ศักดิ์กันไม่ปราชัย
ถ้าใครมาขัดขวางจะตีให้ราบเป็นไฟ
ที่รุกแตกกันหนีพังทำลาย
ตลอดไปทั้งกับบุษบาประจักษ์

จะกล่าวถึงพวกที่มาเรือมันก็ไล่ตลุย
 เรือมันก็เก้มนันกันปากเกาะ
 ถูกเรือหลวงชนเครื่องบนแตกหัก
 แลวกโคนกอกันเข้าไปอีกหลายทุม
 นาวาอากาศที่มันเคยป้องกัน
 เลยแล่นเลี้ยวเข้าอ่าวมีเอาชาวออกมาอวด
 ถ่าฝ่ายนี้ยามฝั่งกำลังฝรั่งรุกราน
 โคนตอร์ปิโดเรือโคบังโดน
 ที่รักหอมล้อมถูกขอมบแตกบาน
 พอลมบนเบาบางพวกฝรั่งถอยเรือ
 ทหารไทยอยู่ในอาศัยคุณพระพุทธรูป
 ไม่ควรเลยพวกฝรั่งเขาว่าชาววังก็คัก

ครั้นจะพูดในค่ายยังไม่เคยกลัวใคร
 ยิ่งถูกที่เกาะโคนถูกที่หมาย
 ตลอดไปทั้งเครื่องจักรจนกระจัดกระจาย
 เสียพลหมดภูมิแพะจะเผ่ายภัย
 หึงขอมบกันเสียจนยานโคนเข้าอีกหลายใบ
 ถ้ามั่นจะอายหนวดเพราะเขารู้ความใน
 ทหารเรือหลายล้านพากันมาลมนละลาย
 พวกฝรั่งหนีล่นเพราะทัพเรือรุกไล่
 ต้องเบือนหน้ากดับบ้านจบลมบนชักใบ
 บากท่าขึ้นเหนือไม่รู้จะไปแห่งใด
 เปื่อจะเข้ามาขยยุทธหัวเมืองน้อยใหญ่
 พาพวกทหารกันมาเสียหาย

สงครามโลกครั้งที่สอง

เมื่อวันที่แปดขึ้นวานาฬิกาตีสอง
 เมื่อวันที่แปดขึ้นวานาฬิกาเที่ยงตรง
 ผมเห็นเขายกทัพเข้ามาสบทบ
 พากันปืนพ่นพอรูว่าญี่ปุ่น
 โดยมากก็ว่าพวกจีพากันสัญจร
 ต่อมาไม่นานรัฐบาลญี่ปุ่น
 ว่าจะขอเดินทางไปยังอังกฤษ
 เป็นมิตรกันแล้วต่อหน้าพระแก้วมรกต
 จะกล่าวถึงสิงคโปร์เมื่อจะแตกเปิดเบง
 บันเป็นหัวเมืองรายรั้งก็เพราะความเจริญ
 ถ่าผู้ใดได้ก็คงเห็นว่าดี
 โออังกฤษสูญจนสุดที่จะหา
 คือเมื่อวันจะสิ้นสุดของถึงอวสาน

ญี่ปุ่นถึงแหลมทองในประเทศเมืองไทย
 จะเป็นเวลาที่โมงยามก็หารู้ไม่ว่า
 ใครไม่รู้ก็ว่ารบพากันทรนทราย
 มันชักมีแวงเขาวุ่นพากันหัวโน
 ขามคงเขาคอนกันไม่ว่าทิศใด
 ไซ้ทูตเข้ามาทูลกับรัฐบาลของไทย
 มาช้านานดูขึ้นเป็นนิจหาเคื่องกันไม่
 รู้แนเป็นกำหนดต่อพระธรรมวินัย
 มันต้องกระจัดกระเจิงมันต้องแตกกระจาย
 บันเป็นที่ย่านทางเดินกันไม่ว่าใคร
 นี่มันจะกลับเนื้อที่มาเป็นประเทศของไทย
 ต้องทกคั้งสดานให้โอญี่ปุ่นกับไทย
 เปื่อเดือนกุมภาพันธ์นี้ต้องประสมการภัย

เมื่อวันที่ยี่สิบเจ็ดวันที่จะเสร็จสิ้นสุด
 เมื่อวันจะเข้ายึดครองบอมบ้ายับ
 โอ้เชิดเชียวตัวชาวญะเน็คการอังกฤษ
 ต้องเสียยศเสียศักดิ์เสียหลักเสียแหล่ง
 มันเคยเขยอหึงมียศของอาภัยให้พลค
 คอกแตกอาตุรของกลับไปเมืองลอนดอน
 จะดูไหนก็ไม่มีต่างปากผู้กับกินเคีย
 ถาอินเคียมันคัมก็คงโคจรมันดู
 หังวิหุไซงอนระเคียวใช้กังวง
 วัตีแตกแหลกแล้วมิโคเจ้าเรือนลอย
 ฟากพินยานฝั่งกำลังฝรั่งรุกราน
 โคนคอรวิโคเรือโคยิงโคน
 ตีรูกหอมจอมถูกมอมบ์แตกบาน
 พอลมบนคอยเบามาทางปากฝรั่งลอยเรือ
 ทหารไทยญี่ปุ่นทองอาภัยคุณพระพุท
 ทหารไทยมีศรปรากฏมีเกียรติ

เมื่อญี่ปุ่นจะเข้ายึดเป็นมหารัฐใหญ่
 มันคงอาตุรแตกคัมคูกูน่าเสียคาย
 มาวางแผนคิดทองระสบภัย
 เกียหน้าที่ตำแหน่งที่ตั้งคนเป็นนาย
 ถึงคราวที่คอกไม่รู้จะไ้แห่งใด
 มันถูกตามตีคอกเหลือกรนอนแตกความตาย
 มันฉีกกระคากกระเคียวขึ้นอยู่ไม่ได้
 มันจะเลื้อยลงรูไปแห่งใด
 ไม่เห็นมันมาชูวงมันเงียบเหงาไปยังใจ
 หังปากน้ำคลองน้อยคือออกจอกไหน
 ทหารเรือหลายล้านพากันแหลมละลาย
 พวกฝรั่งหนีลงควยทัพเรือรุกไล่
 คงเปื้อนหน้ากลับบ้านจนมบนชักใบ
 ต้องบากหน้าไปเหนือไม้รูที่จะไปแห่งใด
 เมื่อเขาขมขุทหั่วเมืองน้อยใหญ่
 โรคภัยไม่เบียดเบียนกาย

บทขายคอบเกี่ยวกับศาสนา

๑.   น้องมีเนื้อความเข้ถามตัวพี่   ว่าเรื่องราวอย่างนี้มีกันมาอย่างไร
 น้องถามว่าศาสนาไ้กำเนิดเกิดขึ้นที่ไหนก่อน   ที่จะบอกงานงอนให้แม่หนูเข้าใจ
 ไ้หนองเอี้ยงหูเข้ามาฟังเหตุ   คอบทั้งที่เทคนและอธิบาย
 ศาสนาของเราไ้กำเนิด   เกิดขึ้นที่กรุงราชคฤห์
 บัดนี้เรียกว่าอินเคียเอย   ไ้หนองยอมเป็นเมียกันเสียง่ายดาย
 ๒.   น้องถามว่าตนโพธิ์ที่อยู่ในวัด   เคื่อนหนึ่งสลัดก็ไป
 น้องถามถึงศีลพระศีลเถรศีลเถรีศีล   ศีลธรรมคาเรามีอยู่เท่าไร
 ตนโพธิ์อยู่ในวัด   เคื่อนหนึ่งสลัดสองใบ

มี๒พระมี๒อยู่ไม่น๒ยสองร๒อยยี่สิบเจ็ด
ก็๒ดเฒ๒มีสิ๒บก็๒ดซึ๒มีแ๒ดก็๒ดธรรม๒คาหา
ไ๒หนอง๒หัน๒ศ๒มาไ๒ให้๒พิ๒ตอก

บอก๒แม่๒หนู๒ให้๒เล๒ร๒จ๒สึ๒น๒ง๒ส๒ย
ที่๒จะ๒บอก๒น๒อง๒ยา๒ให้๒เขา๒ใจ
ค๒า๒จ๒าง๒เ๒บอก๒พระ๒วิน๒ัย

๓. น๒อง๒ถาม๒ที่๒ว่า๒ป๒า๒ฏิ๒โม๒ก๒มี๒ที่๒ว๒รร๒ค๒ธ๒รร๒ม๒จ๒ักร๒มี๒อยู่๒ก๒บ๒ท บอก๒น๒อง๒ไ๒ห๒ม๒ค๒สึ๒น๒ง๒ส๒ย

ส๒ัก๒เค๒มี๒ที่๒ก๒ว่า กุ๒กล๒า๒มี๒ที่๒ก๒ดำ เ๒ก๒ระ๒น๒า๒มี๒ที่๒ก๒ก๒ง ร๒ัก๒ห๒ึง๒บอก๒ห๒ึง๒ให้๒เขา๒ใจ

ป๒า๒ฏิ๒โม๒ก๒มี๒ร๒อย๒ว๒รร๒ค ๒ธ๒รร๒ม๒จ๒ักร๒ห๒ก๒บ๒ท บอก๒น๒อง๒ไ๒ห๒ม๒ค๒สึ๒น๒ง๒ส๒ย

ส๒ัก๒เค๒มี๒ที่๒หนึ่ง๒ว๒า กุ๒กล๒า๒เจ๒็ด๒ดำ เ๒ก๒ระ๒น๒า๒สิ๒บ๒ก๒ง ร๒ัก๒ห๒ึง๒บอก๒ห๒ึง๒ให้๒บอก๒น๒อง๒ค๒

๔. น๒อง๒ถาม๒ว่า๒เ๒สมา๒มี๒อยู่๒ก๒บ๒ท

มี๒อ๒ณ๒ิ๒ม๒ิ๒ตร๒อยู่๒ก๒บ๒ท

เ๒สมา๒มี๒อยู่๒แ๒ด๒ท๒ิ๒ค

มี๒อ๒ณ๒ิ๒ม๒ิ๒ตร๒อยู่๒แ๒ด๒ท๒ิ๒ค

ม๒ัน๒ณ๒ม๒ก๒ัน๒อยู่๒เป็น๒เ๒ก๒า

ห๒ัง๒อ๒ณ๒ที่๒เขา๒ไป๒อยู่๒ข๒าง๒ใน

๕. น๒อง๒ถาม๒ที่๒ว่า๒ส๒บ๒มี๒ที่๒ท๒อน๒จ๒ี๒ว๒ร๒มี๒สิ๒ม๒ม

ม๒ัน๒มี๒อ๒ณ๒ก๒ระ๒ค๒ุม๒อยู่๒ก๒บ๒ท

ส๒บ๒มี๒ส๒อง๒ท๒อน๒จ๒ี๒ว๒ร๒มี๒สิ๒ม๒ม

มี๒อ๒ณ๒ก๒ระ๒ค๒ุม๒ส๒อง๒บ๒

จ๒ี๒ว๒ร๒มี๒สิ๒บ๒ห๒าก๒ระ๒ห๒ง

สิ๒บ๒ห๒ก๒ห๒ัง๒อ๒ณ๒ค๒ระ๒เม๒ต๒ไ๒ศ๒ร๒ย

น๒ร๒ก๒มี๒อยู่๒แ๒ด๒ข๒ุม๒เ๒อย

น๒อง๒บ๒า๒ถาม๒เจ๒า๒ห๒น๒ม๒เ๒ื่อ๒ง๒ใน

น๒ร๒ก๒แ๒ด๒ข๒ุม๒มี๒อ๒ณ๒ค๒ุม๒แ๒ด๒ก๒น

บอก๒แม่๒หน๒า๒เล๒ให้๒เขา๒ใจ

บ๒ร๒ร๒ย๒ถึง๒น๒ร๒ก๒ห๒ัง๒แ๒ด๒ข๒ุม

ไ๒ค๒ย๒ิน๒ค๒น๒ง๒าม๒เ๒า๒ร๒า๒ถาม๒ศ๒ว๒พ๒ี

แ๒รก๒เ๒ริ๒ม๒เ๒ค๒ม๒ที่๒แม่๒ค๒ุ๒จะ๒ด๒าม๒ไ๒ด

ถาม๒ว่า๒บ๒า๒ป๒า๒ญ๒ค๒ุ๒ณ๒โ๒น๒เบ๒บ๒ท๒ก๒ัน๒ที่๒เ๒ว๒ก

ไ๒น๒ม๒ห๒า๒น๒ิ๒บ๒า๒ด๒า๒ไ๒ม๒ถู๒ก๒ให้๒ด๒าก๒เป็น๒ค๒ำ๒ไ๒ทย

ที่๒จะ๒วิ๒ส๒ข๒นา๒ไป๒ตาม๒ค๒า๒ด๒า๒ว๒ค๒ด๒ัง

ห๒น๒ม๒ส๒าว๒ก๒อย๒พ๒ง๒มี๒ห๒ัง๒ข๒อม๒แ๒ละ๒ไ๒ทย

พ๒ว๒ก๒เจ๒็ด๒ไ๒ห๒ว๒เจ๒า๒ไ๒ทย๒ล๒าว๒ไ๒ห๒ว๒พระ

เ๒ม๒ร๒ม๒อ๒ณ๒ห๒มา๒ถ๒ือ๒ก๒ัน๒ตาม๒ส๒ม๒ย

เ๒ื่อ๒จะ๒ก๒อ๒เ๒ก๒ิ๒ค๒มา๒เป็น๒ก๒าย๒ไ๒ม๒ส๒าย๒ก๒เ๒ห๒า๒ระ๒ก๒ิน บ๒ว๒ช๒เป็น๒ส๒ง๒ม๒ถ๒ือ๒ค๒ี๒ด๒ย๒ัง๒ค๒อง๒สิ๒ก๒มา๒ไ๒ชร

โ๒ล๒กะ โ๒ท๒สะ โ๒ม๒หะ หรือ๒โม๒โ๒

ศ๒ว๒ต๒าย๒ใจ๒ไ๒ค๒ไ๒ม๒รู๒จ๒ัก๒ว๒ิ๒ต๒าย

เ๒ื่อ๒ย๒ว๒า๒ส๒ั๒ว๒ช๒ค๒ุ๒ม๒น๒ั๒ง๒ห๒ม๒บ๒ิ๒ง๒เ๒ื่อ

บ๒ุ๒ญ๒า๒ป๒ไ๒ม๒เ๒ื่อ๒จะ๒ค๒อง๒ไป๒สู๒อ๒น๒าย

ต๒าย๒ไป๒ค๒อง๒ไป๒ต๒ก๒น๒ร๒ก๒ร๒อน๒เ๒ื่อ๒น๒ไ๒

อ๒ย๒า๒ค๒ุ๒พ๒เ๒ิน๒ก๒ัน๒ไ๒ห๒มา๒ก๒มาย

จงนมจิตรหักใจอย่าให้สูงสราน
 พวกกินเหล้าเมามัวยอมจิตให้เมา
 ก็ล้าไม่ถือหาหรือผู้
 ผู้นั้นครั้นกายทำกายคับขันชั
 จุคลากกรากกรำจ้มคว่ำโกโล
 ไปถึงเมืองนรกต้องไปตกกาสูตร
 มึงทุบทุบไปคนละอีกจะอีก
 มีอายุยืนนานไปตั้งสองพันปี
 สองพันปีในเมืองสวรรค์จึงเท่าวันเมืองนรก
 ชุมทีสามลูกจะวิธัธนา
 หนุมสาวคอยฟัง
 คนเราลงมาเกิดเปลลอกายลัสมิตน
 ไม่ได้หวังประโยชน์จากพระโพธิญาณ
 บุกหาไม่ทำ สร้างกรรมหากิน
 เปรียบความให้หนักหนานได้เป็นขัวโหล
 เปรียบเหมือนนายพาณิชยเอา
 ถ้ามั่นขายคัก็จะมิทุน
 นรกกัารามปรามปรามผู้เปเรค
 พวกเขี้ยวพวกกบไปนั่งเมอดสุ
 คมสัตว์ทั้งเป็นทานว่าเวรไมยก
 มีอายุยืนนานไปตั้งสามพันปี
 สามพันปีเมืองสวรรค์จึงเท่าวันเมืองนรก
 ถ้าไม่จริงดังกล่าวผมไม่เอาเกรื่องกัณท์
 ชุมทีสี่ลูกจะชี้ให้เรัจ
 ผู้ใดใจกล้าไถ่ขวางปานเรัจฉัรัน
 ตัวทำไม่ได้ใช้เขาไปฆ่า

หวังเอาพระนิพพานกันทุกมหายใจ
 โลเลกินเหล้าหูกจาเหลวไหล
 ละเลยลบหลูกัาพระวินัย
 นายอริยบาลทานจะเอาตัวไป
 คอเหนียงผูกโหลากเอาตัวไป
 พวกเหวพุมันไปปรดศัย
 พอเผลอมันเลยปลักลงไป
 ตามพระบาลีที่ทานกล่าวเอาไว้
 สัตว์ที่ตายลงไปตกแล้วก็ตองตาย
 -ไปตามกาถาวัดัง
 ลูกจะวิธัธนา
 มิได้รังกุศลมิได้เอาใจใส่
 คันทาหวนกองบุญก็หาย
 ไม่ซื้อสัตย์หรือตอศีลมิได้เอาใจใส่
 ไปทั้งผู้ทั้งผู้ทานจะว่าเราได้
 ที่เจวนาวาไปเที่ยวซื้อขาย
 ถาขายไม่คัก็จะสูญทั้งกำไร
 ที่พระทานเทศน์ก็มีทั้งหอมและไทย
 ทั้งพวกหอ ระวกบูก็เที่ยวมาจับเอาไป
 ตกสังฆาตนรกกัเแรงร้าย
 ตามพระบาลีที่ทานกล่าวเอาไว้
 สัตว์ที่ตายลงไปตกกลงไปแล้วตองตาย
 เงินที่มาเล่งงานก็ไม่ตองให้
 ที่พระทานเอามาเทศน์มีทั้งหอมและไทย
 สัตว์ที่มีสกุล เสนอกันจนเจ็บกาย
 ไม่ว่ามบุนหรือกา วัวควายหรือเป็ดไก่

จะโลโกโทสเป็นแต่การนอโกง
 เรือสวนไรบนำพาพิกแผน
 เกาะกุนวากันไปส่งกาลอาญา
 โททถึงโรงกาลเป็นพยานสินบน
 ผู้นั้นครั้นตายทำลายคัมภีร์
 แผนเหล็กลูกใหม่อยู่ในไร่รอน
 พญาชมเอาความใหญ่ที่นากลัวหนักหนา
 อายุนั้นนานไปทั้งสี่พันปี
 สี่พันปีเมืองสวรรค์จึงเทววันเมืองนรก
 ขุนที่ห้าลูกจะหยิบยกขึ้นมา
 ทำมาปหยามชาโคชวางปาทหรือที่รัน
 ตัวทำไมได้ไซ้เขาไปทำ
 จุดไฟใส่รูเผาหนูเผานก
 จุดไฟเผาเนิ้งเผาปากกู
 ใจแห่งแรงโรยเทียวโทยสาหัส
 เผาสัตว์ทั้งเป็นทานว่าเวรไม่ยก
 ตายแล้วจำเป็นกรรมเวรมาถึงคน
 มีอายุนั้นนานไปทั้งห้าพันปี
 ห้าพันปีในเมืองสวรรค์ถึงจะไควันเมืองนรก
 ขุนที่หกลูกจะยกขึ้นมา
 ชื่อวาตาปนรณะจะแมคนงาม
 ผู้ใดใจแข็งเรี่ยวแรงแข็งกล้า
 ไม่ไว้ในวัดไปลักตัดเอามา
 คัดของของเบาลักเอาของสงฆ์
 ใจจิตคึกคก
 อายุนั้นนานไปทั้งหกพันปี

ถ้ากุศลไม่ส่งก็จะนียาใส่
 รุกแคน บุกรุกเขาทำนาไร่
 โรงศาลพิพากษาทานก็ชักและไชร
 ตามใดไม่จนพุกจนเหลือใจ
 นายอริยบาลทานจะเอาตัวไป
 โภกบาปไหนสมบัติอยู่ในชุมอบาย
 มาทาบหัวควยบาทาคอดกาย
 ตามพระบาลีที่ทานกล่าวไว้
 สัตว์ที่ตายลงไปตกตกไปแล้วต้องตาย
 ช้อมหาโลดุนรทที่แรงร้าย
 สัตว์ที่มีสกุลไม่เสมอกันให้เจ็บกาย
 กอเวรหรืออกกรรมเกิดขึ้นในกาย
 อยู่ไปรูลูกรทที่แรงร้าย
 ปุ่่งสัตว์ออกสู่เหลืวิสัย
 มันไม่เมตตาคอสัตว์คนไม่มีนิสัย
 ตกสังขาทนรทที่แรงร้าย
 กรรมนั้นมาประจัญเมื่อตัวจะตาย
 ตามพระบาลีที่ทานกล่าวเอาไว้
 สัตว์ที่ตายลงไปตกตกไปแล้วต้องตาย
 ตามพระบาลีที่ทานกล่าวเอาไว้
 ฟ้าจะบอกน่องให้
 เดินลัดควัดวามเกรงพระทัย
 พระสงฆ์สาวกก็ไม่เกรงผู้ใด
 ใจจิตไม่คิดตรงต่อพระรัตนตรัย
 ไปตองกงจักรกลดคหัตถ์นวย
 ตามพระบาลีที่ทานกล่าวเอาไว้

หกพันปีเมืองสวรรค์ถึงจะไถวันเมืองนรก

ชมที่เฝ้าเสด็จไปทุกสิ่ง

พอแม่เลี้ยงมาจนกายาเคียบโค

ดูกรายใจแข็งชกแห่งศรีน

พอแม่เขาสั่งสอนกลับยกยอตนต่อแย

สั่งสอนไม่ฟังเสียมันคงคุดัน

ดูรายใจแข็งยุแยงความยาก

ซ่อมหาตาปนรกจะแะแมกนงาม

มีอายุยืนนานเข้าไปตั้งเจ็ดชั่วปี

เจ็ดพันปีเมืองสวรรค์จึงจะไถวันเมืองนรก

ชมที่แปดไม้ออดแอคอุอิ

หญิงชายผู้ใดทำใจมักมาก

ถ้าใครพบหญิงร้ายทำนอกใจฉว

ริชายนิคเมียเขาท้าวมาศคัหา

หนามจิวในเมืองนรกยาวสิบหกงคูลิ

ทั้งหญิงทั้งชายก็จะตองชันคนจิว

ยังมีหมากัดแข้งยังมีแรงจิกตี

เจ้าของเขากักร่องกรวดกรางจนเนื้อหนังออกนุง ขนปอยออกยุงเพราะกามันจิกเม็คใน

พญายมเอาหอกเข้าไปตอกกันที่ตูด

ถูกที่หัวหอยขนปอยรุมราม

มีอายุยืนนานไปตั้งแปดพันปี

แปดพันปีเมืองสวรรค์จึงจะไถวันเมืองนรก

สัตว์ที่ตายลงไปตกตกไปแล้วตองตาย

ทานทั้งหลายขายหญิงจงจำเอาไว้

หวังจะไถสมมโนเวียนพระวินัย

คอดังคุดันมิได้เกรงกลัวใคร

ใบวาญเภาญแกปุยาริตายาย

เอามิคไม้ที่รันใบวาญโค

คมหาวิบากก็ตองไปสู่นาย

ถ้าไม่เชื่อนองไปถามทานพระมหาชัย

ควมพระบาลีที่ทานกล่าวเอาไว้

สัตว์ที่ตายลงไปตกตกไปแล้วตองตาย

รูจริงถเวจีจงจำเอาไว้

เมื่อรวมความรักกับหญิงร้าย

มิได้เกรงใดกลัวท่านผู้ใด

เมื่อสิ้นชีพชีวะจะตองไปตกอบาย

มันจะหิมไม้เือกที่วาทรงไหน

ลอยสูงละลิวกันเหลือหลาย

อีกาบินรี่เข้าไปจิกเม็คใน

เข้าอีกที่ขี้นรุกเจ้าของรองอาย

ยมพบาลเอาหนามแหล่เข้าที่เม็คใน

ตามพระบาลีที่ทานกล่าวเอาไว้

สัตว์ที่ตายลงไปตกตกลงไปแล้วตองตาย

เนื้อร้องตอนนกสาว

ดาบายหน้าองไคแล้วคอยไคพิศเห็น
 ตังแต่ไปแยงสรวยแมสาวน้อยสมบูรณ์
 เสื่อจะไปทางไหนมันก็ไม่สะดวก
 ดาบายอยู่ขามันพาระยำ
 เทียมมากันนี่ประมาทหลายเคื่อน
 พวกเพื่อนหลายหมู่รื้ออยู่หลายแห่ง
 ไอ่เปลว निकไคเพราะนิสัยของมัน
 โบราณยอมว่าไคเป็นทหารกำใจดี
 วาอย่าเชื่อใจทางอวยาวางใจคน
 แล้วก็นึกจะอยู่ไปก็ยาก
 ไอกดอมแทนเรารู้จัก
 นายอำนวยเสนาคุมมันนึกนอง
 ไอ่เสื่อเปลวมันรู้เพราะนกหนุ่มมันมี
 มันเห็นผู้ชายตกไหนถึงนั้น
 จากอยุธยาเที่ยวมาไม่ละ
 ไนมันจะชั่วจะยอมค้าเสียสัญชาติ
 พอถึงเมืองปทุมธานีที่พัก
 พวกหนุ่มก็มีพอเป็นที่พึ่ง
 เกิดมาเป็นชายเราก็กางเหลือเกิน
 เค็นกระแวงไปมาเพราะว่าสิ้นหวัง
 บ้านนี้เมืองนี้เห็นจะมีเงินทอง
 หมกเงินในกระเป๋าสื่อเจ้าไม่กลัว
 มาที่บ้านบางเตยเชื่อก็เค็นลง

วิทยากร .. นายบุญชู คุณพันธ์
 วันที่ .. ๒๗ สิงหาคม ๒๕๑๑
 เพราะนิสัยชาติก็ทำอะไรไม่ลงสัย
 เรื่องราวออกกวนแค้นคินแพบไหว
 จะเที่ยวตามตรอกก็กลัวจะเกิดเรื่องใหญ่
 เพราะเรื่องราวมาทำเอาไวหลายราย
 จะมีพวกมีเพื่อนที่ไวใจ
 ที่พักหลักแหล่งก็มีอยู่หลายราย
 เกยทั้งคำโบราณมาแต่ไรไร
 เราก็จำไว้ได้
 นานไปมันจะไม่พ้นหัวใจ
 ต้องเสียที่เพราะรักเราเห็นมาหลายราย
 เสียที่เพราะรักเสียแล้วใคร
 หลคำจริงทั้งกองปราบปรามผู้ร้าย
 บายหน้าอกหนีเสียแล้วอีกใหม่
 มีคนมีบ้านที่ไหนก็ไป
 เห็นทองทองจะไม่ว่าหญิงหรือชาย
 จะหากินมีหมากมันเรื่อยไป
 เพราะพวกหนุ่มรู้จักไอ่ก็ก็ไม่เห็นใจ
 ไอ่เสื่อให้มันคินอยู่ไม่หาย
 มีค้ำก็ต้องเค็นเพราะมันอยู่ไม่ได้
 ไอ่เสื่อเปลวมันลงนั่งแล้วก็นำใจหาย
 อกออกเที่ยวหาช่องเพราะไม่มีเงินใช้
 ไปว่าควายไม่ว่าวัวของทานผู้ใด
 เก็นกรายหมายตรงเราที่ฝูงควาย

ฝ่ายนายเรือนเจ้าของมันเลยร้องตะโกน
 ไอ้เสือเปลวชักขึ้นทั้งนายเรีคนงงัน
 ไอ้เปลวโคคขึ้นชี้ไอ้ตัวดีทางคอก
 ทางศาลไคสวนในคคี่
 เขตของมันอยู่จังหวัดนนท์
 เรื่องราวมันมีหลบหนีเข้ามา
 คีซิงวิ่งราวเปลวก็เอาหลายหน
 ยองมาในเขตมันมาแยงเอาไม่รู้
 พวกเราช่วยกันเอามันให้เค็ด
 ถ้านันสู้ก็ยิงถ้ามันนิ่งก็จับ
 ถ้าเราปล่อยละเลยจะเคยตัวคน
 ฝ่ายไอ้เสือผิงก็ชักวิ่งเขมอ
 รวบรวมเพื่อนพรรคสมักรกันอีกที
 เมื่อจะเข้าสู่พรหมเขตชั้นผางขอ
 ควยไอ้เพื่อนรักมันมาชักมาชวน
 เมื่อจะเข้าสู่พรหมคองหนึ่มันให้พน
 เทียวมากันนานหลายบ้านตำบล
 ไอ้เสือเปลวลอดเค็ดเข้ามาในเขตสุพรรณ
 พรรคพวกก็มีไว้เป็นที่นอนพัก
 ฝ่ายข้างเจ้าลวมนันชักชวนเข้ามา
 เพราะความรักใคร่อยากไคแม่หนู
 เขาสูขอเอาไว้อยังมิไคขบแคง
 ควยไอ้ลวมนันรักกับละม้ายเหมือนกัน
 ไอ้ลวมนันก็เค็ดเสียเหอ
 ชักใจเสียจริงเพราะอิหถึงกันนี้
 เพื่อนฝูงก็คคี่ก็มีเหมือนกัน

ว่าขโมยมาปล้นเสียแล้วเอาถวาย
 ความกลัวตัวขึ้นบอกว่าเอาเค็ดถวาย
 แล้วรีบร้องบอกว่าให้เอาเงินไ้ไ้
 ว่านายเปลวคนนี้มีฝีมือมากมาย
 บานอยู่ตำบลเสียแล้วสายใหญ่
 ไปอยู่อยุธยาค้นหาเรื่องหลายราย
 ทั้งลักทั้งปล้นเปลวก็เอาหลายราย
 น้อยหรือไอ้ศัตรูเสียแล้วภายใน
 มันมาชมเหงในเขตไมคองกลัวใคร
 ถ้ามันวิ่งก็ขับไล่มันให้ไค
 ถ้าชีเปลอยมันคงปล้นเสียแล้วรีบไป
 เทียวกับเพื่อนหาเกลอไอ้คนที่ไวไว
 ไอ้เสือร้ายออกหนีเสียแล้วอีกไหม
 จิตเหี่ยวจิตห่อเสียแล้วขวัญหาย
 เลยไปอยู่กับไอ้ลวมนันเสียแล้วโดยไว
 เกิดมาเป็นคนที่เรียกว่าผู้ขาย
 หลายจังหวัดคคี่จริงในคาย
 หลบพนักงานเสียแล้วมาได้
 เพราะเป็นเพื่อนที่รักเสียแล้วที่ใคร
 ไคมันเจตนาเรื่องแม่สาวละม้าย
 แดละม้ายมันมีคู่เขาสูขอเอาไว
 ยังมีไคเป็นเหล็กเป็นแหล่เป็นแทคูกอัย
 เติดยคนอับเขามาหมั้นกับแม่สาวละม้าย
 ควยนิสยใจคอกทำให้เราชคใจ
 จะลองดูคคี่กับมันให้ไค
 พวกนางคางบ้านก็มีตมไป

ไอ้เสือเปลวเมืองนนท์เป็นคนสำคัญ
 เราออกปากสักทีคงจะไม่ขัด
 ว่าทุกชรอนอย่างไรบอกให้รู้ควย
 คิดแล้วสั่งเสร็จไม่ทันช้า
 ว่าเปลวเอ๋ยไอ้เปลวเพื่อนรัก
 ควยแมสาวละม้ายรักใครมานาน
 เขาก็คุ้มกันทำให้กันรำพึง
 มึงจงตรึกตรองช่วยชีวิตของกูที่
 ไอ้เปลวไค้ฟังลงนั่งหัวร่อ
 ก็ไอ้เรื่องกูหญิงมึงไม่ต้องทุกชรอน
 สมบัติเรื่องกูหญิงเถาเราจริงก็จอด
 พรกพวกเรามีตัวคือหลายคน
 เขาไปนุคกระซางจากออกมา
 ไค้ฟังคำเสือเปลวมันรักปลื้ม
 การนุคการลากกูเห็นถาลำบาก
 หงวนของของมันก็หิมศุภความสามารถ
 ไอ้เสือเปลวบอกว่ากูไม่เห็นถาก
 วนนอยของไหนจงบอกให้กูรู้
 ไค้ฟังคำปราศรัยเหมือนไค้แถว
 ไอ้สวนขยับเข้าใกล้ควยปราศรัยกับมิตร
 มันเป็นหลานยายทัพที่เขาเป็นเกรบสี
 ถามึงช่วยกูไค้เอาแม่ละม้ายมาทำเมีย
 เสียเท่าไรก็ไม่ว่าขอให้อาถึงมือ
 หากว่าเพื่อนมึงชกกันจะตามให้คิด
 ข้างไอ้เปลวไค้ฟังไว้เพื่อนยากมันพูด
 ถ้าไค้เป็นคูเจ้ามาอยู่บ่อน
 บอกกับเพื่อนยากไมทองยุง

ก็เห็นพรกพวกกันตั้งแต่ไรไร
 เพราะไค้ซื้อความสัตย์กันเข้าไว้
 ตายเป็นจะต้องช่วยกันเรื่อยไป
 จึงไค้มีวาจาเขาไปปราศรัย
 จะต้องออกปากกับเพื่อนสักราย
 เดียวนี้เขาปีคูหมันเสียแล้วอีกไหม
 กูหมายใจว่ามึงเป็นมิตรสหาย
 ทำอย่างไรกันก็จึงจะไค้
 เพราะเพื่อนชอบพอกันมาจากมาย
 มานอนรองละครเล่นก็ไค้
 ก็ไม่เห็นมันรอกไปสักก็ราย
 ที่เคยรักเคยปล้นและเว้นที่ไว้อใจ
 กูที่ใครจะว่าเสียแล้วอะไร
 วายรายลวนก็ลืมความเป็นความตาย
 เพราะพวกพ้องมันมากเสียนี้กระไร
 มันอยู่ที่ตลาดเราจะทำอย่างไร
 ถึงอยู่ที่ตลาดจะตลยเข้าไค้
 แฉพากูไปกูจะไค้หรือไม
 มันสมนึกแฉแล้วเหมือนยังความมุงหมาย
 ถาฉหวังดังคิดแล้วกูไม่เสียคาย
 เงินทองเขามีมากมาย
 ถึงเงินทองจะเสียเท่าไรก็ไค้
 แล้วจะต้องนับถือไค้เพื่อนยากจนตาย
 กูจะคิดถึงมึงไปจนบุญหาไม
 จะออกของคิณคือแม่สาวละม้าย
 จะไม่ลืมบุญคุณจนวันตาย
 เพราะเราเป็นเพื่อนฝูงกันทั้งสองฝ่าย

การเงินการทองก็ไม่ต้องประสงค์
 ว่าจะเอามารับไหนต้องบอกให้รู้
 ให้บอกว่าจะสัญญาวันเดือน
 แล้วยกเลยบอกว่าเมื่อเวลาทำการ
 ก็ไม่ลงมือควยเพราะมันคนรู้จัก
 ของหาที่หลักฐานคอยพบกันข้างหน้า
 ใจการเช่นนั้นมันไม่ต้องกลัว
 ถ้าสำเร็จเสร็จการแล้วคอยหันมา
 หวังพวกทั้งหมู่ของกูมีถม
 แต่พอถึงวันนั้นก็พร้อมกันทั้งนั้น
 เจ็ดคนสำคัญรวมกันเป็นหมู่
 หวังไอ้ซ่มก็ไม่ว่าหวังไอ้เปลวก็เหลือ
 ไอ้เสือเปลวหัวหน้าเมื่อเวลาทำงาน
 หวังไอ้ลวนเจ้าตัวความกลัวก็มาก
 มันก็เตรียมสุร่าจัดหาสำหรับ
 หวังเหลาปลาปิ้งทุกสิ่งสารพัด
 เป็ดไก่หลายตัวไอ้ลวนเอามาคินยา
 หวังเหลาต้มมันก็ไม่เอา
 จัดแจงเสร็จสรรพไปคอยคอนรับอยู่ข้างหน้า
 ไอ้เสือเปลวขึ้นหน้าลูกน้องก็ตามหลัง
 แต่พอถึงหน้าห้องไอ้เปลวก็ร้องประกาศ
 มันก็บอกลูกน้องมันก็ร้องไชโย
 วังปราศเขาเข้ามาเมื่อควาจิ นุค
 สงสารแต่แม่สาวน้อยกำลังนั่งลอยนวล
 พอมันเข้ามาเข้าขวบเจ้าก็ร้องทันควัน
 มันลากแขนทั้งสองละม้ายก็ร้องไม่หยุด
 ไอ้เปลวก็รีบชักมือออกไปยืนขวางหน้า

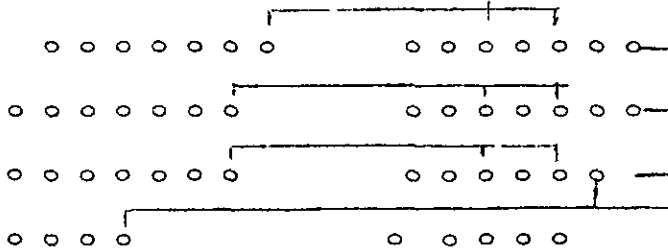
ขอให้มันคิดตรึงกันกระทั่งวันตาย
 จะเตรียมพวกหมู่เล่นแม่สาวละม้าย
 อย่าให้เวลามันเกินนานหลาย
 กุต้องหาหลักฐานเอาไว
 ถ้าไม่ไค้มันจะยากเสียแล้วต่อไป
 พอเสร็จกิจจะมาเสียแล้วเอาไป
 ให้มันหลบแต่ตัวเสียแล้วมันไป
 หากมีเรื่องที่ว่าเสียแล้วกันไป
 หวังไอ้ซ่มไอ้ซ่มเราก็คงได้
 ลวนแต่ตัวสำคัญที่เราเคยไวใจ
 เพราะเรื่องราวยุกันเสียแล้วทุกนาย
 เพราะนิสัยชาติเลื่อมมันไม่ต้องเสียชาติชาย
 คอยจักษุป้องกันเสียแล้วเอาไว
 แควไอ้ความรักก็ทรนทราย
 สำเร็จเสร็จสรรพเหมือนยังความมุ่งหมาย
 ขางไอ้ลวนจัดมันเป็นคนเข้าใจ
 หวังหมู่พันไอ้ลวนทำท่าคงจะร่อยโรยหาย
 มันจะเอาแต่เหลาแม่โขงชวดใหญ่
 ตัวเจ้าลวนเขาไม่ซำว่าไร
 มันเดินกันเป็นหางแลดูน่าใจหาย
 ที่หน้าห้องตลาดเสียแล้วทั่วไป
 หาวหาญร้องโห่กันสะท้านหัวโน
 ทำเหมือนไม้ไผ่มนุ้ยกับเขาทั้งหลาย
 ไม่รู้ว่าพวกไอ้ลวนมันมาเอาตัวไป
 ไอ้เสือเปลววิ่งกันเสียแล้วเอาไว
 มันเอาผ้าเชาอุดนางก็ร้องยกใหญ่
 แล้วยกมีวจากปราศัย

ไม่ใช่เรื่องของตัวอย่าเลือกหัวเข้ามาหา
 เจ็กจีนไม่อาจทั้งตลาดบางซอ
 ยายพิบเศรฐ์ว่าช่วยที่เร็วเร็ว
 หมคทั้งตลาดไ้เปลวประกาศยืนงัน
 มันถือป็นรอนหาแล้วพูดจาประกาศ
 นางรอนว่าช่วยฉันจะมายุชีวี
 ไ้ลูกน้องทั้งนั้นมันช่วยกันเกาะกุม
 สงสารแต่สาวน้อยมาละหอยนิกหวน
 จะคืนรันทะไรมันก็ไม่หลุด
 หอออกจากบางซอวังโปรดคปราศ
 มันบอกกับสาวละม้ายว่าอย่าไ้มีัวหมอง
 สู้อละชีวีไปจับจุดแกมา
 ควยไ้ลวนมันไ้ซซามีไ้เคเอาเอง
 ครันไม่ทำดงมันไ้ไ้เป็นเพื่อนรัก
 ไ้ลวนเห็นเขาเลยออกจากชุม
 ไ้ลออกมามีัวจาเขาตาม
 ก็เลยไ้คสมสู่เข้ามาอยู่มากิน

ข้างไม่กลัวไ้เปลวมันกล้าไม่ให้ไ้กรเข้า
 ชักยืนงันนางอจะว่ายังงัน
 แต่พอเห็นเสือเปลวพากันกลับไป
 ความกลัวตัวสันไม่มีไ้กรไป
 ไ้ใครจะกล้าสามารถมาช่วยแม่สาวละม้าย
 มันเหลือทนเค็มที่ไ้ลวยายพิบพิบไทย
 บางก็บอกไ้หอมบางว่าอาย
 มาเสียที่ไ้ลวนเพราะว่าพวกมันร้าย
 เพราะพวกพวกมันจุดเสียแล้วเอาไป
 จนหมคความสามารถของแม่ละม้าย
 ไม่ตองกลัวตองร้องไปเสียอย่างไ้
 ก็มิงหมายเอาว่าจะไ้เลี้ยงดูเอาไ้
 อยวาวันชมเรงนะแม่สาวละม้าย
 มันออกปากซาจึงไ้ไ้ทำลงไป
 ที่มันคอยชมอยูตามกอไ้
 ถ้าจะหมคคนตามเพราะมันกลัวตาย
 เลยพาไปเมืองจีนไ้ลวนมันแสนคิใจ

อธิบายความ

เพลงยี่วนี่วิทยากรเล่าว่าทางจังหวัดสุพรรณเรียกว่า เพลงอีแซว แต่เมื่อฉันนึกถึง
องเพลงอีแซวแล้วก็ปรากฏว่าแตกต่างจากเพลงยี่ว เพราะเพลงอีแซวนั้นมีฉันทลักษณ์ดังนี้

ตัวอย่าง

พินาพบประสบพัทตร์	พี่ให้นึกรักเสียเต็มประดา
อยู่คนเดียวเปลี่ยวจิต	พี่ขอยกมิตรกับแม่แก้วตา
อย่าคิดสัมผัสเลยขวัญเนตร	อย่าปฏิเสธเกยกัลยา
บุญนั้นขวัญตา	โปรดเห็นใจพี่เอย

นวรรคหนึ่งใช้คำตั้งแต่ ๔ - ๘ คำ ใ้ ๔ คำกลอนเป็นหนึ่งบาท ส่วนวิธีร้องนั้นในคำกลอนที่หนึ่ง
เมื่อร้องจบแล้วให้ลงเสียง "เอ๋ย" แล้วลูกคู่รับเฉพาะ ๔ คำสุดท้าย "พินาประสบพบพัทตร์ พี่ให้นึก
รักเสียเต็มประดา - เอ๋ย" ลูกคู่รับตอบว่า เสียเต็มประดาแล้วผู้ร้องรองต่อไปจนจบ แล้วลูกคู่รับ
ทวนบทสุดท้ายทั้งสองวรรคอีกครั้งหนึ่งพอจบบทแล้วทั้งฝ่ายชายฝ่ายหญิงต่างก็ร้องสร้อยอีกคนละ ๑ จบ
สร้อยจะเป็นเนื้อความต่าง ๆ ทำนองแคะไค้ คอฉวน หรือตัดพ้อกัน เช่น

ชาย. ลูกเตาเหลาใคร เอาไปให้พน ถ้าขึ้นเข้ามาไบนามีน - เอ๋ย

หญิง. อย่าเข้ามาใกล้ ออกไปเถิดพี่ ตัวเองนี่กลัว ลูกฉันเขามีเอ๋ย

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า เพลงยี่วที่ได้จากคำบทสนทนา นั้น ไม่ใช่เพลงอีแซว เพราะ

ต่างกันทั้งฉันทลักษณ์และวิธีร้อง

เพลงยี่วไปคล้ายคลึงกับเพลงพวงมาลัยยี่ว เพราะดูจากคำอธิบายและตัวอย่างจาก
หนังสือวัฒนธรรมไทยที่ว่า 'เพลงพวงมาลัยยี่วนั้น วิธีเล่นเหมือนเพลงพวงมาลัย ก่อนเล่นให้ครู
จำนวนผู้เล่นจะมากน้อยตามแต่จะหาพวกได้ เรื่องราวในการเล่นส่วนมากเป็นเรื่องขอความรัก
ชกถามปัญหาคติโลก คติธรรม ดังตัวอย่าง

บทไหว้ครู

ชาย.

สิบนิ้วประนมขึ้นเหนือเศียรเอย
 ไหว้พระพุทธรูปเลิศล้ำ
 ไหว้พระสงฆ์สุขแสน
 เคารพงชาติประเสริฐสุด
 เคารพรัฐธรรมนูญประเสริฐศักดิ์
 เคารพนักขัตติย์และวีรชน
 ไหว้พระไท่เทวาชिरาช
 ไหว้บิดามารดา
 ไหว้ครูเพลงไพเราะจิตนิยม
 ลูกจะว่าสิ่งไรขอให้นั้นคล่อง
 ขออย่าให้นั้นติด
ถ้ามั่นคิณย์มันนิคครูเอย

ทางรูปเทียนขึ้นไหว้
 ไหว้พระธรรมสุดใจ
 สืบต่อแทนศาสนาไว้
 ชาติสมัยยิ่งกว่าสิ่งใด
 บริรักษ์ชาวประชาไทย
 ผู้พลีตนสร้างชาติไทย
 ปกประเทศชาติเอาไว้
 ที่ ยงไว้
 ขอให้มีศรัทธาคิดค่ายเร็วไว
 ไปเหมือนหนึ่งของน้ำไหล
 ไปเหมือนหนึ่งลิดตาไม้
ขออย่าให้นั้นสู้ มันสู้ลูกได้ " ๑

จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่ามีลักษณะคล้ายคลึงกับเพลงยาวมากทั้งชื่อเพลง ลักษณะคำประพันธ์ การใช้คำ วิธีร้องก็คล้ายกัน แตกต่างกันที่ลูกคู่รับ ลูกคู่จะรับทวนวรรคก่อนวรรคสุดท้าย ๑ ครั้ง และในวรรคสุดท้าย ๒ ครั้ง แต่เพลงยาวจะรับ ๓ - ๔ คำหลังของทั้ง ๒ วรรคนี้เพียงครั้งเดียวเท่านั้น

แต่จากคำอธิบายของวิทยากรนั้นว่า เรียกเพลงยาวหรือเพลงชา ไม่เรียกเพลงพวงมาลัยยาว

ใจความของเพลงยาวจากคำประพนมทวนนั้นแยกได้เป็นตอนดังนี้

บทไหว้ครูนั้นจะไหว้ครูต่าง ๆ เช่น ครูฉิ่ง ครูฉาบ ครูกรับ ครูกลอง ครูจก ครูจำ
 ครูแฉะครูนำ พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ เจาพ่อเจาแม่ เทวดา พระภูมิเจ้าที่ พระขรรค์
 และบิดามารดา

๑

บทไหว้ครู

ชาย.

สิบนิ้วประนมขึ้นเหนือเศียรเออย
 ไหว้พระพุทธรูปเลิศล้ำ
 ไหว้พระสงฆ์สุขแสน
 เคารพงชาติประเสริฐสุด
 เคารพรัฐธรรมนูญประเสริฐก็
 เคารพกษัตริย์และวีรชน
 ไหว้พระไท่ทเวาธिरาช
 ไหว้บิดามารดา
 ไหว้ครูเพลงให้คลุใจศิษย์
 ลูกจะวาสิ่งไรขอให้มันคล่อง
 ขออย่าให้มันติด
 ถ้าเม่นศิษย์มันผิดครูเออย

ต่างรูปเทียนขึ้นไหว้
 ไหว้พระธรรมสุดใจ
 สืบต่อแทนศาสนาไว้
 ชาติสมมุติยิ่งกว่าสิ่งใด
 บริรักษ์ชาวประชาไทย
 ผู้พลีตนสร้างชาติไทย
 ปกประเทศชาติเอาไว้
 งามไว้
 ขอให้มีศรัทธาจิตด้วยเร็วไว
 ไปเหมือนหนึ่งของน้ำไหล
 ไปเหมือนหนึ่งลิดตาไม้
 ขออย่าให้มันสู้ มันสู้ลูกได้ " ๑

จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่ามีลักษณะคล้ายคลึงกับเพลงยาวมากทั้งชื่อเพลง ลักษณะคำประพันธ์
 การใช้คำ วิธีร้องก็คล้ายกัน แตกต่างกันที่ลูกคู่รับ ลูกคู่จะรับทวนวรรคก่อนวรรคสุดท้าย ๑ ครั้ง
 และในวรรคสุดท้าย ๒ ครั้ง แต่เพลงยาวจะรับ ๓ - ๔ คำหลังของทั้ง ๒ วรรคนี้เพียงครั้งเดียว
 เท่านั้น

แต่จากคำอธิบายของวิทยากรนั้นว่า เรียกเพลงยาวหรือเพลงชา ไม่เรียกเพลงพวง
 มาลัยยาว

ใจความของเพลงยาวจากคำประพนมทวนนั้นแยกได้เป็นตอนดังนี้

บทไหว้ครูนั้นจะไหว้ครูต่าง ๆ เช่น กรูฉิ่ง กรูฉาบ กรูกรับ กรูกลอง ครูจก ครูจำ
 ครูแนะครูนำ พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ เจาพ่อเจาแม่ เทวดา พระภูมิเจ้าที่ พระขรรค์
 และบิดามารดา

๑

บทไหว้ครูนี้แสดงให้เห็นว่าบรรดาสิ่งที่มีชีวิตชาวบ้านเคารพบูชานั้นมีอะไรบ้าง ชาวบ้านเคารพและยึดมั่นในพระรัตนตรัย บิคา มารดา ครูอาจารย์ที่สั่งสอนวิชาความรู้ให้ แต่ก็ยังมีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เช่น เทวดา ภูติผี การจะทำอะไรนั้นจะคงให้บรรดาสิ่งที่เคารพบูชาเสียก่อน เพื่อเป็นการรำลึกถึงพระคุณและก่อให้เกิดกำลังใจในการทำงานนั้น ๆ

บทแต่งตัว นั้นแสดงให้เห็นว่า เมื่อมีการงานที่เป็นความรื่นเริงในหมู่บ้าน ชาวบ้านทั้งชายหญิงจะแต่งกายสวยงามด้วยชุดที่คึกคักเพื่อออกไปเที่ยวงานและพบปะกัน ชายนั้นนั่งฉำใหม่ คาคเข้มซัด นุ่งกางเกงขาสั้น ใส่เสื้อแขนงอ ใส่รองเท้า ทรนน้ำอบ และทาแป้งซึ่งได้รับการปลูกเสกแล้ว นอกจากนี้ชายหนุ่มในสมัยก่อนมักจะมีเครื่องรางของขลัง มีคาถาอาคมประจำตัว เครื่องรางของขลังก็ใดแก่สิ่งที่ไม่เป็นไปตามธรรมชาติ เช่น ไขกบเป็นแก้ว คาแมวเป็นเพชร ตะกรุด อาวุธที่พกไปได้แก่ม้าคั่ง เหมี่ยงค้าย และมีความเชื่อให้สาวรัก ส่วนสาว ๆ นั้นก็แต่งกายสวยงามเช่น ใส่เสื้อสวยงามคึกคัก เช่น สีนวล สีจำปา สีแดงเลือดนก ใส่ผมด้วยน้ำมันทานี้กันหน้าและเรียงไรผมให้เป็นระเบียบ สีสปากด้วยสีแดง และใช้เขม่าไฟมาทาผมให้ดำ เครื่องประดับก็มี แหวน สร้อยคอ สร้อยข้อมือ

บทประ หรือบทเกี่ยวพาราดิ จะเป็นบทที่มีความหมายไว้ในทางด้ายโขน แต่ผู้ร้องได้พยายามเลี่ยงเสียเกือบหมด และแสดงให้เห็นถึงสภาพบ้านในชนบทที่มักจะอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ในบริเวณเดียวกัน มีเรือน ปู่ - ย่า เรือน ตา - ยาย เรือนของพ่อแม่จะอยู่ใกล้กัน แสดงถึงความอบอุ่นในบรรยากาศครอบครัวของไทย เด็กเกิดมาก็จะเคยชินกับสภาพครอบครัวที่มีปู่ย่า ตายาย พี่ ป้า น้า อา แวดล้อม มีเพื่อนเล่นในละแวกบ้านเดียวกัน

นอกจากนี้บทประยังแสดงถึงความเคารพผู้ใหญ่เช่น ในบทที่ชายว่า

เราจะผูกกันไปเคียวจะใส่กันเบิง ถ้าผู้ใหญ่เขารู้เชิงจะเสียเช่นผู้ชาย

คือยังมีความเกรงกลัวผู้ใหญ่หรือผู้ปกครองฝ่ายหญิง และกลัวจะเสียความไวใจมาถึงผู้ชายด้วย บทเปรียบเทียบกับที่จะทดสอบว่าใครจะมีรักแท้กว่าใครก็แนบกาย เช่น ไหมมาปลูกรักคนละตน ไหมมากินพริกคนละเม็ด และให้มากินเกลือกันคนละกำ ถ้าใครมีรักแท้จะไม่กระทบกระเทือนเลย

คำที่ใช้เรียกหญิง จะเรียกว่า แม่หนู เป็นส่วนมาก แสดงถึงความเป็นผู้มีอาวุโสกว่าของชาย และความรักใคร่เอ็นดูฝ่ายหญิง นอกจากนี้เรียกอย่างยกย่อง เช่น แม่สร้อยคอลูกประคำ แม่แหวนแวนพเกา

คำที่หญิงเอ่ยถึงลักษณะชายที่เป็นที่ต้องการของหญิงก็เหมือนกับทั่ว ๆ ไป คือไม่ชอบชายที่

ข้างล่างก็มีสุนัข ข้างบนก็มีแรง คอยทำอันตรายพวกยมพาลจะคอยเอาดอกทิมแท่งถ้าใครลงมา
จากคณจิว ทนทรมานอยู่เช่นนี้เป็นเวลานานถึง ๔ พันปี

เรื่องนรกทั้ง ๔ ชุมทีกล่าวในเพลงยวนี^๑ เปรียบเทียบกับนรกภูมิในหนังสือไตรภูมิพระร่วง
นั้นจะเหมือนกัน ดังที่ เสฐียรโกเศศเล่าไว้ว่า^๒ ในหนังสือไตรภูมิพระร่วงนั้นกล่าวเริ่มตนด้วยเมือง
นรก ซึ่งผู้กระทำความป้อมไปเกิด ว่ามีนรกใหญ่ ๔ ชุม ซึ่งหมายถึงหลุมใหญ่มากลึกลงไปใต้ดิน ซ่อน
เป็นชั้นกันลงไปเป็น ๔ ชุม ซึ่งมีชื่อดังนี้คือ สัตยีนรก กาลสุทรนรก สังฆานนรก โรหรนรก
คาปนรก มหาคาปนรก มหาอวิจรนรก (ในไตรภูมิฯ ขาคมหาโรหรนรก) ในเนื้อเพลงนั้นกล่าว
เกี่ยวกับนรกทั้ง ๔ ชุมนี้ แต่ไม่ปรากฏชื่อนรกชุมที่ ๑ ชุมที่ ๔ ส่วนนรกชุมอื่น ๆ มีชื่อตรงกันคือ ชุม
ที่ ๒ ชื่อ กาลสุทรนรก ชุมที่ ๕ ชื่อ มหาโรหรนรก ชุมที่ ๖ ชื่อ คาปนรก ชุมที่ ๗ ชื่อ มหาคาปนรก
ชุมที่ ๘ ชื่อนรกอเวจี

ข้อความที่บรรยายถึงสภาพนรกต่าง ๆ ในเนื้อเพลงก็คล้ายคลึงกับในหนังสือไตรภูมิฯ ใน
นรกอเวจีที่กล่าวถึงแล้วนั้น เสฐียรโกเศศ^๒ เล่าต่อไปว่า ในนรกคณจิวนั้นมีคณจิวชั้นอยู่มากมาย
แต่ละคนสูงต้งโยชน์ มีหนามยาว ๑๖ นิ้วมีอยู่ทั่วลำต้นเป็นเปลวไฟลุกอยู่ตลอดเวลา นรกนี้ไว้
ลงโทษชายหญิงซึ่งทำชั่วด้วยตัวเขาเมียเขา เมื่อตายไปตกนรกชุมนี้ถูกยมพาลต้อนขึ้นคณจิว ไม่ขึ้น
ก็ได้ เพราะยมพาลเอาดอกและเหล็กแดงแท่ง แล้วยังมีแรงปากหนา กาปากเหล็ก คอยจิก
เนื้อ และมีสุนัขคอยกัดอีกด้วย ที่ต้อนขึ้นคณจิวคือขึ้นไปหาฐ์ของตนซึ่งป็นขึ้นไปก่อนแล้ว เมื่อป็นขึ้นไป
ถูกหนามจิวบาดทั่วตัวและถูกไฟลวก แขนขาขาดทนมไม่ไหวก็หล่นร่วงลงยาหังดู แต่ไม่ตาย ถูกยม-
พาลเอาเหล็กแดงแท่งบังคับกับต้อนขึ้นไปอีก ตองทนทุกข์อยู่อย่างนี้ไม่มีที่สิ้นสุด จนกว่าจะสิ้นเวรสิ้น
กรรม ความที่ตรงกันเช่นนี้แสดงว่าผู้ที่แต่งเนื้อเพลงตอนนี้จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับ
ศาสนาพุทธบ้าง อาจจะโดยการศึกษาด้วยตนเองในระหว่างบวชก็ได้

^๑ เสฐียรโกเศศ(นามแฝง) เล่าเรื่องในไตรภูมิ หน้า ๒๕

^๒ เสฐียรโกเศศ ด.ค. หน้า ๒๕ - ๓๑

ส่วนเนื้อเพลงที่ถามเกี่ยวกับศาสนาเรื่องอื่น ๆ นั้น ปรากฏว่า บทที่ถามเกี่ยวกับโบสถ์
และลูกนิมิตนั้นไปตรงกับเนื้อเพลงนาของภักดีไต๋ โดยที่ฝ่ายหญิงที่เล่นเพลงนาจะถามว่า

สีมานั้นมีกี่ทิศ

ลูกนิมิตมีอยู่กี่ใบ

ทรงไหนนะพอรอยซัง

ที่เขาฝั่งพัทธนชัย

ซึ่งชายจะตอบเป็น ๒ ส่วนด้วยกัน

๑ สีมาหมันมีแปดทิศ

ลูกนิมิตมีอยู่เก้าใบ

หน้าพระประธานนั่ง

นั้นแหละเขาฝั่งพัทธนชัย

๒ สีมาหมันมีแปดทิศ

ลูกนิมิตมีอยู่สามใบ

ลูกหนึ่งเขาฝั่งไวมิด

สองลูกหมันปิดประตูชัย ๑

ในเนื้อเพลงยั่วจากพนมทวนว่า

น้องถามว่า เสมามีอยู่กี่ทิศ

มีลูกนิมิตอยู่กี่ใบ

เสมามีอยู่แปดทิศ

มีลูกนิมิตอยู่แปดใบ

มันผสมกันอยู่เป็นเกา

ทั้งอีลูกที่เขาไปอยู่ข้างใน

ความคล้ายคลึงกันเช่นนี้แสดงถึงความนิยมในเรื่องศาสนาที่แม่จะอยู่ต่างถิ่นกับความนิยม
ในศาสนาก็มีไต่ต่างกัน นอกจากนี้อาจจะเป็นเพราะการถ่ายทอดเนื้อเพลงไปต่อ ๆ กันจึงทำให้
เนื้อเพลงพ้องกันได้ นับเป็นการถ่ายทอดเรื่องราวทางมุขปาฐะที่เห็นผลได้ชัดเจน

ฉกัปรายชัคคึกเห็น

เพลงยั่วเป็นเพลงที่จัดเป็นตัวหนึ่งของเพลงชาวบ้านไถ่อย่างกรบถัน เพราะเพลงยั่วแสดงถึงชีวิต ความเป็นอยู่ ทัศนธรรมนิยมประเพณีและกาเนียมของสังคมไทยไถ่มากกว่าเพลงอื่น ๆ แม้ว่าการเล่นเพลงยั่วในหมู่บ้านทวนจะหาผู้เล่นไถ่ยาก แต่จากเนื้อหาที่ไถ่ก็เพียงพอที่จะสรุปลักษณะของสังคมชนบทไทยไถ่เป็นอย่างจี กังจะจีไถ่เห็นตามลำดับ

ในค่านันหลักัณษเพลงยั่วมีลักษณะเป็นกลอนสุภาพแต่งโดยใช้กลอนหัวเดียวที่ไถ่เป็นเพลงไร (ลงท้ายด้วยสระโถ้ทั้งสี่) จำนวนคำมีไถ่เกร่งครัด จึงมีบางวรรคมีคำถึง ๑๓ คำ เพลงยั่วจะประกวดประชันกันในงานพิธีปากของผู้แต่งมาก เพราะมีการแต่งเล่นสัมผัสเล่นอักษรมาก เช่นในบทผูกรัก

ใจความเป็นการเกี้ยวพาราสีของชายหญิงที่มีโอกาสพบกันก็ไถ่ในงานพิธี เช่น บวชพระ ไถ่จุก วันนักขัตฤกษ์ต่าง ๆ เท่านั้น เพลงยั่วจะอวดฝีปากของผู้ร้องว่า ไถ่ใครจะร้องไถ่ถึงใจมากกว่าไถ่ ทั้งทางค่านความเปรียบ การใช้คำ ความรู้ ที่ขาดไถ่ไถ่ก็อภัยยอมไถ่ สดงแง่ของงาม อันเป็นการเพิ่มความทรมานไถ่แก่ผู้ถูกและผู้ฟังเพลงดังที่พบในนิทานประเภทมุขตลก เพลงยั่วไถ่ให้แง่คิดที่สำคัญดังต่อไปนี้คือ

๑. การเคารพและยึดมั่นในสิ่งอันเป็นที่เคารพสูงสุด เช่นพระรัตนไตร และบรรดาเทวดาอารักษ์ ภูคิณีปีศาจ ผู้มีพระคุณ เครื่องรางของขลัง อันเป็นลักษณะประจำของมนุษย์ในสังคมไทย กังนั้นก่อนจะทำอะไรจะต้องมีการรำลึกถึงพระคุณครูที่ไถ่สั่งสอนและสิ่งไถ่ไถ่ยึดมั่นเป็นการเพิ่มกำลังใจไถ่มีมากกว่าอีกฝ่าย ความนิยมในเครื่องรางของขลังก็ไถ่เป็นสิ่งที่ยึดมั่นกัน เครื่องรางของขลังจะมาจากสิ่งไถ่มีปลุกพิธีกรรมกา เช่น ไถ่กบเป็นแก้ว คาแมวเป็นเพชร

๒. การเคารพและยึดมั่นในสิ่งเหล่านี้แสดงไถ่ให้เห็นว่าในการไถ่จะทำการงานทุกสิ่ง มนุษย์ต้องการกำลังใจ จึงต้องพยายามหาสิ่งไถ่จะมาสร้างเสริมกำลังใจ และบำรุงขวัญดังที่ปรากฏในบทไหว้ครู และบทแต่งตัว

การรับเอาวัฒนธรรมและสิ่งแวดลอมเข้ามาเป็นควันหนึ่งของการดำเนินชีวิต มนุษย์เราชอบการเปลี่ยนแปลงซึ่งทำให้วงชีวิตไถ่พบการเคลื่อนไหวอยู่เสมอ เพื่อความจำจ่าจเ เช่นในบทแต่งตัวจะพบว่ามีการสวมรองเท้าคัทชู (cut shoes) สวมกางเกงทรง สวมเสื้อเบาะคอ การดื่มสุราเมไถ่โขง นอกจากนี้ไถ่เนื้อเพลงไถ่เกี่ยวกับสงครามอินโดจีน สงครามโลกครั้งที่สอง เป็นการแสดงถึงสิ่งไถ่ประทับใจและก่อให้เกิดอารมณ์แก่ประชาชนมาก การตกเป็นเบี้ยล่าง

เป็นฝ่ายเสียเปรียบต่อประเทศอื่นคงจะเป็นสิ่งที่ประชาชนคนไทยจดจำกันได้ไม่มีวันลืม จึงมีการบันทึกไว้ทั้งที่เป็นทางการคือในประวัติศาสตร์ และไม่เป็นทางการ เช่นในนวนิยาย ในบทเพลง และในบทเพลง

๓. สภาพครอบครัวที่อยู่แอมร่วมกันจัดเป็นครอบครัวขยาย (extended family) พบในสังคมไทย เมื่อลูกหลานแต่งงานแยกบ้านเรือนไปก็ยังนิยมปลูกเรือนอยู่ในบริเวณเดียวกัน จึงมีเรือนใหญ่คือเรือน ปู่ - ย่า เรือน ตา - ยาย และเรือนบริวารคือเรือนลูก ๆ การอยู่ร่วมกันเช่นนี้ก่อให้เกิดความรัก ความผูกพันกันมากกว่าสังคมแบบอื่น ๆ ได้ผลทางจิตใจ คือลูกหลานจะอบอุ่น ส่วนปู่ย่า ตายาย ก็จะมีชีวิตที่มิได้ถูกทอดทิ้งเมื่อแก่ เด็ก ๆ ที่เกิดมาภายหลังก็จะได้รับการเลี้ยงดูอบรมจากญาติผู้ใหญ่

สัจที่ที่เป็นที่นิยมเลี้ยงกันมากในครอบครัวได้แก่ สุนัข เพราะมนุษย์นิยมในความซื่อสัตย์ และจงรักภักดี และความใกล้ชิดก็ก่อให้เกิดความคุ้นเคยจนติดปากฝังใจ เมื่อมีการค้า บางครั้งของที่จะเปรียบเทียบเป็นสุนัขไม่ได้ แม้ว่าจะนิยมในความซื่อสัตย์แต่ก็ไม่ได้นิยมในความสกปรก ฉันทาคำของสุนัข เราจึงพบคำคำเปรียบเทียบเป็นสุนัข เช่น "ไอ้ชาติหมา"

เราพบการบรรยายถึงครอบครัวขยายในบทที่กล่าวถึงบ้านเรือน

๔. การยกย่องในคุณธรรม ผู้ที่มีคุณธรรมเป็นที่น่ายกย่อง คือผู้ที่หลีกเลี่ยงจากสิ่งที่เป็นอบายมุข ไม่สูบบุหรี่ คีฬสุรา เสพยั่วเสพยั่วติด จะพบในลักษณะชายที่หญิงต้องการเป็นคู่ครอง หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอ ถ้าได้ชายที่มีคุณธรรมมาปกป้องคุ้มครอง ญาติผู้ใหญ่ก็จะวางใจชีวิตครอบครัวก็จะราบรื่นเป็นสุข เพราะผู้ที่มีคุณธรรมมักจะเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ

๕. ความเชื่อในเรื่องบุญบาป ในบทเรื่องเกี่ยวกับบรพทั้ง ชุม สะท้อนให้เห็นคตินิยมเกี่ยวกับเรื่องนรกสวรรค์ ชาวนานจะมีความเชื่อกันว่าผู้ที่ได้ทำความชั่วจะตกนรกตกไฟกรรมชั่วที่ไถ่ถอนขึ้น ส่วนผู้ที่ทำความดีก็จะไถ่ถอนสวรรค์

๖. ความรักในพวกพ้องจะไม่คำนึงถึงบุญบาป ในขณะที่มนุษย์พวกหนึ่งมีความเชื่อในเรื่องบุญบาป มนุษย์อีกพวกหนึ่งก็เห็นความสำคัญของชีวิตปัจจุบันมากกว่า แสดงความขัดแย้งในจิตใจของมนุษย์แต่ละคน บทของลูกสาว แสดงถึงการละเมิดศีลธรรมโดยไม่คำนึงถึงบุญบาป นรกสวรรค์ เพื่อให้บรรลุถึงคตินิยมประจำใจอย่างหนึ่งคือการรักพวกพ้อง และมนุษย์ว่าพวกนี้ก็คิดเข้าข้างตนเองว่า ความรักพวกพ้องจักเป็นคุณธรรมที่น่ายกย่องพอที่จะลบล้างบาปแห่งการกระทำใด การรักพวกพ้องพบในเพลงฉ่อย บทให้พรด้วยที่ว่า "ถึงมีเงินมีทองสะกดก ก็สู้เรามีพวกไว้ไม่ได้"

การยึดมั่นในพวกพ้องนี้ทำให้เกิดทั้งผลดีและผลเสีย ถ้าพวกมากลากไปในทางไม่ดี ก็อาจจะถึงซึ่งความเสื่อมได้

๓. มารยาทในการต้อนรับแขก สังคมไทยเน้นในเรื่องนี้จนมีคำกล่าวว่า"ใครมาถึงเรือนชานต้องต้อนรับ" พบในบทที่กล่าวถึงชายเมื่อเข้าบ้านจะพบกับการต้อนรับเช่น จับสุนัขมาให้มาทำอันตราย ยกหมากยกพลู บุหรี่ น้ำท่า มาต้อนรับ

๔. บทเปรียบเทียบที่มอบความสำคัญให้กับวัตถุ แสดงถึงสิ่งที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์ได้แก่ปัจจัย คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค เราจึงพบบทเปรียบเทียบเกี่ยวกับการที่รายกอยหญิง เช่นเดียวกับคนที่ปั่นไขคอยยารักษาโรค การทำลายให้ปากินพริก และกินเกลือเพื่อดูว่าใจใครจะเค็กลงกว่าใคร แสดงถึงสิ่งที่สำคัญในการประกอบอาหารของชาวไทยไม่พริกและเกลือ ที่ให้รสชาติในทางเผ็ด ๆ เค็ม ๆ

๕. บทหยาบโลนกับโลกีย์วิสัยใบเพลงพื้นบ้านดูจะเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ได้ ที่เป็นเช่นนี้เพราะมนุษย์สร้างเพลงขึ้นเพื่อความบันเทิงใจ สิ่งซึ่งเป็นความบันเทิงใจอย่างหนึ่งของมนุษย์คือ การได้กระเช้าเข้าเหย้าเพื่อให้เกิดความหรรษา เราพบว่ามีการแทรกบทเหล่านี้ในสิ่งที่เป็นผลงานของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นนวนิยาย นิทาน หรือในภาพยนตร์ บทหรรษาทำลายความเกร็งเกรียบของสถานการณ์ได้เป็นอย่างดี ในการเล่นเพลงจะแทรกบทหรรษาเกี่ยวกับโลกีย์วิสัยไว้แทบทุกตอน พบมากในบทผูกรัก มีทั้งที่กล่าวเป็นสัญลักษณ์และกล่าวตรง ๆ แต่บางครั้งผู้ร้องก็เลียงเสียบ้าง ชาวบ้านคงจะเห็นว่าบทเกี่ยวกับโลกีย์วิสัยเป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้เกิดความสนุกสนานทั้งผู้เล่นและผู้ชม มิได้หยาบโลนถึงกับแทะต้องไม่ได้

เพลงพวงมาลัย

เพลงพวงมาลัยเป็นการเล่นพื้นเมือง อย่างหนึ่งที่มีมาแต่โบราณกว่า ๑๐๐ ปี ดังที่ปรากฏในหนังสือ ประเพณีการเล่นพื้นเมือง ว่า เพลงพวงมาลัยนี้นิยมเล่นกันทางจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งมีแนวเขตติดต่อกับกาตจนบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ เล่นกันในเทศกาลนักขัตฤกษ์เช่น งานมรดก โขนจุก มวยบาศ ทอดกฐิน เปลี่ยนไปตามยุคตามสมัย ปรากฏว่าการเล่นเพลงพวงมาลัยสมัยนี้ได้เปลี่ยนจากการร้องกราวละหลาย ๆ ประโยคมาเป็นบทร้องสั้น ๆ สถานที่เล่นนั้นเล่นได้ทั้งชนบทและในเรือน

วิธีเล่น

นิยมทั้งวงกลม ชายหญิงอยู่ฝ่ายละครึ่งวงกลม แต่ละฝ่ายมีพ่อเพลงแม่เพลงข้างละหนึ่งคน นอกจากนั้นเป็นลูกคู่อย่างน้อยสามคน ลูกคู่มีหน้าที่รับและปรบมือ การร้องเป็นการเกี่ยวพาราสีเงี้ยวสาว คำร้องเป็นกลอนสุภาพแท้ๆ เริ่มเล่น พ่อเพลงจะร้องเกริ่น ลูกคู่จะทบมือให้จังหวะ ฝ่ายใดร้องก็ออกมาว่าอยู่กลางวง เมื่อชายร้องจบหญิงจะออกมาว่าร้องแก้ ผลัดกันไปเช่นนี้

ตัวอย่างเพลงพวงมาลัย

๕. เอ้อระเหยลอยมา   ลอยมาก็ลอยไป   (ลูกคู่ซ้ำ)
     รักน้องมานานตั้งแต่วันไปนา   วันนี้ประสบพบหน้าจะหนีไปไหน
     เนื้ออ่อนนออนุ่นอุกหนุนลักหน้อย   ไก่กับหนูน้อยรักไม่แหยงไม่หน่าย
     พวงเอ๋ยมาลัย   อย่าคิดให้ไกลเลยเอ๋ย   (ลูกคู่ซ้ำ)
๖. เอ้อระเหยลอยลอย   ออกลิมอกอกกลอยหอมไกล   (ลูกคู่ซ้ำ)
     พี่จะรักจริงหรือรักเล่น   น้องก็ไม่เห็นน้ำใจ
     พี่อย่ามาหลอกกับ   เจอหมกส่ารับแล้วก็ไป
     พวงเอ๋ยมาลัย   ยังรักไม่ไถ่แล้วเอ๋ย   (ลูกคู่ซ้ำ)

เพลงพวงมาลัยที่ได้จากคำบอกของหม่อมมี ๒ ชนิดคือ

เพลงพวงมาลัยช้า

เพลงพวงมาลัยเร็ว

เพลงพวงมาลัยช้า

เพลงพวงมาลัยช้าที่ได้จากตามดพน เทวนค้ายกับ เพลงพวงมาลัยที่มีจกบันทึกไว้ในหนังสือประเพณีการเล่นเมือง คนร้องจะมีเฉพาะพ่อเพลงและแม่เพลงเท่านั้น คนรำจะออกไปรำกลางวง

ฉันทลักษณ์ของเพลงพวงมาลัยช้า

```

      ๐ ๐ ๐ ๐ ๐      ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐
๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐      ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐
๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐      ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐
๐ ๐ ๐ ๐      ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐

```

ตัวอย่าง

เออระบายลอยมา

ฉันเองจะว่าเป็นพวงมาลัย

เราเอาประนั้นมาตะกัน

ได้กำหนดรางวัลไปเสียเมื่อไร

พูดเกี้ยวเกมจากผูกรักแถมยัง

รักมั่งจั่งมั่งจะเป็นอะไร

พวงเอ๋ยมาลัย

รักไม่หายเลยเอ๋ย

จำนวนคำในแต่ละวรรคไปแน่นอนมีตั้งแต่ ๕ - ๘ คำ ยกเว้นในวรรคแรกจะต้องขึ้นว่าเนื้อระเหยลดยมา หรืออาจจะเปลี่ยนคำสุดท้ายเป็น ล่อง ลอย ปลิว ไป ก็ได้ในวรรคก่อนวรรคสุดท้ายจะต้องร้องว่า "พวงเอ๋ยมาลัย" หรือ "กนพวงมาลัย"

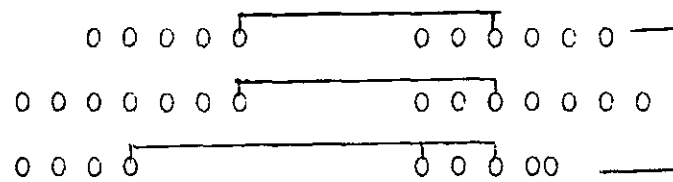
วิธีร้อง

พอเพลงจะร้อง วรรค แล้วลูกคู่จะรับซ้ำ ครึ่ง แล้วพอเพลงจะร้องต่อจนจบ ลูกคู่จะรับ วรรคสุดท้ายอีก ครึ่ง การร้องนี้เราอาจจะร้องสั้นหรือยาวกว่านี้ก็ได้อีก แต่จะต้องลงเหมือนกัน คือลงว่า "พวงเอ๋ยมาลัย ยังรักไม่ได้แล้วเอ๋ย" หรือ "กนพวงมาลัย นอนรักไม่หายเลยเอ๋ย"

ส่วนเพลงพวงมาลัยเร็วนี้แตกต่างจากพวงมาลัยช้าทั้งเนื้อร้องและท่วงทำนองการร้อง ซึ่งเร็วกว่า และผู้ร้องจะออกมารำเองและร้องไปพร้อมกัน เพลงพวงมาลัยเร็วนี้จะเล่นกันเฉพาะในหมู่บ้านทวนเท่านั้น *

* จากคำอธิบายของนางทองเลื่อน กุณพันธ์

กันหลักชัยของเพลงพวงมาลัยเร็วเป็นดังนี้

ตัวอย่าง ข.   เด็ดระเหยลอมมา   ลอยมาแต่ก่อนจั่ว
 เสียกายแต่แหวนฉวนกล้วย   เมื่อไรจะลอมมาหาจั่ว
 สาวน้อยคอนจั่ว   ปลิวไปตามลมเคย

วิธีร้อง   เพลงพวงมาลัยเร็ว   จะร้องรวมรัคกว่าเพลงพวงมาลัยช้า   ในวรรคแรกอาจจะ
 ร้องเหลือเพียงกว่า "ลอมมา" เท่านั้น
 - พอเพลงจะร้อง   วรรคแรก   แล้วลูกคู่เข้า ๑ ครั้ง   แล้วร้องจนจบ
 - ลูกคู่จะเข้า   วรรคสุดท้าย ๑ ครั้ง

เพลงพวงมาลัยที่ได้จากแม่ทวนมีใจความดังนี้

เพลงพวงมาลัยผ้า

		ชาย. นายบุญชู กุณพันธ์ หญิง. นางทองเลื่อน กุณพันธ์ วันที่. ๒๐ สิงหาคม ๒๕๑๖
(ชาย)	เออระเหยลอมมา เราเอาปะหละนั้นมานะกัน ผูกเกี่ยวกบจากผูกรักขมทั้ง พวงเอ๋ยมาลัย	ฉันเองจะว่าเป็นพวงมาลัย ได้กะเห็นครางวัดไม่เสียเมื่อไร รักมั่งซังมั่งจะเป็นอะไร พี่รักไม่หายเลยเอ๋ย
(หญิง)	เออระเหยลอมมา พี่มาถึงพอพึ่งปะพักตร์ น้องยังไ้รู้จักมักจี่ กนพวงมาลัย	จะพรรณนาต่อไป จะให้น้องรักอย่างไร บ้านช่องชกงพี่อยู่ไหน ยังรักไม่ได้เลิבแล้วเอ๋ย
(ชาย)	เออระเหยลอมมา รักน้องนานาจนถึงวันไ้ไปนา เนื้ออ่อนน่อนกุ่มอกหนูสั้กหน้อย พวงเอ๋ยมาลัย	ลอมมาก็ลอมไป วันนี้ประสมพบหน้าจะหนีไปไหน ได้กับขุ่นนอยรักไปไหนงไม่หน่าย อย่าตัดให้ไกลเลยเอ๋ย
(หญิง)	เออระเหยลอมมอลอย พี่จะรักจริงหรือรักเล่น พี่อย่ามาหลอกกินกับ พวงเอ๋ยมาลัย	พอกลิ้นคอกกลอยหอมไกล น้องนี้ไ้เห็นน้ำใจ พอหมกสารบิแล้วก็ไป ยังรักไม่ได้แล้วเอ๋ย
(ชาย)	เออระเหยลอมมา ฉ. นิ่ง โฉมฉายพี่ชายทำเฉย พวงเอ๋ยมาลัย	ลอมมาก็ลอมไป ชวนชมเฉยจะได้ชื่นใจฉาย พี่รักเสียใหญ่แล้วเอ๋ย
(หญิง)	เออระเหยลอมมา พี่มาถึงจะมาพึ่งปะพักตร์ อีกทั้งลูกยั่ววันลงก็อยากจะมี	ไ้ฟังวาจาของพี่ชาย จะบอกว่ารักว่าใคร แต่ยังหาคนดีไม่ได้

มีแต่สู้บ่ตีนกินสุรา
พวงเอ๋ยมาลัย

จะเอามันมาทำไม
ยังรักไม่ได้แล้วเอ๋ย

อธิบายความ

ลักษณะของเพลงพวงมาลัยซ้ำที่ได้จากจาบสทนต์ทวนก็คล้ายกับเพลงพวงมาลัยโดยทั่วไปดังที่ยกตัวอย่าง แต่เนื้อร้องนั้นไปคล้ายกับเพลงยั่ว ที่เป็นดังนี้เพราะผู้ร้องเป็นบุคคลซุกเคียวกัน จึงมีสิ่งซึ่งตกทอดในใจอยู่เหมือนกัน เนื้อร้องเป็นเพลงก็มักจะเข้าความเดิมและวิหยากรยังไ้อธิบายเพิ่มเติมอีกว่า เพลงพวงมาลัยและเพลงยั่วนี้สามารถใจให้ร้องเกี่ยวกับได้ เพียงแต่ตอนลงลูกคู่จะรับว่า "พวงเอ๋ยมาลัย ยังรักไม่ได้แล้วเอ๋ย" ครึ่งส่วนเพลงยั่วนี้จะร้องติดต่อกันไปจนหมดความ ลูกคู่จะรับ ๓ คำของ ๒ วรรคสุดท้าย

ใจความของเพลงพวงมาลัยที่ได้มาเบ้แบบพระ คือบทที่ว่าผู้รัก หวี และถามกัน ชายจะพยายามอ่อนน้อมให้หญิงรัก หญิงจะอ้างโน่นอ้างนี่ เป็นเชิงเล่นกวี แต่ก็ทำให้เราทราบถึงผู้ชายในความปรารถนาของหญิง ว่าชายที่หญิงปรารถนาได้เป็นผู้ครองนั้นต้องเป็นคนห่างจากสิ่งซึ่งเป็นอบายมุข อันได้แก่ สุรา ยาเสพติด การพนัน

เพลงเวงมาลัยเร้ว

ชาย. นายบุญชู คุณพันธ์
หญิง. นางทองเลื่อน คุณพันธ์
วันที่. ๒๐ สิงหาคม ๒๕๑๖

(ชาย)	เออระเหยลอมมา เสียดายแต่แหวนที่สวมก้อย สาวน้อยคอนจั่ว	ลอมมาแค่คอนจั่ว เมื่อไรจะลอมมาหานี้ ปลิวไปตามลมเอ
(หญิง)	เออระเหยลอมมา เสียดายแต่แหวนปีพลอย หนุ่มน้อยคอนจั่ว	ลอมมาแค่คอนจั่ว เมื่อไรจะลอมมาหานี้ ปลิวไปตามลมเอ
(ชาย)	เออระเหยลอมมา ข้างรำหยกราย้อย ภัสศานนาวล	ลอมมาแค่ท่ายวน เซ่นหิ้งห้อยชมสวน ลอมมาเมื่อจวนเย็นเอ
(หญิง)	เออระเหยลอมมา ข้างรำหยกราย้อย ภัสศานนาวล	ลอมมาแค่ท่ายวน ยังหิ้งห้อยชมสวน ลอมมาจวนเย็นเอ
(ชาย)	เออระเหยลอมมา ถ้าพี่เป็นนกเป็นกา บินไป เขาคีรินทร์	ลอมมาแค่เขาคีรินทร์ พี่จะพาน้องบิน ไม่ให้ตกดินเลยนอ
(หญิง)	เออระเหยลอมมา เสียดายแต่ผ้าผืนน้อย หนุ่มน้อยพระปฐม	ลอมมาแค่พระปฐม เมื่อไรจะลอมมาหาสม นารักน่าชมจริงเอ
(ชาย)	เออระเหยลอมมา พี่ไม่รู้เลยรู้เลย พูดจากลับกลอก	ลอมมาแค่ทูนางตลอด ว่าน้องเป็นเถยอ่อนกลอก เชื่อไม่ได้จริงเอ

(หญิง)

เกอระเหยลอยมา
น้องไม่รู้เลยรู้เลย
พุกจากลั่นกลอก

ลอยมาแต่ทุ่งนางหลอก
ว่าพี่ปลุกเกย์ชอนกลอก
เชื่อไม่ไ้จริงเอ๋ย

อธิบายความ

เพลงพวงมาลัยเรื่อนั้นปรากฏว่าร้องกันแต่ที่ตำบลพนมทวนเท่านั้น และเป็นการร้องเล่นกันสนุก ๆ ไม่ได้เล่นออกงาน ใจความของเพลงในการเรียกชื่อสถานที่นั้นเป็นส่วนมากจะเป็นสถานที่ใกล้เคียง เช่น "ลอยมาแต่คอนจั่ว" ก็หมายถึงตำบลคอนจั่ว อำเภอพนมทวน "ลอยมาแต่ท้ายทวน" ก็หมายถึงชายตำบลพนมทวน "ลอยมาแต่พระปฐม" ก็หมายถึงจังหวัดนครปฐม "ลอยมาแต่ทุ่งนางหลอก" ก็หมายถึงตำบลทุ่งนางหลอก อำเภอเมืองจังหวัดกาญจนบุรี

ความเปรียบเทียบที่ใส่ในเพลงพวงมาลัยเรื่อได้แยบคาย เช่น "เสียกายแต่หวานที่สวมกอด" เมื่อไรจะลอยมาหานี้" ก็หมายถึงความรักที่เคยมีต่อกันแต่บัดนี้ต้องร้างราไป เมื่อไรจะได้กลับคืน หรือที่ว่า "ช่างรำหยกร้ายอวย ยังทิ้งห้อยชมสวน" ก็จะเห็นภาพว่ารำกริกรายน่าดู หรือที่ว่า "พี่ไม่รู้เลย ว่าน้องเป็นเกย์ชอนกลอก" ก็หมายถึงความรักที่หลอกลวงกัน มิได้เห็นความจริงใจที่มีต่อกัน

เนื้อเพลงจะเป็นการแก้ความเดียวกัน คือชายจะอ้างว่าเป็นอย่างนี้ หญิงก็จะแย้งไปอย่างนั้น เป็นเช่นนี้กลลกลไป

อภิปรายข้อคิดเห็น

เพลงพวงมาลัยเป็นเพลงวงที่ได้รับความนิยมในหมู่วรรณบ้านมากและเป็นต้นกำเนิดเพลงเหยียหรือเพลงยั่ว แก่นเนื้อเพลงพวงมาลัยก็ได้มาน้อยมาก ซึ่งพอจะสังเกตแ่งเกิดได้ดังนี้

๑. การถ่ายทอดสิ่งซึ่งตกค้างอยู่ในใจของวิทยากรเป็นเพลง วิทยากรที่ร้องเพลงพวงมาลัยเป็นชุดเกี่ยวกับที่ร้องเพลงยั่ว บิใจความตอนหนึ่งที่ร้องเหมือนกัน ถึงตัวอย่างที่นายบุญชูเป็นผู้ร้อง

เพลงพวงมาลัย	เออระเหยลอมมา	ฉันเองจะว่าเป็นพวงมาลัย
	เราเอาประหละนั้นมาฉกกัน	ได้กำเห็นกรางวัลไปเสียเมื่อไร
	ผูกเกี่ยวแกมจากผูกรักแกมซัง	รักมั่งซังมั่งจะเป็นอะไร
	พวงเอยมาลัย	ที่รักไม่หายเลยเอ๋ย

เพลงยั่ว

นายงาม	ผูกเกี่ยวแกมจากผูกรักแกมซัง	รักมั่งซังมั่งก็ไม่ใช่ไร
นายบุญชู	เราจะเอาประหละนั้นมาฉกกัน	ได้กำเห็นกรางวัลกันไปเสียเมื่อไร

แสดงให้เห็นว่าการร้องเพลงชาวบ้านนั้นอาศัยการจดจำกับปฏิภาณ ในก้านเนื้อร้องต่าง ๆ มักจะอาศัยการจดจำเป็นใหญ่ และอาศัยความสามารถส่วนบุคคลประกอบในก้านปฏิภาณนำมาใช้ในการร้องว่าจะแก้เพลง จะร้องต่อ ข้อความตอนใดว่าอย่างไร เมื่อการจดจำฝังอยู่ในใจเช่นนี้ ในการถ่ายทอด แม้จะเป็นเพลงคนละชนิด แต่ก็อาจจะมีใจความคล้ายคลึงกันได้ ถ้าผู้ร้องผู้เล่นเป็นชุดเดียวกัน

๒. ความสัมพันธ์ระหว่างท้องถิ่นใกล้เคียง ในเพลงพวงมาลัยเรีวกกล่าวถึงสถานที่เช่น ตำบลคอนจัว ตำบลทุ่งนางหลอก จังหวัดนครปฐม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชาวบ้านในตำบลพนมทวนต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชาวบ้านในสถานที่ดังกล่าว อาจจะโยกการค้าขายติดต่อกัน หรือการแต่งงานระหว่างหมู่บ้าน ต.ทุ่งนางหลอก ต.คอนจัว ซึ่งเป็นชื่อตำบลในอำเภอเมือง อำเภอพนมทวน จังหวัดนครปฐมก็มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอพนมทวน เป็นการเน้นในด้านมนุษยสัมพันธ์ ว่ามนุษย์เราจะอยู่คนเดียวกันพวกเดียวกันหรือหมู่เดียวกันโดยตัดขาดจากโลกภายนอกไปได้ ต้องมีการติดต่อกันเกี่ยวข้องกับบุคคลและชุมชนเสมอ

๓. การเปรียบเทียบกับความปรารถนาในจิตใจของมนุษย์ การเปรียบเทียบ
 ความรักกับแหวนมีพลอย แหวนสวมก้อย แสดงถึงความรู้สึกอันใกล้ชิดที่มนุษย์มีต่อความรัก
 คนรัก เมื่อยามใดรัก ชีวิตก็ดูไร้ค่าโดยสิ้นเชิง การเปรียบเทียบท่าทีกับสิ่งห้อยชมสวน
 หรือการกล่าวเทียบว่า ถ้าพี่เป็นนกเป็นกา จะพาน้องบิน แสดงถึงความปรารถนาในอิสระเสรี
 ในการดำรงชีวิตที่ผู้ต้องการจะตัดขาดจากโลกภายนอก

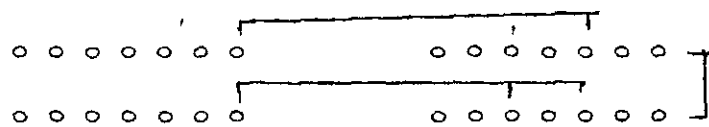
ในปัจจุบันเพลงพวงมาลัยไม่ปรากฏเล่นกัน และคนที่เล่นได้ก็น้อยลง จึงเป็นที่
 เสียดายว่าการเล่นเพลงพวงมาลัยในตำบลพนมทวน คงจะสูญไปในเวลาอีกไม่นานนักถ้าไม่
 ได้รับการฟื้นฟูขึ้นใหม่

เพลงน้อย

เพลงน้อยเป็นเพลงสำหรับว่าแก่นระหว่างชายกับหญิง บางทีก็เรียกว่าเพลงวง เพราะเวลาเล่นต้องยืนล้อมวงกันเล่น พอเพลงกับแม่เพลงอยู่หัวแถว ลูกคู่ที่ยืนถัดมาเรียกว่า คอสอง คอสาม ฯลฯ ตามลำดับ เวลาเล่นขยับเท้าเดินช้า ๆ หมุนไปรอบ ๆ

การเล่นเพลงน้อยนั้นได้รับความนิยมกันมากในหมู่ชาวบ้าน เพราะเล่นได้ดังอกถึงใจดี เริ่มด้วยบทไหว้ครูหรือเกริ่น พอไปถึงว่าแก่นเรียกว่าประ ใต้ถอยคำที่เป็นสองงาม เป็นพื้น ถ้าพิจารณาเฉพาะคำจะเห็นเป็นคำหยาบ นอกจากจะว่าแก่นแล้วยังแยกเยะไปหลายอย่าง ถูกเป็นเรื่องสมมุติขึ้น มีทอบ ชูขอ ลักหาพานี้ ชิงชู ฯลฯ ไปตามลำดับ เชนเดียวกับเพลงปี่พาทย์อื่น ๆ

เพลงน้อยนั้นนิยมแต่งโดยใช้กลอนหัวเหี้ยว คือคำที่มีสระเดียวกัน เช่น คำสุดท้ายของวรรคหลังทุกวรรคจะต้องลงด้วยสระโ อ หรือสระอา ซึ่งจะถือว่าเป็นเสียงต้นหรือเสียงยาว เช่น โ อ กับ อา ย อ กับ อา น ก็ได้ แฉนย้งของเพลงน้อยจะเป็นดังนี้

ตัวอย่าง

เพลงน้อยบทหน้าโรง

แล้วแต่งตัวเสร็จสรรพคำนี้มีเรือน	ก็นั่นไม่แฉไม่เรื่อนไปไหน
น้องจะเขียนหรือผู้ชายใส่ในผ้าตีน	ก็ให้มันแหวกแผนดินตามไป

๑ คำขวัญ ทองหล่อ หลักฐานไทย หน้า ๕๘๘

+

เพลงน้อยจากคำสัพพเนศวิน

การใช้คำในวรรคหนึ่งมีตั้งแต่ ๓ คำ ถึง ๕ คำ แต่บางวรรคก็อาจจะน้อยหรือมากกว่านี้ก็ได้ คำสุดท้ายในวรรคหน้าต้องสัมผัสกับคำที่ ๔ - ๕ ของวรรคหลัง และคำสุดท้ายของทุกวรรคจะต้องสัมผัสกันตั้งแต่จบจนจบ

การเล่นเพลงน้อยในคำบลหม่นทวนนั้น เดิมมีเล่นกันเป็นประจำและมีนักเพลงที่มีฝีปากดีหลายคน แต่ในปัจจุบันนี้นักเพลงส่วนมากได้เสียชีวิตไป ที่เหลืออยู่ก็มักจะลืม ๆ ไปเสียหมด มีวิทยากรผู้หนึ่ง คือ บางจะ อินทสวัสดิ์ อายุ ๕๗ ปี สามารถว่าเพลงน้อยได้ แต่ข้าพเจ้าผู้รองฝ่ายชายที่จะมาร้องแก่ เพลงน้อยที่ได้จึงได้เฉพาะเพลงเกริ่นหรือที่เรียกว่า บทละหน้าโรง หรือ บทละหน้าโรง ซึ่งเป็นบทที่พวกผู้หญิงจะร้องหลังจากไหว้ครูเสร็จเป็นการเชิญชวนให้พวกผู้ชายมาเล่น และเพลงให้พรในตอนจบ คณะเพลงน้อยก็จะให้พรคนคู่ แสดงว่าการเล่นเพลงน้อยอันเป็นเพลงที่ชาวบ้านร้องเล่นกันในเทศกาลต่าง ๆ นั้นแทบจะสูญไปจากหมู่บ้านทวนแล้ว

วิธีร้องเพลงน้อยนั้น เริ่มแรกจะร้องทีละ ๒ วรรค แล้วลูกคู่จะรับท่อนนั้นจะซ้ำความวรรคสุดท้ายที่ร้องไปอีกครั้งแล้วร้องใหม่อีกวรรคหนึ่งแล้วลูกคู่รับเป็นเช่นนี้เรื่อยไปส่วนลูกคู่จะรับเป็น ๒ วิธี คือ

๑. รับว่า เอ ชา ชา ฉา ชา นอยแม่
๒. รับว่า เอ ชา ชี ชี ซ่า ซ่า คาลา คาลา

คาลา ชา นอยแม่

นอกจากนี้จะมีบทพาดหรือที่เรียกว่าบทกระหุงเช่น เออนา โอยพ้อ
ตัวอย่างวิธีร้อง

พอมแม่อูหนังก้อยากจะฟังเรื่อง	ก็ให้รักความหมอนมันเปลืองเข้าไป
ฉินมาจัดแจงแต่งตัวฉินไม้มัวตะบอย	เพื่อนเล่นเขาจะคอยนานหลาย
น้องจะไปกินหา	จะไปตรึงกงกาเหมือนคังใจ

จะร้องดังนี้

เอย พอมแม่อูหนังก้อยากจะฟังเรื่อง	ก็ให้รักความหมอนมันเปลืองเข้าไป (เออนา)
ฉินมาจัดแจงแต่งตัว ฉินไม้มัวตะบอย	เพื่อนเล่นเขาจะคอยนานหลาย

(รุกข เชา ชา ฉา จา นอยแม่)

เพื่อนเล่นเขาจะคอยนานหลาย น้องจะไปค้นหา จะไปตรงคงคาเหมือนตั้งใจ
จะไปชำระสระกลิ่นไอน้ำนั้นบัวผุดมอง จะลงรักมิดทองไวขวางใน

(รุกข เชา ชา ฉา จา นอยแม่)

เนื้อเพลงน้อยที่ได้มีใจความดังนี้

เพลงน้อย

บทละครโรง

ห่อแม่อูหนังก้อยากจะฟังเรื่อง
 วันนี้ฉันมาจัดแจงแต่งตัวมัวระบอย
 น้องจะไปยังที่ไหน
 จะไปละราคินให้มันสิ้นมัวหมอง
 น้องจะนั่งผำฝันริบ่างบาง
 ถ้าเม่นยูชายริมฝั่งมองเห็น
 ถ้าไปเจอผู้ชายที่หลายเมีย
 อายน้ำ เสรีจสรพรกัณฐ์ขึ้นเคหา
 ทั้งกระแจะกระจันทน์ทั้งน้ำมันตานี
 เส้นไหมมันขาวหีบเมาเป็นเขาทา
 แลแต่งตัวเสรีจสรพรกัณฐ์มีเรือน
 น้องจะเขียนชื่อผู้ชายใส่ในผ้าคั่น
 น้องจะเหยียบหัวดาบเสียดจนตลอดหัวถึงก้น
 แดพอดถึงบันไดลอยหุญจะงัก
 น้องมาเหยียบกระโถกไถลงดิน
 ลือมือใส่แหวนสองแขนผูกสร้อย
 น้องมาจัดแจงแต่งกายา
 น้องมาเห็นหัวอยู่คำคำ
 โนนเนาะคูสีเหมือนสิงทะโมน

วิทยากร.. นางจะ อินทสวาศดิ์

วันที่ .. ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๑๖

ก็ให้ความหนอมันเปลืองเข้าไป
 เพื่อนเลขาจะคอยนานหลาย
 จะไปตรงคงคาเหมือนดังใจ
 จะลงรักภักดีทองไวข้างใน
 ก็ให้มันเห็นรางรางไรไร
 ก็ให้มันเย็นเขม่นน้ำลายไหล
 พอเห็นเข้าให้เย็นเลี่ยนน้ำลาย
 แมคนสวยแม่ไมซำรำไร
 ทั้งผมเผ้าก็หวีเขมาก็ใส
 สิ้นหมอบปลาร้าแปดใบ
 ก็ฉันไม่แฉเชื่อนไปไหน
 ก็ให้มันแหวกแฉนคินคามไป
 ย่างเท้าก้าวถึงบันได
 ไม่มีใครร้องทักแม่ไม่ไป
 ก็สาวเท้าก้าวขึ้นเคินไป
 แล้วแม็กก็เคินยืมมอยยืมใหญ่
 น้องก็รีบเร่งไถลคลาวาจะไป
 ไถลนักน้องก็จำไม่ได้
 มันจะเป็นผีหรือคนจำไม่ได้

บทให้พร

วิทยากร.. นางจะ อินทส
วันที่ .. ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๑๖

ตัวของฉันจะให้พร
ขอให้เข้ากับพระชนมมาร
ให้พรว่ารวยถูกหวยรัฐบาล
ขอให้ศไคเลื่อนเงินเดือนไคขึ้น
ขอให้แม่ภิญโญไปยิ่งยิ่ง
ให้มีเงินฝากธนาคาร
เลิกแล้วฉันจะให้พร
ขอให้ถาวรเจริญสุข
ขอให้มีคนมาหา
ขอให้วัวควายมีเต็มคอก
ขอให้ยังขาวเหนียวแกยอกมะพร้าว
ทั้งสวยขาวโหมมาแต่เหนือ
อีกทั้งสวยผาขาว
ให้มีเมียหลวงทั้งร้อยเมียน้อยทั้งพัน
พอเว่ยถึงจะมีเงินทองสะควก
ถาแมนพวกมากลากเข้ามา

ให้คู่เสถารมีชัย
โภภักย์อย่าพานทองกาย
ถูกเป็นล้านล้านนะพี่ชาย
ปีละหมื่นสองหมื่นพอใจ
อีกทั้งแม่ผู้หญิงพ่อผู้ชาย
ฝากเป็นล้านล้านพอใจ
ให้คู่หน้าคนนายถาวรเรื่อยไป
ขออย่าให้มีทุกข์เวียนกาย
วันละตามเวลาเรียงราย
ขอให้มีความสุขกันไซ้
ขอให้ยังขาวจาวแกยอกไผ่
อีกทั้งสวยเกลื่อโหมมาแต่ไค
ก็ขอโหมมาแต่ลาวเฉียงโหม
ฉันให้พรเท่านั้นถนไป
ก็สู้เรามีพวกไว้มไค
ก็รองวาโหวยเอาวาละถนไป

อธิบายความ

บทละครโรง หรือบทร้องเกริ่นที่ได้นี้สะท้อนให้เห็นภาพชีวิตชนบทหลายประการ เช่น ๑. การอาบน้ำ ในชนบทนิยมไปอาบน้ำตามแม่น้ำลำคลอง เพราะน้ำที่นำมาใช้ที่บ้านนั้นต้องอาศัยหาหิ้วมาอย่างลำบาก การอาบน้ำให้สะอาดจะต้องใช้น้ำมาก จึงนิยมไปอาบตามแม่น้ำลำคลอง

๒. การแต่งกายของหญิง การแต่งกายของหญิงนิยมใส่เครื่องหอม เช่น กระ-
จะจันทน์ น้ำมันไผ่ ฝั้นเรียกว่าน้ำมันตานี สิ่งที่ใช้แทนยายอมผมก็คือ เขม่าที่จับตามหม้อข้าว
หม้อแกง เครื่องประดับจะใส่ทั้งสองมือ ทั้งแหวนและสร้อยข้อมือ

๓. ความเชื่อในเรื่องผีบ้านผีเรือน ตามชนบทจะถือว่าทุกบ้านจะมีภูติผีอยู่ประจำ
เรียกว่า ผีบ้าน ผีเรือน เมื่อเวลาจะไปจะมาจะคงบอกเล่ากับผีเรือนให้รับรู้เสียก่อนถึงถ้า
เป็นแขกแปลกหน้าถึงคงระวังไม่หลงลืมไปคาบผีเรือนเป็นอันขาด

คำพูดที่หยายโตนหรือสองแ่งสองงามก็ปรากฏอยู่ ดังในบทที่ว่า

น้องจะนั่งผ้านริบบาง

ไหม้นเห็นรางรางไรไร

ถ้าแมนุษชายริม้นมองเห็น

ก็ให้มันยื่นเขมน้นำลายไหล

หรือ

น้องจะเหยียบหัวล้านจนตลอดหัวลึงค์

ย่างเข้าก้าวถึงบันได

บทให้พร ทำให้เราทราบถึงกานิยมของชาวชนบทว่าอะไรเป็นสิ่งที่ดี เป็นสิ่งที่
ปรารถนา เช่น ยศศักดิ์ ความร่ำรวย ปราศจากทุกข์โศก มีพวกพ้อง บพวยพรนั้นให้พร
ในสิ่งเหล่านี้

-ให้แพกับพระชนะมาร

-ให้มีคนใจ

-ให้ถูกหวยรัฐบาล

-ให้มีข้าวเต็มยุ้ง

-ให้ยศไคเลื่อนเงินเคื่อนไคสืบ

-ให้พี่ช่วยชาวส่วยเกลือก ส่วยผาขาว

-ให้มีเงินฝากธนาคาร

-มีภรรยามาก ๆ

-ให้พบแต่ความสุขปราศจากทุกข์

-มีพวกพ้อง

ให้มีวัวควายเต็มคอก

เพลงทรงเครื่อง

เพลงทรงเครื่องนี้ใช้เรียกการเล่นเพลงน้อยที่พลิกเพลงไปให้เป็นเรื่องแบบละครหรือลิเก

การเล่นเพลงทรงเครื่องจะเริ่มตั้งแต่ท้าวครู เริ่มว่าประ แกกั้นแบบเพลงน้อยแล้วจึงจับเรื่อง ก่อนจับเรื่องมีเพลงพม่าหาทอน ๒ ชั้น เรียกว่าพม่าเพลงน้อยหรือพมานอย พอเข้าเรื่องก็แสดงแบบละคร แต่งกายแบบละคร แต่ตอนใดที่เป็นตอนดำเนินเรื่องหรือมีเชิงเขาแบบเพลงก็ร้องด้วยทำนองเพลงน้อย การร้องเพลงน้อยในเรื่องนี้มีวิธีร้องพลิกเพลงไฉ่มากร เช่นร้องเป็นสำเนียงลาวบาง สั้นารบาง ปหลมหาทอนบาง พุทธิโฆษนาและโล่สำเภาย่าง ทำให้น่าฟังเหมาะแก่ทองเรื่องยิ่งนัก

ลักษณะกลอนที่ใช้แต่งเพลงทรงเครื่องก็เช่นเดียวกับเพลงน้อย คือเป็นกลอนสุภาพที่คำสุดท้ายวรรคหลังให้ใช้ก่ากลอนหัวเดียว ส่วนมากเป็นสระโอหรืออา

เพลงทรงเครื่องที่ได้จากคำบอกเล่าของท้าวครู ๒ คน คือนางแหม่มโพธิ์ทอง ผู้ซึ่งเคยหัดเล่นเพลงทรงเครื่องตั้งแต่ยังเด็ก ปัจจุบันนี้ยังพอจำได้บ้าง แต่ก็เลือนเลืยมากแล้ว และบางกิมยฺญ เห็นประเสริฐ ผู้ซึ่งสนใจและจดจำด้วยตนเอง เนื้อเรื่องของเพลงทรงเครื่องที่ได้ดูในวรรณคดีเอก ๒ เรื่อง คือ เรื่องขุนช้างขุนแผน และเรื่องพระอภัยมณี การเล่นเพลงทรงเครื่องถือว่าเป็นการเล่นเพลงของชาวยาน เรื่องราวที่เกี่ยวกับชาวยานธรรมดาเช่นเรื่องขุนช้างขุนแผน จึงนิยมเล่นกันมาก

การเล่นเพลงทรงเครื่องนี้ ขณะเพลงอาจจะเล่นเพียงคนเดียวหรือหลายคนก็ได้แล้วแต่ระยะเวลาที่เจ้าของงานต้องการ เรื่องที่เล่นจะนิยมเล่นตอนสำคัญของเนื้อเรื่องก็ได้ หรือจะเริ่มเล่นตั้งแต่ตอนเรื่องแล้วเดินคอกกันไปหลายคั่นก็ได้

เนื้อเพลงทรงเครื่องที่ได้จากคำบอกหมทวนนั้น มี ๓ ตอน คือ
เรื่องขุนช้างขุนแผน

๑. ตอนเมื่อนางศรีมาลาโดนลูกสาวเมื่อจะติดตามพระไวยมาอยู่กรุงศรีอยุธยา
๒. ตอนพลายชุมพลแปลงกายเป็นมอญยกทัพมาตีเมืองสุพรรณ จึงมีบทดังนี้
  - บทพลายชุมพลแกล้งกาย
  - บทนางศรีมาลาให้พระไวย
  - บทนางสร้อยฟ้าให้พระไวย
  - บทพระพันวษา
  - บทขุนแผนรับพระราชสาส์น
  - บทนางลาวทอง - แก้วกิริยา

เรื่องพระอภัยมณี

- ตอนสินสมุทรจะหนีนางเงือก

วิธีร้องเพลงทรงเครื่อง

การร้องเพลงทรงเครื่องที่ได้นี้จะเปลี่ยนทำนองไป บางครั้งก็ร้องเป็นแบบเพลง
ฉ่อยธรรมดา ส่วนบทของนางลาวทอง สร้อยฟ้า ทำนองลาว

บทลูกคู่

๑. รับว่า เอชา วิ ๆ ซ่า ๆ คาลา คาลา คาลา ซา นอยแม่
๒. รับว่า เอชา ซา ซา ฉา ซา นอยแม่
๓. ทำนองลาวจะรับว่า
เอย โอละหนาย โอละหนาย นอยเอย เออ เออ เออเอยเอย
เอย เออ เอย เออ เอย เอิง เงย

เนื้อร้อง

จอมพองคองคหาวพระพันวษา	สถิตยัณฑ์มุกดาวิไล
เวลานี้ก็ไคลสามโมง	จะไปทวงพระโรงให้ได้
จอมพงศ์ทรงเครื่องไฉ่อย่างดี	ราคาควรชานันท์ไม่ได้
อินชูปูหอยฯ รอยระยับ	ก็ล้วนแต่เพชรประกับไปทั้งกาย

วิธีร้อง

เอย จอมพงศ์ องค์ท้าวพระพันวษา สถิตยแท่นมุกดา วิไล
 (เอยา ชี ๆ ซา ๆ ทาลา ทาลา ทาลา ซา นอยแม่)
 สถิตยแท่นมุกดา(โอยน่า) วิไล เวลานั้นก็ได้สามโมง
 จะไปทองพระโรง ให้ได้
 จอมพงศ์ทรงเครื่องไปอย่างดี รากาควรวานี้ (โอยน่า) นัยไม่ได้
 อินทรพู่หอยพลอยระยับ ก็ล้วนแต่เพชรประคัม ไปทั้งกาย
 (เอยา ชี ๆ ซา ๆ ทาลา ทาลา ทาลาซา นอยแม่)

เนื้อร้องทำนองลาว

แล้วจัดแจงแต่งกายหลายชุดพล แต่งตนเป็นสมิงมัจฉะรา (ซ้ำ)
 นุ่งผาตาหมากกรุกอย่างรามัญ สวมเสื้อลงยับคยอมวานยา

วิธีร้อง

แล้วจึงจัดแจงแต่งกาย เอย เอย พลายชุดพล
 แต่งตนเป็นสมิงมัจฉะรา เอย
 (ลูกกู เอย โอละหนาย โอละหนาย หนอยเอย เอย เอย เอย เอย
 เอย เอย เอย เอย เอย เอย เอย)
 นุ่งผาตาหมากกรุก เอย เอย อย่างรามัญ (ซ้ำ)
 สวมเสื้อลงยับคยอมวานยาเอย
 (ลูกกู เอย โอละหนาย โอละหนาย หนอยเอย เอย เอย เอย เอย เอย
 เอย เอย เอย เอย เอย เอย)

เพลงทรงเครื่อง

วิทยากร.. นางแถม โพธิ์ทอง
วันที่ .. ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๑๗

๑. บทพระพันวษา

จอมพงศ์องค์ดาวพระพันวษา
เวลานี้ก็ได้สามโมง
จอมพงศ์ทรงเครื่องไปอย่างคึก
อินธนูพู่หอยพลอยระยับ
พระมาศสวมทรงงอกกุเพชร
ใส่นิลทองพระบาทเดินนาถทรง
ลคองคองนั่งทองพระโรง
จึงคำรัสตรัสตามความบานเมือง
ป็นี่ถอยความหนาแน่น
หรือว่าขาวไม่ยากหนาไม่แพง
หรือว่าใครคือของร้องฎีกา
(จมีนศรีทูลว่า บัดนี้มีพวกมอญเชียงใหม่มารับมาทางด่านสุพรรณบุรี พระพันวษาจึงปรึกษา
ว่าแล้วจะให้ญาคไ้ไปรับทัพข้าศึกดี จมีนศรีทูลว่า เห็นแต่ขุนแผนจึงบัดนี้ไปเป็นพระยาภาคจันบุรี
พระพันวษาทรงเห็นด้วย)

แล้วจึงสรวลสำรวลว่า
โอ้ว่าไอ้แผนอยู่ทั้งคน
พลกกลวยเขาปากยากกว่านี้
จอมทองเชียงใหม่นี้ไ้เป็นแดน
หยิบกระดาดดินสอเขามาจดเขียน
จากหน้าทรงธรรมพันวษา
มีไปถึงพระยาภาคจันบุรี
เดี๋ยวนี้ยังมีนวกรามัญ

สติดยแถมมุกดาวิไล
จะไปทองพระโรงให้ไ้
รากาควรรหานี้ไ้ไม่ได้
ก็อ้วนแต่เพชรประดับไปทั้งกาย
จัดพระขรรค์จะเสกจรีบไป
เสกจ้อออกทองพระโรงพันใจ
เสนาลอมวงขวาซ้าย
ราบถูรอบเคื่องข้างหรือไ้
เจ้าชำระหมดเคื่องข้างหรือไ้
นำหาแห่งแสงเป็นไฉน
เรื่องราวมีมาข้างหรือไ้

ท่านจมีนศรีทูลมาชวนใจ
จะมานั่งกลัวจนอยู่ทำไม
แต่เชียงใหม่มันยังดีเอามาไ้
เพราะมีมือไอ้ขุนแผนดีไ้
แล้วพระองค์ก็เสียบเสี้ยนไป
ไ้มีสารตราเอาไปให้
ให้ยกทัพออกไปตีมอญเชียงใหม
มาที่ด่านสุพรรณดาทำตาย

ถ้าไอ้แผนรู้แล้วมึงจงเร่งจร
 เขียนสรรพพิเศรจ์มิไคชา
 (เสนา) ฝ่ายวาเสนาไปอยู่ชา
 ยกเทาก้าวรสี
 (ขุนแผน) กล่าวถึงหลวงแผนแสนรักคา
 หอมควยแกวกิริยาเจ้าลาวทอง
 แ แต่พอเหลือบระเมาะชายทางคา
 แล้วขุนแผนลุกเลื่อนเคลื่อนขยับ
 ร้องว่า เชิญสิจะ เชิญสิจะ
 (ขุนแผนลุกออกมาต้อนรับแล้วถึงนางแกวกิริยา นางลาวทองให้ออกมาต้อนรับด้วย)
 นางลาวทอง คุณเอ๋ย
 โฉมนางลาวทองย่องโสภา
 แต่พอแซกถึงเรือนน้องไม่เบือนหน้าปาก
 หมากซีก ไล้ไปหาใส่เขียน
 สี่สิ่งมีสี่ในคลีหีบ
 ถาหมากของน้องนี่มันขัน
 มันเก็บส้มโอบางขุนนันท
 นางแกวกิริยา โฉมย่องคนางแกวกิริยา
 ร้องเชิญสิจะ เชิญสิจะ
 (เมื่อเสร็จเรื่องการตอบรับ ขุนแผนจึงคลี่พระราชสาส์นออกอ่าน)
 ขุนแผนรับลายพระหัตถ์ฉบับสาร
 จาหน้าทรงธรรมพันนา
 ให้พระยาภาณุจันทร์
 เคี้ยวนี้มีพวกรามัญ
 ถ้าไอ้แผนรู้แล้วมึงจงเร่งจร
 จงไปมาไ้มอญเชียงใหม่
 รังให้เสนามึงจงเอาไป
 รีบไปหาเจ้าพ่อทันใจ
 ไปหาไอ้กาจุนบุรีทันใจ
 นั่งอยู่บนหอหน้าแสนสบาย
 สองคนปรองคองชื่นใจ
 เห็นทหารเดินมาแต่ไกล
 รีบออกไปรับขุนนาย
 ขึ้นไปนั่งที่พระที่นั่งใน
 ขอยืมนั่งเฉยท่าไร
 นางร้องว่าเชิญสิจะคุณพระนาย
 นองถึกกเขียนหมากเอามาให้
 หักพลูจิบยาปากเจียนนะกะนาย
 สี่แควมันจะจับปากนาย
 แต่สมโอของจันแก่ไค้
 มันจะติดมีขนคอพระนาย
 นางร้องว่าเชิญสิจะคุณนาย
 มากินหมากสุบยาสิคะนาย
 แล้วจึงกลี้อออกอ่านทันใจ
 เคี้ยวนี้คมีสาส์นตราเอามาให้
 ยกทัพออกไปตีมอญเชียงใหม่
 มาตีคานอุพรระท่าลาย
 จงไปมาไ้มอญเชียงใหม่

(เมื่ออ่านพระราชสาส์นแล้วขุนแผนก็จะรีบทำตามพระราชบัญชา นางแก้วกิริยาและนางลาวทองไค่ก่อดาวเดือน)

นางลาวทอง	ลาวทองรองว่าข้าไว่ก่อน	คุณจะทำใจร้อนไปไม่ได้
	อย่าโมโห โหโโส	นี้เราเป็นคนโหดไม่ไช้
	โมโห โหโโส จงทิ้งเสีย	กลับมานานกับเมียจะเป็นไร
ขุนแผน	แก้วกิริยาลาวทองน้องไว่ทองห้ามเรื่องความพี่แค้นกับไอ้ไวย	
	สั่งเสด็จขึ้นทูลพระตำระกำ	แล้วขุนแผนหัวหัวเอาไว้
	แล้วจึงเสกผงลงผัดหน้า	ของนี้สง่าราญชัย
	แล้วจึงจุ่มยามสามคา	จะดูยามพม่าให้ได้
	ดูยามพม่าว่าไม่เอก	แล้วขุนแผนยกเมฆฉาย
	มองเห็นนารายณ์มีสักร	มือหนึ่งถือครุฑชัย
	แต่พอรู้แจ้งแห่งตำรา	ขุนแผนหัวเราะร่าราชอบใจ

ตอนแม่ศรีมาจาสอนลูก

แม่ ลูกรักของแม่นานี้
แม่หมายใจว่าจะปากผี
จะไปอยู่ยังบ้านเขา
จะไปอยูบ้านแม่ด้ว
เมื่อไปถึงเคหา
ควรนองก็น้องควรพี่พี่
ควรลูงก็ลูงควรป้าก็ป้า
ถึงเวลาจะนอน
เขาเป็นด้วทักนอนขวา

วิทยากร...นางกิมฮุ้น เห็นประเสริฐ
วันที่ .. ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๑๖
คราวนี้แม่จะเชิดธงชัย
ศรีมาดามาหนีแม่ไป
มันเหมือนยังบ้านเราเมื่อไร
ก็จงเสียดเจียมตัวเข้าไว้
ยกมือวันทาขึ้นไหว้
จะไปอ้ายไปอีเขาไม่ได้
อย่าไค้ไช้จาหายาตาย
ผูกหมาะเบาะหมอนเตรียมไว้
เอ็งเป็นภรรยาอนชาย

ตัวเขานอนสูงเอ็งจนอนคำ
 แผลผัวบนวารณแล้วหรือ
 แผลลูกขึ้นเร้าตบก่อนตัว
 จงเอาไฟมากอเอาหมอมาค้าง
 จงตำน้ำพริกขมิ้นขี้
 ไหปลาร้าอย่าไปไว้หัวนอน
 กะมิกะปุดอย่าให้บูดให้เนะ
 ทั้งผ้าขี้ริ้วแล้วจงซัก
 ทั้งครกตำพริกตำแล้วจงล้าง
 แม่สั่งสอนกรี้มาลา
 แม่สั่งสอนกรี้
 ที่แม่สั่งสอนกรี้

กรี้มาลา

กรี้มาลาปูผาลงนอนนอน
 รับพรแม่ได้ใส่เกศา
 ยกเท้าก้าวจรด

ลูกเอ๋ยจงจำเอาไป
 ลูกขึ้นเอาครกกระเทียวเอาใจ
 จงรีบตรงเข้ากริ้วเร็วไว
 มีওয়้างอ้งเตาไฟ
 ทั้งหัวหอมหัวกระเทียมมีเค็ดใส่
 อย่าทำอย่างแตกอนไม้เค
 จงหมั่นต้มหมั่นแกะเอาเข้าไว้
 ลูกเอ๋ยอย่าหมักเก็บไว้
 อย่าปล่อยให้เป็นยางเยิ้มไหล
 ลูกเอ๋ยลูกหนาจำไว้
 จำไว้ให้ตีใส่ใจ
 รับก็รับพรแม่ไว้
 ถวายมัจฉารีบไป
 หังมัมหมันรีบไป

บทพลาญชุมพลแต่งกาย

วิทยากร .. นางแหม่ม โพธิ์ทอง

วันที่ .. ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๑๖

พลาญชุมพล

แล้วจึงจัดแจงแต่งกายพลาญชุมพล แต่งจนเป็นสมิมัจฉะรา
 บุงผาคาหมากรุกอย่างรามัญ
 กาคะกรุดโขนทองของมิดา
 ถือหอกโลหะชนะศึก
 พลาญชุมพลตรวจทัพแลศับคั้ง

สวมเสื้อลงยันตย้อมวานยา
 โปกผ้าตีหมัทธิริมขลิบทอง
 หาญอีกจะไปรบกับท้าวไวย
 ทัพหน้าทัพหลังแลเรียงราย

นางศรีมาลาให้พรพระไวย

วิทยากร...นางกิมฮุน เห็นประเสริฐ
วันที่ ..๑๕ พฤษภาคม ๒๕๑๖

ศรีมาลา	โหมนางขอคนาริศรีมาลา	จะให้เรภัสศาเหมือนดังใจ
	ขอให้แพกับพระธนะมาร	โภยภัยอย่าพานผัวได้
	ขอให้ไปคิมาคี	โรคาอย่ามีเบียนกาย
	ขอให้หมอลูมา	ขอให้แพภัสศาออกไป
	ขอให้แพกับพระธนะมาร	โภยภัยอย่าพานต้องกาย
	ให้ทุกขวิญญูไปยิ่งยง	ฉวนแต่สัจยความจริงนางใน
	ชลดนัยนางไถนอง	นางมองผัวแล้วกร้องแต่ให้

นางสร้อยฟ้าให้พรพระไวย

วิทยากร...นางแหม่ม โพธิ์ทอง
วันที่ .. ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๑๖

	โอดระหนอ คุณนายเวย	ขอยสืบนั่งเฉยท่าไร
	โหมนางสาวนอยนางสร้อยฟ้า	แต่พอได้ฟังวาจาใจหาย
	ตรงเขากอดผัวกอดคัวกริ่ง	ขอยจะเฝ้ากิดถึงคุณพระนาย
	คุณจะไปหลงศรีมาลา	ให้อีเ...มาภาให้ขอยอาย
	พอคุณจะไปขอยจะให้พร	ให้ทุกขสถาวรมีชัย
	ขอให้เป้นมั่งเก็บไต่ไม้มั่งไต่ไต่ขอน	พอไปถึงค่างอนเชียงใหม่
	พอไปถึงกองทัพมอญจับตัว	ให้มอญจุมหัวคุณพระนาย
	ขอให้เป้นมะเริงเก่งกั!	ตั้งแต่ตัวยังบั่นบตาย

บทสันตฺส พรทอจะหนีนางผีเสื้อ

วิทยากร..นางแหม โพธิ์ทอง

วันที่ .. ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๑๒

หนอนรินทรลีลสมุทรบุรุษักขา
วันนี้หัวฉันทนา
แต่พอมมาถึงหลังภูหา
ออดูนี้ก็ขึ้นมาได้อีกที
อย่าเลยภูจะลักรูปักขา
เวรมาหิบบของทั้งสองอย่าง
กิดแล้วเท่านั้นไม่พ้นชา

อยู่ในด้าเกหาแสนสบาย
จะออกไปหลังภูหาให้ได้
มองเห็นรูปักขาตกใจ
ไม่กระบองของภูคดียิ่งกว่าใคร
ของมารคานี้ได้
หิบบรูปที่วางสวมกาย
หิบบรูปักขาพันโค

อธิบายความ

เพลงทรงเครื่องที่เล่าเรื่องขุนช้างขุนแผนนั้น คำเป็นเรื่องตามเค้าเรื่องบทเสภา
ขุนช้าง - ขุนแผน แต่เพิ่มรายละเอียดเข้าไปอีก บางตอนก็มีกลาเคลือบ้าง เช่นตอน
ที่พระพันวษาทราบข่าวว่ามีพวกมืออยู่กทัพมายังเมืองสุพรรณนั้น ผู้ที่กราบทูลคือเจ้าคุณหมากไทย
และพระพันวษาทรงนึกถึงขุนแผนใควาสมควรจะเป็นผู้ที่ไปต่อสู้กับข้าศึก มิใช่หมื่นตรีเป็นผู้กราบ
ทูลเสนอตั้งเช่นในเนื้อเพลงทรงเครื่อง ดังตัวอย่าง

ครานั้นพระองค์ผู้ทรงเดช
โบบอกอั้งอำเป็นสำนวน
ถ้าทัพก็อ่อนไกลหาไหนมา
ไค้ทีก็จะตีเข้าตีคพัน
นี้อายพระสุพรรณไม่ออกรบ
กรันจะวาโจรไพรไฟลเข้ามา

คำวิเหตุพระองค์ทรงพระสรวล
เกมบางทางก็จวนถึงสุพรรณ
ทำไมตั้งรั้งรายอยู่ที่นั่น
ตั้งกายรายมันเอาพารา
ก็นิ่งหลบซ่อนตัวอยู่แต่ป่า
กล้านักเห็นฉิกริถีไป

อายผู้รังเมืองสุพรรณนั้นชัลดาค
ห้ามอกแกตัวด้วยกัลลภัย
จงสั่งให้ไฉฉวนออกไป
อายสุพรรณนั้นให้เป็นลูกกอง

จึงหาอาจะออกไปรบไม่
กูเข้าใจอยู่ดีอายฉินทอง
ครูเคียวก็จะจับเอาคลองคลอง
สั่งสรรพหีบทองพระแก้วชัย

ส่วนบทที่นางลาวทองแกวกิริยาห้ามขุนแผนนั้นในบทเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนนั้นมีแทบของนาง
แกวกิริยา ในเพลงทรงเครื่องมีแทบของนางลาวทองที่กล่าวห้ามขุนแผน

ใจความในบทนางขุนนางส่วนบางวีรมาลาอุกสาวนั้นละเอียดกว่าในบทเสภาเรื่องขุน
ช้างขุนแผน เพราะในบทเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนกล่าวเพียงว่า

ครานั้นทนายบายขุนนาง
พลแม่ก็ไต่ถึงไวยังยืน
แต่ใจแนบนิ่งกริ่งอยู่ถึงหนึ่ง
อัสเมียบสองตองห้ามตามโบราณ
แม่สอนเจามาแทนอยกวารอยพัน
อย่าทำชั่วเพราะว่าตัวของตัวจน
ใครจะคาเจาะจังกี่ข้างเขา
อันคนคีนานคอกจึงออกตัว
จงอดส่าห์เสี้ยมกอยเจียมตน
จงข้อตรงต่อตัวรูกัลลเกรง
ปรนนิบัติอย่าให้ชัคนำใจเขา
ชาวของสารพันหมั่นเก็บไว้

ปลดอบอุกสาวว่าอย่าละอิน
หม่อมหมื่นเธอก็รับปฏิญาณ
กัลลจะหึงวุ่นวายอายชาวมาน
เป็นกัณฑ์กรก็ว่าคาญไม่เว้นคน
สุดคำคัณฑ์แต่เพียงอดนั้นเป็นต้น
เขาเปรียบเทียบจงสูทนคองเกรงกัลล
จงอดเอาอดอย่าด่าออยกอยพองตัว
ถ้าคนชั่วเขากงเห็นเป็นไปเอง
อย่าให้คนทั้งปวงดวงชมเหง
อย่ากรันเครงควากับข้าไท
การเรือนการเหยาเอาใจใส่
ระวังดูแลอย่าแซะเรือน^๒

๑

บทเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนฉบับหอสมุดแห่งชาติ

หน้า ๔๔๔

๒

ล.ค.

หน้า

๔๑๔ - ๔๑๕

ส่วนในเนื้อเพลงตรงเครื่องนั้นสอนอย่างละเอียดจะพอ อันเป็นเครื่องสะท้อนถึงวัฒนธรรมชาวบ้านในแง่การเป็นภรรยาที่ดีและเป็นแม่เรือนที่จะต้องทำตนอย่างไร เช่น ต้องให้ความเคารพนบนอบบรรดาญาติข้างฝ่ายสามี รู้จักปรนนิบัติสามีทั้งการกินอยู่ หมั่นดูแลชาวของในบ้านโดย เฉพาะสิ่งของในครัวซึ่งถือว่าสำคัญมาก ต้องหมั่นดูแลยาให้บุตรหรือซิ่นราได้

ส่วนในบทที่นางสร้อยฟ้า กริมาลาให้พรพระไวยนั้นไม่ปรากฏในบทเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ปรากฏแต่ที่พระไวยส่งเสียดองนางให้สามีก็กิน แล้วสองนางรับคำว่าจะนี้

สร้อยฟ้ากริมาลายกมือไหว้	ไปเถิดน้องมิให้เป็นเลี่ยนหนาม
จะถนอมกล่อมใจกันให้งาม	ครามแค้นหมอยจะเขารดรงค์
แคลพอขุนแผนจงแคลเขา	ขอเจาระวังระไวอย่าให้หลง
ตั้งเกศพระเวทที่ทนคง	ปลงอารมณ์หมั่นใจไว้ให้ดี

ส่วนในบทสินสมุทรในเรื่องพระอภัยมณีนั้น คำเนินตามท้องเรื่องพระอภัยมณี คือเมื่อแม่กือนางมีเชื้อสมุทรไปอยู่ สินสมุทรก็ลอบไปเที่ยวเล่นหลังถ้ำ ก็พบรูปยักษ์และกระบอง จึงหยิบรูปยักษ์มาใส่แล้วหยิบกระบองมาถือ แล้วจึงออกไปเที่ยวเล่นนอกถ้ำ

เพลงทรงเครื่องยังมีเล่นกันอยู่ในปัจจุบัน ทางจังหวัดสุพรรณ แต่ในตำบลพนมทวนมีเล่นได้คนละนิดหน่อย ไม่เก็บเรื่องเป็นราว เพียงแต่เล่นสนุก ๆ กันเท่านั้น

อภิปรายข้อคิดเห็น

เพลงน้อยและเพลงทรงเครื่อง

เพลงน้อยและเพลงทรงเครื่องเป็นเพลงประเภทเดียวกัน ต่างกันที่เพลงน้อย
ว่าเป็นเพลงปฏิกิริยาสะท้อนกัน แต่เพลงทรงเครื่องเด่นเป็นเรื่องราวเช่นเดียวกับลิเก
และละคร แต่ฉันทลักษณ์ก็คล้ายกัน ถือแต่งเป็นกลอนหัวเดียว

เพลงน้อยและเพลงทรงเครื่องมีแง่คิดดังต่อไปนี้

๑. การอุปโลก เป็นการเร้าความสนใจ ในเพลงน้อยมีความว่า
"น้องจะนั่งผ้านริบบางบาง ก็ให้มันเห็นรางรางไรไร ถ้าแม้นผู้ชายรักน้องเห็น ก็ให้
มันยื่นเชมหน้าลายไหล" แสดงว่าชาวบ้านรู้จักวิทยาในข้อนี้ดี การแต่งตัวที่จะก่อให้เกิด
ความสนใจนั้นมีสีขาวเปิดเผยทั้งหมด หรือปิดบังทั้งหมด ต้องเป็นแบบประสมกัน มนุษย์
มีความอยากรู้อยากเห็นเป็นธรรมชาติ การวิคิดนอย เป็นการเร้าความสนใจมากขึ้น
นักออกแบบแฟชั่นในปัจจุบันก็คำนึงถึงข้อนี้เช่นเดียวกัน

๒. เกี่ยวกับวัฒนธรรมการแต่งกายของหญิง ในเพลงน้อยกล่าวถึงการใส่ผ้า
มันตานี การจับเข่าที่ฉม การโก้เครื่องหอมเช่นกระแจะจันทร์ แสดงว่าหญิงเป็นเพศที่
รักสวยรักงามไม่ว่าจะสมัยใด หรือจะวัยใด ฐานะใด

๓. ความเชื่อเกี่ยวกับลัทธิภูตผี ในบ้านเรือนในสังคมไทยจะมีมุมหนึ่งที่จัดเป็น
ที่สถิตยของผีบ้านผีเรือน มีการเซ่นไหว้เป็นประจำ ต้องไปลามาไหว้ ชาวบ้านในตำบล
พนมทวนก็เช่นเดียวกัน บ้านเรือนที่มีอายุมากสร้างมานาน จะมีมุมหนึ่งให้ "ยาย" อยู่
ยาย หมายถึงภูตผีที่รักษายาเรือนให้คนในบ้านอยู่เย็นเป็นสุข และปัดเป่าอันตรายจาก
ภายนอกมิให้มาแผ้วพาน การเชื่อในลัทธิภูตผีนี้ถึงอย่างไรก็เป็น การช่วยในด้านกำลังใจ
ของมนุษย์ ดีกว่าที่จะปล่อยให้อัศจรรย์ว่างเปล่า ปราศจากสิ่งยึดเหนี่ยว

๔. ความปรารถนาที่แฝงอยู่ในจิตใจของมนุษย์ แสดงออกในบทให้พรว่าสิ่ง
ที่เป็นยอดปรารถนาของมนุษย์นั้นได้แก่ ความร่ำรวย ความมียศศักดิ์ ความมีพวกพ้อง สิ่ง
เหล่านี้เป็นศักรการให้มนุษย์พยายามแสดงพฤติกรรมทุกอย่างเพื่อให้ได้มา จะเห็นว่า เป็น
การเน้นในแง่วัตถุมากกว่าจิตใจ ค่านิยมในสังคมชนบทคงจะยกย่องผู้ได้ถึงพร้อมด้วยวัตถุ

เหล่านี้ว่าเป็นผู้มีบุญ ประกอบกรรมดีไว้แต่ชาติปางก่อน จึงได้ประสบแต่ความสุขสบายในชาตินี้ พฤติกรรมที่ควรจะทำในชาตินี้เพื่อให้บรรลุ ความปรารถนาเหล่านี้ก็คือ ต้องประกอบอาชีพด้วยความขยันขันแข็ง จึงจะเป็นผู้ที่พบกับความมั่งคั่ง ความมีศักดิ์ศรี ต้องเป็นคนดีจึงจะมีพวกพ้อง

๕. เพลงทรงเครื่องชี้ให้เห็นความนิยมในวรรณคดีพื้นบ้าน อันได้แก่วรรณคดีเรื่อง ขุนช้าง - ขุนแผน และเรื่องพระอภัยมณี เรื่องขุนช้าง - ขุนแผน เป็นนิทานพื้นบ้านของจังหวัดกาญจนบุรี - สุพรรณบุรี ส่วนเรื่องพระอภัยมณีแต่งเป็นกลอนที่ง่ายต่อความเข้าใจ สองเรื่องนี้จึงแพร่หลายในหมู่ชาวบ้านมาก แสดงถึงความนิยมของส่วนรวมยอมทำให้เกิดความนิยมในส่วนย่อยด้วย

๖. ในเพลงทรงเครื่องมีบทเกี่ยวกับการประพาศตัวของสตรี ในบทที่แม่นางศรีมาลาสอนลูกสาว แสดงให้เห็นการะเกี่ยวกับงานบ้านของสตรีว่ามีมากมาย สตรีจะต้องเป็นผู้ที่มีความละเอียด รอบคอบ สะอาด อ่อนน้อม และใจเย็น จึงจะเป็นแม่ศรีเรือนที่ดี ปัจจุบันสังคมเปลี่ยนไป การที่สตรีจะดำรงคุณสมบัติเป็นแม่ศรีเรือนที่ดีก็อาจจะลดหย่อนลงไปบ้าง

เนื่องจาก

เพลงจากที่ชาวบ้านร้องกันในตำบลพนมทวนนี้ มักจะร้องกันในเวลาเกี่ยวข้าว และชาวบ้านก็เรียกเป็นเพลงเกี่ยวข้าว ซึ่งต่างกับเพลงเกี่ยวข้าวที่ปรากฏในที่ต่าง ๆ ในภาคกลาง

เกี่ยวกับการเกี้ยวข้านี้ เสฐียรโกเศศกล่าวไว้ว่า "การเกี้ยวข้าน่าจะชิงแซก
กันแรงกัน ก็มีชายหนุ่มหญิงสาวยินดีมาร่วมเกี้ยวด้วย เพราะจะได้มีโอกาสมาพบกัน
จริง เป็นอย่างเล่นเป็นงานไปในตัว เกี้ยวข่าพลางร้องเพลงพลาง เกี้ยวพาราสี
เข้าเข้ากับ เวลาเย็นเลิกเกี้ยวข่า จะเล่นเพลงเกี้ยวข่าที่เรียกว่าเต้นกำรำเกี้ยว มัก
เกี้ยวกันตั้งแต่เช้า พอสายหยุดพัก แล้วไปเกี้ยวใหม่ตอนบ่าย" ๑

เพลงเกี่ยวกับที่ปรากฏร่องกันในภาคกลาง จะเป็นเพลงแก่นกำรำเกี่ยว หรือ เพลงอื่น ๆ เช่น

กว่าเกิดหนาแม่กว่า   รับประทานให้ถึงคันทา
จะไ้ผูกจากัน (เอ๋ย)   ,
เกี่ยวเกิดหนาแม่เกี่ยว   อย่างมัวแลมัวเหตียว
เดี๋ยวจะบาคมือ (เอ๋ย) ๒

ส่วนในคำแปลบทวนนี้ ในขณะที่เียวข้าวจะร้องเพลงจาก ซึ่งมีลักษณะดังนี้คือ

ตัวอย่าง

จากกันเอย   พอกินนรู้
เรามาจับมือกันคนละข้าง   เรามารองส่งกันคนละที
มาจากกันไปในไพรศรี   ต่างคนต่างมีกันเอย

๑
เสฐียรโกเศศ (นามแฝง) ประเพณีเบิกเถลิง หน้า ๑๙๐

กฤษดาภราชธรรม กถา หน้า ๓๕

วิธีร้องเพลงจาก

หญิงจะเริ่มก่อนผู้ชาย วิธีร้องนั้นผู้ร้องคนที่ จะร้องเบียง ๔ วรรค
แรก แล้วผู้ร้องคนที่ จะร้องอีก วรรค แล้วแยก ลูกคู่จึงจะรับ บทลูกคู่รับนั้น
ถ้าเป็นชายร้องลูกคู่จะรับว่า

จากแม่เอ๋ยน้องเอ๋ย แล้วทอด้วย วรรคสุดท้ายในเนื้อเพลง
ถ้าเป็นหญิงร้องลูกคู่จะรับว่า
จากแม่เอ๋ย ชายเอ๋ย แล้วทอด้วย วรรคสุดท้ายในเนื้อเพลง

ตัวอย่าง

หญิง	จากกันเอ๋ย	เมื่อตอนเย็น	
	น้องแลทางทุ่งก็ไปเะ	น้องแลทางสระก็ไปเห็น	
หญิง	<u>น้ำตากระตอนเป็นก้อนขาวเย็น</u>		<u>นับวันไม่เห็นกันเอ๋ย (ลูกคู่รับ)</u>
ลูกคู่	จากแม่เอ๋ย ชายเอ๋ย	น้ำตากระตอนเป็นก้อนขาวเย็น	นับวันไม่เห็น
	กันเอ๋ย		
ชาย	จากกันเอ๋ย	เมื่อตอนเย็น	
	พี่แลทางทุ่งก็ไม่เะ	พี่แลทางสระก็ไม่เห็น	
ชาย	<u>น้ำตากระตอนเป็นก้อนกระเด็น</u>		<u>นับวันไม่เห็นกันเอ๋ย (ลูกคู่รับ)</u>
ลูกคู่	จากแม่เอ๋ย น้องเอ๋ย	น้ำตากระตอนเป็นก้อนกระเด็น	นับวันไม่เห็นกันเอ๋ย

เพลงจากที่ได้จากชนบทนี้มีใจความดังนี้

วิทยากร...นายบุญชู คุณพิณ

นางทองเลื่อน คุณพิณ

วันที่ .. ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๑๖

หญิง จากกันหรือพี่หรือ นายก็ขอมือเข้าแล้วก็สั่ง
ใกล้ลูกหัวปลีที่แรก ก็หมายใจจะแบกแก่กันวัง

หญิง แก่พอหนักหนอยหัวมาดอยหลัง ทำที่เป็นยังน้องเอ๋ย

ชาย ๑	จากกันหรือแม่หรือ ไ้กลูกหัวปลีทีแรก	มายืนข้อมือเราแล้วก็สั่ง พี่หมายใจจะแบกแต่กันรัง
ชาย ๒	แก้พลหนักหนอยแน่มากอดหลัง	ทำที่เป็นรังชายเอย
หญิง ๑	จากกันเอย น้องแลทางทุ่งก็ไม่ปะ	เปื้อนคอนเย็น น้องแลทางสระก็ไปเห็น
หญิง ๒	น้ำตากระคอนเป็นก้อนข้าวเย็น	นับวันไม่เห็นเลยเอย
ชาย ๑	จากกันเอย พี่แลทางทุ่งก็ไม่ปะ	เมื่อกอนเย็น พี่แลทางสระก็ไปเห็น
ชาย ๒	น้ำตากระคอนเป็นก้อนกระเด็น	นับวันไม่เห็นน้องเอย
หญิง ๑	จากกันเอย เขาก็กินแต่ข้าหลัง	เมื่อจวนจะมี เรากักรังแต่หงฝึก
หญิง ๒	หยิบมาเคี้ยวก็เหนียวเหน็ดหนึบ	เหมือนกังพังฝึกถวายเอย
ชาย ๑	จากกันเอย เขาก็กินแต่ข้าหลัง	เมื่อจวนจะมี เรากักรังแต่หงฝึก
ชาย ๒	หยิบมาเคี้ยวก็เหนียวเหน็ดหนึบ	เหมือนกังพังฝึกถวายเอย
หญิง ๑	จากกันเอย น้องเคยหยิบแบ่งให้พี่ยัดหน้า	เมื่อกอนรุ่ง น้องเคยหยิบผ้าให้พี่นุ่ง
หญิง ๒	ขอหยอมหอบฟุ้ง	น้องเคยนำรุ่งถวายเอย
ชาย ๑	จากกันเอย พี่เคยหยิบแบ่งให้เจ้าผัดหน้า	เมื่อกอนรุ่ง พี่เคยหยิบผ้าให้เจ้านุ่ง
ชาย ๒	ขอหยอมหอบฟุ้ง	พี่เคยนำรุ่งน้องเอย
หญิง ๑	จากกันเอย มองไปสายทุ่งนา	ขออุณวก เห็นแต่ผ้าแพรวนก
หญิง ๒	น้ำตาไหลตก	ถกตงที่อกชายเอย

ชาย ๑	จากกันเอย พืมองไปชายทุ่งนา	แม่อุณณก เห็นแก่ผ้าแพ้วเก
ชาย ๒	น้ำกาไหลตก	ตกองที่อกชายเอย
หญิง ๑	จากกันเอย เรามาจับมือกันคนละข้าง	พอกินนรี เรามาร้องสิ่งกันคนละที่
หญิง ๒	มาจากกันไปในไพรตรี	ต่างคนต่างมีกันเอย
ชาย ๑	จากกันเอย เรามาจับมือกันคนละข้าง	แม่กินนรี เรามาร้องสิ่งกันคนละที่
ชาย ๒	มาจากกันไปในไพรตรี	ต่างคนต่างมีกันเอย
หญิง ๑	จากกันเอย น้องเฝ้าข้าวน้อยน้อย	พอกลิ่นรูป บาวักเอยรดยไปข้างรูป
หญิง ๒	แต่พอกถึงกลางทางจะไถ่ว่างลงรูป	รูปเอยแก่รูปปรอยเอย
ชาย ๑	จากกันเอย พี่เฝ้าข้าวน้อยน้อย	แม่กลิ่นรูป บาวักเอยรดยไปข้างรูป
ชาย ๒	แต่พอกถึงกลางทางจะไถ่ว่างลงรูป	รูปเอยแก่รูปปรอยเอย
หญิง ๑	จากกันเอย ไม่มีอะไร จะให้พี่	ข้อถอยช้าง น้องก็แต่หัวห่างห่าง
หญิง ๒	เอาไปประสมกับไฉ่ผอบบางบาง	จะไถ่หัวที่กลางทางเอย
ชาย ๑	จากกันเอย ไม่มีอะไรจะให้พี่	แม่ร่ายช้าง พี่มีแต่หัวห่างห่าง
ชาย ๒	เอาไปประสมกับผอบบางบาง	จะไถ่หัวที่กลางทางเอย

หญิง ๑	จากกันเอย	พอยอกเส้น
	น้ำก็ขึ้นมากลบฝัง	คลั่งก็พังมาเอ้เก
หญิง ๒	ไปไ้กลับมากอดเสียแล้วพอยอกเส้น	ไปตกทะเลวนเอย
ชาย ๑	จากกันเอย	เมื่อยอกเส้น
	น้ำก็ขึ้นมากลบฝัง	คลั่งก็พังมาเอ้เก
ชาย ๒	ไปไ้กลับมากอดเสียแล้วเมื่อยอกเส้น	ไปตกทะเลวนเอย
หญิง ๑	จากกันเอย	พอกี้วก
	ไม่มีอะไรจะให้	น้องนี้แต่แหวนขำรงค์
หญิง ๒	แต่พอดึงกลางทางให้วางลง	ต่างหน้าแม่หงส์ทองเอย
ชาย ๑	จากกันเอย	แมกี้วก
	ไม่มีอะไรจะให้เจ้า	พี่นี้แต่แหวนขำรงค์
ชาย ๒	แต่พอดึงกลางทางให้วางลง	ต่างหน้าพองหงส์ทองเอย

อธิบายความ

สำหรับใจความของเพลงจากนี้ แสดงถึงความรักที่ชายหญิงมีต่อกัน และกวาววาลัยที่จะต้องจากกัน การจากกันจะจากกันเมื่อเสร็จงาน เช่น เมื่อจวนจะมีก เมื่อจวนเย็น เมื่อก่อนรุ่ง ใจความจะบรรยายความสุขยามที่คู่รักได้อยู่ด้วยกัน เมื่อยามจากกันก็มักจะให้ของฝากไว้แทนตัว เช่น ให้หวีที่เคยใช้หวีผม ให้แหวนที่เคยใส่ หรือเป็นการตัดพ้อต่อว่า ว่าชายนั้นหนักไม่เอาเบาไม่สู้ มีเจ้าของแล้วยังมาหลอกให้รัก

การใช้คำมาบรรยายแสดงถึงการจากกันทำให้ออกใจ เช่น "น้องแลทางทุ่งก็ไปปะ น้องแลทางสระก็ไม่เห็น" "มองไปชายทุ่งนา เห็นแต่ผ้าแพ้วนก" "น้ำก็ขึ้นมากลบฝัง คลั่งก็พังมาเอ้เก" ทำให้เห็นภาพการจากกันจริงจริง คือมองไปทางใดก็ไม่เห็น และมีอุปสรรคขัดขวางความรัก ทำให้คู่รักทั้งสองพรากจากกัน

การใช้คำเรียกชายผู้เป็นที่รัก ก็แสดงถึงความรัก ความบูชา ความอบอุ่นที่อยู่

ในอ้อมอกของคู่รักเช่น เรียกว่า "พอร้อยซึ้ง พอยอกเส้นห้ พอดักก่ง พอดลื่นซูล
พอดินนรี พอดูนอก

การใช้คำบรรยายความเศร้าทำได้ดี คือเขียนแต่ความรู้สึกเศร้าไปก้วย เช่น
"ไ้ตากระคอนเป็นก้อนกระเด็น" แสดงถึงความอาลัยจนน้ำตาไหล หรือใจว่า "น้ำตา
ไหลตก ตกลงที่อกน้องเอ๋ย" ก็ทำให้เห็นภาพพจน์แห่งความเศร้าโศกเช่นเดียวกัน

ในขณะที่ร้องเป็นเวลาเกี่ยวข้าวที่ต่างคนต่างมาร่วมแรงกัน ทำให้เกิดความกุ่น
เกย เมื่อเสร็จงานก็ต้องจากกันไปทำหน้าที่ของตน เพลงจากก็เป็นถาวรบรรยายความ
รู้สึกที่ตรงกับใจของผู้ร้องได้มากที่สุด

ฉกปรายข้อกิดเห็น

เพลงจากเป็นเพลงปฏิกาลย์ที่มีใจความเป็นห่วงองเดียวกัน กีบเกี่ยวกับความ
อาลัยในการที่ทองจางคนรักไป หลังจากที่ไ้มาพบปะ พุกกุกและร่วมงานกัน

เพลงจากไ้แบ่งกิด ๒ ประการคือ

๑. ความกุ่นเคยทำให้เกิดความอาลัย การที่คนเราไ้พบ ไ้พูด ไ้กุก
ไ้ร่วมงานกัน แม้จะเพียงชั่ววันเดียว ชั่วขณะเดียว แต่เมื่อทองจางกันก็เกิดความ
อาลัย เช่นการมาร่วมแรงกันในการเกี่ยวข้าวนี้เริ่มตั้งแต่เช้า แต่เมื่อเวลาเย็นมาถึง
ก็ทองจางกัน

๒. การสร้างภาพสมมุติให้แกตนเอง เป็นการก่อให้เกิดความสุขทางค่าน
จิตใจ การที่มาร่วมแรงร่วมงานกันนั้นความจริงเป็นการลงแขกของชาวบ้านในหมู่บ้าน
เดียวกัน แต่ชาวบ้านก็ทำประหนึ่งว่าอยู่ห่างไกลกันคนละหมู่บ้าน จากกันครั้งไ้แล้ว
ยากที่จะไ้มาพบกันอีก เพราะต่างคนก็มีภาระหน้าที่ผูกพันที่จะทองรับฉิดชอบ การร้อง
เพลงจากเป็นการหลีกเลียงจากภาระประจำวัน เช่น ความเหนื่อยจากการเกี่ยวข้าว
ความเหนื่อยจากการปฏิบัติหน้าที่ในกรมกรัว ทุกคนจะทำประหนึ่งเป็นคนใดคนหนึ่ง
แล้วเกี่ยววราสีกัน ความอาลัยที่มีต่อกันก็เป็นการสร้างมโนภาพให้เกิดขึ้น แสดงว่า
บางกรังมนุษย์เราก็อยากจะหลีกเลียงจากตนเองบ้างเหมือนกัน

เพลงประกอบการเล่นเบ็คเต็ค

เพลงคลองช้าง

การเล่นคลองช้างนิยมเล่นกันในเทศกาลตรุษสงกรานต์ แต่เดิมมีเล่นกันเป็นประจำทุกปี แต่ในปัจจุบันนี้ไม่ค่อยนิยมเล่นกัน เป็นการเล่นที่สนุกสนานมาก เล่นได้ทั้งหญิงและชาย

วิธีเล่น

ใช้วิธีล้อมวงเอาครก^{**} ไปวางไว้ตรงกลาง ผู้เล่นหญิงชายไม่จำกัดจำนวนยืนเป็นวงรอบครก ผู้หญิงผู้จะทำหน้าที่คลองช้างขึ้นไปยืนบนก้นครก ถือผ้าขาวมาไว้ในมือละสายสำหรับเป็นบ่วงไว้คล้องช้าง เมื่อเริ่มเล่นผู้เล่นคนอื่น ๆ จะเดินวนรอบครกพร้อมกับร้องเพลงคลองช้าง ผู้หญิงที่ยืนบนครกจะเอาบ่วงนั้นคอยคล้องผู้ชายที่เดินวนเข้าไปใกล้ เมื่อคล้องได้แล้วผู้นั้นจะต้องไปยืนบนก้นครกแทน คนคลองคนแรกก็จะลงมาเดินในแถวใหม่ ขณะที่ทุกคนเดินวนรอบครกจะท่องว่าทำล้อหลอกหรือเข้าไปใกล้เพื่อล้อให้คลอง จะสลับกันคือ ชายคลองหญิง ส่วนหญิงก็จ้องคลองชาย

เพลงประกอบ

เนื้อเพลงคลองช้างนั้นจะเปลี่ยนไปตามแต่ผู้ร้องจะ อใจผูกช้างไว้ที่ไหน
ควขันตน จะขันว่า

คลองช้างเอามาได้เอย   เอาบาผูกไว้   ผูกไว้ที่ก้นครก
หรือ   คลองช้างเอามาได้เอย   เอามาผูกไว้   ผูกไว้ที่คันทะละกอ

ฯลฯ

เมื่อถึงบทกระทู้ คือที่ว่า คลองไหนคลองเข้า ผู้ร้องจะร้องถึงและร้องซ้ำ ๆ กัน และเข้าไปล้อหลอกใกล้ ๆ กับครก เพื่อล้อให้คลอง
เพลงคลองช้างที่ได้จากตำบลพนมทวนมี ๒ ส่วนวนคือ

---

^{**} ครกตำข้าวในชนบท มีลักษณะเป็นคันไม้ใหญ่ตัดเป็นท่อน และคว้านตรงกลางให้เป็นรูปครก

๐

๑
 ส่วนวนที่ ๑

วิทยากร..นางทองเลื่อน กุณพันธ์

วันที่ .. ๔ มิถุนายน ๒๕๑๖

คล้องช้างเอาขาไคเอย	เอาขาผูกไว้ ผูกไว้ที่ก้นครก
ช้างเถื่อนมันไม่เกย	เอาหัวไปเกยกับข้างบก
ก้นครกละมันเล็กนัก	มันจะหักลงเอย
คล้องไหนคล้องขี้	คล้องไธ้ช้างหางขี้ คล้องไปขี้เล่นเอย
คล้องไหนคล้องเข้า	คล้องไหน คล้องเข้า
คล้องไธ้ช้างหางยาว	มากล้องให้เข้าคอกเอย

๒
 ส่วนวนที่ ๒

วิทยากร..นางเป้า เสริมสุข

วันที่ .. ๔ มิถุนายน ๒๕๑๖

คล้องช้างเอามาไคเอย	เอามาผูกไว้ ผูกไว้ที่ก้นมะละกอ
ช้างเถื่อนมันไม่เกย	เอาหัวไปเกยกับข้างคอก
ก้นมะละกอละมันเล็กนัก	มันจะหักลงเอย
คล้องไหนคล้องเกือก	คล้องไธ้ตัวหางเปิด คล้องให้เชือกถึงเอย
คล้องไหน คล้องเข้า	คล้องไหน คล้องเข้า
คล้องไธ้ช้างหางยาว	มากล้องให้เข้าคอกเอย

อธิบายความ

เพลงคล้องช้างทั้งสองส่วนนี้คล้ายคลึงกัน เปลี่ยนแปลงไปเฉพาะในตอนต้นที่ผูกช้างไว้บนละที่เท่านั้น ช้างที่จะคล้องล่วนมากต้องเป็นช้างป่าหรือช้างเถื่อน ส่วนตัวที่มาคล้องเรียกว่าช้างคอก ส่วนที่เรียกว่าช้างบกนั้นคงจะต้องการให้คล้องกับคำว่าก้นครก ช้างบกคงจะหมายถึงช้างบ้านที่เชื่องแล้วเอามาใช้คอกล่อเอาช้างเถื่อน

ใจความแสดงถึงการล่อเลียนให้ผู้เล่นเป็นกณคล้องช้างรีบคล้องช้างทั่วทิศทั่วหน้ให้ได้ไธ้ ๆ ผู้เล่นเป็นช้างจะหาหาหลอหลอกประกอบไปด้วยสนุกสนานไปทั้งผู้เล่นและผู้ดู

ในปัจจุบัน การเล่นคล้องช้างเสื่อมความนิยมลงไป ผู้ที่เล่นได้ไม่ถนัดเล่นเพราะต่างก็มีอายุมากขึ้น สวมเครื่องหลัง ๆ เมื่อไม่มีผู้เล่นก็ไม่นิยมเล่นกัน

อภิปรายข้อคิดเห็น

เพลงกลองช้างเป็นเพลงที่มีทำนองสนุกสนานเร้าใจทั้งผู้เล่นและผู้ชมมาก
เพลงกลองช้างไท่แ่งคึก ๒ ประการคือ

๑. การหลอกล่อก่อให้เกิดความพยายาม เป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่ชอบสิ่งที่ต้องใช้ความพยายาม จนถึงกับมีกล่าวกันว่า "สิ่งใดที่ได้ยากสิ่งนั้นย่อมมีค่า" การกลองช้างเป็นการล่อล่อให้ผู้ผู้เล่นเป็นช้างเกิดความพยายามในการที่จะกลองบอกคลื่นขึ้นไปรับภาวะเป็นช้างแทนตัว เพราะภาวะเป็นช้างเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาสำหรับผู้ผู้เล่นเป็นอย่างยิ่ง จึงต้องพยายามหาทางเลี่ยงจากสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาอันเสีย โดยการหาคนไปรับภาะนั้นแทนตัว

๒. ท่วงทำนองและการใช้คำในการแต่ง สมเป็นการเร้าใจ เวลาร้องจะร้องอย่างกระแทกกระทั้น และใช้คำซ้ำ ๆ เช่น คลองไหน คลองเข้า คลองไหน คลองเข้า และคำที่ใช้เรียกช้างก็เป็นคำที่ก่อให้เกิดความขบขัน เช่น ช้างหางเปิด ช้างหางชี้ การพูดถึงลักษณะค้อยอันเป็นการก่อให้เกิดความขบขันเช่นนี้ ช่วยเพิ่มความสนุกในการเล่นมากขึ้น

เพลงเข้าผี

การเล่นเข้าผีนิยมเล่นกันในเทศกาลตรุษสงกรานต์ การเล่นเข้าผีที่นิยมเล่นกัน
ในตำบลพนมทวนมีดังนี้คือ

เข้าผีแม่ศรี

ผีสิง

ผีสู่ม

ผีกะลา

ผีกระ้าง

การเล่นเข้าผีเหล่านี้ในขณะที่ผีจะเข้าผู้เล่นจะต้องร้องเพลงเชิญผีจนกระทั่งผีเข้า
แล้วจึงจะแสดงกิริยาอาการตามลักษณะของผีก่อไป

การเข้าผีแม่ศรี

การเข้าผีแม่ศรีนี้ ในหนังสือการเล่นพื้นเมือง^๑ มีคำอธิบายว่า แม่ศรีเป็น
การเล่นพื้นเมืองมาแต่โบราณ นิยมเล่นทั่วไปในภาคกลางและภาคอีสาน มักเล่นกัน
ในวันนักขัตฤกษ์ เช่น ขึ้นปีใหม่ ตรุษสงกรานต์ ส่วนมากเล่นกันในหมู่เด็ก ๆ
การเล่นแม่ศรีเป็นการเล่นทำนองเข้าทรง โดยผู้เล่นซึ่งเข้าทรงเป็นท้าวแม่ศรีจะคง
ทำกิริยาเหมือนแม่ศรีมาเข้าทรง ร่างกายสั่นและร่ายรำตามทำนองลูกคู่ร้อง การ
เล่นเช่นนี้เป็นไปแต่ในทางสนุกสนาน เพราะเป็นการเล่นที่ไม่น่าเชื่อถือ และไม่ถือ
เป็นการทรงเจ้า

การเล่นผีแม่ศรีที่อำเภอพนมทวนมีอยู่ทั่วไปในทุกตำบล ซึ่งมีวิธีการเล่นดังนี้
วิธีเล่น

ผู้เล่นเป็นหญิงล้วน ๆ จะเล่นสักกี่คนก็ได้ ให้เลือกคนที่เหมาะที่สุดให้เป็น
แม่ศรี คนที่เป็นแม่ศรีนี้จะคงนั่งบนลำไม้ไผ่สองลาที่วางไว้ตามยาว

สองมือพนม สองขาเหยียดไปบนแล้วไม่ได้ หันหลังพิงครกซึ่งคว่ำไว้ มีพี่เลี้ยงนั่งอยู่
บนครก เอามือปิดหูปิดตา เอาผ้าผูกตาคนทรงไว้ คนที่เฒ่าอื่น ๆ จะนั่งเกาะไข่น้ำได้
สองลำที่วางไว้ข้าง ๆ พร้อมกับร้องเพลงแม่ศรี คนทรงจะตัวสั่น มือสั่น จนกระทั่ง
ปล่อยมือลง แสดงว่าผีเข้าก็จะร้องเพลงเชิญผี เมื่อผีเข้าแล้วคนเข้าทรงจะแบกผ้าผูก
ตา พี่เลี้ยงจะไปถามที่หัวว่ามาจากไหน จะร้องเพลงอะไร ซึ่งแม่ศรีจะตอบโดยการ
พยักหน้า ถ้าไข่น้ำองการก็จะสั่นหน้าเมื่อเลิกเล่น พี่เลี้ยงจะต้อง เข้าไปถามว่า จะไป
หรือยัง ถ้าพยักหน้าก็จะกะพริบใส่หู ก็เป็นเสร็จการเล่นแม่ศรี ถ้าผีไม่ออกให้เอา
หนังควายที่ขวันเป็นเชือกไปคล้องก็จะล้มลง

เพลงประกอบ

เพลงที่ประกอบการเล่นผีแม่ศรีจะประกอบด้วย

๑. เพลงแม่ศรี
๒. เพลงเชิญผี
๓. เพลงรำ

ซึ่งมีเนื้อเพลงดังต่อไปนี้

เพลงเชิญผี

เพลงเชิญผีจะร้องพร้อมกันในขณะที่ผีจะเข้า ถือเป็นการคารวะผี เพลงเชิญ
ผีที่ได้จากคำบอกเลาของหม่อม ๓ เพลง คือ

วิทยากร...นางเป้า เสริมสุข

วันที่ .. ๘ พฤษภาคม ๒๕๑๖

เชิญเอ๋ย เชิญเหล่า

เชิญพระเจ้าที่โบมะเขือ

ผีมันตายคาเรือ

เชิญมาลงเข้าน้อง

น้องก็ตาตาเอ๋ย

(ข้า มาลงเข้าน้อง น้องก็ตาตาเอ๋ย)

✧

จากคำอธิบายของนางทองเลื่อน คุณพันธ์

๒.   เชิญเอ๋ยเชิญเหล่า   เชิญพระเจาที่ไปทองแตก
                         ผืนนํายตาแตก   เชิญมาลงเขานอง
                         นอังกืตาตำเอ๋ย
                         (ข้า มาลงเขานอง   นอังกืตาตำเอ๋ย)

๓.   เชนเอ๋ยเชนเหล่า   เชนพระเจาที่พอเขาทอง
                         ผืนนํายตากกลอง   เชิญมาลงเขานอง
                         นอังกืตาตำเอ๋ย
                         (ข้า มาลงเขานอง   นอังกืตาตำเอ๋ย)

อธิบายความ

เนื้อเพลงเชิญผีที่ได้นี้ดูคล้ายคลึงกับเป็นพิธีการเชิญผี มีการเซ่นไหว้ควย
 เครื่องเชนและเหล่า ผีที่เชิญจะเชิญมาจากบรรดาผีที่ถึงสถิตยอยู่ตามที่ต่าง ๆ เช่น ผีที่
 ไบมะเชื้อ ไบทองแตก เจาพอเขาทอง ผีที่เชิญมาส่วนมากจะเป็นผีตายโหง เช่น
 จมนํายตา เช่น ผีที่ตายกาเรือ ตายคาคกลอง

๑. เพลงผีแม่ศรี

วิทยากร..นางทองเลื่อน คุณพันธ์
 วันที่ .. ๘ พฤษภาคม ๒๕๑๖

แม่ศรีเอ๋ย	แม่ศรีส่วยสะ
ยกมือไหว้พระ	เจ้าจะมีคนชม
ลูกกั้วเจ้ากั้วคอ	ลูกคอเจ้ากั้วกลม
ซักผาชื่นหม	ชมแม่ศรีเอ๋ย

อธิบายความ

เพลงแม่ศรีนี้เนื้อเพลงก็เป็นการบรรยายความงามของผู้ที่เซ่นไหว้เป็นแม่ศรี เรา
 จะเห็นความงามที่นิยมกันคือ คนที่จะงามนั้นก็จะต้องตอกล้น คือ ขนก็มาชนกันทั้งสอง

ข้างระหว่างกลางเป็นไร้วัว คอแขนจะกลมกลิ้ง สำหรับเนื้อเพลงแม่ศรีที่ได้จากคำบล
พนมทวนนี้คล้ายกับที่ได้ยินกันทั่วไป แต่ต่างจากที่กระทรวงมหาดไทยได้รวบรวมไว้ในหนังสือ
การเล่นพื้นเมืองบาง เนื้อเพลงที่กระทรวงมหาดไทยรวบรวมไว้มีว่า

แม่ศรีเอ๋ย	แม่ศรีสาวสะ
ยกมือไหว้พระ	ก็จะมีคนชม
ชนคิ้วเจ้าก็ต่อ	ชนคอเจ้าก็กลม
ซักยาปิคนม	นมแม่ศรีเอ๋ย

ในวรรคที่ ๒ เป็น "แม่ศรีสาวสะ" แทนที่จะเป็นแม่ศรีสาวสะ ในวรรคที่ ๕ - ๕ เป็น
"ชนคิ้วเจ้าก็ต่อ ชนคอเจ้าก็กลม" แต่จากพนมทวนเป็น "ลูกคิ้วเจ้าก็ต่อ ลูกคอเจ้าก็กลม"
ใช้คำว่าชนคิ้วจะได้อรรถาธิบายดีกว่า ลูกคิ้ว แต่ใช้ว่า "ชนคอ" ก็สู้คำว่า "ลูกคอ" ไม่ได้
ในวรรคที่ ๓ ว่า "ซักยาปิคนม" จากพนมทวนว่า "ซักยาขึ้นนม" แต่ก็นิยมร้องกันทั้งสอง
อย่าง ดังที่กล่าวมานี้ก็เป็นเพราะการถ่ายทอดเรื่องราวกันมาด้วยปากกันนั้น ย่อมจะเพี้ยนไป
ได้

เพลงรำ

เพลงที่ใช้รำในการเล่นแม่ศรีจะใช้เพลงอะไรก็ได้แล้วแต่แม่ศรีจะพอใจ ผู้ที่
เป็นผู้เลี้ยงจะเข้าไปถามว่า จะรำเพลงอะไร เพลงพวงมาลัยรำไหม? ถ้าตกลงจะพยัก
หน้า ถ้าไม่ตกลงจะสั่นหน้า นอกจากเพลงพวงมาลัย เพลงเหยียบ เพลงรำวง ฯลฯ
แล้ว อาจจะใช้เพลงเมรีชีไมก็ได้ เนื้อเพลงเมรีชีไม มีดังนี้

เพลงเมรีชีไม

	วิทยากร..นางทองเลื่อน คุณพันซ์
	วันที่ .. ๘ พฤษภาคม ๒๕๑๖
ปลอบปลุกลูกขึ้นเกิดแม่เมรี	มากินเหล้าเท่านั้นไม่ควรจะเมา
สองจอกสามจอกก็กรอกเขา	แม่เมรีชีไมนอนหลับไหล

อธิบายความ

เพลงเมรีซีเมานี้คงจะมีเค้าความมาจากเรื่องนางสิบสองที่พระรณมอมเหล่านาง
เมรี สาเหตุที่มาใช้กับแม่ศรีก็คงจะเป็นเพราะแม่ศรีเป็นผู้หญิง และมีอาการเดินโซเซ
คล้ายคนเมา จึงใช้เพลงนี้ให้รำ แต่วิทยากรอธิบายว่า การเข้าแม่ศรีคนทรงไม่ได้กิน
เหล้าเลย แต่ทำท่าเดินโซเซไปอย่างนั้นเอง

ผีสิง

ผีสิงเป็นการเข้าผีที่นิยมเล่นกันมากในตำบลพนมทวน คนทรงที่จะเป็นผู้นำเข้า
ผีสิงจะมีเฉพาะเจาะจงเป็นคนไปทีเดียว

วิธีเล่น

ผู้ที่จะเป็นคนทรงนั่งหลับตาพนมมือบนไม้ไผ่สองลำ หันหลังหิงครกที่คว่ำไว้ คน
อื่น ๆ ก็จะไม่เฝ้าร้องเพลงผีสิงไปเรื่อย ๆ ต่างกับผีแม่ศรีคือต้องเอาผ้าผูกเอวผู้ที่เป็นคนทรงไว้
โดยให้ผู้อยู่เบื้องหลังชายข้างหนึ่ง พอผีทำท่าเข้าก็ร้องเพลงเชิญผี พอผีเข้าก็วิ่งไล่คนดูแตก
กระจายไปหรือวิ่งขึ้นต้นไม้ ปีนเสา ไปตามเรื่อง จนกว่าจะไปกระดูกให้ออกไม่มีการรำวง
เพลงที่ประกอบ

๑. เพลงผีสิง ++

๒. เพลงเชิญผี

เพลงผีสิง

วิทยากร...นางกิมฮุ้น เห็นประเสริฐ

วันที่ .. ๘ พฤษภาคม ๒๕๑๖

+
นางทองเลื่อน คุณพันธ์

++
เนื้อความเกี่ยวกับที่กล่าวในผีแม่ศรี

ลึงลมเอ๋ย	มาอมชาวทอง	เล็กน้อยทั้งสอง
มาทักคอกจิก	เจ้าพระยานกเริก	เจ้าพระยานกเขา
ดวงเบี่ยงดวงขาว	ข้าพเจ้าลึงลม	มะพร้าวใบกลม
ขนมขมขมพู	ไอแก้วนาดู	เล่นชู้กับชาววัง
กระต่ายเล่นหนัง	เอละเห่ลมปอง	เอละเห่ลมปอง

อธิบายความ

เนื้อเพลงเข้านี้ เป็นไปเพื่อความคล่องจองกันมากกว่าต้องการใจความกล่าวถึง
 ลึงลมที่มีฤทธิ์มีอำนาจต่าง ๆ เครื่องตั้งเวรมีทั้งข้าว มะพร้าว ขนม ที่แสดงถึงคุณ-
 ธรรมที่ยึดถือในสังคมไทยคือ ไม่นิยมการประพฤติดิจจารีตประเพณี เช่นการลักลอบเล่นชู้กับพวกสาว
 กับพวกสาวชาววัง ถ้าใครประพฤตินั้นก็จะเป็นที่ร่ำลือกันดังที่ปรากฏในเพลงนี้ว่ามีว่า
 "ไอแก้วนาดู เล่นชู้กับชาววัง"

ผู้สม

การเล่นผู้สมก็นิยมเล่นกันมาก วิธีเล่นก็คือ เอาผู้ที่เข้าทรงไปไว้ในสุ่มโดยมาก
 ใช้สุ่มที่สุ่มปลา โดยให้หลับตาพนมมือ หวักคนถูรอบ ๆ ก็จะร้องเพลงผู้สม จนกระทั่งผู้
 เขาก็จะลุกขึ้นวิ่งไล่คนดู จนกว่าผู้จะออก" เนื้อเพลงผู้สมมีดังนี้

วิทยากร .. นางกิมฮุ้น เห็นประเสริฐ
 วันที่ .. ๘ พฤษภาคม ๒๕๑๖

ผู้สมเอ๋ย	สุ่มปลาในไหน
สุ่มปลาในทวย	สุ่มปลาในหนอง
สุ่มปลาในคลอง	แม่ทองสุ่มเอ๋ย

อธิบายความ

เพลงผู้สมนี้ ทำให้เราทราบถึงสภาพการทำมาหากินของชาวชนบทอย่างหนึ่งคือ

การจับปลา อาจจะใช้ตกเบ็ด ทอแห หรือใช้ลุ่มครอบ สถานที่ที่มีปลาก็คือ ในห้วยในหนอง หรือในคลอง ปลาที่ได้จะมีค่าสำหรับชาวชนบทมาก ใช้เป็นอาหารสดหรือเก็บไว้โดยวิธีถนอมอาหาร เช่น ทำปลาตาก ปลาเค็ม ปลาร้า หรือแม่กระทั่งนำปลา ชนบทไทยเรานั้นเคยอุดมสมบูรณ์จนมีคำกล่าววว่า "ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว"

ผีกะลา

การเล่นเข้าผีกลานั้น มีวิธีเอนต่างจากการเล่นเข้าผีนอื่น ๆ คือ ผู้เล่นจะต้องหากะลาตัวผู้ คือข้างที่มีตำมาหางายขึ้น แล้วให้ผู้หญิงเข้าทรงนั่ง บนกะลาใบนั้นโดยใช้สนเท้าทั้งสองยันบนปากกะลา แล้วหมุนไปรอบ ๆ แรงขึ้น แรงขึ้น จนกระทั่งล้มลงแสดงว่าผีเข้า ขณะที่คนเข้าทรงหมุน คนที่อยู่รอบ ๆ ก็จะร้องเพลงผีกะลา และเคาะกะลาไปคนละใบ เมื่อผีจะเข้าก็ร้องเพลงเชิญผี เมื่อผีเข้าแล้วก็ร้องเพลงไถ่รางวัล เช่นเดียวกับผีแม่ศรี

เพลงผีกะลา

วิทยากร...นางทองเลื่อน คุณพันธ์
วันที่ .. ๘ พฤษภาคม ๒๕๑๖

กุกมาเอ๋ย	กุกมาเอ๋ย
กุกไมมา	กะเริกุกมา
กุกมาเอ๋ย	กุกมาเอ๋ย
กุกไมมา	กะเจยมา

อธิบายความ

การใช้คำว่า กุก คงจะแทนเสียงผีเท่าของผีกะลาถ้าจะมาก็ต้องมีเสียงกุก ๆ คือเสียงที่เคาะกะลากันนั่นเอง เป็นการเชิญเชิญผีให้เข้ามา

อภิปรายข้อคิดเห็น

เพลงเข้าผีมีถึง ๕ เพลง แยกตามชนิดของการเล่นเข้าผี เช่นผีแม่ศรี
ผีลิง ผีลุ่ม ผีกระคัง ผีกะลา เพลงเข้าผีไหนเกิด ๒ ประการคือ

๑. การล้อเลียนสิ่งที่เป็นความเชื่อของคนหมู่มาก แม้วาประชาชนจะเชื่อใน
ภูติผีแต่ก็ปรากฏ ว่ามีการเอามาล้อเลียนเล่นเป็นการสนุกสนาน เช่นเกี่ยวกับนิทานที่มีจะ
ลอบุญทำตนเกรงในศาสนาหรือญาติผู้ใหญ่ ความเชื่อของชาวบ้านที่ว่าของทุกสิ่งมีชีวิตประจำ
อยู่ ผีก็คงจะเป็นชีวิตของสิ่งนั้น การทรงเจ้าเข้าผี ก็คือการเรียกชีวิตประจำของสิ่งนั้น
ให้กลับมาหา เวื่อชีวิตกลับมา ก็จะแสดงความโกรธเคืองไล่พวกผีที่เล่นล้อเลียน เช่น
ผีลิง หรือรวมสนุกสนาน เช่น ผีแม่ศรีก็รวมรำวงควายเป็นตน

๒. การเล่นของชาวบ้านไม่ต้องอาศัยอุปกรณ์ประหลาดพิสดาร การเดินเข้า
ผีจะเอาของที่เป็นสิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือน เช่น ไม้ไผ่ กรก กะลา กระคัง ลุ่ม
อันเป็นสิ่งที่หาง่าย หยิบมาใช้การไค้ทันที

การเล่นเข้าผีนี้ จะมีคนทรงประจำอยู่เฉพาะ เช่น ผีลิง ก็จะมีคนใดคนหนึ่ง
ในหมู่บ้าน ที่เป็นคนเข้าผีลิงประจำ ถ้าคนอื่นไปเล่นก็ปรากฏว่าผีไม่เข้าทรง เช่นเคียว
กับการเดินเข้าผีอื่น ๆ จึงต้องมีการจองตัวผู้ที่เข้าทรงไว้ประจำหมู่บ้าน ชาวบ้านยังดั่งแล
และสงสัยระหว่างความเชื่อและไม่เชื่อ คือ บางคนไม่เชื่อว่าคนที่เข้าทรงโดนผีเข้าจริง แต่
ก็ประหลาดใจว่า ทำไมอุปนิสัยของผู้เข้าทรงจึงเปลี่ยนไปเช่น คนที่เข้าผีลิงจะเปลี่ยนจาก
ความเรียบร้อยไปเป็นกระโหกโสกฮากทันที แสดงถึงความเชื่อในสิ่งที่พิสูจน์ไม่ได้นั้น ยังมี
ความไม่แน่ใจปะปนอยู่ แต่จิตใจของชาวบ้านก็จะโน้มเอียงไปทางความเชื่อมากกว่าที่จะไม่เชื่อ

เพลงโม่งเจ้ากรรม

เพลงโม่งเจ้ากรรมเป็นเพลงที่ใช้ประกอบการเล่นโม่งเจ้ากรรม การเล่นโม่งเจ้ากรรมนั้นเป็นการเล่นที่นิยมเล่นกันในอำเภอลพพหลมาแต่โบราณ แต่ในปัจจุบันไม่ค่อยมีเล่นกัน เวลาที่เล่นก็จะเล่นกันในเทศกาลตรุษสงกรานต์ หรือในเทศกาลต่าง ๆ ผู้เล่นมีทั้งเด็กและหนุ่ม ๆ สาว ๆ

วิธีเล่น

ผู้เล่นชายและหญิงแยกกันยืนคนละแถว หันหน้าเข้าหากัน ผู้หญิงจะเป็นฝ่ายเริ่มตนโดยเดินออกมาจากแถว แล้วนำโม่งผู้ชายที่ตนอยากให้ออกมารำ ฝ่ายผู้หญิงจะร้องเพลงโม่งเจ้ากรรม ผู้ชายที่โดนโม่งจะเดินรำออกมาจากแถว ฝ่ายหญิงจะร้องเพลงเบ็ดเตล็ดให้ฝ่ายชายรำ ทำท่าทางตามเนื้อเพลงนั้น ๆ ถ้าทำท่าไม่ได้ฝ่ายหญิงจะทำท่าใหญ่ จนพอแก่ความต้องการแล้วก็กลับไป ต่อจากนั้นฝ่ายชายเดินมาโม่งผู้หญิงบ้าง แล้วทำเช่นเดียวกัน วิธีโม่งนั้นใช้วิธีเดินไปอยู่ข้างหน้าแล้วยื่นมือไปข้างหน้ากดที่ศอกและร้องว่า "โม่ง"

เพลงประกอบ

๑. เพลงโม่งเจ้ากรรม

๒. เพลงรำ

๑. เพลงโม่งเจ้ากรรม

เพลงโม่งเจ้ากรรม ใช้สำหรับร้องเมื่อต้องการให้คนที่โดนโม่งออกมาว่ามีลักษณะคล้ายกับเพลงเหยย ดังเนื้อเพลง

---

* มีการเล่นที่คล้ายคลึงกันเรียกว่า หีบปลาร้า แทนที่จะพูดว่าโม่ง ไซ้พูดว่า "หีบ" แทน มีการเล่นในตำบลพหลมาและตำบลอื่น ๆ ในอำเภอกัน

วิทยากร.. นายบุญชู คุณพันธ์
วันที่ .. ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๑๖
โมงเจ้ากรรม (ชื่อคนที่โดนโมง) ต้องรำเลยเลย
รำไกรรามา อายาชายกันชาเลยเวย

เพลงรำ

เพลงรำไรเพลงต่าง ๆ ซึ่งผู้ที่โดนโมงออกมารำจะกองท่าทำไปควยเซ่น
ทำสิ่งใดเกลือก ก็จะต้องทำท่ากระโดดเหมือนนึ่ง และท่าทำเข็ดตาเพราะแสบตาที่
นำเกลือกเขาตา ทานกต่าง ๆ ก็ต้องทำทำบินไปบินมา เพลงเหล่านี้คือ

๒. นกยูง

นกยูง กะยูงรำแพน นกอีแอ่นลอยคอง
เจ้าพวงมาลัย เจ้าหรือจะไ้จากห้อง เจ้าลอยละล่องออกจากห้องไหนเอย

๓. นกแก้ว

นกแก้วขันนี้เอย จะไปชมดง
เก็บมะม่วงในดง นอระนอย นอย นอย

๔. นกอีแซว

นกอีแซว อีแซวไตซาก มายืนอำปากกะเคี้ยวเอี้ยว
นกอีเลี้ยงไว้ เอาไว้ไล่ไก่ กะเคี้ยวเอี้ยว

๕. ออนโยค

ออนเอยออนโยค(โยค) กินข้าวเหนียวนึ่ง กินกับน้ำผึ้งสด
รักนี้ทั้งสอง รักน้องทั้งหมด

๕. แมนางกอย

ชา ชา 1เอย แมนางกอยเอย
ใครใช้ใครสอย เก็บหอยหน้าวัด

๓. อิงใต้เกลือ

อิงใต้เกลือ   ไม่เหลือเลยเอ๋ย
อิงใต้เกลือ   ไม่เหลือเลยเอ๋ย

๔. มะม่วงวัดเขา

วิทยากร...นางจะ   อินทสวาสค์

มะม่วงวัดเขา	มะนาววัดป่า
ถารักฉันจริง	อย่าทิ้งฉันมา
ถารักฉันแน	บอกให้แม่ชามา
ถารักแม่หนู	บอกให้พี่ของชามา
ถารักน้ำใจ	หันไปหันมา
พรงนี้เขาเขาหุงข้าวไวเผื่อ	ต้มมะเขือไวทา
กับข้าวแม่หนู	แม่จะชูดควยกะลา
จะแะขนมจีนไวสักกระป๋อง	จะแะลอคของไวสองกะลา
ยี่สิกรองกรอง	ไคสองกะลา
เรียงข้าวแะ	บอกให้แม่แะมา
ถากินไม่หมด	เทรคหัวหมา

อธิบายความ

เพลงสั้น ๆ นั้นใจความเป็นไปในทางสนุกสนานและเพื่อต้องการให้ทำท่าไปตามนั้น ส่วนเพลงมะม่วงวัดเขานั้นแสดงถึงวาทะของหญิงที่ต้องการคำมั่นสัญญาจากชาย เช่น ถารักจริงก็อย่าทิ้งไปนะ ถารักแน ก็ให้แม่มาสู่ขอ ถารักแม่หนูก็ขอให้พี่ของชามาขอ พรงนี้ขอเฝ้า จะหุงข้าวทำกับข้าวไวคอยทา ถ้าทำให้ผิดหวังจะเทกับข้าวเหล่านั้นทิ้งให้หมด

เพลงนี้สะท้อนถึงความรักนวลสงวนตัวของสาวชนบท ที่แม่จะรักฝ่ายชายเพียงใด แต่ก็ต้องการให้ชายทำให้อายุคง ก็อรักแล้วต้องใหญ่ใหญ่รับรู้และมาสู่ขอ

อภิปรายข้อกิดเห็น

เพลงโหม่งเจ้ากรรม

ชื่อของเพลงแสดงถึงภาวะที่อาภัพ เพราะการโหม่งออกมาดูคล้ายกับเป็น
การลงโทษ คือได้รับกรรม ที่จะต้องมาชดใช้กรรม คือต้องออกมารำ ถ้าผู้เล่นชอบสนุก
ก็ไม่เป็นไร แต่ถาผู้เล่นบางกรรำไม่เป็น ก็จะรู้สึกว่าเป็นกรรมจริง ๆ

แต่ใจความของเพลงและท่วงทำนองการร้องเพลงและท่ารำตรงกันข้ามกับชื่อ
เพลงคือ ใจความจะเป็นเพลงที่สนุกสนาน ท่วงทำนองการร้องจะเร้าใจ และท่ารำก็เพิ่มความ
ความขบขันให้ทั้งผู้เล่นและผู้ชม นับว่าเป็นการขัดแย้งกัน

เพลงที่ใช้ประกอบการเล่นโหม่งเจ้ากรรมส่วนมากจะเป็นเพลงสั้น ๆ ร้องง่าย
ผู้ที่เล่นเป็นครั้งแรก ก็สามารถร้องตามได้ เพลงเหล่านี้จะเป็นเพลงที่ต้องรำท่าทาง
ประกอบ เช่น นกยูง นกแก้ว อิงใส่เกลือ ส่วนเพลงมะม่วงวัดเขาเป็นการทวนคำนั้น
สัญญาที่ทายให้ไว้ เช่น "ถารักฉันจริง อย่าทิ้งฉันนา" ถ้าคิดคำนับสัญญาที่จะ"กับข้าว
แม่มด แม่จะชูดควยกะลา" ถาชายคิดคำนับสัญญาหญิงงจะเกิดความเจ็บแค้น การแสดง
ออกจึงเป็นเพื่อระบายความเจ็บแค้นนั้น

การเล่นโหม่งเจ้ากรรม แสดงถึงนิสัยชอบความสนุกสนาน ร่าเริง และขบถล้อ
เลียนของมนุษย์ เป็นการสร้างความบันเทิงให้เกิดกับชีวิต หลีกเลียงจากภาวะรับผิดชอบในการ
เกิดเป็นมนุษย์ จึงมีเพลงที่ก่อให้เกิดอิสรภาพเช่น ให้เป็นนกต่าง ๆ จะได้บินท่องเที่ยวไป
เป็นอันบางจะได้หลบซ่อนอยู่แต่ในดิน แต่ก็ยังไม่พบนมนุษย์จับมาเป็นอาหาร

ตอนที่ ๓

เพลงประกอบพิธี

เพลงแหางแมวและเพลงปิ่นเมฆ

พิธีแหางแมว ก็คือพิธีขอฝนของชาวบ้านนั่นเอง เสฐียรโกเศศ^๑ กล่าวไว้ในหนังสือชีวิตชาวไทยสมัยก่อนว่า ในประเทศไทยนั้น พิธีเกี่ยวกับความเจริญงอกงามของพืชพันธุ์ธัญญาหารที่ยังคงเหลืออยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ และประเพณีในประเพณีสืบกันมา ก็คือเรื่องแหางแมว เรื่องปิ่นเมฆของภาคกลาง และเรื่องจุกบั้งไฟ ของภาคอีสาน

ในคำบลพมทวนนั้นก็มีพิธีแหางแมวและปิ่นเมฆเช่นเดียวกับท้องถิ่นอื่น ๆ ในภาคกลาง เกี่ยวกับพิธีปิ่นเมฆนั้น จะทำหลังจากพิธีแหางแมวแล้ว ๓ วัน ในวันที่ชาวบ้านจะเอาดินเหนียวปั้นเป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ หรือรูปคนชายหญิง แล้วใส่ใบตะกร้า ชะลอม หรือวางไว้ในกระต๊อ เอาไปวางไว้ที่กลางลำคลองหรือสระน้ำที่น้ำแห้งขอดแล้วนิมนต์พระมาสวดอีก ๓ วัน พอถึงวันที่ ๔ ก็จะมีพิธีทำบุญ หลังจากนั้นจะมีฝนตกลงมา

เกี่ยวกับเรื่องปิ่นเมฆนี้ จารุณี กองพลพรหม^๒ เล่าไว้ว่า ในภาคอีสานนั้นถ้าฝนไม่ตกชาวบ้านจะปั้นดินเหนียวเป็นรูปอวัยวะเพศชายและหญิงขนาดใหญ่ไว้ที่ถนน เรียกว่าปิ่นเมฆ

สำหรับพิธีแหางแมวนั้น เสฐียรโกเศศ^๓ เล่าไว้ในหนังสือชีวิตชาวไทยสมัยก่อนว่า การแหางแมวของชาวบ้านในภาคกลางจะทำกันในปีที่ฝนมาล่า พิธีเริ่มตั้งแต่บ่ายโมง จนถึง ชาวบ้านจะเอาแมวตัวเมียใส่ชะลอมหรือเชง เอาผ้าปิดให้แน่น เอาไม้คานสอดเข้าแล้วหาบไป มีคนแหวนคดลอมนางแมว คนหนึ่งถือพานน้ำห่าน ร้องเชิญให้ใคร ๆ มาร่วมงานพิธีขอฝน คนไหนที่ใครมีกลอง มีกรับ มีฆ้อง มีฉิ่ง หรือเครื่อง

๑ เสฐียรโกเศศ (นามแฝง) ชีวิตชาวไทยสมัยก่อน หน้า ๕๖ - ๕๗

๒ จากคำอธิบายของนางทองเลื่อน กุศลพันธ์

๓ จารุณี กองพลพรหม คุณคาศิขารบ้านหมุ่บ้านเมืองเก่า หน้ากิจกรรมประกาศ

๓ เสฐียรโกเศศ (นามแฝง) ล.ก. หน้า ๗๑ - ๗๕

คืออะไรแล้วแต่จะหาได้ก็เอามาควย เมื่อเคื่อนกระบวนออกเดิน ทางก็ร้องบพแหนาง
 แมวซึ่งมีข้อความเพี้ยนหรือแตกต่างกันบ้างแล้วแต่ของถิ่น ลางบทก็มีถ้อยคำกระเดียดไปข้าง
 จะหยาบโลน ร้องพรอม ๆ กันและตะโกนเน้นเสียงร้องกันเต็มที่ ใครมีเครื่องตีอะไรก็ตี
 กันไป แห่ไปตามละแวกบ้าน จนทั่วแล้วก็กลับ เมื่อแห่ไปถึงบ้านใครเจาบ้านจะเอา
 กระบวยตักน้ำในคุ่มหน้าบ้านสาดลงไปในชะลอมที่ขึงแขว แล้วเจาของบ้านก็ให้รางวัลแก่
 ทวทแหนางแมว เป็น เหล้า ข้าว ไข่ต้ม หรือสตางค์ใส่พาน

พิธีแห่นางแมวในคำบถพนมทวนก็คล้ายคลึงกับที่กล่าวมานี้ เสฐียรโกเศศ^๑ เล่า
 ต่อไปว่า พิธีแห่นางแมวทำกันอย่างสนุกสนานทุกคน แต่แมวที่อยู่ในชะลอม หรือตะกร้า
 จะหนาวสั่น การที่ไรแมวใส่ชะลอมนี้ เพื่อเป็นเคล็ดให้ฝนตก เพราะแมวเป็นสัตว์ที่กลัว
 น้ำ เห็นจะถือว่าแมวเป็นตัวแล้ง เมื่อถูกสาดน้ำก็กลายเป็นตัวแล้ง

เพลงแห่นางแมวที่ได้จากคำบถพนมทวนมี ๓ ส่วนวน กันมีใจความต่อไปนี้

ส่วนวนที่ ๑

วิทยากร...นางทองเลื่อน คุณพันธ์

วันที่ .. ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๑๖

นางแมวเอ๋ย	มาร้องแป้วแป้ว	ที่ฟากข้างโน้น
ขอฟ้าขอฝน	รดแมวขามัง	คาจางแมวมา
ไค้เบี้ยยี่สิบ	มาซื้อหมากดิบ	มาล่อนางไม้
นางไม้ภูมิใจ	นุ่งผ้าตะเข็บทอง	ไว้นุ่นตุ๊กตอง
ไ้อั๊กบักกะตุ	ไ้อูงพันกัน	หัวล้านชนกัน
ฝนก็เทลงมา	ฝนก็เทลงมา	เต็มทุ่งเต็มท่า
เต็มนาสองทอง	นิมนต์พระมา	สวดคาถาปลาร้อน
ปั้นเมฆเสียดกอน	มีจะกรสามวัน	หัวล้านชนกัน
ฝนก็เทลงมา	ฝนก็เทลงมา	

++ จากคำอธิบายของ นายบุญ คุณพันธ์

๑ เสฐียรโกเศศ - นาคะประทีป ลัทธิธรรมเนียมและประเพณีของไทย หน้า ๒๓๔

+ ถ้าที่ไค้เบี้ยยี่สิบ มีพิธีสงฆ์สวดมนต์ เรื่องพระสุกตอรหันต์

แม่หมายเอ๋ย
ลูกไม่แจะแวง
นิมนต์ขรัวตา
มีละครสามวัน
ฝนก็ตกลงมา
ทำไค้ทำคี่

อย่าเพิงชายลูก
ทำตาแดงแดง
สวดคาถาปลาชอน
หัวล้านชนกัน
ฝนตกเจ็ดหา
ปีละร้อยเกวียน

ชาวจะถูก
รอบไรรอบนา
ปั้นเมฆเสียดอก
ฝนก็ตกลงมา
ฟ้าฉายายชี
ปีละร้อยเกวียน

สำนวนที่ ๒

วิทยากร.. นางจะ อินทสวาสค์

วันที่ .. ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๑๒

นางแมวเอ๋ย
ขอฟ้าขอฝน
ไถ่เบี้ยยี่สิบ
นางไม่วุ่นใจ
ไอ้ฮักปักกะตุ
ฝนก็ตกลงมา
เต็มนาสองทอง
ปั้นเมฆเสียดอก
ฝนก็ตกลงมา

มารองแป้วแป้ว
รถแมวขามัง
ไปซื้อหมากคิม
นุ่งผ้าเข็มทอง
ไอ้ฮักพันกัน
ฝนก็ตกลงมา
นิมนต์พระมา
มีละครสามวัน
ฝนก็ตกลงมา

ช่างหมอทน
กาจางแมวมา
มาสอนางไม
ไอ้หนูคักลอง
หัวล้านชนกัน
เต็มทุ่งเต็มท่า
สวดคาถาปลาชอน
หัวล้านชนกัน

สำนวนที่ ๓

วิทยากร.. นางแหม่ม โพธิ์ทอง

วันที่ .. ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๑๒

นางแมวเอ๋ย
ขอฟ้าขอฝน
อย่าให้กลาตายผอย
แม่หมายเอ๋ย
ขอชาวสาร

มารองแป้วแป้ว
รถคนแมวขามัง
อย่าให้กลาตายผอย
อย่าเพิงชายลูก
มาแลกกัญชา

ที่ปากข้างโน้น
เรียกกาจางของนางแมวมา
ฉวัดตึง ฉิ่งตอยตา
อย่าเพิงชายหลาน
กัญชาสองมัด

ไคว้วสองไฟ	มีกล้วยหอมกล้วยไข่	ก็ใบละเฟื้อง
ขาวเหนียวหน้าเหลือง	เลี้ยงผู้เลี้ยงคน	ว่าแลบชั้นบน
ฝนก็ตกลงมา	ฝนก็ตกลงมา	ท่วมไร่นา
ท่วมหนองสองตอน	มีละครสองวัน	หัวล้านชนกัน
ฝนก็ตกลงมา	ฝนก็ตกลงมา	

อธิบายความ

ใจความของเพลงแหนางแม่นี้ จะหนักไปในการแสดงความยินดีที่ฝนตกลงมา
ทุกสิ่งจะถูกสดชื่น และพลอยยินดีไปด้วยกับการที่ฝนตกลงมาไม่ว่าจะเป็นบรรดานางไม้ มนุษย์
หรือสัตว์ พืชพันธุ์จะเจริญงอกงาม และจะมีมหาผลดองกันยกใหญ่

เพลงแหนางแมวที่ได้จากวิทยากรนี้จะรวมเอาเพลงปั้นเมฆ เข้าไปไว้ในตอนท้าย
ของเพลงแหนางแมว ซึ่งในหนังสือคหิชาวสาน ของกุหลาบ มลลิกะมาศนั้นได้แยกไว้เป็น
คนละเพลง

ส่วนใจความของเพลงแหนางแมวที่ได้จากคำบลพมทวนจะคล้ายคลึงกับที่ได้มีบันทึกไว้
ดังที่ปรากฏในหนังสือบทกลอนกลมแก้ว ที่หอสมุดวชิรญาณรวบรวมไว้

	นางแมว	
นางแมวเอ๋ย	ท่านให้ขอฝน	ให้ขอน้ำมนต์
รดหัวนางแมวบ้าง	ขอเม็ยคาจาง	หามนางแมวมา
ให้ถูกทั้งขาว	อย่าให้ขาวตายผอย	ขาวเกวียนละสองร้อย
ออยลาละยี่สิบ	ไปซื้อหมากคิบ	ถึงเมืองไชโย
ลูกสาวโคโต	เร่งให้มืลูก	ทั้งขาวก็ใหญ่
ลูกไม่อยาไ้แพง	ทำตาแดงแดง	รอนรับรอนเร
ฝนก็ตกลงมา		

ปั้นเมฆ

ปั้นเมฆเสียก่อน	มีละครสามวัน	หัวล้านชนกัน
ฝนก็หลังลงมา	นางแมวหางชอค	ตลอดหางยาว
สี่เท้าคำแดง	แมวกินปลาอย่าง	แมวกินปลาแห้ง
ฝนตกนาแดง	อยู่ที่คนสะเคา	เย็นทั้งรากข้าว
ปลาหลกปลาไหล	ปลากระหิงว้างไค	อยู่ที่ในท้องนา
นางเมฆลาเออย	มาจากเมืองบน	ทานให้ขอฝน
ฝนก็ตกลงมาลงมา		

เพลงนางแมวที่เสฐียรโกเศศบันทึกไว้มีใจความแปลกออกไป เช่น

๑. นางแมว	เจ้าก็ร้องแป้ว ๆ	นางแมวผูกไหม
แมวเล็กแมวใหญ่	แมวกำปัดตลอด	หางกุดหางคอด
ตาบอดหางยาว	แมวขาวกินปลาอย่าง	แมวดำกินปลาแห้ง
หนาน้ำหนาแดง	ฝนเหลืองมา	ฝนเหลืองมา
๒. นางแมวเออย	มาร้องแป้ว ๆ	นางแมวขอไก่
ขอไม่ใคร่องให้ขอฝน	ขอน้ำมนตร์คหัวแมวซาที่	
แมวซาดี มีแก้วนิยน์ตา	ออกมาเคื่อนหก	ฝนตกทุกที
มาป็นี่ไม่มีฝนเลย	พอลาถูกเขย	นอนเกลยหน้าผาก
พอลมาลูกมาก	มันยากเพราะขาว	คนหนุ่มคนสาว
คนเฒ่าหัวง	พาเค็กนอยมาเลนนางแมว	มาร้องแจ้ว ๆ
ฝนก็เหลืองมา	ฝนก็เหลืองมา	
๓. นางแมวเออย	ขอฟ้าขอฝน	ขอน้ำมนตร์คหัวนางแมว
ขอเบ๊ยุขอข้าว	ขอคุจาจาง	หวนนางแมวมา
ฝนตกสี่หา	ฟ้าฉายายชี	แกวผาดู ฝนก็เหลืองมา ฝนก็เหลืองมา
ทวมหนองสองตอน	มีละครสองวัน	อายหัวล้านชนกัน
ฝนก็คั่นลงมา	ฝนก็คั่นลงมา	

สำหรับเนื้อร้องที่ได้จากคำบดพนมทวนทั้ง ๓ ส่วนวนั้นคล้ายคลึงกัน บางเพลงอาจจะยาวเพราะรองคอ ๆ กันไป! บางเพลงก็สั้น บางเพลงก็ยาว บางคำอาจจะเพี้ยนไป เหน ของนางจะ และ นางทองเลื่อนว่า

นางแมวเอย   มาร้องแป่ว ๆ   ที่ปากข้างโนน
ส่วนของนางแหมว่า

นางแมวเอย   มาร้องแป่ว ๆ   ข้างหมอพนน
ใจความส่วนใหญ่ก็แสดงความยินดีที่ฝนจะตก ความแห้งแล้งจะไคหายไป ทุกคนก็จะมีความสุข เพราะเหตุที่ทำนาไคยลงนั่นเอง

อภิปรายข้อคิดเห็น

เพลงแหนางแมวยังร้องและเล่นกันในปัจจุบัน เพราะอำเภอพนมทวนพื้นดินค่อนข้างแห้งแล้ง เมื่อชาคน้ำ ราษฎรก็ทำนาไคยลงดี จึงร้องเพลงนางแมว เพื่อขอฝนจากเทวดาฟ้าดิน ดังนั้นการที่ พิธีกรรมบางอย่างจะดำรงอยู่ได้ จึงต้องอาศัยสภาพแวดล้อมเป็นเครื่องช่วยที่สำคัญ ถ้าประชาชนในคำบดพนมทวนพบกับความอุดมสมบูรณ์เกี่ยวกับน้ำกิน น้ำใช้ การร้องเพลงแหนางแมวเพื่อขอฝนก็คงจะสูญไป

ในสังคมกสิกรรมนั้นฝนเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลมาก เมื่อเพาะปลูกไม่ได้ ประชาชนก็อดหยากอาจจะต้องอดสิ่งอันเป็นที่รัก เช่น ชายลูกหลาน ดังนั้นเนื้อเพลงที่ว่า "แม่หมายเอย อย่าเหิงชายลูก อย่าเหิงชายหลาน" ให้ร่อนก่อนเกิด การดำรงชีวิตของแม่หมายคงต้องประคับประคองกับความแร้นแค้นมากกว่าครอบครัวอื่น ที่มีแรงของสามีมาช่วยในการประกอบอาชีพ บทเพลงจึงกล่าวถึงแม่หมายเช่นนี้

การใช้แมวเป็นอุปกรณที่สำคัญในการแหนางแมว เป็นการเอาเคล็ดกับสิ่งที่ตรงกันข้าม คือแมวเกลียดน้ำ ถือว่าเป็นตัวทำให้เกิดความแห้งแล้งต้องถูกลงโทษ จึงโดนจับมาทรมานให้คนเขาสาคน้ำหัวหมุ่บาน ไม่คงสงสัยว่าแมวจะไม่ได้ได้รับความทรมาน พิธีแหนางแมวจึงถูกดัดแปลงเป็นพิธีที่เขลาในเชิงความคิด ทั้ง ๆ ที่ชาวบ้านก็ทราบดีว่า เหตุที่ฝนแล้งนั้นเป็นเพราะอะไร แต่ถือคติความผิดไปให้แมวไม่ได้ และที่น่าประหลาดคือหลังจากพิธีแหนางแมวแล้วฝนจะตก ที่เป็นเช่นนี้ คงเป็นเพราะพิธีแหนางแมวนิยมทำกันในเวลาที่อากาศแห้งแล้งมากที่สุด ร้อนมากที่สุด เมื่อร้อนมาก อากาศก็ลอยเป็นไอขึ้นไป

เมื่อไปกระทบอากาศเย็นก็จะตกลงมาเป็นฝน จึงปรากฏว่าฝนตก หลังจากเสร็จพิธีแห่นางแมวทุกครั้งไป ทำให้ความเชื่อได้รับการตอบสนองทันตาเห็น จึงทำให้พิธีแห่นางแมวยังไม่สูญไปแม้ในปัจจุบันนี้

ใจความของเพลงแห่นางแมว ก็เป็นการแสดงความดีใจที่ฝนจะตก เช่น" ..ฝนก็ตกลงมา ฝนก็ตกลงมา ทวมไรทวมนา ทวมหนองสองตอน" มีละครสองวัน หัวล้านจนกัน ฝนก็ตกลงมา"

เมื่อความปรารถนา สัมฤทธิ์ผล ก็ก่อให้เกิดความยินดีขึ้นในจิตใจมนุษย์ จึงมีการแสดงออก มีการเฉลิมฉลองด้วยการละเล่นต่าง ๆ

การปั้นเมฆและการนิมนต์พระมาสดค เป็นเครื่องช่วยเสริมพิธีแห่นางแมวให้มีผลยิ่งขึ้น ชาวบ้านไม่สนใจว่าฝนตกนั้นเป็นเพราะพิธีแห่นางแมว หรือเพราะการปั้นเมฆ หรือเพราะการสวดมนต์ทำพิธีทางศาสนาของภิกษุสงฆ์ สิ่งที่น่าสนใจคือ ปริมาณของน้ำฝนที่ตกลงมามากกว่า

เพลงพานฟาง

เพลงพานฟางนี้ ใ้ร้องในขณะที่ชาวบ้านนวดข้าวเสร็จแล้ว ในหนังสือลัทธิ-
ธรรมเนียมภาค ๒๕ ได้กล่าวถึงการพานฟางไว้ว่า เมื่อเก็บเกี่ยวเสร็จก็ถึงเวลาดน
ข้าว ประเพณีเก่า ๆ หมู่บ้านหนึ่ง ๆ มักทำลานใหญ่ ๆ นวดข้าวรวมกัน แต่ละวันคนละ
วันสองวัน ตามแต่ที่ใครจะไ้ข้าวมากหรือน้อย ใ้วัวควายตามที่มีนวดข้าว พอเียงลอย
ขึ้นมา บางทีพานฟาง อยู่ในสองสามคราวก็ถึงรุ รุแล้วนี่ก็ออกแล้วพานฟาง อีกสองสาม
ครั้งก็เสร็จ เวลาพานฟาง รุ นี้ก็ออก นี่แหละ ชาวบ้านถือขนาย ออกมาประชุมพร้อม
กัน พานฟางไปและร้องเพลงส่งฟางไป

เกี่ยวกับเพลงพานฟางนี้ เสรีบุรโกเศศ กล่าวไว้ว่า "เพลงส่งฟางนั้นใ้กลอนสั้น
สั้นง่าย ๆ และยกตัวอย่างไว้ดังนี้

พานเกิดหนาแม่พาน   ฟ้ามันร้อนรอบขอบลาน   มาช่วยน้องพานฟางเอ๋ย
ส่งเกิดหนาแม่ส่ง   แม่ก็วตอคอระหง   ขอเชิญแม่ส่งฟางเอ๋ย

เพลงพานฟางที่ใ้ได้จากคำบลพเมทวนมีเนื้อร้องดังนี้

วิทยากร...นางกิมฮุน เห็นประเสริฐ
วันที่ .. ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๑๖

พานเกิดหนาแม่พาน   มาขึ้นอยู่รอบขอบลาน
มาช่วยกันพานฟางเอ๋ย
(ลูกคู่) มาขึ้นอยู่รอบขอบลาน   มาช่วยกันพานฟางเอ๋ย

๑

ศิลปากร   กรม   ลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ   หน้า ๔๑๕

๒

เสรีบุรโกเศศ (นามแฝง)   ประเพณีเบ็ดเตล็ด   หน้า ๑๔๐

พานเกิดนะพอพาน   มาขึ้นแยมอยู่คันลานา
 มาช่วยกันพานฟางเอ๋ย
 (ลูกกู)   มาขึ้นแยมอยู่คันลานา   มาช่วยกันพานฟางเอ๋ย
 วิธีร้อง   ตนเดียวจะขึ้นแยมร้องจนจบทั้ง ๓ บรรทัด   แล้วลูกกูจะรับพร้อมกันในบรรทัด
 ๒ - ๓

อธิบายความ

ถ้าจะดูลักษณะสัมผัสของเพลงพานฟางก็จะเป็นดังนี้

○ ○ ○ ○ ○ ————— ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ (โดย)

คำที่ใช้ในเพลงพานฟางจะเป็นคำง่าย ๆ เป็นการชักชวนให้มาช่วยกันพาน - ฟาง เป็นการแสดงออกถึงความสามัคคี ในชนบทนั้นเราจะเห็นความสำคัญของความสามัคคีในการทำงานอะไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นการคานา เกี่ยวข้าว นวดข้าว ล้วนแต่ต้องเอาแรงกันทั้งสิ้น แต่ในปัจจุบันมีเครื่องเกี่ยวข้าว นวดข้าว เข้าไปแทนที่ ซึ่งทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วมากขึ้น ความสามัคคีกันก็จะลดน้อยลงไป เพลงพานฟางก็เนิ่นวันจะหายไปดวย

เพลงส่งคอลำพวน

เพลงที่ใช้ประกอบการส่งคอลำพวนนี้ไม่ปรากฏในที่ใด มีแต่เพลงส่งฟางเป็นส่วนใหญ่ การส่งคอลำพวนจากการอธิบายของวิทยากร ว่า หมายถึงการเก็บขยะฟางหรือเศษฟางที่ชาวบ้านเรียกว่า "ชีเกตุย" อันปะปนอยู่ในข้าวเปลือก หลังจากการนวดข้าวและการพานฟางแล้ว ก่อนที่จะเก็บข้าวเข้ายุ้งฉางจะต้องเก็บเศษฟางนี้ให้หมดเสียก่อน วิธีเก็บเศษฟางนั้น ชาวบ้านที่มาช่วยกันทำงานจะนั่งล้อมวงกันอยู่รอบลานนวดข้าว แล้วช่วยกันเก็บเศษฟางทิ้งไปจนกว่าจะหมด ในขณะที่นั่งเก็บเศษฟางก็จะร้องเพลงส่งคอลำพวนไปดวย เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลินและคลายความเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน

เพลงส่งกลลำพวนที่ได้จากตำบลดงพวน มี ๓ ส่วน จากวิทยากรคนเดียวกัน

วิทยากร.. นางกิมฮุ้น เห็นประเสริฐ

วันที่ .. ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๑๖

๑. คีวักส่งคอแมลำพวนเอ๋ย หีบหีบขึ้นแล้วก็ส่ง	ลำพวนก็ชาวหนัก ฉันจะขอวางลงก็ตรงคู่รัก
๒. คีวักส่งคอแมลำพวนเอ๋ย หีบหีบขึ้นแล้วก็ส่ง	หนานวลอย่างผัดแป้ง จะขอวางลงก็ตรงแจ่มแจ่ม
๓. คีวักส่งคอแมลำพวนเอ๋ย หีบหีบขึ้นแล้วก็ส่ง	ลำพวนก็ชาวเบา ฉันจะขอวางลงก็ตรงตัวเจ้า

อธิบายความ

เนื้อความของเพลงส่งกลลำพวนนี้ทำให้เราเห็นสภาพของการทำงานร่วมกันระหว่างรายหญิงในชุมชนได้เป็นอย่างดี ในขณะที่เก็บเศษฟางไป หญิงชายจะกระเซาเยาแหกกันไปควย และพยายามวางเศษฟางที่ตนเก็บขึ้นมาไปไว้ตรงหน้าผู้ที่ตนพึงใจ คนที่ได้รับก็จะส่งต่อกันไปอีก เป็นที่สนุกสนาน

การส่งฟางและร้องเพลงเล่น เป็นการคลายความเหน็ดเหนื่อยจากภาวะรีบเร่งที่ต้องรีบเก็บเกี่ยวข้าว นวดข้าว เมื่อเห็นผลสำเร็จอยู่ตรงหน้าก็ยอมที่จะชื่นชมยินดี นอกจากนี้ยังได้รับความรู้เกี่ยวกับชนิดของข้าว คือ ข้าวเบาและข้าวหนัก ข้าวเบาจะให้ผลก่อนข้าวหนัก

ปัจจุบันนี้ชาวบ้านนิยมใช้เครื่องทุ่นแรงในการนวดข้าว ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องมีการลงแขก หรือขอแรงกันในการนวดข้าว เก็บเศษฟาง เช่นในสมัยก่อนเพลงส่งกลลำพวนจึงไม่นิยมร้องกันอีกต่อไป

ลูกค แยกตาลัก บักตาเลอ
แยกตาลัก บักตาลู
ข้างเอ๋ยข้างซัก

ไม่ใช่คูครองของพ่อทองเสนียด

ลูกค เอ๋ย เรามาช่วยกันเยอ
แยกตาลัก บักตาเลอ
แยกตาลัก บักตาลู

เพลงข้างซักที่ได้มีเพียง ๒ บท จากวิทยากร

ซักให้เสมอกันเอ๋ย

ซักไม่เชื่อมาดูกันเอ๋ย

ข้างนอยหอยหักอยู่ที่เสาเกียค

ให้กลับไปเถิดนะเจ้าเอ๋ย

ซักให้เสมอกันเอ๋ย

ซักให้เสมอกันเอ๋ย

รักไม่เชื่อมาดูกันเอ๋ย

คือนายบุญชู คุณพันธ์ และนางทองเลื่อนคุณพันธ์

วิทยากร..นายบุญชู คุณพันธ์

นางทองเลื่อน คุณพันธ์

วันที่ .. ๒๕ สิงหาคม ๒๕๑๖

ข้างนอยหอยหักอยู่ที่เสาเกียค

ให้มารับเอาเถิดนะเจ้าเอ๋ย

ข้างนอยหอยหักอยู่ที่เสาเกียค

ให้กลับไปเถิดนะเจ้าเอ๋ย

ข้างนอยหอยหักอยู่ที่ยอดมะขาม

ให้มารับเอาเถิดนะเจ้าเอ๋ย

ข้างนอยหอยหักอยู่ที่ยอดมะขาม

ให้กลับไปเถิดนะเจ้าเอ๋ย

๑. ข. ข้างเอ๋ยข้างซัก
นี่แหละคูครองของแม่ทองเสนียด
ก. ข้างเอ๋ยข้างซัก
ไม่ใช่คูครองของพ่อทองเสนียด

๒. ข. ข้างเอ๋ยข้างซัก
นี่แหละคูครองของแม่ทองรูปงาม
ญ. ข้างเอ๋ยข้างซัก
ไม่ใช่คูครองของพ่อทองรูปงาม

อธิบายความ

เนื้อเพลงข้างซักนี้เป็นการร้องแกล้งกันระหว่างชายและหญิง เช่น ชายร้องว่า
"นี่แหละคูครองของแม่ทองเสนียด ให้มารับเอาเถิดนะเจ้า" หญิงก็จะแกล้งเป็น "ไม่ใช่
คูครองของพ่อทองเสนียด ให้กลับไปเถิดนะเจ้า" เช่นนี้คลอกไป อาจจะร้องขึ้นตน
ว่า "ข้างเอ๋ยข้างซัก ข้างนอยหอยหักอยู่ที่....." เปลี่ยนสถานที่ไปตามแต่ผู้ร้อง

เพลงข้างซักนี้ทำให้เราเห็นว่า การเกี้ยวพาราสีกันนั้นเป็นหัวใจของการเล่นเพลง

ชาวบ้าน ฝ่ายชายจะพยายามเกี้ยวให้หญิงรัก ฝ่ายหญิงก็จะปฏิเสธเรื่อยไป
 ส่วนมิตรรับ ของลูกกู หรือสหายเพลงนั้น ทำให้เห็นภาพของการออกแรงดึงสิ่งของ
 หรือที่เรียกว่าการชักกะเย่อได้เป็นอย่างดี ฝ่ายหนึ่งก็ชายและหญิงที่ยืนจับเชือกคนละข้าง อีก
 ฝ่ายคือกองขาวเปลือกกองมเหนียว ที่ฝ่ายแรกจะต้องออกแรงพร้อมกันเพื่อชักลากให้เป็นผลสำเร็จ

อภิปรายข้อคิดเห็น

เพลงพานฟาง เพลงสงกอลำพวน เพลงชักกระดาน จัดเป็นเพลงประกอบพิธี
 ที่เกี่ยวเนื่องกับความสามัคคีเป็นใหญ่ มนุษย์จักใช้ประโยชน์จากสามัคคีมาตั้งแต่
 ดึกดำบรรพ์ การพานฟาง การสงกอลำพวน และการชักกระดาน แสดงถึงผลของความ
 สามัคคีที่ทำให้กิจการงานสำเร็จลุล่วงไปได้เร็วขึ้นและเรียบร้อยขึ้น นอกจากนี้ยังได้ค้นใน
 คำนจิติใจ ก็ก่อให้เกิดความผูกพันกันระหว่างหมู่คณะ ชายหนุ่มและหญิงสาวจะมีโอกาส
 พบปะกันในโอกาสนี้

ชาวบ้านเคารพและนับถือแม่โพสพหรือนางฟ้าประจำตนชวามาก การทำอะไรเกี่ยว
 กับการทำนา เกี่ยวกับเมล็ดข้าวจึงต้องอาศัยความประณีต ความเป็นพิธีการเข้ามาเกี่ยว
 เช่น มีการทำขวัญข้าวเมื่อต้นข้าวตั้งท้อง มีการทำขวัญยุ้ง เมื่อชนข้าวขึ้นยุ้ง แม้แต่
 การเก็บเกี่ยวฟาง การชักข้าวขึ้นเก็บในยุ้งก็ทำเป็นพิธีรีตอง เป็นการยกย่องให้เกียรติ
 แก่แม่โพสพ

ปัจจุบันการพานฟาง การสงกอลำพวน และการชักกระดาน ค่อย ๆ สูญไป
 เพราะชาวบ้านมีเครื่องทุ่นแรงช่วยในการทำงาน พิธีเหล่านี้ไม่จำเป็นอีกต่อไป เพลง
 เหล่านี้ก็หากนรธองไคยาก ในเมื่อสังคมไม่เอื้ออำนวยแล้ว พิธีบางอย่างก็อยู่ไม่ได้

เพลงพินฐาน

เพลงพินฐานเป็นเพลงที่หนุ่มสาวร้องกันในโบสถ์ เป็นการอธิษฐานถึงสิ่งที่ต้องการ ซึ่งก็มักจะเป็นหญิงหรือชายที่ตนพึงใจ มักจะร้องพินฐานกันในวันสงกรานต์ ในหนังสือ ลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ^๑ กล่าวถึงการร้องเพลงพินฐานไว้ว่า เมื่อถึงเทศกาลตรุษสงกรานต์ หญิงชายชาวบ้านไปทำบุญที่วัด หนุ่มสาวหาพานดอกไม้เข้าไปในโบสถ์ว่าเพลงพินฐาน หรืออธิษฐานกันดัง ๆ ดังตัวอย่าง

(ช) พินฐานเอ๋ย	มือหนึ่งถือพานดอกจอก
เกิดมาชาติใดแสนใด	ขอให้ไฉพวกมานกระบอก
(ญ) พินฐานเอ๋ย	มือหนึ่งถือพานปากกระຈັ
เกิดมาชาติใดแสนใด	ขออย่าให้ไฉพวกบางพลับ

พินฐานตามและหนักันอยู่อย่างนี้ เพลงที่พินฐานนั้นใช้คำละเมียดละไม แม้เสียศีลกันก็มักไม่มีใครหยาม เห็นจะกระดากพระพุทธรูป วาเกินพอสมควรแล้วก็กลับมาพักผ่อนในเวลากลางวัน

เสฐียรโกเศศเล่า^๒ เกี่ยวกับเพลงพินฐานในวันสงกรานต์ว่า ในตอนเช้าเมื่อชายหญิงเก็บดอกไม้ได้แล้ว ก็พาพานำดอกไม้ไปที่วัด แล้วไปที่บริเวณโบสถ์ หรือเจดีย์ แยกเป็นสองพวก หญิงพวกหนึ่ง ชายพวกหนึ่ง ต่างฝ่ายต่างนั่งยอง ๆ พนมมือถือดอกไม้ กล่าวอธิษฐาน ซึ่งต่างฝ่ายจะมีผู้กล่าวนำ ดังตัวอย่าง

พินฐานเอ๋ย	มือหนึ่งถือพาน	พานแต่ดอกจอก
เกิดมาชาติใดแสนใด	ขอให้ไฉคนชื่อละอ	

ชื่อดอกไม้จะใช้ดอกอะไรก็ได้ ให้คล้องกับชื่อหญิงที่ตนพึงใจ การบูชาเช่นนี้ใช้แต่ดอกไม้เท่านั้น รูปเทียนไม่ต้อง แล้วลูกคู่จะรับว่า "พินฐานวานไหว ขอให้ไฉดังพินฐานเอ๋ย"

๑

ศิลปากร กรม, ลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ หน้า ๔๑๓

๒

เสฐียรโกเศศ (นามแฝง) ลัทธิธรรมเนียมและประเพณีของไทย หน้า ๒๕๒

การร้องเพลงพื้นฐานในตำบลดนพนมทวนนั้นมีมานาน แต่ได้เลิกร้องกันไปเป็นเวลาหลายปี เพิ่งจะมาฟื้นฟูร้องกันเมื่อวันสงกรานต์ปี พ.ศ.๒๕๑๙ นี้ การร้องเพลงพื้นฐานที่นี้ ส่วนมากจะร้องแต่พวกผู้หญิง ชายไม่นิยมไปร้อง เนื้อเพลงก็เช่นเดียวกับที่ได้ยกมา ก็จะถือพานดอกไม้อะไรก็ได้ แต่ให้คล้องกับสิ่งที่จะพื้นฐาน ดังมีเนื้อเพลงดังนี้

วิทยากร..นางกิมฮุ้น เห็นประเสริฐ

วันที่ .. ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๑๖

๑. ยกหัตถ์ขึ้นนมัสการ
เกิดชาติใดแสนใด

มือหนึ่งถือพาน พานแตกดอกพิกุล
ขอให้ไต่กับคนใจบุญ

๒. ยกหัตถ์ขึ้นนมัสการ
เกิดชาติใดแสนใด

มือถือพาน พานแตกดอกจำปี
ขอให้ไต่กับคนใจดี

วิทยากร..นางจะ อินทสวาสดี

๓. ยกหัตถ์ขึ้นนมัสการ
ทำบุญสิ่งไร

สองมือถือพาน พานแตกดอกบัว
ขออย่าให้ไต่กับพ่อบุญหัว

๔. ยกหัตถ์ขึ้นนมัสการ
ทำบุญสิ่งไร

สองมือถือพาน พานแตกดอกรัก
ขอให้ไต่กับคนใจหนักแน่น

วิทยากร..นางเป้า เสริมสุข

๕. ยกหัตถ์ขึ้นนมัสการ
ทำบุญสิ่งไร ๆ

สองมือถือพาน พานแตกดอกบัว
ขอให้ไต่กับพ่อบุญหัว

๖. ยกหัตถ์ขึ้นนมัสการ
เกิดชาติใดแสนใด

มือถือพาน พานแตกดอกจำปา
ขอให้ไต่กับคนใจกล่า

วิทยากร..นางทองเลื่อน กุณพันธ์

๗. ยกหัตถ์ขึ้นนมัสการ
เกิดชาติใดแสนใด

มือถือพาน พานแตกดอกจำปี
ขอให้ไต่กับคนใจดี

บทลูกคู่รับ ๑. พื้นฐานเอ๋ย ในโบสถ์

ขอให้ไปรุดังพื้นฐาน

๒. พื้นฐานเอ๋ย ในแหวน

ขอให้แม่นยำพื้นฐานเอ๋ย

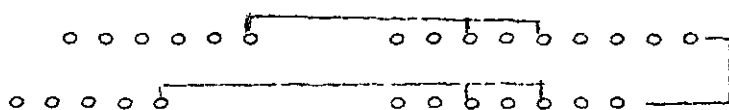
๓. พื้นฐานเอ๋ย ในแหวน

ขอให้แม่นยำพื้นฐานเอ๋ย

วิธีร้อง ผู้ที่พื้นฐานหรืออริษฐานจะผลักดันร้องทีละคน เมื่อร้องจบทุกคนในที่นั้นจะร้องรับ จะใช้บทใดบทหนึ่งร้องรับก็ได้

อธิบายความ

เพลงพื้นฐานที่ได้จากคำบลพมทวนต่างจากที่มีบันทึกไว้ ถ้าจะเขียนเป็นโน้ตลักษณะก็คงจะไคดังนี้

ใจความของเพลงพื้นฐานที่ได้จากคำบลพมทวนก็ต่างจากที่มีบันทึกไว้ เช่น แทนที่จะขึ้นว่า พื้นฐานเอ๋ย กลับขึ้นว่า "ยกหัตถ์ขึ้นนมัสการ" แสดงถึงความเคารพที่มีต่อสถานที่และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในโบสถ์ เมื่อทำการเคารพแล้ว จึงอธิษฐานสิ่งที่ต้องการ ซึ่งเป็น การกระทำที่ถูกต้อง การร้องถือพานก็ไม่ใคร่ร้องถือพานเพียงมือเดียว จะร้องว่า "มือลูกถือพาน" หรือ "สองมือถือพาน" แสดงว่า คงต้องถือพานชูขึ้นทั้งสองมือ หรือถือคอกไม้ชูขึ้นทั้งสองมือ

การใช้ธูปคอกไม้ในการกล่าวพื้นฐาน ก็จะเป็นคอกไม้ไผ่ที่หาได้ง่าย ในชนบท เช่น คอกพิกุล คอกจำปี คอกบัว คอกรัก

คำอธิษฐานถึงชายที่ปรารถนาจะให้เป็นอย่างนั้น ทำให้เราได้ทราบถึงค่านิยมของหญิงสาวชนบทว่า มักจะนิยมชายผู้มีคุณธรรมประจำตัว มากกว่าชายผู้มีความงาม เช่น อธิษฐานว่า ขอให้ได้กับผู้ชายที่ใจบุญ ผู้ชายใจดี ผู้ชายที่ใจคอหนักแน่น ผู้ชายที่ใจคอกล้าหาญ เพราะผู้หญิงจะรู้สึกอบอุ่นและเป็นสุขถ้าคนใดอยู่ในความคุ้มครองของชายที่มีอุปนิสัยเช่นนี้

อภิปรายข้อคิดเห็น

เพลงพื้นฐานเป็นเพลงที่แสดงออกถึงความปรารถนาในจิตใจของหญิงเกี่ยวกับคู่ครอง ผู้หญิงในสังคมไทยจัดเป็นช่างเท่ห์หลัง การตัดสินใจขึ้นอยู่กับชายซึ่งเป็นช่างเท่ห์หน้า ดังนั้นหญิงจึงต้องการเท่ห์หน้าที่มีนัยแข็งแรง จะได้สามารถพาชีวิตตนและครอบครัวไปได้ด้วยดี เท่ห์หน้าหรือชายที่จะเป็นหัวหน้าครอบครัวนอกจากจะเป็นผู้ที่

รับผิดชอบต่อครอบครัวแล้วยังต้องเป็นคนที่ใจบุญ ยึดมั่นในศีลธรรม เป็นคนใจดี มีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ เป็นคนใจคอหนักแน่นไม่หวั่นไหว โกรธง่าย เชื่อง่าย เป็นคนมีจิตใจกลาหาญ สามารถเผชิญกับอุปสรรคความไม่ย่อท้อ

แต่ในชีวิตจริงแล้วหญิงทุกคนก็ยากที่จะพบกับความสมบูรณ์แบบเช่นที่หวังไว้ การสร้างความหวังในการกล่าวพื้นฐานอาจจะเป็นการขัดแย้งกับความผิดหวังในชีวิตจริงก็ได้ เพราะคำอธิบายมีว่า ถ้าไม่ได้พบบุคคลเช่นนี้ในชาตินี้ ก็ขอให้ได้พบในชาติหน้า เช่น "เกิดชาติใดแสนใด ให้ได้คนใจดีก็"

จากการพูดคุยกับวิทยากร นางกิมฮัน เห็นประเสริฐแล้วว่า คำอธิบายเช่นนี้ ส่วนมากจะเป็นของหญิงสูงอายุ ที่เห็นคุณค่าของชีวิตในตัวเองมากกว่าความงาม ถ้าเป็นหญิงสาวมักอธิบายให้พบกับชายรูปหล่อ ชายที่มีฐานะดี เป็นการเห็นคุณค่าของรูปร่างและสิ่งประกอบภายนอกสำคัญกว่าความดีภายใน แต่ทัศนคติเช่นนี้จะเปลี่ยนไปเมื่ออายุมากขึ้น ได้เผชิญกับโลกและชีวิตมากขึ้น เป้าเครื่องยืนยันว่า ประสบการณ์เป็นเครื่องช่วยเปลี่ยนทัศนคติของคน

การกล่าวอธิบายของชาวบ้าน จะเป็นการขอโดยไม่มีการให้ โดยถือว่าอันธพาลของการทำบุญจะเป็นสิ่งบันดาลให้สมปรารถนาเพียงประการเดียว เช่นเดียวกับคนที่กล่าวขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย โดยที่เขาใจว่าคงไม่จริง แต่เขายืนยันนำไปบูชาเป็นการแสดงการให้ที่เพียงพอแล้ว แต่ความเป็นจริงนั้นมนุษย์เราจะได้รับผลตอบแทนก็จากการกระทำของตน ไม่ใช่เพราะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายบันดาล แต่ก็ยังเป็นที่ยึดถือกันว่า มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นผู้นำบันดาลทุกข์สุข ความสมหวัง และความผิดหวังให้แก่มนุษย์ อันเป็นความเชื่อที่ขัดกับคำสอนทางศาสนาพุทธที่ว่า "กรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม" หรือ "ผลทั้งหลายย่อมเกิดแต่เหตุ"

แต่การสร้างความหวังก็เป็นสิ่งช่วยให้ชีวิตเป็นสุข แม้เพียงชั่วขณะหนึ่งก็ดีกว่าไม่มีเลย

เพลงรอยพรรษา

เพลงรอยพรรษา เป็นเพลงประจำอำเภอพนมทวนเช่นเดียวกับเพลงเหยียบ ในปัจจุบันยังร้องกันในหมู่บ้านอายุกว่า ๔๐ ปีขึ้นไป เอกสารสถิติการศึกษาของอำเภอพนมทวนอธิบายเกี่ยวกับเพลงรอยพรรษาไว้ดังนี้

"...เพลงรอยพรรษา ส่วนมากผู้เฒ่าผู้แก่เป็นคนร้อง การละเล่นแบบนี้จะเล่นก่อนวันออกพรรษา ๑ วัน หากเป็นหมู่บ้านใหญ่ อาจทำก่อนหลายวัน จนกว่าจะถึงวันออกพรรษา การเล่นเพลงนี้ เมื่อก่อน จะถึงวันออกพรรษาราวบ้าน (ส่วนมากเป็นคนสูงอายุ) จะรวบรวมพวกกันขึ้นพร้อมกับหามกระบุง ตะกร้า ตะแฉะไปย้งบ้านต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านของตน เมื่อถึงบ้านใครก็จะร้องเพลงที่หน้าบ้านใด หรือที่หน้าบ้านโดยที่เนื้อเพลงอาจจะยกของ หมันบ้าน ชมสิ่งของ ตลอดจนเจ้าของบ้านในทางที่ดี ส่วนเจ้าของบ้านก็จะให้สิ่งของ เช่น เงิน ข้าวสาร ขนม หรือผลไม้ ฯลฯ ส่วนที่กินได้ คณะที่ไปกันก็จะกินไป ส่วนเงินทองและสิ่งของที่เหลือก็นำไปถวายวัดเป็นการทำบุญไปด้วยในตัว..."

การเล่นเพลงรอยพรรษามางที่นิยมไปเล่นต่างตำบล เช่น ชาวบ้านจากตำบลพนมทวนไปเล่นที่ตำบลห้วยสะพาน ตำบลคอนจิว และชาวบ้านในตำบลเหล่านี้ก็จะมาเล่นเพลงรอยพรรษาในหมู่บ้านทวนเป็นการแลกเปลี่ยนกัน ถ้าไปเล่นต่างหมู่บ้านอาจจะไปในเวลากลางวัน แต่ถาเล่นในหมู่บ้านก็จะเล่นในเวลากลางคืน จนกระทั่งสว่าง เงินที่ได้จะนำไปถวายวัดเพื่อสร้างสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์ เช่น ขอมหระสัง ขุดลอกสระน้ำ การแต่งกายในขณะไปเล่นเพลงนั้น จะนิยมใช้เครื่องแต่งกายที่เก่า ๆ ซาก ๆ ใหญ่มอซอ คล้ายกับคนขอทาน หรือแต่งตามปกติก็ได้ แต่ควรจะได้เสื้อแขนยาว หรือนุ่งกางเกง นุ่งผ้ายาว เพื่อกันแมลงกลางคืนมารบกวนในขณะที่เดินไปตามบ้านต่าง ๆ ถ้าในหมู่บ้านมีคณะเล่นเพลงหลายคณะ ก็จะแบ่งเส้นทางกันเดิน มีให้มาชักกันได้^๒

๑

เอกสารสถิติการศึกษาอำเภอพนมทวน

หน้า ๓

๒

จากคำอธิบายของ นายบุญชู คุณพันธ์ และนายเหนียง แยมอาสา

เนื้อเพลงร้อยพรรษา แบ่งได้เป็น ๓ ตอนคือ

๑. เพลงเดิน เพลงเดินนี้คือเพลงที่ร้องในขณะที่ไปถึงบ้าน เพื่อร้องเรียกให้เจ้าของบ้านตื่น เปิดประตูรับคณะเพลง อาจจะเป็นการชมบ้านของ บริเวณบ้าน ชมบุราณของเจ้าของบ้าน ฯลฯ

๒. เพลงพร คือเพลงที่ร้องให้พร หลังจากที่ได้เจ้าของบ้านให้สิ่งของแล้วจะเป็นการอวยพรให้ได้พบกับสิ่งดี ๆ เช่น ให้ร่ำรวย ให้มีอายุยืน

๓. เพลงลา เพลงลาจะร้องเมื่อจะลาจากไปบ้านอื่น เนื้อความจะคล้ายกับเพลงพร คือขอให้เจ้าของบ้านประสบกับความสุขสบายตลอดไป ตามกุศลที่ได้ทำ

การร้องนั้นผู้ร้องจะขึ้นเพลงไปตามลำดับ คือ เมื่อไปถึงบ้านก็จะร้องเพลงเดิน อาจะร้องเพลงเดินไปสัก ๒ - ๓ เพลง เมื่อเจ้าของบ้านตื่นขึ้นให้ชาวของเงินทองแล้วก็จะร้องเพลงพรสัก ๑ - ๒ เพลง แล้วก็ร้องเพลงลา

เพลงที่ร้องเมื่อไปถึงในแต่ละบ้านนั้น จะใช้เพลงไม่ซ้ำกัน ดังนั้นเพลงร้อยพรรษาจึงมีเนื้อเพลงมาก ทั้งที่จดจำกันมาแต่โบราณ และแต่งขึ้นใหม่ เช่น การให้พร ก็จะร้องเพลงพรไปตามสิ่งของที่เจ้าของบ้านให้ เช่น พรสรวงศ์ พรชนม พรชาว ฯลฯ

ชาวบ้านในตำบลพนมทวนยังรักษาประเพณีการร้องเพลงร้อยพรรษานี้ไว้ ถึงปัจจุบันนี้แต่ผู้ที่ร้องได้มักจะเป็นผู้สูงอายุเท่านั้น เพราะการร้องจะต้องอาศัยการฝึกและจดจำให้ขึ้นใจว่า ถ้าพอเพลงขึ้นเพลงนี้ บทรับจะอยู่ตรงไหน คนร้องคนที่สองจะขึ้นว่าอย่างไร จะต้องฝึกทั้งร้องรับให้ได้ การเล่นเพลงจึงจะไม่ตึกชัคทำให้เกิดความสนุกสนานมากขึ้น

เนื้อเพลงร้อยพรรษาที่ได้มามี ๒ ส่วน คือ

๑. จากนายบุญชู กุณพันธ์

๒. จากนายเหนียง แยมอาษา

เพลงที่ได้จากนายบุญชู กุณพันธ์ นั้น มีจำนวนมาก คือ

๑. เพลงเดิน ๑๘ เพลง

๒. เพลงพร ๑๒ เพลง

๓. เพลงลา ๒ เพลง

ส่วนเพลงที่ได้จากนายเหนียง แยมอ ขา นั้น เป็นการร้องเหมือนกับในขณะที่ยัง
จริงเมื่อไปถึงบ้านหนึ่ง ๆ มีจำนวนไม่มากคือ

๑. เพลงเค็น	๒. เพลง
๒. เพลงพร	๓. เพลง
๓. เพลงลา	๔. เพลง

เพลงร่ายพรหมา

สำนวนที่ ๑

วิทยากร คอ ๑..นายบุญชู คุณพันธ์
คอ ๒..นางทองเลื่อน คุณพันธ์
ลูกคู่ ..นายสะอั้น คุณพันธ์
วันที่ .. ๒๐ สิงหาคม ๒๕๑๙

เพลงเค็น

๑. คอ ๑. ยกเทากว้าง เสียงไก่อระพ้อปีกหางกระไร เมื่อกลางคืน
(ลูกคู่ ทื่อ เอย ปีกหางกระไร เมื่อกลาง เอย คีน)
ลูกมาขอโทษเสียเถิดแมงามทรัพย์ ลูกมากวนแม่กำลังหลับก็ต้องตื่น
- คอ ๒. ออกลูกไม้ชั้นเลยเอย ลูกมาเที่ยงนางกลางคืน
(ลูกคู่ ออกลูกไม้ชั้นเลยเอย)
๒. คอ ๑. ประตูนึกใหญ่กว้าง มีบานประตูช่างอะไรมาปิดไว้
(ลูกคู่ ตุเอย หูช่าง อะไรมาปิด เอย ไว้)
ไหมเปิดเปิดก่อนแม่มาชักลิ้มตอยกลอน ลูกจะขอพระกรลงกราบไหว้
- คอ ๒. ขานอยจะเข้าไปหา แม่หลังคาเรือนทองเอย เรือนของแม่ก็ห้องใหญ่
(ลูกคู่ ขานอยจะไปหาเอย)
๓. คอ๑. ประตูนี้ของแม่งามหมด กล้ายกับเขาวงกตเลี้ยวลคเป็นชั้นของ
(ลูกคู่ เขาเอยวังกต เลี้ยวลคเป็นชั้น เอย ของ)
พอถึงปีใหม่หลานชายก็ได้มาหา จะมาหาแม่แถวสาธุการดิ้นทอง

ก๑๒. ไม่เห็นไกรมามองเลยเอ๋ย   นั่งนิ่งเฉยเสียไค้อยู่แต่ในห้อง
(ลูกกุ   ไม่เห็นไกรมามองเลยเอ๋ย)

๔.   กอ ๑. ยกเท้าก้าวย่าง   สองตาลูกก็มองของมาตาม พาง
(ลูกกุ   ตาเอ๋ยลูกก็มองของมาตาม เอ๋ย พาง)
ดูมวาคจจของจองลูกก็ของเขามาหา   ยังเกรงบุญวาสนาของแม้อยู่นัก
กอ ๒. กลัวแม่ไม่ทักเลยเอ๋ย   ยังเกรงยศฐานบรรดาศักดิ์
(ลูกกุ   กลัวแม่ไม่ทักเลยเอ๋ย)

๕.   กอ ๑. ยกเท้าก้าวไป   หอมแต่ดอกไม้กระไรมาตามทาง
(ลูกกุ   หอมเอ๋ย ดอกไม้กระไรมาตาม เอ๋ย พาง)
โอ หังถิ่นสถานบ้านของลูกก็ไกล   ลูกดูเรือนของแม่ก็ใหญ่อยู่กว้างขวาง
กอ ๒. ลูกไม่รู้แห่งหนทางเลยเอ๋ย   ลูกมาเดินพลางชมพลาง
(ลูกกุ   ลูกไม่รู้แห่งหนทางเลยเอ๋ย)

๖.   กอ ๑. ประคุนี่ลูกไม่เคยเข้า   ครอบนี้เล่าข้าเจ้าไม่เคยเดิน
(ลูกกุ   ครอบเอ๋ยนี่เล่า ข้าเจ้าไม่เคย เอ๋ย เดิน)
ลูกไม่เคยไปเคยมา   ลูกจะเข้าไปหาแม่ยังให้ข้าเซ็น
ลูกมาย่ำแยงเกรงนัก
กอ ๒. กลัวแม่ไม่ทักลูกเอ๋ย   ลูกมาเกรงยศฐานบรรดาศักดิ์
(ลูกกุ   กลัวแม่หนอไม่ทักลูกเอ๋ย)

๗.   กอ๑. ลูกมายกเท้าก้าวเข้ารั้ว   หอมแต่ดอกนวมวักระไรช่างชื่นใจ
(ลูกกุ   ดอกเอ๋ย นมวั กระไรช่างชื่น เอ๋ย ใจ)
หอมแต่ดอกประทุมเบญจมาศ   แลดูเกลื่อนกลาดดอกไผ่
กอ๒. ช่างหอมชื่นใจจริงเอ๋ย   ดอกมะลิซ้อนดอกหงอนไก่
(ลูกกุ   ช่างหอมชื่นใจจริงเอ๋ย)

๘. คอ๑. เดินพลางชมไป ชมผลไม้กระไรมาตามทาง
 (ลูกกุ ผลเอ๋ยไม้กระไรมาตาม เอ๋ย ทาง)
 ถึงบ้านแม่พุ่มของฉันทน์เป็นพวง มีทั้งมะม่วงและมะปราง
 คอ๒. ตามแถวหนทางมาเอ๋ย มีทั้งน้อยหนาและฝรั่ง
 (ลูกกุ ตามแถวหนทางมาเอ๋ย)
๙. คอ๑. ชมเพลินเพลินดู หอมแต่ดอกชอนชูกระไรมาตามทาง
 (ลูกกุ ดอกเอ๋ยชอนชูกระไรมาตาม เอ๋ย ทาง)
 แมมาปลูกชอนชูต้นมันอยู่บนเรือน กลิ่นมันหอมแซ่เขื่อนอยู่ตามทาง
 คอ๒. มันช่างหอมของแม่นางจริงเอ๋ย หอมแต่ดอกชอนชูที่ต้นมันอยู่ในกระถาง
 (ลูกกุ มันช่างหอมของแม่นางจริงเอ๋ย)
๑๐. คอ๑. เดินพลางเข้าไป ชมแต่ดอกไม้ปลูกไว้ที่ริมเรือน
 (ลูกกุ ดอกเอ๋ยไม้ ปลูกไว้ที่ริม เอ๋ย เรือน)
 มีทั้งดอกไม้รูโรยและดาวเรือง แลดูสีเหลืองอยู่กลาดเกลื่อน
 คอ๒. หาไหนไม่เหมือนเลยเอ๋ย โนนดอกชอนตะวันบานก่อนเพื่อน
 (ลูกกุ หาไหนไม่เหมือนเลยเอ๋ย)
๑๑. คอ๑. ชมเพลินเดินพลางลงทางมา หอมแต่ดอกจำปากระไรในบ้านนี้
 (ลูกกุ ดอกเอ๋ยจำปากระไรในบ้านเอ๋ย นี้)
 มีทั้งสายหยुकและกระดังงา มีทั้งคอกสารภี
 คอ๒. กลิ่นมันช่างหอมคี่จริงเอ๋ย มันหอมไม่หายคอกหลายราตรี
 (ลูกกุ กลิ่นมันหอมคี่จริงเอ๋ย)

๑๒. คอ๑. ลูกยกเท้าเข้ามาหา ลูกมาเกรงใจแม่ปากลิ้นแม่จะโกรธเคือง
(ลูกคฺ ใจเอ๋ย แม่ปาก ลิ้นแม่จะโกรธ เอ๋ย เคือง)
ลูกมาพิศดูบันลอมก็สมกับขอฟ้า ลูกมาดูหลังคาของแม่ก็กระเบื้อง
คอ๒. ถ้าจะเป็นเจ้าเมืองใหญ่เอ๋ย แลดูแวววาวขาวเหลือง
(ลูกคฺ ถ้าจะเป็นเจ้าเมืองใหญ่เอ๋ย)
๑๓. คอ๑. ลูกเหลียวซ้ายแลขวามองมาแลเห็น โนน่นะคอกบานเย็นชมเล่นประ-
หลาดตา
(ลูกคฺ คอกเอ๋ย บานเย็น ชมเล่นประหลาด เอ๋ย ตา)
อีกทั้งมดทั้งไรก็มีไคไคต่อม กิ่งมันก็กรอมพสุธา
คอ๒. ใครเห็นใครนาชมเอ๋ย แลดูสี่สะอาคประหลาดตา
(ลูกคฺ ใครเห็นใครนาชมเอ๋ย)
๑๔. คอ๑. มาถึงบ้านของแม่เขาแล้ว พวกหลานแก้วพากันนั่งลงไหว
(ลูกคฺ พวกเอ๋ย หลานแก้ว พากันนั่งลง เอ๋ย ไหว)
คุณแม่เจาคะ คุณพ่อเจาชา อยุบนเคหาหรือไปไหน
คอ๒. หลานไคมากันหลายคนเอ๋ย เอาบุญมาทรงเอาณานิสงส์มาให้
(ลูกคฺ หลานไคมากันหลายคนเอ๋ย)
๑๕. คอ๑. บ้านนี้เรือนนี้ดูมิเคยมา แม่อย่าไคติณินินทาวาลูกมาขอทาน
(ลูกคฺ ติเอยณินินทาวาลูกมาขอเอ๋ยทาน)
เป็นปฐมอยู่ธรรมดา ถึงปีลูกก็มาเที่ยวทั่วบ้าน
คอ๒. เชิญแม่สร้างวิมานทองเอ๋ย กุศลของแม่ก็เคยทำอยู่ประจำบ้าน
(ลูกคฺ เชิญแม่สร้างวิมานทองเอ๋ย)

๑๖. คอ๑. ลูกยกมือขึ้นเสมอเมื่อ ไหว้แบบประณมกณเมตที่เรือนนี้
 (ลูกยกมือขึ้นเสมอเมื่อไหว้แบบประณมกณเมตที่เรือนนี้)
 ไหว้ทั้งหนุ่มสาวแก่ แก่ ไหว้ทั้งคุณพ่อคุณแม่อยู่ที่นี่
 แม่คุณซาหัดแล้วหรือยัง
- คอ๒. เป็กรับลูกบ้างเด็กเอย แม่หงส์เหราที่ท่านรักษาพระคลัง
 (ลูกยกมือขึ้นเสมอเมื่อไหว้แบบประณมกณเมตที่เรือนนี้)

๑๗. คอ๑. ลูกยกมือขึ้นเสมอเมื่อ ไหว้แบบนมนมเนียนคุณนายที่เรือนนี้
 (ลูกยกมือขึ้นเสมอเมื่อไหว้แบบนมนมเนียนคุณนายที่เรือนนี้)
 ไหว้ทั้งคุณลุงและคุณป้า ไหว้ทั้งคุณน้าและคุณนาย
 ตามแต่หนอจะใดเด็กเอย
- คอ๒. นานนานนมมาที่ ถึงปีเฒ่าก็มาหา ทั้งคุณน้าและคุณนาย
 (ลูกยกมือขึ้นเสมอเมื่อไหว้แบบนมนมเนียนคุณนายที่เรือนนี้)

๑๘. คอ๑. เคือนกทั้งนายบ้ายกลับ แสงจันทร์จิบกระไรตามทิวไม้
 (ลูกยกมือขึ้นเสมอเมื่อไหว้แบบนมนมเนียนคุณนายที่เรือนนี้)
 อีกทั้งพระจันทร์ท่านก็เปล่งสี อีกทั้งพระรัศมีท่านก็ส่อง
- คอ๒. ไม่เห็นใครมามองเลยเอย นิ่งนิ่งเฉยเสียไค้อยู่แต่ในห้อง
 (ลูกยกมือขึ้นเสมอเมื่อไหว้แบบนมนมเนียนคุณนายที่เรือนนี้)

บทร้องเพลงให้พร

๑. คอ๑. ช้าน้อยจะให้พรที่อย่างนี้ ให้แม่จกชื่อที่ใส่ไว้ในแผ่นทอง
 (ลูกยกมือขึ้นเสมอเมื่อไหว้แบบนมนมเนียนคุณนายที่เรือนนี้)
 ลูกจะขอเชิญเทวัญที่ท่านอยู่บนฟ้า ลงมาโมทนาและป่าวร้อง
- คอ๒. เคะะบุญของแม่ทองคำเอย แม่จะไค้ขึ้นวิมานบนชั้นสอง
 (ลูกยกมือขึ้นเสมอเมื่อไหว้แบบนมนมเนียนคุณนายที่เรือนนี้)

๒. กอ๑. ชาน้อยจะให้พรว้า ให้แม่ชาสาวบาวพรว้าแห่แมลงน้ำพระคงคา
(ลูกกู สาวเอยบาวพรว้า แห่แมลงน้ำพระคง เอย กา)
ขอให้เล็บมือชาวถ่อพานแบ่ง เล็บมือแดงถ่อพานผา
กอ๒. แห่แมฆางละหารอยคนเอย ให้แม่ไสแหวนนพรัตน์เดินคักกอย
(ลูกกู แห่แมฆางละหารอยคนเอย)
๓. กอ๑. ชาน้อยจะให้พรขม ขอให้เอาจแมกมยังกับเทียนปั้น
(ลูกกู เอาจเอย แมกมยังกับเทียน เอย ปั้น)
ให้แม่มีส่วยขาวเหนียวและขาวจาว ทั้งส่วยน้ำคาลมะพรว้าและถั่วงา
กอ๒. ถึงปีก็มาส่งเอย ให้บรรทุกสำเภานาวา
(ลูกกู ถึงปีก็มาส่งเอย)
๔. กอ๑. ชาน้อยจะให้พร ให้แม่มีเรือกินนรจอดไว้ที่ยางลง
(ลูกกู เรือเอยกินนร จอดไว้ที่ยาง เอย ลง)
ถ้าแม่จะมีเรือนใหม่ไปกับเขาช่างหนา ให้แม่มีขอฟ้าและหางหงส์
ให้เรือนของแม่ใหญ่อยู่หายญาติ
กอ๒. หลังจากของแมคาคทองลง ให้แม่มีลคลิ้นและกันสาค
(ลูกกู หลังจากของแมคาคทองลง)
๕. กอ๑. ชาน้อยจะให้พร ให้แม่มีเตียงตั้งนั่งนอนตั้งไว้แทบนเรือน
(ลูกกู ตั้งเอย นั่งนอน ตั้งไว้แทบน เอย เรือน)
ให้แม่มีโคมเวียนเทียนชวาลา ห้อยไว้ระย้าหน้าตางเคลื่อน
ให้แม่มีทั้งขันถมและทองคำ
กอ๒. ตั้งไว้หนอประจำเรือนเอย ให้แม่มีทั้งขันนาคปักกลางทองคำ
(ลูกกู ตั้งไว้หนอประจำเรือนเอย)

๖. คอ๑. ชาน้อยจะให้พรท่านทั้งสอง ให้แม่เป็นเจ้ากรรมนายกอง ส่วยขึ้นยังลำน้ำ
(ลูก กรรมนายกอง ส่วยขึ้นยังลำเอยนน้ำ)
เคชะบุญหรือว่าวาสนา สายชะตาของแม่อยาไคตกคำ
ไทแม่มีทั้งส่วยเงินและส่วยทอง
- คอ๒. ส่งปีละสองลำเอย ให้แม่ทุกสำเภากษัตริย์จ้อง
(ลูก ส่งปีละสองลำเอย)
๗. คอ๑. ชาน้อยจะให้พรเงินของแม่หนึ่งบาท ให้แม่รุ่งเรืองโอภาสกระไรทั้งตา ปี
(ลูก เรื่อง เอย โอภาสกระไรทั้งตา เอย ปี)
ความเจ็บของแม่อยารูไค ทั้งความไข้ของแม่อยารูมี
ขอให้แม่อายุยืนสักหมื่นปี
- คอ๒. โรคโรคาอยามี่เลยเอย ให้แม่เป็นโชฎกมหาเศรษฐี
(ลูก โรคโรคาอยามี่เลยเอย)
๘. คอ๑. ชาน้อยจะให้พรเงินตรา ให้แม่มีผ้าฝรังข้างพังระย้าชื่อกุญหลังกาทอง
(ลูก ฝรังเอย ข้างพังระย้าชื่อกุญหลังกา เอย ทอง)
ไทแม่ผูกตึงนั้นนุ่งผาลาย คุตพุดูชายใต้เสื้อปล้อง
- คอ๒. ชีข้างงาทองคำเอย พระยานิดเสื้คำผูกประจำดอง
(ลูก ชีข้างงาทองคำเอย)
๙. คอ๑. ชาน้อยจะให้พรสตางค์ ให้แม่สาวน้อยรอยชั่งนั่งอยู่แค้นเรือน
(ลูก นองเอยรอยชั่งนั่งอยู่แค้น เอย เรือน)
ไทแม่มีถุงเงินสักแคแซน ไทแม่มีถุงแหวนสักแคศอก
ไทแม่โง่ลากเขาลากออก อยู่แค้นเรือน
- คอ๒. หาไหนไม่เหมือนเลยเอย ให้แม่ชายทองอยู่แต่ในห้องเรือน
(ลูก หาไหนไม่เหมือนเลยเอย)

๑๐. คอ๑. ชาน้อยจะไ้พร ไ้แม่ไ้เือกเียงอนกระไรทั้งคาปี
(ลูกคเือกเียงอนกระไรทั้งคา เอย ปี)
ไ้แม่มีม้งกรเข้ามาทางกัน ไ้แม่มีทั้งมานโมลี
- คอ๒. กลอมแม่ในพื้นอนเอย ไ้แม่มีทั้งแตรสังข์คังละลิดละลี
(ลูกค กลอมแม่ในพื้นอนเอย)
๑๑. คอ๑. ชาน้อยจะไ้พรหมาก ขอไ้พฐแม่เป็นนาคหมากแม่เป็นทองคำ
(ลูกค พฐเอยเป็นนาค หมากเป็นทองเอย คำ)
ขอไ้แม่มีทั้งส่วยพฐส่วยหมาก มีอยู่มากหลายลำ
- คอ๒. กินเลนไ้ชำใจเอย ไ้แม่มีทั้งส่วยพฐส่วยหมากมีอยู่มากหลาย
(ลูกค กินเลนไ้ชำใจเอย) ลำ
๑๒. คอ๑. ชาน้อยจะไ้พร ไ้แม่มีเร็วกินนรจอกไว้ที่สามชุก
(ลูกค เร็วเอยกินนรจอกไว้ที่สาม เอย ชก)
ไ้แม่มีทั้งส่วยหูกและส่วยน้า ไ้แม่มีทั้งส่วยละว้าและคีมุก
ไ้แม่มีทั้งส่วยขงและส่วยสั๊ก ไ้แม่มีทั้งส่วยรักและส่วยขวาง
- คอ๒. สงแม่ขุนนางหมคเอย ไ้แม่มีทั้งนอเระคและงาข้าง
(ลูกค สงแม่ขุนนางหมคเอย)
- บทร้องเพลงลา
๑. คอ๑. ไ้พรแม่แลวหลานแก้วทองขอลา ลาแม่ป่านาอา ลาแม่ไปเรื่อนโนน
(ลูกค ป้า เอย น้า อา ลาแม่ไปเรื่อนเอย โนน)
ลูกจะไปเจรจาทหรือปราคัย กับท่านผู้ใหญ่และเขาที่โนน
- คอ๒. อยู่เกิดนะแม่คนงาม ไ้แม่อยู่ดีกินดีไปทั้งสี่ทั้งสาม
(ลูกค ลาแม่ไปตามเคยเอย)

๒. คอ๑. อยู่กันเถิดครา ลูกชอกราบกรานวันทาลาแม่ใจบุญไป
(ลูกกู กรานเอยวันทาลาแม่ใจ เอย บุญ)
ขอแม้อยู่จำนงจึ่งดี ให้แม่เป็นศรีศรีขึ้นมาใหม่)
ลูกจะขอลาแมคลาไกล
คอ๒. ลาคูแม่ไปที่อื่นเอย ให้แม้อยู่สุขเกษมเปรมปรีดิ์
(ลูกกู ลาคูแม่ไปที่อื่นเอย)
๓. คอ๑. อยู่เถิดคนะแม่หอมแก้ว ลูกขอลาแม่แล้วแก้วแม่หอมทอง
(ลูกกู ลาเอยแม่แล้วแก้วแม่หอม เอย ทอง)
ขอให้แม้อยู่จำนงจึ่งดี ให้แม่เป็นศรีศรีขึ้นมาทั้งสอง
ลูกจะขอลาแมคลาไกล
คอ๒. ลาแม่ไปเรือนอื่นเอย มันก็จวนเที่ยงนางกลางคืน
(ลูกกู ลาแม่ไปเรือนอื่นเอย)
๔. คอ๑. อยู่กันเถิดครา ให้แม่ได้ถือนางหน้าทองคำพระศรีอารีย
(ลูกกู ถือนางหน้าทองคำพระศรี อีย อารีย)
พระพุทธองค์พระพุทเจ้าทาน ก็มาทิ้งเราไปเสียช้านาน
คอ๒. คอยพระศรีอารียเถิดเอย กุศลที่แม่ทำอยู่ประจำบ้าน
(ลูกกู คอยพระศรีอารียเถิดเอย)
๕. คอ๑. อยู่เถิดแม่อยู่ สีส้มพุดห้อยไว้ที่เชิงกลอน
(ลูกกู สีเอยชมพุดห้อยไว้ที่เชิง เอย กลอน)
ฝันหนึ่งให้แม่หมเป็นนิตตรา ฝันหนึ่งหมเมื่อเวลาจะเข้านอน
ดูราศีของแม่อุคอยู่กล่าคล่ำ
คอ๒. พอสวยยังน่าใจเย็น ให้แม่หมสั่นวลเมื่อจวนค่ำ
(ลูกกู พอสวยยังน่าใจเย็น)

๖. คอ๑. อยู่เถิดคนะแม่อยู่ คอกซ่อนชูกระไรมาบานเย็น
 (ลูกค คอกเอยซ่อนชูกระไรมาบาน เอย เย็น)
 อยู่เถิดคนะแม่หงส์เหรา ถึงแค่นั้นน่านชาและน่านเห็น
 ลูกจะขอลาแมกลาเคลื่อน
 คอ๒. ลาแม่ไปเรือนอื่นเอย มันจวนเที่ยงนางกลางคืน
 (ลูกค ลาแม่ไปเรือนอื่นเอย)

สำนวนที่ ๒

วิทยากร..นายเหียง แยมอาษา

นายมนัส แยมอาษา

วันที่ .. ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๑๖

บทร้องเมื่อถึงประตูบ้าน

๑. คอ๑. ประตูนี้นิ่งใหญ่กว้าง มีทั้งรั้วตารางอะไรมาปิดไว้
 (ลูกค รั้วเอยตารางอะไรมาปิด เอย ไว้)
 มาเถิดมาเปิดก่อนแม่มาตีลิ่มดักกลอน ลูกจะได้ขอพระกรเข้าไปกราบไหว้
 คอ๒. ชานอยจะไปหาเรือนทอง เรือนของแม่นี้ก็ห้องใหญ่
 (ลูกค ชานอยจะไปหาเอย)
๒. คอ๑. ประตูนี้นิ่งไม่เคยเข้า บ้านนี้เล่าข้าเจ้าไม่เคยเดิน
 (ลูกค บ้านเอยนี้เล่าข้าเจ้าไม่เคย เอย เดิน)
 ผ่านไปแม่เอยผานมา ลูกจะเข้าไปหา
 ยังเกรงบุญวาสนาแม่อยู่หนัก
 คอ๒. ยังเกรงยศฐานบรรดาศักดิ์
 (ลูกค กลัวแม่หนอไม่หักเลยเอย)

บทร้องเมื่อเข้ามาในบริเวณบ้าน

- กข๑. ลูกเหลียวซ้ายแลขวามองมาแต่เห็น โนน่นะดอกบานเย็นชมเล่นสะอาค
 (ลูกดู ดอกเอียบานเย็นชมเล่นสะอาค เอย ทา)
 มีทั้งดอกสายหยุดนุษา มีทั้งดอกกระดังงาการเวก
- กข๒. สงกลิ่นหอมคี่จริงเอย มีทั้งดอกสายหยุดนุษา
 (ลูกดู สงกลิ่นหอมคี่จริงเอย)

บทร้องเมื่อถึงตัวเรือน

๑. กข๑. ลูกมานั่งลงที่ตรงบันได ลูกมานั่งราบกราบไหว้คุณแม่ก็ใจบุญเอย
 (ลูกดู ราบเอยกราบไหว้ คุณแม่ก็ใจบุญเอย)
๒. กข๑. ลูกก็มาร้องว่าคุณพ่อเจ้าคะคุณแม่เจ้าชา ทั้งคุณลุงคุณป้าคุณมาและคุณนาย
 (ลูกดู ตามแต่หนอจะใดเด็กเอย)
- กข๒. นานนานนมมาที่พอถึงปีแม็กี่มาหา ทั้งคุณมาและคุณนาย
 (ลูกดู ตามแต่หนอจะใดเด็กเอย)
๓. กข๑. ลูกยกมือขึ้นเสมอผม ลูกไหว้นบประณมคุณแม่ที่เรือนนี้
 (ลูกดู นบเอยประณมคุณแม่ที่เรือน เอย นี้)
 ไหวทั้งหนุ่มสาวและเฒ่าแก่ ไหวทั้งคุณพ่อคุณแม่ที่ทานอยู่ที่นี้
 คุณชาหลับหรือยัง
- กข๒. เป็กรับลูกบ้างเด็กเอย แม่หงส์เหราที่ท่านรักษาพระคลัง
 (ลูกดู เป็กรับลูกบ้างเด็กเอย)

บทร้องไห้พร

๑. กอ๑. ชาน้อยจะให้พรท่านทั้งสอง ขอให้เป็นเจ้ากรรมนายกองส่วยขึ้นยังลำน้ำ
(ลูกกุ กรมเอ๋ย นายกอง ส่วยขึ้นยังลำน้ำ)
เคชะบุญเจ้าประคุณวาสนา ขอให้สายชะตาของแม่อยาทกตำ
กอ๒. ให้แม่มีทั้งส่วยเงินและส่วยทอง
(ลูกกุ ส่งปีละสองตำเอ๋ย)
๒. กอ๑. ชาน้อยจะให้พร ให้แม่เอาผ้าขาวเนื้ออ่อนมารับพรของลูกไว้
(ลูกกุ ขาวเอ๋ยเนื้ออ่อนมารับพรของลูก เอ๋ย ไว้)
ขอให้ส่วยขาวของท่านมาแต่เหนือ ขอให้ส่วยเกลือมาแต่ใต้
ให้แม่มีถุงเงินสักแคแชน ให้มีถุงแหวนสักแคศอก
กอ๒. ให้แม่นั่งฉากเขาลากออก อยู่แต่ในเรือน
(ลูกกุ หาไหนหนอไม่เหมือนเลยเอ๋ย)

อธิบายความ

ใจความของเพลงร่ายพราเสห่อนให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านและ
ค่านิยมของชาวบ้านได้เป็นอย่างดี ทำให้เราทราบถึง

- ลักษณะการปลูกบ้านเรือนในชนบท ที่จะนิยมมีรั้วบ้านชั้นนอก นี้ประตู่ใหญ่
เขายานอาจจะไม่มีรั้วบ้านแต่จะมีแนวเขตแบ่งให้รู้ว่าเป็นบ้านของใคร แนวเขตนี้อาจจะ
เป็นเพียงพุ่มไม้ กอกสัตว์เลี้ยว บ่อน้ำ ต้นไม้ใหญ่ เมื่อเขาประตูบ้านใหญ่มาแล้วจะนิยม
ปลูกดอกไม้ที่มีกลิ่นหอม เช่นคอก ขอบกลิ่น บานไม่รู้โรย ดาวเรือง สายหยุด กระดังงา
บานเย็น ฯลฯ ล้วนเป็นดอกไม้ที่ปลูกง่าย ขึ้นง่าย ไม่ต้องบำรุงรักษามากนัก ผลไม้ขึ้นต้น
ก็เช่น มะม่วง มะปราง มะพร้าว

ลักษณะของบ้านเรือน จะเป็นเรือนใต้ถุนสูง มีบันไดซึ่งทอดลงมาจากนอกชาน
บ้าน เมื่อคณะร้องเพลงไปถึงจึงกองหญัครออยู่ที่บริเวณชาน บริเวณชานจะกว้างมาก
เพราะใช้สำหรับเป็นลานนวดข้าวในหน้าเกี่ยวข้าวด้วย จึงโคกกลิ่นหอมของบรรดาดอกไม้

เหล่านั้น การติดต่อกันระหว่างบ้านจะมีทางเดินเล็ก ๆ ถึงกันเรียกว่า ตรอก

- ความเป็นผู้มีสัมปการวะของแขกที่ไปเยือน และมารยาทของเจ้าของบ้าน คณะเพลงเปรียบเหมือนแขกที่ไปเป็นบ้าน จะใช้วิธี "ไปลา มาไหว" คือเมื่อไปถึงจะร้องเพลงอ่อนวอนให้เจ้าของบ้านเปิดประตู แสดงความเกรงอกเกรงใจที่มาทวงใจเจ้าของบ้านที่กำลังหลับใหล ขอให้เจ้าของบ้านตื่นเถิดจะได้ทำความเคารพ ฝ่ายเจ้าของบ้านก็จะแสดงมารยาทเจ้าของบ้านที่ดีคือ "เป็นธรรมเนียมไทยแท้แท้โบราณ ใครมาถึงเรือนชานต้องต้อนรับ" เจ้าของบ้านจะเปิดประตูรับและให้ชาวของ เช่น หาน้ำมาให้ดื่มหาขนมผลไม้ บุหรี่ หรืออาจจะสุรา มารับรองคณะเพลงจนอิ่ม แล้วยังฝากของไปร่วมทำบุญในวันออกพรรษาด้วย เมื่อคณะเพลงจะจากไปก็จะให้พรและร้องเพลงลา เจ้าของบ้านจะอยู่ส่งจนคณะเพลงลับไป

คำที่ให้พรก็ทำให้ทราบถึงสิ่งที่เป็นที่ปรารถนาของมนุษย์เรา เช่น เมื่อมีชีวิตอยู่ก็ให้ร่ำรวย สุขสบาย มีข้าทาสใช้สอยบริบูรณ์ ปราศจากความเจ็บไข้ได้ป่วย เมื่อตายไปแล้วก็ให้ไฉนสวรรค์ ซึ่งเป็นคำนิยมของชาวบ้านทุกคน

วิธีการเล่นเพลงร่ายพราหมณ์ของชาวบ้านในตำบลพนมทวนนี้ คล้ายคลึงกับการเล่นเพลงบอกของชาวบ้านปากน้ำใต้ ในลำดับของการร้องเพลงตอนเช้าบ้าน คือเพลงบอก ตอนเช้าบ้านจะร้องให้เจ้าของบ้านเปิดประตูรับ เมื่อเข้าไปถึงบริเวณบ้านก็จะฉมต้นไม้คอกไม้ ไหว้ศาลพระภูมิ เมื่อขึ้นบ้านก็จะขึ้นมากินหมาก สูบยา เมื่อจะลาไปก็ให้พร คณะผู้เล่นเพลงบอกก็จะมีจำนวนเท่า ๆ กับเพลงร่ายพราหมณ์ คือ ประมาณ ๕ - ๖ คน

ที่แตกต่างกันก็คือ จุดประสงค์ในการเล่นเพลงบอกนั้น เพื่อเป็นการประกาศข่าวร้องให้ชาวบ้านได้ทราบเรื่องต่าง ๆ เช่น บอกให้รู้ถึงเทศกาลต่าง ๆ ขาวราชการบ้านเมือง ร้องกล่อมขวัญ เวลาที่ร้องก็จะใช้เวลาว่างในคืน ๔ หรือคืน ๕ ที่เพิ่มเติมก็คือ เพลงบอกนั้นจะร้องต่อไปอีกเมื่อเจ้าของบ้านยกสิ่งของมารับรองก็จะขอร้องให้พวกคณะเพลงเล่นเพลงอื่น ๆ ต่อไปอีกเช่น ให้เล่าเรื่องทำนองกลอน เรื่องพุทธประวัติ

ส่วนเพลงร่ายพราหมณ์นั้น เพื่อเป็นการเรียกรู้อาจารย์ เงินทองมาทำบุญในวันออกพรรษา ชาวบ้านจะรวมกันรองก่อนวันออกพรรษาไม่ปรากฏว่าร้องกันในเวลาอื่นอีก

อภิปรายข้อกิดเห็น

เพลงร่ายพรรณนาเป็นเพลงที่มีฉันทลักษณ์เฉพาะตัว ไม่เหมือนกับกลอนสุภาพทั่วไป ดังที่ไค้กล่าวมาแล้ว นอกจากนี้ลักษณะของการร้องก็ยังแตกต่างไปจากเพลงอื่น ๆ การร้องและการรับจะค่อนข้างยาก การเรียนรู้และฝึกไว้ให้จำได้ขึ้นใจ จึงจะร้องและรับได้ไม่ติดขัดทำให้เห็นว่าการเล่นเพลงชาวบ้านนั้นต้องอาศัยการท่องจำและการฝึกฝนเป็นส่วนสำคัญ

การใช้คำขึ้นต้นจะบอกอาการของคณะผู้ร้อง เช่นในขณะที่ร้องเพลงเดิน คำขึ้นต้นจะเป็น ยกเท้าก้าวย่าง ยกเท้าก้าวย่อง ยกเท้าก้าวไป ยกเท้าก้าวเข้ร้ว เดินพลาง หมไป หมเพลินเดินพลาง เหลียวซ้ายแลขวา มองมาแฉเห็น ยกมือขึ้นเสมอเคียง าลา ส่วนเพลงพริกกล่าวตรง ๆ เช่นลูกให้พรอย่างดี ลูกจะให้พรล้ำ ลูกจะให้พรขม ฯลฯ เพลงคำขึ้นต้นควยคำอวยพรให้อยู่เย็นเป็นสุข เช่น อยู่กันเถิดครา อยู่เถิดแม่อุอยู่ อยู่จ้านงจงคิ

ใจความของเพลงจะเป็นการแสดง ความอ่อนน้อมถ่อมตนและชมเชยเจ้าของบ้าน เป็นเชิงขอความเมตตาเพราะการที่จะไปขอสิ่งของหรือไปรบกวนผู้อื่นนั้น ก็ย่อมที่จะต้องปฏิบัติตนเช่นนี้ มิใช่ไปแสดงความแข็งกระด้าง ก็จะเป็นการผิดวัตถุประสงค์ไป ชรรษาคติของมนุษย์อย่างหนึ่งก็คือชอบคำชมเชยมากกว่าคำติ ถ้าได้รับคำชม จะเกิดความรู้สึกเป็นพรรคพวกเดียวกัน ย่อมที่จะเสียสละให้แกกันได้ ผู้แต่งเพลงร่ายพรรณนาคงจะตระหนักในข้อนี้ เนื้อเพลงร่ายพรรณนาจึงแสดงการยกย่องเจ้าของบ้าน และความอ่อนน้อมถ่อมตนของผู้ร้อง อยู่ตลอดเวลา

การใช้คำแทนตัวของผูกร้องเพลง จะใช้ว่า เป็น ลูก หลาน ส่วนเจ้าของบ้านก็จะยกย่องให้เป็นญาติผู้ใหญ่ เช่น แม่ ป้า น้า อา เป็นการแสดงความคุ้นเคยเข้าหลักพุทธภานิตที่ว่า ความคุ้นเคยเป็นญาติอันสนิท เมื่อได้ป่าวารณาตัวเป็นลูกหลาน ฝ่ายเจ้าของบ้านก็จะเกิดความเอ็นดู จึงฝากสิ่งของต่าง ๆ ไปร่วมทำบุญและจัดหาสิ่งของ มาต้อนรับเป็นอย่างดี

แต่จุดใหญ่ของเพลงร่ายพรรณนา เป็นการแสดงออกถึงความสามัคคีร่วมใจกันระหว่างหมู่คณะ และการเสียสละเพื่อส่วนรวม คณะผู้เล่นเพลงยอมเสียสละร่างกายและเวลาเพื่อที่จะหาสิ่งของไว้ทำบุญ หรือสร้างสิ่งนี้เป็นสาธารณประโยชน์ของบุคคลในหมู่บ้าน แม้จะออกหลักบวคนอนตลอด ๒ - ๓ คืนที่ไปเล่นเพลงก็มีไค้ขอท้อ บังเกิดความเื่อมใจในการ

ทำกุศลของตน ส่วนชาวบ้านที่เสียสละสิ่งของนั้นก็ทราบดีว่า สิ่งของที่ตนเสียสละไปนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ทุกคนจึงยินดีและเต็มใจที่จะเสียสละ การทำกุศลถวายใจที่บริสุทธิ์ทั้งสองฝ่ายนี้ทำให้เกิดผลที่นำชื่นชม ดังที่พบว่าชาวบ้านมักจะคุยกันด้วยความชื่นชมว่าผลของการร้องเพลงร่ายพระบาลีในปีทำให้ดอกสร้อยน้ำที่ต้นเขินได้สำเร็จ สามารถขอมหระสังข์ได้สำเร็จ ฯลฯ

นอกจากนี้ยังแสดงถึงการชวนช่วยตัวเองของชาวบ้าน เพราะสิ่งเล็กๆ น้อยๆ เช่น การขุดลอกสระน้ำ การขอมหระสังข์ คงจะไม่มียงบประมาณที่จะได้จากทางราชการมาช่วยเหลือ ชาวบ้านจะต้องอาศัยความช่วยเหลือจากทางวัด วัดในหมู่บ้านจะมีรายได้จากการบริจาคของประชาชนเป็นส่วนใหญ่ การเล่นเพลงร่ายพระบาลีจึงทำให้ได้รับงบประมาณพิเศษที่ชาวบ้านสามารถนำไปใช้ในสิ่งซึ่งที่ประชุมลงมติแล้วว่าสมควรและจะต้องเป็นสิ่งที่ยังประโยชน์ให้เกิดแก่ส่วนรวมด้วย

ในแง่มนุษยสัมพันธ์ การเล่นเพลงร่ายพระบาลีทำให้ชาวบ้านสนิทสนมกันดียิ่งขึ้น ทั้งในขณะผู้เล่นเพลง คนหาบของ ซึ่งต่างเห็นอกเห็นใจกัน ฝ่ายเจ้าของบ้านก็ทำให้เกิดความคุ้นเคย นอกจากนี้การไปเล่นเพลงต่างหมู่บ้านก็เป็นการเพิ่มความสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้านอีกด้วย

ในด้านความซื่อสัตย์ คณะผู้เล่นเพลงทุกคนจะต้องมีความซื่อสัตย์ทั้งต่อตนเองและหมู่คณะ เพราะสิ่งของที่ชาวบ้านบริจาคมาส่วนใหญ่จะเป็นเงินเพื่อรวมกันเข้าก็เป็นจำนวนมาก ก็ย่อมก่อให้เกิดความโลภในลาภสักการได้ เมื่อถือเอาความซื่อสัตย์เป็นใหญ่ คณะผู้เล่นเพลงจึงไม่มีใครที่จะบิ่กเบือนเงินจำนวนนี้เป็นของตน การเล่นเพลงร่ายพระบาลีจึงเป็นการฝึกคุณธรรมด้วย

ประเพณีการทำขวัญ เห็นจะมีมาแต่ดึกดำบรรพ์ เกิดจากความเชื่อว่าคนเราเกิดมามี
 ธรรมชาติอันหนึ่งเรียกว่า "ขวัญ" ประจำสำหรับรักษาตัวทุก ๆ คน ให้ขวัญของใครอยู่กับตัวผู้นั้น
 ก็มีค วามสุขสำ รាយอยู่เป็นปกติ ถ้าขวัญของใครหลบหนีไปจากตัว ผู้นั้นก็มักจะมีอันเป็นเช่นเกิด
 ไข้เจ็บเป็นต้น ขวัญนั้นท่านองเป็นผีเลี้ยงที่รุกราวครวญเกี่ยวกับตัวคนเจ้าของขวัญ เวลาตัวคน
 เป็นทารก ขวัญก็มักขึ้นขึ้นเด่นตกใจเหมือนทารก เมื่อตัวคนเติบโตใหญ่ขึ้น ขวัญก็รู้จักหนักแน่นมีสติ
 อารมณ์ยิ่งขึ้นตามตัวคนโดยลำดับ จนเป็นผู้ใหญ่ขวัญก็เป็นผู้ใหญ่ไปด้วยกัน

เสฐียรโกเศศ กล่าวไว้ในหนังสือ ขวัญและประเพณีการทำขวัญว่า ขวัญนั้นไม่ใช่
 แต่ของคนเท่านั้น สิ่งบางอย่างเช่น ช้างม้า วัว ควาย ตลอดจน เสือ เรือ เรือ เถวียน
 ข้าวเปลือก นาข้าว บ้านเมืองก็มีขวัญ

ค ติการทำขวัญนั้น พิเคราะห์หาค่าเชิฐขวัญของโบราณ ดูเหมือนว่าเหตุการณ์สำคัญอันใด
 เกิดขึ้นแก่ตัวบุคคลใด อันอาจจะให้เป็นคุณหรือโทษแก่ผู้นั้นแล้ว ผู้หลักผู้ใหญ่ในหมู่ญาติมิตร ก็
 บอกกล่าวให้ขวัญของผู้นั้นรู้เหตุ แล้วปละบโยนวิงวอนให้ขวัญช่วยอภิบาลบำรุงผู้นั้นให้ไ้บรรลุถึงคุณ
 และประโยชน์ตามความมุ่งหมาย การทำขวัญนั้นปรากฏว่ามีทุกท้องถิ่นแต่พิธีการทำขวัญของชาวบ้าน
 ภาคกลางตามที่ทำกันอยู่ คือ เนืองด้วยเหตุการณ์บางอย่างเกี่ยวกับชีวิต เช่นเมื่อเกิดได้ วัน
 ตักจุก โคนจุก บวชเณร บวชนาค และเมื่อแต่งงาน หายไข้ นอกจากนั้นก็ทำขวัญเรือน ทำ
 ขวัญนาค ทำขวัญข้าว

ลักษณะการทำขวัญนั้น ผู้หลักผู้ใหญ่จะจัดอาหารอันประณีต ตกแต่งใส่ในบายศรี ยกมา
 ตั้งตรงหน้าผู้เป็นเจ้าของขวัญ แล้วมีผู้สูงอายุเป็นผู้ เชิญขวัญตกเคียนวิงวอนด้วยถ้อยคำอ่อนหวานขอ
 ให้ขวัญมาอยู่ประจำทำนุบำรุงผู้นั้น ครั้นเสร็จแล้วก็เอาเครื่องกระยาหารซึ่งตกแต่งมาในบายศรีให้
 เจ้าของขวัญบริโภค

คำเชิญขวัญนั้น แค่เดิมก็งเป็นถ้อยคำแล้วแต่ผู้ที่จะนึกเห็นว่าเป็นการสมควร บางคน
 ก็ว่าอย่างสามัญ บางคนก็ว่าไพเราะถูกใจผู้ฟัง จึงเกิดความนิยมและเลื่องลือว่าคำเชิญขวัญ
 ให้ไพเราะมีวิเคร่งขึ้นทั้งคำเชิญมนุษย์ ขวัญสัตว์ และขวัญสิ่งของ เป็นเรื่องสนับสนุนความเชื่อ
 ที่ว่าในบรรดาสิ่งที่มีวิญญาณย่อมมีขวัญถึงไม่มีวิญญาณก็แล้ว เพราะวิญญาณเทพเจ้าหรือภูตผายการทำขวัญ
 มนุษย์นั้นมุ่งหมายให้เกิดสวัสดิมงคล แก่ผู้ที่เป็นเจ้าของขวัญ การทำขวัญสัตว์และสิ่งของเป็นการ

มุ่งหมายให้เกิดสวัสดิมงคลแก่ผู้ที่เป็นเจ้าของสัตว์ และสิ่งของ

ลักษณะคำประพันธ์แต่งคาเชษฐาธิ เป็นร่ายยาว เช่นเกี่ยวกับเทศน์มหาชาติท่านองที่ว่า
ก็ใช้ท่านองมหาชาติ ทั้งท่านองเดินและขึ้น คือคอนเชษฐาธิว่าเป็นท่านองนายศรีในกัณฑ์มหาราช
คังทวอย่าง

คำเชษฐาธิ

สิบนิ้วข้าพเจ้าจะขอน้อมเกล้า มัสการ คุณแก้วสามประการเป็นยอคงยิ่ง อันเป็นมิ่งมงคล
ทั่วพิภพ ล้นทั้งมรรณพทุกขอบเขตแผ่อ่านาจอ อีกทั้งท่านพระครูรู้ไสยศาสตร์โหราจารย์ ข้าพเจ้า
จะขอเคารพท่านผู้อ่าน พระชนนี อันเป็นแม่มหาอิสสราริบทิเลิศลิกขของมาชชุบอุปถัมภ์แก่ข้าพเจ้า
อีกทั้งบิดาเรศเกิดเกล้าชนนี อีกปวงเทพยดาทุกราศรีพร้อมสะพรั่ง จงมาสถิตยัยยังคอยรักษา ช่วย
อนุโมทนาอุปฐาก ซึ่งพ่อนาคจะประสงค์เปลี่ยนจากเพศเป็นเทวดาบรรพชาในคราวนี้

ในคำบลพนมทวนยังมีประเพณีการทำขวัญที่เท่ากันคือ ทำขวัญนาค ทำขวัญจุก ทำขวัญ
เสา หรือทำขวัญเรือน มีผู้ชำนาญการว่าคำเชษฐาธิ เริ่มกว่า ทบอทำขวัญที่มีชื่อเสียงหลายคน
ข้าพเจ้าได้นำบททำขวัญมาจากวิทยากร ๑ ท่านคือ

๑. นายเหนียง แยมอาษา ว่าบททำขวัญนาค ทำขวัญจุก และบทหาขวัญบ่าวสาว

ทำขวัญนาค

การบวชนาคเป็นพิธีที่มีมาช้านาน ตั้งแต่พุทธกาล ความประสงค์เดิมเมื่อแรกเกิดการบวช
แต่ครั้งพระพุทธเจ้านั้นก็ประสงค์ที่จะกระทำให้ถึงพระอรหันตผลพ้นจากกองกิเลส ต่อมาก็บวชเพื่อ
ปรารภนาจะไถ่บุญกุศล เมื่อมีศรัทธาอยากไถ่บุญ บวชและประพฤติตามพระธรรมวินัย พวกที่ไม่
มีศรัทธา แคชฌกิตามารคาญาตีฟี่ มองไม่ไกลก็บวชไปตามธรรมเนียม

พิธีบวชของชาวบ้านนั้น ผู้ที่จะบวชจะต้องมีดอกไม้ ธูป เทียน เทียนขอลาญาติพี่น้อง
และผู้หลักผู้ใหญ่ แล้วเริ่มพิธีบวช ก่อนวันที่จะบวชวันหนึ่งเวลาเย็นมีการทำขวัญ

การทำขวัญนั้นในหนังสือลัทธิธรรมเนียม กล่าวไว้ว่ากัผู้ที่จะบวช โขนหนวก โขนผม
ในเวลาเย็นแล้วแต่งตัวมานั่งในเคหสถานที่จะทำขวัญ มีบายศรี และแว่นเวียนเทียน พวกญาติฟี่
น้องมิตรสหายมานั่งล้อมพร้อมกัน มีโคร บาดร และเครื่องบิหาร เครื่องสักการทั้งปางมาถึง

๑. บททำขวัญของนายเหนียง แยมอาษา

๑. ศิลปกรรม ลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ เล่ม ๑ หน้า ๘๙ - ๑๐๕

ในที่ทำขวัญ แล้วมีอาจารย์หรือหมอทำขวัญว่าบททำขวัญเป็นทำนองเหมือนเทศนาภาษาทั้งหลาย
ลาหลายแหล่ เมื่อจบแล้วก็ขอยุ่ให้ แล้วว่าต่อไป เมื่อจบแล้วเบิกแว่นเวียนเทียน ผู้ที่
ทำขวัญเบิกหรือพราหมณ์ ประโคมพิณพาทย์เวียนเทียนทำขวัญนาค

การบวชนี้จะมี การทำขวัญหรือไม่ก็ไม่เป็นการสำคัญอันใดที่จะ ว่าชั่ว ก็ ผิดหรือ
ถูก สำคัญที่จิตศรัทธาของผู้บวช และผู้เป็นเจ้าของนาค ถ้าประกอบด้วยกุศลมีจิตศรัทธาเป็นต้น
อยู่แล้วก็จะไพบุญ

การบวชนาคในคำบลพเมทวณนั้น บางรายก็นิยมการทำขวัญโดยใช้หมอทำขวัญแต่บางราย
ก็นิยมใช้พระเทศน์ การทำขวัญนาคและการเทศน์นั้นนอกจากจะเชิญหมอทำขวัญประจำหมู่บ้าน และ
อาราธนาเจ้าอาวาสวัดบ้านทวนแล้ว อาจจะหาหมอทำขวัญที่ปากคีตต่างถิ่นมาทำขวัญอีกด้วย เพื่อ
จะได้ฟังบททำขวัญนาคที่แปลกไปจากที่ฟังกัน

ส่วนการทำขวัญจากนั้นเป็นพิธีพราหมณ์ที่เป็นที่นิยมกันในสังคมของไทยมาตั้งแต่ครั้งโบราณ
สำหรับพวกเจ้านายก็มีพระราชพิธีโสกันต์ ความนิยมในการไว้ผมจุกนั้น นิยมไว้หลังจากถูกชาวหญิง
โกนผมไฟแล้วก็จะเหลื่อมผมไว้หย่อมหนึ่งตรงกลางกระหม่อม เพื่อปิดกระหม่อมและอึ้นหนึ่ง เพื่อให้
เป็นที่ยูของขวัญ เมื่อเด็กเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นก็จะมีพิธีโกนจุก โดยเด็กหญิงเริ่มเมื่ออายุ ๑๑ ปี
ส่วนเด็กชายเริ่มเมื่ออายุ ๑๑-๑๓ การโกนจุกเป็นการแสดงว่าเด็กผู้นั้นพ้นวัยเด็ก เริ่มเข้าสู่วัย
ผู้ใหญ่ ในพิธีโกนจุกก็นิยมมีหมอทำขวัญว่าบททำขวัญนาคเป็นการทำขวัญจุกประกอบพิธีด้วย

บททำขวัญนาคและบททำขวัญจุกที่ได้จากอำเภอมณฑลทวนมีใจความดังต่อไปนี้

บททำขวัญนาค

ณ บัดนี้ ข้าพเจ้าจะขอน้อมเกล้าเฝ้าสการ ประคิษฐ์คังฐลีประณมน้อม ขึ้นเหนือเศียร
ศิโรโรดม เทพเจ้าจงปริเปรมปราโมทย์ มโนสารจางนแห่งพระบรมกษัตริย์ชาติสยามวงศ์อันเรือง
เดช อิกท้าวไทเทเวศรทั่วทิศ ๖ สารสุคติ อยู่ในชอกามาพจรสวรรค์ กาเม อยู่ในกามภพ
อันจันทรวงศ์ จะรูป เทพ เจ้าคำรงอยู่ในรูปภพศิริสิระระตะเต อยู่ในห้วงมหรณพลิงขรเขต
และขุนเขา จันตะลิกเข เทพเจ้าอยู่เนื่องแน่นในอากาศ วิมาน อยู่ในวิมานมาศวิณมณเฑียร
ทอง ที่เป็นเทพเจ้าที่อยู่ในเกาะเกียนน้อยและใหญ่ รัฏฐ์ เทพเจ้ายอมอาศัยอยู่ในพิชัยราชรถ
แก้วและเรือนหลวง จะคาเม เทพเจ้าทั้งปวงที่อยู่มาน้อยและเรือนใหญ่ ทะระนะกะทะเน
เทพเจ้าสิงสถิตยมนันไปพฤษสานต์ เคหะวัตรภูมิเขตเค เทพเจ้ายอมอาศัยในบ้านและโรงนา

อยู่ในพื้นภูมิภาค อะยมัฏะคันตาเทพยเจ้าทั้งหลายเอ๋ย วันนี้ข้าพเจ้าจะขอเชิญเสด็จท่านลงมา
สโมสรประชุมช่วย ชะละละละวิสะเม เทพยเจ้าอยู่ในห้วยเหวผาผิงน้ำและบนเมฆมิได้เสียกัน
ยักษ์คัธพพะนาควา โชตเตเทานั้น อีกคนธรรพ์และนาคราชอันเป็นใหญ่ ก็อุรันทาสันติเกยง เทพย
เจ้าที่มีความสุขทุกตำบลมิจะระจะระจะนิง อีกทั้งถาถมนี้มาดทุกแห่งหน ที่ท่านศักดิ์สิทธิ์ฤทธิธรรพ์
ตะเคาสาสะโว กูกรเทพยเจ้าทั้งปวง เม จงเกษมสำนึต ตามอันตบ สุนันตุ จงเจียโสทร
สคัธวรธอันล้ำเลิศ ชัมมัสสะวะนะ ทโล ซึ่งธรรมของพระพุทฺธเจ้าอันประเสริฐในโลกีย์ อะยมัฏะ
คันตา วันนี้ข้าพเจ้าจะขอเชิญท่านลงมาช่วยอวยพรซึ่งพ่อนาคจะบวชเป็นพระภิกษุ ขอให้ทักบ่วงลุล
จากกิเลส ให้ข้ามชั้นขอบเขตที่ล้าโลกกว่าจะพ้นซึ่งโสมสงสาร พ้อเอ๋ย พ้อจงตัดทวงบวงมาร
สู่สวรรค์ในคราวนี้

พุด ขอเชิญคณะคนตรี จงทำเพลงสาธุการรับเทพยดาการ บัดนี้เทอญ

๒. เคารพคุณ

สืบนี้ข้าพเจ้าจะขอน้อมเกล้านัสการ คุณแก้วสาประการเป็นยอดยิ่ง อันเป็นเมฆามงคล
มิ่งทั่วพิภพ สืบตั้งมรรณพทุกขอบเขตแผ่อ่านาจ อีกทั้งท่านพระครูรู้ไสยศาสตร์โหราจารย์ ข้าพเจ้า
จะขอเคารพท่านผู้ผ่านพระธรณีนอันเป็นปิ่นพระมหาอิสสราริทธิเลิศลิลก ขอจงมาชุมนุมอุปถัมภ์แก่ข้าพเจ้า
 อีกทั้งบิตุเรศเกิดเกล้าชนนี อีกปวงเทพยดาทุกราศีพร้อมสะพรั่ง จงมาสถิตยัมบยังคอยรักษา ช่วย
อนุโมทนาอุปฐาก ซึ่งพ่อนาคจะประสงค์เปลี่ยนจากแปลงเพศเป็นเหตุด้วยบรรพชาเป็นเหตุในคราวนี้

พ่อนาคเอ๋ย บารมีของพ่อได้สร้างสมไว้มากแล้ว น้ำจิตของพ่อก็จงไฉนมองแผ่ยินดีนึก
ที่จะยังพระไตรลักษณ์ประกอบเกิด เมื่อพ่อยังเป็นฆราวาสนี้ไม่ประเสริฐแล้วเทวศร บรพชิตนี้
แหละสง่างาม พ้อจงพากเพียรพยายามอย่าหย่อนหยุด จะใคร่ได้เป็นพระหน่อเนื้อชินบุตรในพระ
พุทฺธศาสนา ถ้ายกศูลและศรัทธาไม่หวาดหวั่น พ้อเอ๋ย อาณิสสสัมพรหมจรรย์นี้แหละเป็นจอมบุญ
พ้อจงยึดหน่วงของพระพุทฺธคุณเป็นบันไดเดิน ตั้งใจให้มีจิตมองใสศรัทธากล้าไกรจะบรรพชาในครั้ง
นี้ พ่อนาคเอ๋ยยากที่บุคคลจะมีอภิหารเหมือนตัวพ่อนาคมีแก้วมาไปถวายราคากามฉันท อันวิมังสาธิ
สติปัญญานั้นไม่บังเกิด จึงเห็นว่าพ่อนี้แหละเลิศกว่าบุคคลนี้ทั้งหมด ที่พ้อจะได้ออกอุปสมบทในครั้ง
ขอเชิญเทพยดาทุกราศีช่วยป้องกัน ซึ่งบิทรันจะเกิดมี ขอให้บวชสำเร็จเสร็จพิธีบรรพชา
เหมือนหนึ่งโอนฐอมรินทร์ฤทธิเรืองเดช ขอเคชะพระโลกเชตโลกกูร จงมาประสิทธิประสาทพร
ให้ในวันนี้ ให้ล้นช่องชั้นสามที ไห่ร้องเออาชัย

ปฏิสนธิ

ศรี ศรี บวรวิเศษ ข้าพเจ้าขออันเชิญเทพยเจ้าทุกพิมานเมฆเมืองสวรรค์ เทพยเจ้าอิ
 ทรงมหรณพ์เรื่องอุทธี เธออาศัยสิ่งสถิตยในจักรวาล จงมาช่วยอวยพรเพิ่มโพธิสมภารแห่งพ่อนาค
 สัตว์พ้องญวโสภาคเจริญผล อีกทั้งวงศ์ประชาชนทั้งชายชวา มีท่านนิกรและมารคาเป็นประธาน
 ล้วนแต่น้ำจิตเบิกบานยินดีค้าย จึงได้ให้พ่อนาคบวชเป็นเชื้อชีษณวงศ์ พ่อนาคเอ๋ย วันพรุ่งนี้แล้ว
 หนอพ่อก็จะสอดทรงซึ่งกาสำ ข้าพเจ้าจะขอจำกัดขึ้นธมารห้า อย่าเบียดเบียน อย่าไคมาแะ
 เวียนราวี ขึ้นธมารอย่าอย่าให้อาพาธ มัจจุราชมารอย่าพิฆาตให้ถึงชีวิต อีกทั้งเลสมารในดวงจิต
 ให้จี้จางประหารขึ้นธมารให้เห็นทางอวยายอนยล ขอให้พ่อนาคสำเร็จผลสถาวร จิตต์ของพ่อนาค
 ย่อหย่อนให้มองแผ้ว คุณน้ำในคณชีพแก้วที่ใสบริสุทธิ์ พะเอ๋ยอันที่ว่าจะเกิดมาเป็นมนุษย์มีใช่ง่าย
 โดยคำพระอาจารย์บรรยายในบาลี พระอภิธรรมเจ็ดคัมภีร์ก็แสดงไว้จะกล่าวถึงปฏิสนธิในครมภิ
 มตผลแห่งพระชนนี ประคองนทรายจามจรี อันชบเช็ดน้ำมันสลัดเสร็จเสียเจ็ดหน น้ำมันนั้นที่เหลื
 ติคอยู่ที่ปลายขนแห่งฝูงสัตว์ พระบาลีท่านกล่าวอีกเจ็ดทิวา เป็นแก่นมูลโลหิตานั้นขึ้นก่อน ต่ออีก
 เจ็ดวันจึงผันผวนเป็นเบือกอกสาย ถ้าแม่นจะเกิดเป็นชายแล้วเวียนขวา เป็นสตรีเวียนมาทางเบื้อง
 ซ้าย ทั้งแต่นั้นอันตรายก็ย่อหย่อน ต่ออีกเจ็ดวันจึงผันผวนวัชณา แล้วบิดมารคาเจ้าทั้งสองคนได้
 ก่อเกื้อเรือรังมาแต่ปางก่อน เมื่อแรกเริ่มจะเกิดบุตรสุดแสนสเนหา พระมารคาเจ้าก็ทรงสุบินได้
 ไล่แหวนเพชรหัวเบ็กงามสิ้นราคี มีสีไสสคหัตถ์หิมมรกตงกงาม นี่แหละเมื่อจะเกิดลูกชายอันโสภา
 เทพเทวาท่านจะลงมาเกิด จึงเอาปฏิสนธิกำเนิดมากกว่าจะเกิดเป็นคนอันเจริญนาน แม่เจ้าก็อยาก
 จะกินเปรี้ยวกินหวาน อยากจะรับประทานของที่เผ็ดร้อน ก็กลัวว่าเลือกก่อนจะละลาย แม่เจ้าก็
 กระวนกระวานไม่สมประดี ดังว่าอีกก็อันรุ่งโรจน์มาเผาผลาญ แสนเวทนนานในนุทร เมื่อมารคา
 นอนเจ้าก็ลุกนั่งกระทบกระทั้งทั่วสารพวงค์ เพียงจะซาคใจ ถึงบุคคลเอาท่อนไม้มาโรมัน กว่าจะ
 ครอบอาการสามสิบสอง ทั้งนำฝนและผอยทองละอองลายทองพายุพิภพระจิดกระจายทั่วแสนป่วนทำ
 ให้เข้าป ระมวลมาทอติด กุมเป็นสายโลหิตระคนปนเลือดนั้นก็ระคนกันเข้าเป็นก้อน จึงทอติดเป็น
 ทำนองสองนัยเนตร แล้วให้ประพติแพร่เพศเป็นคิ้วหนา มีหูตาจมูก ลิ้นและฟัน จึงประกอบเป็น
 เครื่องทวารทั้ง ๘ แห่ง ทำให้เจ้าสำแดงเป็นเครื่องอนิจจัง อนัตตา มีมือถือสายรกก้นนัยนา
 นั่งยืนหน้าเข้าสู่หลังพระมารคา บังเกิดเป็นรกกัณฑ์คลุมทั่วกายา ประคองอยู่ในที่คุมขังอันมืดมัว
 กว่าจะประกอบขึ้นเป็นตัวก็แสนยากนะพ่อนาคเอ๋ย ทั้งแต่พระมารการู้ว่ามีภรรย ทุกคืนวันทุกเช้าค่ำ

เพลางาย อุตสาหะพุงบำรุงกายตลอดเวลา แต่จะเสพอโภชนาการยาหารที่เผ็ดร้อน แม้ถือ กลัว
 ว่าลูกน้อยจะกระทบกระเทือน จนลูกน้อยได้เกาเกื้อนหรือสับเคืองประคองมา จนชันษาเข้าได้
 เกาเกื้อนหรือสับเคืองก็จะคลอเคลื่นออกจากครรภ์พระมารดา บังเกิดเป็นลมก็มีชิวาสมายาค
 ผัน ให้ศีรษะนั้นลงเบื้องต่ำ ตั้งว่าตกเหวแล้วอันลึกสุด กำหนดได้ร้อยชั่วบุรุษความกลัวไม่มีชิวา
 หวาดประหวั่นเพียงว่าจะวอดวาย ยามเมื่อคลายใกล้จะคลอให้ชักขวางในครรภ์ฯ ตั้งว่าฉุกฉุย
 ชรป่าออกจากถ้ำ พระมารดาเห็นแสนจะเจ็บช้ำสองกรก็กอดกุมอุทร แม่เจ้าจึงร้องว่า โอโย โอโย
 พระทูลกระหม่อมของพระมารดาโยเจ้าจึงมาชักขวางในครรภ์ของแม่แล้ว ลูกแก้วพ่อทูนหัว แม่ก็
 เอนกายทอดตัวลงนั่ง ฝ่ายภัสคาก็ตรงเข้าประคองว่าเจ้าอย่าร้องไปใหญ่เลยนะแม่เจ้า จะนั่งดู
 อยู่เล่าก็เห็นจะแยเลยไปเรียกเอาหม่อมท่าแยมาทันที จึงไซกระฎีแล้วร้องว่า ภรรยาของข้าเจ้า
 เจ็บท้องจะคลอดบุตร ไปช่วยข้าพเจ้าด้วยเถิดในวันนี้ ฝ่ายนางหม่อมท่าแยก็ไม่อยู่ช้า จึงว่ามาซิ
 มา จงมาพากันไป แต่พอมาถึงบันไดบ้านช่อง ไต่ยีนแต่นางส่งสำเนียงเสียงว่า คุณพ่อคุณแม่
 ที่เป็นเจ้าของงาน นึกว่าช่วยหลานด้วยสักที ถ้าคุณพ่อคุณแม่ไม่ช่วย ลูกเห็นจะม้วยเสียครั้งนี้
 นางก็ให้พวกเฝ้าเรือนเกล้าสะท้านร้อนสะท้านหนาวปดราว สะเทือนหัวไปทั้งตัวคลอจนเจ้า
 กุมาร ฝ่ายนางหม่อมท่าแยก็ตรงเข้าประคอง สองมือก็กอดกุมท้อง เจ้าอย่าร้องไปใหญ่ เมื่อ
 กุมารยังชักขวางในครรภ์พระมารดา จงร้องเรียกหามารดาท่านผู้เฒ่า จัดแจงตั้งขวัญข้าวขึ้นทันที
 เอาค้ายิบหมากพลู กุ๋ยยาให้ชาค อีกหั่งเงินหกบาททองเอามาคำนับครู แต่พลได้เงินหกบาท
 เข้ามาคำนับครู จะได้บอกท่านผู้รู้ ครูบาอาจารย์ ฌีเรือนที่ท่านอยู่ทั้งเจ้าปู่และเจ้าบ้าน ครู
 บาอาจารย์ในทวารทั้งสอง ที่ท่านรักษาศักดิ์ครองให้กุมารคลอคลออย่ามีอันตราย แต่พอได้ฤกษ์
 งามยามปลดก เจ้าก็คลอออกมาซึ่งชายงามโสภา จึงร้องว่า ภักทวา ความะพร้าวมานี้เถอ จึง
 ร้องเรียกเอาผิวไม้รวกมาตัดสายสะคือทองกุมาร ยกเอาหลานขึ้นมานั่งคัก คำน้ำขึ้นมาสืบวัค
 เอาขมิ้นมาขัดสี เอาแป้งมาละลายลูบขไลมหา แล้วจึงเอาเจ้าลงไปวางไว้ในกลางกระดัง จึง
 ไต่ส่งสำเนียงเสียงว่า สามวันให้เจ้าเป็นลูกผี สี่วันเป็นลูกคน ร้อนร้อน วนวน แล้วก็วาง
 ลูกของนางจึงได้รับเอามา หวังเป็นญาติบรรพชาว่าเพ็ญผล แม่กุศลไปใหญ่ชาติ ทั้งเบาะบุกมัด
 เป้า สุกนอมกล่อมเจ้าทุกเพลางาย ทั้งวันมิให้ไต่มิได้ทอมระคายคาง แม่สู่ท่ากระโโจมเข้าทาง
 กันทั้งไร้น มีไหม้นมาทอมไต่ กลัวว่าพ่อสายใจจะหวาดสะกึ่ง เหลือบและยุงมิให้บารวี่ ครัน
 อรุณรุ่งรางสว่างแล้ว แม่ก็อุ้มลูกแก้วจากอุมาใส่อ่าง อาบน้ำสำอางชำระกายแล้วบดแป้งละลาย

อุบชโถมทาแล้วจึงเอาพลองใส่ในเปลแล้วให้เจ้านอน

(แหกกอลมแทรก)

แล้วเอาลูกใส่เปลเอย แล้วให้เข้า จึงว่าพระมารดาประคองไกวเอย เจ้าจงนอนเสียเถิดแม่จะกล่อมให้เจ้านอน เจ้าอย่าร้องอ่อนแม่จะไกวเอย เจ้าจงนอนให้สบายแม่จะไกวเปล ร้องว่าโอะละเห่ ใส่เปลไกวเอย เจ้าก็หลับสนิทนิทรา นวาทิน จนเที่ยงคืนเจ้าก็ไม่นอน ร้องอ่อนใหญ่ เห็นเจ้าอาวรณ์ร้องอ่อนนัก จับลูกขึ้นใส่ตักแล้วรับขวัญเอย น้ำซุ่นซุ่นมีให้อาบ ซุ่นหยาบหยาบแม่มีให้ทา สู้ประคองเลี้ยงมาจนเติบโตเอย เติบโตขึ้นมาได้แม่จะไปฝากวัด ให้อาจารย์ท่านทักสอนวิชาจะไ้บวชแทนคุณพระมารดาแต่วันนี้

ถ้าไม่สบายกายเจ้าร้อนขึ้นคราวไรแม่ก็ร้อนใจไม่จีจาง จึงเอาข้าวผากผีสาง ผีนายปาย แม่นเจ้าเจ็บท้องร้องอยู่ชุนาย แก่ก็ร้อนใจไม่หยุดนิ่ง แม่จึงเอวำนน้ำมหาหิงส์ฝนทาให้ครันเห็นลื่นเจ้าขาวเป็นผ้าเป็นใบ แม่จึงรูทใบกะเพรามาเคี้ยวบ้วน หวังจะให้เจ้าอ้วนเจริญตา ทั้งแคลคลมฝนกล่าแม่มีให้ทอง มารดาเห็นที่โหนชกขบพร่องสู่ทำให้มีกชิต แล้วบรรจงบิณฑูญญา หวังจะให้นิทราเมื่อกลางวัน แทะยามดึกก่าคักพระจันทร์ส่องสว่างเที่ยง เจ้ามาได้ยินเสียงปักษาคณานกก็คกใจร้องอยู่หวัควาย อยู่ยังมี แม่จึงรับลูกขึ้นใส่ตัก คว้าน้ำมาลูบพักตร์ แล้วรับขวัญหมายว่าตัวเจ้าร้อนจะรำคาญแม่ก็อุ้มาพยามบาลบำรุงเจ้า จูบกระหม่อมจอมเกล้าทุกเวลา ถ้าแม่มแม่ไปไหนมาซำกัลว่าเจ้าจะอาวรณ์ คอยว่าลูกขี้ยังอ่อนจะอยากแม ในอาภรณ์ของแม่เผ้าพันผูก จักกระสันตไปค้วยลูกทุกเวลา แม่ก็สั้หรมานมามากินนช่า จนชันษาเจ้าเติบโตใหญ่ ถึงวันนี้ สวัสดิ์ ให้ล้นเฝ้องขึ้นสามที ไ้หรงเอาชัย

นามนาค

ศรี ศรี สิทธิบวร มงคล อาตมาจะสาธกเหตุผลแต่เดิมมา เมื่อครั้งเจ้าจอมนาคนายทรวงราชย์ยังเมืองบาศาล ทร์พิศฤงคารเอกอุคม พรังพร้อมสาวสนมถ้วนหน้า มีทั้งอำมาตย์ ทั้งแก้วแหวนเงินทองก็มากมาย พร้อมทั้งโหราประชาชี พร้อมมั่งคั่ง ช่วยกำจัดภัยอันตรายมิให้มีมาวันนั้นสมเด็จเจ้าจอมภุขงครราชมีพระทัยใส่สะอาคิไ้ทุกสกลในดวงจิต มิได้คิดกังวลในกิเลส อยากจะใคร่ได้บรรพชาเพศบ่าเพื่องุส แล้วก็เสด็จขึ้นยังพื้นพสุธา แปลงกายาจากเพศเป็นมาณพงามโสภี" เสด็จไปตามวิถีละแวกบ้านมาลัทธิรู้หนึ่งก็มาถึงบ้านสถานที่แห่งองค์สมเด็จพระศาสดาจารย์ก็มีปริเวทหน้าการยัง ณ อาสนะอันสมควรข้างหนึ่ง จึงยกหัตถ์ขึ้นวันหนึ่งและกราบไหว้ แห่งองค์

สมเด็จพระรัตนนครแล้วจึงมีว่าจ้าว กัณเฑ ภควา ข้าแต่พระผู้มีภาคเจ้า ซึ่งมีพระองค์มีสิริ
 โสภาคอันงาม พระพุทธเจ้าข้า ด้วยข้าพระบาทมาในครั้งนี้ ด้วยมีกมลมุ่งหมาย จะมาขอเข้า
 บรรพชาเพศเป็นภิกษุสงฆ์ในบวรพระพุทธศาสนา ขอพระองค์จงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าเจ้าใน
 ครั้งนี้เถิดพระพุทธเจ้าข้า อิติปิโสภควา ด้วยว่าสมเด็จพระชินสีห์อรหังสัมมา สัมพุทธเจ้า พระ
 องค์ได้ทรงวังมาขอบรรพชา พระองค์ก็ทรงทราบด้วยญาณสัญญาว่า พระยานาคนี้แปลงเพศ
 เป็นมนุษย์เพื่อจะทูลขออุปสมบทให้ปรากฏในพระพุทธศาสนา อีกอย่างหนึ่งก็เป็นสัตว์เดรัจฉานจะ
 มาขอบรรพชานี้ก็ไม่ถูกแบบในพุทธประเพณี ก็เห็นว่าพระยานาคมีน้ำใจศรัทธา เชื่อตามพระพุทธ
 ศาสนา พระองค์จึงกล่าวเป็นพุทธอนุเมต บัดนี้ พระศรีสวริตเรียกพระคิเลระมิตินาน โสสคิเลโร
 ฝ่ายว่าพระคิเลระเจ้าก็ก้มเกล้าวันทา รับพุทธวาจา มีทันนและจึงกลานออกจากที่เฝ้า ก็รับ
 เอาเจ้านาคมาบรรพชาอุปสมบท ด้วยวิธีพุทธมรณุปสัมมา พร้อมหน้าพระสงฆ์ทั้งหลาย ส่วน
 พระสารีบุตรนั้นไซ้ ก็ให้เป็นอุปัชฌาย์ คือนามเดิมเรียกว่า พระคิเลระ ท่านจึงให้นามใหม่
 ว่าพระคิเลโร นามศัพท์นี้เป็นนามบาลีที่ส่อคลี่ในคาถา ตามโบราณไถ่กระหามาในครั้งนี้ พระ
 ภิกษุภาคีอุปสมบทแล้วไซ้ก็ใครจะได้เรียบพระธรรมฐาน ต่อพระอุปัชฌาย์ และอาจารย์ แล้ว
 จึงอาลาไปอยู่ยังแห่งที่พระภิกษุบวชใหม่ ก็เพื่อเจริญวิปัสสนาปัญญาสูงส่งในไตรลักษณ์ พอถึงที่พัก
 สานักกายก็ให้สบายในวิมุตตา กิ่งวงนักนิตราหลับสนิท ร่างกายก็วิปริตออกจากสงฆ์ทัณฑ์กลับเพศ
 เป็นนาคมีทันช้า ร่างกายกายก็เติบโตใหญ่ยาวเหยียด เต็มโตเต็มไปในห้องคันธกฏี ก็เป็นเวลา
 ราตรีใกล้รุ่งประจุมัย ฝ่ายพระภิกษุทั้งหลายอยู่นั้นต่างองค์ก็ตื่นจากจำวัด เอื้อมคัตถ์หีบบาตร
 และจีวร ต่างองค์ก็จะบทธไปรับบิณฑบาตร ต่างองค์ก็นึกประหลาดว่า พระภิกษุนาคที่บวชใหม่
 เหตุไฉนยังมีตื่นจากจำวัด ต่างองค์ก็พาลอดลักเข้าไปดู ตามช่องประตูก็เห็นงูใหญ่ยาวเหยียด
 เต็มไปในห้อง พระภิกษุทั้งนั้นต่างก็พากันร้องขึ้นอึงมี เนื้อความก็ทราบถึงพระบรมชินสีห์ สมเด็จพระ
 ศาสดาจารย์ พระพุทธองค์จึงตรัสเรียกพระภิกษุนาคนั้นเข้ามา จึงตรัสไว้เป็นบันทึกฐานขึ้น
 ชื่อว่าสัตว์เดรัจฉานทั่วไปทั้งมนุษย์ ครุฑ นาคา สุกรี มิกษี เปเรก และคนธรรพ์ สุปรรณ
 ยักษี ห้ามมิให้อุปสมบทเป็นลูกศตาคติในพระพุทธศาสนา ถ้าเป็นมนุษย์ก็ต้องมีพระบรมพุทธรูปอนุภา
 ภิขาวช ดังนั้นพระที่เป็นภิกษุสวดท่านจึงไต่ถามไต่เป็นบวลว่า มนุสโสสิ ท่านเป็นมนุษย์บริสุทธิ์
 แล้วหรือ ผู้ที่ขอบรรพชากรับว่า อานะกัณเฑ เป็นมนุษย์พระพุทธเจ้าข้า นี่แหละหลักฐานบรรพ
 ชามหาชนันท์ ว่านาคนั้นเป็นมาอย่างไร แล้วพระองค์จึงมีว่าจาขับไล่ ให้พระยานาคออกจากเพศ

ภิกษุสงฆ์มีไค้ทรงซึ่งผ้ากาสาว่า ส่วนพระยานาคมีความอาลัยในพระพุทธศาสนา ขอพระองค์จงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระบาทในครั้งนี้เถิดพระพุทธเจ้าข้า เมื่อมีกุลบุตรผู้ใดมาขอบรรพชาขอให้เรียกว่าพ่อนาค ข้าพเจ้าขอฝากซึ่งนามไว้ในครั้งนี้ ตัวของข้าพเจ้าอันองอาจ ขอฝากไว้เป็นบาตรสำหรับพระองค์ เนตรของข้าพเจ้าทั้งสองก็ฝากไว้เป็นมณฑิรชัยสำหรับจุลเวณ เกล็ดของข้าพเจ้านั้นเหนียวขอฝากไว้เป็นตุ้มตะเคียวใส่บาตร เขี้ยวแก้วของข้าพเจ้าขอฝากไว้ด้วย สำหรับเป็นกรวยเมื่อจะเข้าหาพระอุปัชฌาย์ หงอนของข้าพเจ้าก็ขอฝากไว้เป็นรูปเทียนดอกไม้ เมื่อจะเข้าไปขอณิสัยกับพระอุปัชฌาย์ หูของข้าพเจ้าเกยบ้องปักขอฝากไว้เป็นตาลปัดป้องกัน กรของข้าพเจ้าทั้งสองขอให้ เป็นเกือกทองรองเท้าพระอุปัชฌาย์ถ้าไปเข้าอุโบสถทางของข้าพเจ้าทั้งหมดก็ฝากไว้เป็นรัดประคดคาคเภา กระดุกหลังกับโครงของข้าพเจ้าโดยตรง ขอฝากไว้เป็นเสาชิงบายศรีหนึ่งของข้าพเจ้าอย่างก็ทั้งสี่มุมขอฝากไว้เป็นผ้าห่มบายศรี แล้วพระยาราชสุริยวงศ์ถวายบังคมทูลลา ลงไปสู่เมืองบาดาล อันเป็นนิवासถานแตกออกมา ขอให้ท่านทั้งหลายทราบปัญหาแจ้งประจักษ์ที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาในครั้งนี้

สวัสดี ให้ท่านลั่นฆ้องขึ้นสามที โห่ร้องเออชัย

สอนนาค

ศรี ศรี พิพัฒน์มงคลบังเกิดมีแก่พ่อนาคผู้ตั้งใจจากเพศคฤหัสถ์ บวชอุปสมบทเพื่อจะทดแทนคุณบิดาและมารดา ที่ท่านอุปการคุณได้เลี้ยงมา พ่อจงเสาะแสวงหามงคลสุจริตมาติดให้ท่านโดยฉันทาใช้หนี้ ขาวป้อนและน้ำนมของท่านที่ได้เลี้ยงมา พ่อนาคเอ๋ย พ่อจงได้เข้ามาใช้หนี้ ข้าพเจ้าก็ไม่เห็นหนี้สินใดที่จะเสมอเหมือนเท่า เมื่อพ่อจะยกเอาบุญเขา กินฟ้าหรืออากาศ ก็มีอาจสามารถเทียบเท่าพระคุณทั้งสองหามิได้ พ่อนาคเอ๋ยบวชแล้วพ่อจงตั้งใจให้บริสุทธิ์ ทำตนของพ่อให้เป็นพุทธบุตรของพ่อจะได้มองใส่ทั้งนิครบารวและญาติกาที่จะโมทนาในส่วนบุญ ตัวของพ่อก็จะได้เป็นเกียรติสกุลวิเศษสถาพร อีกทั้งหมู่คนก็จะสรรเสริญ เจริญพรในตัวของพ่อ พ่อจะได้มีบุญโอบล้อมรอบทุกทิวาราตรีกาล ใจของพ่อจะได้เบิกบานผ่องแผ้ว คุ้งน้ำในคนโทแก้วที่ใสบริสุทธิ์พ่อเอ๋ย บวชในพระพุทธศาสนาอย่าดูหมิ่นพระพุทธศาสนา พ่อจงสำรวมกายา อีกทั้งวาจาและน้ำใจ ศิลปศาสตร์ทั้งสิบพ่อจงหยิบเอามาที่อุปัชฌาย์สั่งสอนให้ พ่อจงเอียงโอบรับสลับไว้ตลอดเวลา พ่อจงหมั่นนาคบาหาของอุปัชฌาย์และอาจารย์ อย่าเกียจคร้านอุทิศทำไป อีกทั้งสิกขาวิสัยเมื่อสงสัยก็ถามไถ่พระอาจารย์ จงอุทิศสัพเพสิรเขียนอ่านทั้งเจ็ดตำนานและชั้นคัน เมื่อเวลาค่ำพ่อจงร่ำมนในเรื่องสวดมนต์ให้ขึ้นใจ ทั้งอิทธิคุณพยานักษะพยานพระ ไปจนสมัยพระปาฏิโมก พานคันและพานปลาย พ่อจง

สาขายาให้แม่นยำสิ่งใดที่ผิดอย่าคิดทำ จะเป็นเวรกรรมเข้าติดกาย สิ่งใดที่ไม่ดีจงหนีห่างไกล
 มาเป็นลูกผู้ชายได้บรรพชา พ่อนาคเอ๋ย รักษาตัว สงวนตัว อย่าให้เกิดความชั่วขึ้นในทางสงฆ์
 ซึ่งมีในวงศ์สิกขา จะบอกบรรพชาปาราชิกนั้นจะสากรรจ์ พองจจำให้มุ่งหมาย เมณพองอย่า
 เข้าเคียง จงหลีกเลี่ยงให้ไกล อทินนาสิกขา เขาห้าม พองอย่าเข้าตามให้หลีกเลี่ยง ของที่
 เขาไม่ให้อย่าได้ใกล้เคียง จงหลีกเลี่ยงให้ไกล พองอย่าได้จับได้ต้อง ครองเงินทรงทองที่เจ้าของ
 เขาไม่ให้ พองอย่าได้เจตนาเข้ามาไปในพระวินัยเขابอกตรง หากเจ้าสมณะจะมุ่งหมายไปฆ่า
 พันกันให้ตาย ในวงจิกของพองอย่าหมายด้วยฉันทา ข้ามบุญนอกกรรมและในกรรม จำไว้ให้มั่น
 เถอะพ่อนาคเจ้า ในวงจิกของพองอย่าได้คิดเข้เข้าให้ชีวาเขาวางวาย พองอย่าได้คิดอุบายด้วย
 เล่ห์กล อย่าอวดนักกับประชาชนว่าได้บรรคได้ผลและนิพพาน พ่อนาคเอ๋ยรักษาตัว สงวนตัวกลัว
 ความผิด พองสงวนจิตตามพระวินัย พองต้องรักษาศีลสองร้อยยี่สิบเจ็ดให้สำเร็จตามมุ่งหมาย
 พองอย่าเอาอย่างพวกอลัชชีที่เขาทำไม่ก็ต่อพระวินัย จึงฉินหน้าหาแก้บาปกรรมทำไป ทำเอาได้
 แต่ถือดีบ้างก็เล่นยังกับพวกคฤหัสถ์ บ้างก็แยะบ้างก็ฉกกับพวกเพื่อน แะเขื่อนเล่นแต่การพนันทั้ง
 ไปและไฟ สิ่งใดไม่ว่าทั้งกระแสร่าก็เข้าเฮฮาเล่น เล่นการพนัน สิ่งนี้แม้ไม่ดี พ่อนาคเอ๋ย
 บวชแล้วพองจงรักษาคใจ อย่าทำให้ผิดกิจวินัย เข้าขึ้นไซ้พองครองผ้าให้อัชฌมานั้นแหละ เป็นใหญ่
 พองจงทำให้ได้ตลอดเวลา พ่อนาคเอ๋ย พองอย่าเหี่ยวไปผูกกับสีกาในที่บังกาลับคน พระวินัยเขาไล่
 จนพองต้องขาดเกิด ศีลสองร้อยยี่สิบเจ็ดของพองจะสูญหาย พ่อนาคเอ๋ย พองอย่าไปรักศัตราคะเนิง
 บาป จะขาดองค์ทรงศีลมาลี สิกขาบาลีขาดเค็ด ศีลสองร้อยยี่สิบเจ็ดของพองจะหล่นหาย พอ
 นาคเอ๋ย พองได้หาความชั่ว เมื่อยังเป็นฆราวาสสักร้อยหน ผู้คนเขาก็ไม่ถืออึงเหมาหาเสียชื่อ
 เมื่อเป็นสงฆ์ เสียทั้งวงศ์และนามสกุล พองบวชหวังจะเอาบุญผลประโยชน์ กลับเป็นโทษติดไป
 จนตัวตาย เมื่อเราตายแล้ว เขายังไม่อินัง ถูกคนที่อยู่ข้างหลังเอาขึ้นมากล่าววาทะครั้งเรื่อง
 รวาทให้คนนั้นแหละคนนี้ฟัง เมื่อเราทำไม่ดี พ่อนาคเอ๋ย ขอให้พองบวชขึ้นไปสักหมื่นพระพรรษา
 เมื่อพองสึกออกมาขอให้พองได้เป็นพระยาและมนตรี

ให้ท่านลั่นฆ้องขึ้นสามที โห้ร้องเอาชัย

แหล่งสอนนาค

ศรี ศรี สวัสดิ์ศุภผล แสนประเสริฐเลิศล้ำเป็นมงคลสวัสดิ์

วันพรุ่งนี้แล้วหนาพ่อนาค จะต้องลาจากไปทั้งความสุข เบาะ เมาะ หมอนที่นอนเอ๋ย

จะต้องสิ้นความอาลัย ทั้งเพื่อนสาวและเพื่อนหนุ่ม เคยมีสุข เคยมีโศก เคยเข้าเคยหยอก เคยบอกความให้ เคยนั่งใกล้ เคยได้จับมือ พอจะย่างเข้ามาเป็นนาค อย่างปล่อยตัวรักเข้ามาเป็นสื่อ จงทักสวาทให้ชากมือ อย่าไปยึดถือเป็นอารมณ์ พอเวลาจะกลายเพศเป็นบุตรสรวง เพชรพระโคดม ทั้งใจจงบอกรับเสียให้สมความศรัทธาญาติสหายพร้อมพรุ่ง ประณมนั่งยกมือ ขึ้นวันทา แวดล้อมวงเวียน เวียนเทียนข้างขวาจะหวังโมทนาของพ่อคุณ ทรัพย์สินสมบัติที่หาได้ สะสมเอาไว้เป็นกุนคูน พ่อจงเป็นใจเสียในการบุญ คิดถึงคุณบิดาและมารดา สู้ทนอมละม่อมละไม รู้ว่าเจ้าเป็นชายก็ธรรมดา หวังเป็นญาติในศาสนา จึงไต่คุตสาห์ประทับประครอง อายุของพ่อนาคถึงในวันนี้ ก็เพราะบารมีได้ตามสนอง ให้ศาสนาเหมือนชุมทอง น้อยคนจะได้ครองผ้าไตร ผมจะขอแนะนำให้จำจก จงกำหนดอย่าเผลอเผลอ เมื่อแรกเข้าไปโบสถ์ใหญ่ อย่าทำใจเหมือนเขาคีกลอง อย่าเผลอจิตไปคิดถึงบ้าน อย่าทำงุ่นง่านเกี่ยวข้อง จิตอย่าจับที่เราจง จะพาให้มองในเรืองเมียบ ถ้าดวงจิตพอยังคิดเสียกาย ถ้าเขาอาลัยคงส่งเสีย ถ้าเขาไม่รักไม่รักก็เสียเมียบ เปิดไปเมืองรัสเซีย ยังมีถมไป ทั้งใจบวชเสียเถิดดีกว่า ลีกลแล้วจะหาที่ไหนก็ได้ บวชเรียนเทศน์วิเศษหลาย หรือจะชอบใจทางบาลี จะเล่นทางหมอลำอย่างนี้ ก็ยังคบขำดี หรือไม่ชอบว่าหมอลำไม่ดี ทั้งคณะก็มีจริง ๆ นะ ถ้าใครตายเป็นทองนาค นิมนต์ไปสวดทองเอากะ เราได้เงินเป็นทองนะ ใครว่าตะกละก็ช่างเถอะ เราเป็นพระก็พระสมมุติ ทำเป็นพระพุทธรูปจะทองอะไร อันไหนได้อัฐจังมากให้เปราะ เริ่นไว้เยอะ ๆ คงได้อัฐ เมื่อเราจะเทศน์มหาพน ใครเขานิมนต์อย่าขัด ทำเสียงให้เค็ดตึงเม็กให้ขัด เอาเครื่องกัณฑ์มาจัดให้ฟุ้งกาง ถ้าเสียงเราก็กังคังคัง โคนไอ้กัณฑ์จังจังเข้าลักกาง ขยับให้เค็ด ๆ คลี่เม็กให้กาง ๆ คงได้ขึ้นต้นอย่างน้อยจะลืมนุญโยม พรรษาแรกจงตั้งจิต เพ่งพินิจโดยนิมม ไอ้ผู้หญิงผู้หยงอย่าไปงังการม ไอ้เกรื่องโสมมนพาลโละ พาดวงจิตเราให้มึนบ้าย พาดวงใจให้โยกโย้ มันเป็นเรื่องเครื่องโลโโล มันจะพาเค็ดไคอยู่ดักดาน อย่าไปคบพระที่เขาเจ้าชู้ จะพาร่วมหมู่กันเข้าบ้าน เพราะปากสีกาเขาค่อนจะหวานเขาจะเชื่อมลูกตาลมาให้ฉัน น้อยจะชมว่าเขาสีการมีรสโอชาทั้งหวานทั้งมัน องค์ไหนองค์นี้ก็ว่าของกัน เกิดแย่งลูกตาล เพราะมันมีถ้วยเดียว ถ้าใครพระคักก็ถองยังจิต กับของนิคณิกที่ไหนจะพอเคี้ยว องค์ไหนกำกัณฑ์ท่านเอี้ยว ๆ ผิดเสียงเกิดเหนียวปากแตกเป๋อ ๆ มันไม่เป็นเรื่องเครื่องเค็ดร้อน กินแล้วนอนคืนแต่เช้า ไปนิคณาครใช้หนี้เขา มันแหละกิจของเรารวมต้องทำ ไปนิคณาครอย่ามองสีกา

ห้ามลูกตาแลดูลำ ใค้มาในเลื้อจะเกิดกรรม หนอยจะเดินหน้าจ๋า ให้ศีลมันจะคำสะบง จะ
หลับนอนพักนอนกายอย่าเห็นสบายแล้วนอนส่ง จงปิกฎีให้มันคง ถ้าหลับลงลำบากใจ เราผู้
ดำนั้นเป็นตุง ไม่ได้ตุงกางเกงใน ไอ้เด็กวัดไว้ผมไม่ได้ จะบอกใคร ๆ เขามาแอบดู
เราเป็นสงฆ์ของทรงศึกษา อย่าเรียนภาษาปลา ๆ งู ๆ เรียนแล้วให้รู้เป็นครูคน จะเรียนคำ
กลอนเอาอย่างสุนทรภู่ ถ้าจะเรียนเจ้าฐิ อย่างพระสุชนมันคงประเสริฐเลิศล้ำ เยี่ยมกว่าชน
ธรรมดา นั้นแล

ให้ท่านล้นมือขึ้นสามทีให้ร้องเออชัย

บทลานาค

ศรี ศรี สุขสวัสดิ์ จงแคล้วคลาดมี ปรุจา เวลาที่น้อยถอยลงมาผมเห็นต้องขอลาท่าน
กลับไป เสียงผมก็แห้งอีกทั้งแรงก็ถอย จะตะบอยไปไม่ได้ อยากจะว่าอีกสักนิดผมก็คิดเสีย
คาย แทะมาเสียใจเสียจริงจริง ที่ท่านรำคาญท่านก็ค่อนข้างวังวนอ่อนเป็นอย่างยิ่ง ที่ท่านชอบใจ
ว่าเสียคายจริง ที่ท่านเป็นหญิงก็เฉย ๆ ทั้งแทนขอจะขอลาผมให้ระอาในจิต สุดท้ายจะคิดก็อก
เอ็บ ลาแล้วลาเห็นจะไม่มาอีกเลย ผมเสียคายที่เคยไม่อยากจะลา คุณพ่อคุณแม่ที่ท่านใจบุญ
ผมขอขอบพระคุณที่ท่านไปหา พระคุณล้นเกล้า ที่กรุณาอันเยือกเย็น จะหาที่ไฉนมาเทียมเทียบ
เอามาเปรียบยังมองไปเห็น หมกเปลืองเท่าไรน้ำใจก็เย็นวังโลกโคกเด่นในการบุญ มีแขกมา
หาออกันเหลือ ก็เลี้ยงบุญเสียออกวายุหมกเปลืองไป โดยไปเฉยๆ เพราะบุญกล่อม
ทางจิต ก็แล้วหนานวลานิสัยคงช่วยส่งอย่าสงสัย ไอ้ทรัพย์สินขอเปลืองมันเรื่องนอกกาย คงไม่
สูญหายทองคืนกลับ ถ้าผมอยู่ได้จะไม่จาก ถึงจะลำบากจะแบมือรับ จะอยู่เที่ยวเล่น พอเย็น
ถึงกลับ ถึงใครจะซัดก็ตามใจ ผมว่าได้เป็นธรรมดา จะไว้จะว่าก็พอไปได้ มันไม่หวาน
เสนาะไปเพราะจับใจ ถึงจะว่าอะไรมันไม่ถูกใจเขาเลย ถึงใครจะติผมก็ไม่ว่า ถึงใคร
จะคำผมก็นิ่งเฉย ที่เขาคอนผมอยู่ผมไม่รู้เสียเลย ว่าไปเฉย ๆ ความธรรมดา บุญผมน้อยต้อง
ถอยกลับ ใค้พบส่วอันโอชา ผมขอลากลับยังเคหาผมขอลาท่านทุกนาม ท่านผู้ใดที่ท่านใค้ยัง
บรรดาท่านที่นิ่งออกันหลาม ถ้าท่านชอบใจแล้วจงไปตาม ผมจะแจ้งเนื้อความไปตามท่านเอง
ชื่อนามสกุล ฌีปากผมยังไม่เยี่ยม เป็นแค่ที่สอง ถึงจะสู้ใครเขาได้เป็นฝ่ายรอง ทำที่ท่านอง
ก็พอเข้าใจ ผมมายกมือขอขมา ทั้งคุณลุงคุณป้าคุณน้าคุณนาย ตั้งแต่วันนี้ไปจนวันข้าง
หน้า ที่ท่านไปหา ผมจะมาอีกใหม่ เมื่อท่านไปเรียกผมคงชวน เมื่อท่านไปวาน ผมคงมา

ท่านให้สนนราคา ผมไม่ว่าไร ผมลาแล้วลา ทั้งญาติกา ที่มาในที่ประชุม ทั้งสาว ๆ หม่ม ๆ
ผมเลยลา

สวัสดีให้ลงมือขึ้นสามทีให้ร้องเออชัย

เชิญขวัญ

ศรี ศรี สวัสดี เกโซชัย ข้าพเจ้าจะขอเชิญพ่อนาคหน่อพุทธเวไนย อันโคจรจากไกล
ไม่ประจำองค์ ค่ายว่าแก่ก่อนขวัญระเริงหลงแล้วไปเฝ้าราราสยอมนประมาทมิ้ว เมาค้วยเหยา!
เรือน ขวัญพ่อนาคเหนือนหลังโลกก็เกิดกำหนด อย่าได้อาลัยในสมบัติสารพัดทุกสิ่งอันอุดม เชิญ
ขวัญพ่อนาคเขมมเครื่องบริหารพระการณ ๗ เป็นคันทว่าไตรจักรอันวิเศษสุดประเสริฐ บาทร
ดลกเลิศดกแก่ยามกามะหนีสีแดงสุกสะอาด อิกบุญจรรย์ เครื่องลาถันนวร ทั้งเสื้ออ่อนและ
หมอนอิง ศาละปักยี่งวาลวิชนี ทั้งคณที่ด้วยกระโถน อิกมิดโกนดำไ้ซ่า จอกล้อยผากา
เครื่องกรองน้ำ กลองเขม ค่ายธรรมกะหลก รูปเทียนท่ากนกเบญจรงค์ ทุกสิ่งสรรพอัน
บรรจงให้ฉันเจิด เชิญพ่อนาคเข้ามาเถิดมาชมเครื่องสมณะ ขวัญพ่อนาค มาเถิดมา พ่อนาค
ในเวลานี้ เชิญพ่อนาคมาชมบายศรีทองกรอง ค่ายเบญจางามประเสริฐเลิศแล้วล้วนสลักเสลา ค่าย
แกว้งามพระการ สร้อยสังวาลนพรัตน์เพชรพรายทอง ขวัญพ่อนาค อย่าพองเทียวในท้องธาร
ชมด้วยละหานและหุบเขา ทั้งปล่องเปลว ปลานขี้ลี้ใจ ให้เมาลัยที่ระเริงหลง ชมบุษบงลง
ละห้อย เมื่อพ่อนาคน้อย ๆ ยังนอนหวาด มีปีศาจยังมาตักทาย ขวัญพ่อนาคอย่าไปไกลที่นอก
เขต ขวัญพ่อนาคอย่าเนรเทศพเนจรไป ขวัญพ่อนาค อย่าหลงเข้าพบไพร่สังฆ์สัคว์เสื้อสีหิมสารพัด
มฤคคา เสียงชะนีป้าร้องโคงกั๊ว ขวัญพ่อนาค อย่าไปมัวงหลงวังไม่ต้องการ ขอเชิญพ่อนาค
กลับมาอยู่สู่สถานประจำที่ ขวัญพ่อนาค จงมาดำรงอยู่ในกายให้แสนประเสริฐ สุขสบายทุก
อิริยาบถ นับกำหนดต่อไปในวันนี้ ให้เจ้าของในท้องที่ ขอให้ท่านมีสุขสวัสดิ์ ทั้งทรัพย์สิน
สิ้นโสมนัสสุขาภิญโฏ ทั้งแก้วแหวนเงินทอง ขอให้กองมรดกมามากมูล ทั้งเจ็บไข้ขอให้หายสูญ
ทั้งอันตราย ถ้าจะมีบุตรหญิงขอให้เลี้ยงง่าย ถ้ามีบุตรชายขอให้สืบพระศาสนา ให้ท่านมีทั้ง
ข้าคน ข้างม้า โคกระบือ ขาวนาขาวไร่นับถือ อย่าจิกจาง ถ้าท่านจะนึกสิ่งใดขอให้ได้ทุก
อย่างถึงประสงค์ ทรัพย์สินของท่านอย่ารู้จักสิ้น สิ้นขอให้คงทุกเวลา ท่านจะทำนาขอให้ได้สักร้อย
เกวียนถ้วน ท่านจะทำสวนให้ไ้ผลไม้มากมี ทำราชการให้เลื่อนได้เป็นขุนนาง ให้ปรากฏยศ
อย่างลือชา ให้ท่านสืบบุตรนาคาคั้งแต่วันนี้ ให้ท่านมีทั้งนางข้า ข้างเกลือก ทั้งเสื้อผ้า ให้

มีทั้งเงินตราส่วยอากร เคชะอวยพรให้ท่านทั้งสองรา พุทฺธัง กัมมสิทฺธิ ธรรมมัง กัมมสิทฺธิ
สังฆัง กัมมสิทฺธิ อายุ วัฒน สุข พลัง

เบิกบายศรี

ร้องท่อนองนางนาค

ครั้นได้ฤกษ์	โหรให้เบิกซึ่งบายศรี
ทั้งญาติคามารพร้อมอยู่คิบัติ	จึงจุดเทียนอัคคีเวียนส่งไป
เวียนซ้ายไปหาชาวไค้จิงหะ	จึงปล่อยไปได้ระยะ จะ จะ กัน
จุดเทียนเวียนส่งเป็นวงกลม	ฉันมองดูญาติคามารพร้อมล้อมเวียนเทียน
แวนที่หนึ่งถึงจุดสมมุติไว้	สุริโยโนทัยเฉลิมศรี
แวนที่สองรองมา จงมาดี	กูรัศมีแสงสว่างกระจ่างใส
แวนที่สามเจ้าโหรา วราญ	ทานพิศดู แวนทั้งสามงามเบิกฉาย
เมื่อปล่อยเทียนหมดเสร็จสำเร็จแล้ว	ฉันมองดูเป็นแถวแถวตามแนวไป
แล้วเอาผ้ากอดคองรองคิบัติ	หวังจะ เป่าอัคคีให้เข้าไป
เมื่อสามรอบเสร็จจรรยาคารา	จงส่ง เทียนกลับมาที่เทียนชัย
เก็บเทียนเข้ามาประทับ เพื่อจะดับไฟ	แล้วก็พาวนไปเหมือนใจปอง
แล้วยกมือขึ้นประณมกัมเกศา	วันทา แล้วเป่าไป
เมื่อเป่าฉันกลับมาจุดที่เทียนชัย	แล้วก็เป่าไปอีกใหม่ไปตามศรี
เมื่อเสร็จจรรยกลับฤกษ์เรื่องบายศรี	ฤกษ์ทั้งยาม ยามก็คิ จะมีชัย

อธิบายความ

บททำขวัญนาคที่ได้จากตำบลงามทวนนี้แบ่งตามลำดับไค้ดังนี้คือ

๑. บทแผ่สการและชุมนุมเทวดา
๒. บทเกรวพคุณ
๓. บทกล่าวถึงการปฏิสนธิ
๔. บทนามนาค
๕. บทสอนนาค
๖. บทลานาค

๗. บทเชิญขวัญ

๘. บทร้องเบิกบายศรี

ซึ่งจะได้กล่าวถึงใจความในแต่ละบทต่อไป

๑. บทนำสการและชุมนุมเทวดา

เป็นบทกล่าวอัญเชิญเทวดาบนสวรรค์ เทพเจ้าที่สิงสถิตย์อยู่ตามสถานที่ต่าง กษัตริย์
คนธรรพ์และนาคราช ให้มาสดับข้อธรรมของพระพุทธองค์ และมาช่วยอวยพรในการบวชของพ่อนาค

๒. บทเคารพคุณ

เป็นบทกล่าวเคารพคุณหรือบทไหว้ครูนั่นเอง เคารพคุณของพระรัตนตรัย ครูบาอาจารย์
กษัตริย์ ปิตามารดา เทพยาคทั้งหลาย และขอเชิญมาร่วมอนุโมทนาในการบวชของพ่อนาคใน
วันนี้ เพราะการบวชนั้นถือว่าได้บุญได้กุศลมากนัก ทอนท้ายกล่าวอวยพรให้พ่อนาคจงบวชได้
สำเร็จสมดังความปรารถนา

๓. บทปฏิสนธิ

กล่าวถึงการปฏิสนธิของบุตรในครรภ์มารดา ตั้งแต่เป็นก้อนเลือด แล้ววิวัฒนาการมี
อวัยวะต่าง ๆ เมื่อแรกจะตั้งครรภ์บุตรชายนี้ มารดาฝันว่าได้แหวนเพชร ต่อจากนั้นบรรยาย
ถึงความยากลำบากในการตั้งครรภ์ การคลอดบุตร เมื่อคลอดแล้ว หมอตำแยก็ตัดสายสะดือ
เอาใส่กระติ่งร้อนไผ่มา บรรยายถึงความยากลำบากในการเลี้ยงดูทารก และแหกรบทให้
กล่อมไว้ ๑ บท

๔. บทนามนาค

กล่าวถึงสาเหตุที่ ผู้ที่จะบวชเป็นภิกษุได้ชื่อว่านาค และนิยมเรียกกันว่าบวชนาค โดย
เริ่มจากการที่พระยานาคแปลงกายมาขอบวชกับพระพุทธองค์ ๆ ทรงอนุญาต แต่เมื่อกลับไปที่พัก
ร่างที่แปลงไว้ก็กลับกลายเป็นพระยานาคดังเดิม ทำให้พระภิกษุตื่นตกใจ พระพุทธองค์จึงมีคำวิ
ห้ามมิให้ลัทธิโจรจกานเข้าบวชในวาระพระพุทธศาสนา ก่อนที่พระยานาคจะลากลับไปได้ขอร้อง
ให้กุลบุตรผู้ที่จะมาบวชได้เรียกว่า พ่อนาค และฝากอวัยวะในตัวเป็นของขวัญของเครื่องใช้ของพระ
ภิกษุ เช่น

ให้เกล็ดเป็น ถูใส่บาตร ให้เขี้ยวแก้วเป็นกรวยสำหรับลาบาร ต่ออุปัชฌาย์ ให้หงอน

เป็นรูปเทียน กอกไม้ หูเป็นตาลปัตร ฯลฯ

๕. บทสอนนาค

เป็นบทที่สั่งสอนภิกษุขาใหม่ว่าจะทำตนเช่นไร เช่นให้ถือศีล ๒๒๙ ข้อ ให้สำรวมกายา หมั่นปรนนิบัติอุปัชฌาย์ และสนใจเล่าเรียนพระธรรมวินัยได้แทรกแหล่งสอนนาคอันมีข้อความค่อนข้างตลกขบขัน เช่น

"...ถ้าใครตายเป็นทองนาค นิมนต์ไปสวดเป็นทองเอากะ เราได้เงินเป็นทองจะใครว่าตะกละก็ช่างเถอะ เราเป็นพระก็พระสมมุติ ทำเป็นพระพุทธรูปจะทองเชอะ อันไหนได้อัฐจุฬาคให้เปราะะ เรียบไว้เยอะ ๆ คงไค้อฐ..." หรือ "...จะหลับนอนพักผ่อนกายอย่าเห็นสบายแล้วนอนส่ง จงปิดกุฏิให้มันคง ถ้าหลับลงลำบากใจ เรานุ่งผ้ามันเป็นถุง ไม่ได้นุ่งกางเกงใน ไอ้เด็กวัดไว้ใจมันไม่ได้ จะบอกใคร ๆ เขามาแอบดู..."

๖. บทลานาค

เป็นการกล่าวลาเป็นพิธีของหมอบำขวัญ ที่กล่าวลาเจ้าภาพ คนที่มาร่วมงานเจ้านาค บอกชื่อเสียงเรียงนาม บ้านช่อง ถ้าบ้านใครจะทำขวัญนาคอีกก็ให้ไปถามได้

๗. บทเชิญขวัญ

เป็นบทที่กล่าวเชิญขวัญพ่อนาคให้มานิมนต์ในเพศบรรพชา ให้มาชมเครื่องอัฐบริขารอย่าไปหลงเที่ยวอยู่ที่อื่น บทนี้ให้ความรู้เกี่ยวกับเครื่องบริขารของพระภิกษุว่ามีอะไรบ้าง ดังตัวอย่าง

"...เชิญขวัญพ่อกุมาเขยชม เครื่องบริขารพระการเนตร เป็นต้นว่าเครื่องไตรจีวรอันวิเศษสุดประเสริฐ บาตรถลกเลิศกตแต่ง ย่ามกามะหยี่สีแกงสุดสะอาด อีกปัญจจรรย์เครื่องลาดอันมวาร์ ทั้งเสื้ออ่อนและหมอนอิง ศาละปักยี่งวาลวี่นี้ ทั้งคนที่ด้วยกระโถน อีกมีดโกน ถ้าใส่ซ่า จอกน้อยฝากา เครื่องกรองน้ำกลองเข็ม ถ้ายธรรมกะหลก รูปเทียนท่ากนกเบญจรงค์..."

๘. บทเบิกบายศรี

เป็นบทที่กล่าวสุดท้ายในขณะที่เบิกบายศรี และเวียนเทียน จะใช้บทร้องทำนองนางนาค ใจความกล่าวถึงการเวียนเทียนทั้ง ๓ รอบ ซึ่งต้องเวียนจากซ้ายไปขวา เพื่อเป็นสิริมงคลแก่เจ้านาค และเจ้าของงาน

การทำขวัญนาคนี้ หมอทำขวัญอาจจะว่าตั้งแต่ต้นจนจบ หรือตัดเสียบ้างก็ได้แล้วแต่เวลาและโอกาส ถ้ามีเวลามากก็อาจจะว่าตั้งแต่ต้นจนจบ ถ้ามีเวลาน้อยก็จะว่าเฉพาะบทที่สำคัญ ๆ แต่ที่จำเป็นทั้งที่ว่าคือ บทชุมนุมเทวดา บทสรรเสริญคุณพระรัตนไตร และบทเชิญขวัญนาค ส่วนบทอื่น ๆ จะว่าหรือไม่ก็ได้แล้วแต่เวลา

ประเพณีการทำขวัญนาค นับว่าเป็นประเพณีที่น่ายกย่อง เพราะมีแต่ข้อดีไม่มีข้อเสียเลย การทำขวัญนาคจะเป็นการช่วยเตรียมใจสำหรับกุลบุตรที่จะเข้าไปใช้ชีวิตใหม่ในร่มเงาพุทธศาสนา ผู้ที่เคยประพฤติตนไปในทางที่ผิดก่อนที่จะบวช เมื่อได้ฟังบททำขวัญก็จะซาบซึ้งถึงสิ่งทั้งหลาย เช่นคุณของบิณฑามารดา ครูอาจารย์ หากประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมทำให้จิตใจสว่าง และสงบขึ้น

เมื่อพิจารณาจิตใจความของบททำขวัญแต่ละบทแล้วจะเห็นว่าได้แทรกสิ่งซึ่งชีวิตมนุษย์เราจะต้องเกี่ยวข้องไว้ทั้งสิ้น โดยเฉพาะบทปฐมนิเทศนั้นทำให้เราเห็นความยากลำบากในการที่จะเกิดมาเป็นมนุษย์ เมื่อเกิดมาแล้วผู้ที่ประสบกับความยากลำบาก คือ มารดาที่ต้องอุ้มท้อง ผนวกับ ความลำบากนานาประการ เมื่อคลอดออกมาแล้ว ก็ต้องเลี้ยงดูให้บุตรมีชีวิตรอดมาด้วยดี เมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์แล้วจะอยู่คนเดียวไม่ได้ ชีวิตยังจะต้องผูกพันกับสังคม สิ่งซึ่งเคารพบูชาก็เป็นสิ่งซึ่งสังคมยอมรับ และเคารพบูชาเช่น เชื่อในเรื่องของผีสงฆ์ เทวดา เคารพและยึดมั่นในพระคุณของบิณฑามารดา คุณพระศรีรัตนตรัย คุณของอุปัชฌาย์ สิ่งซึ่งกุลบุตรจะละเว้นเสียมิได้คือการบวช เพราะการบวชถือเป็นการทดแทนคุณบิณฑามารดา เพราะจะทำให้บิณฑามารดาได้ขึ้นสวรรค์ การบวชนั้นถือว่าเป็นการเริ่มต้นชีวิตของผู้ใหญ่ ที่จะต้องรับผิดชอบในชีวิต และดำเนินชีวิตไปด้วยตนเองต่อไป การบวชนิยมทำก่อนการแต่งงาน เพราะถือว่าถ้าบวชหลังจากแต่งงานแล้ว บุญกุศลที่ได้รับจะต้องถูกแบ่งไปให้ภรรยาด้วย มิได้ตกแก่บิณฑามารดาเท่านั้น

บททำขวัญนาคจะมีใจความคล้ายคลึงกันไม่ว่าใครจะเป็นผู้แต่งก็ตามก็จะมีลำดับเหมือนกัน ใจความคล้ายกัน ต่างกันที่รายละเอียด และสำนวนในการแต่งเท่านั้น บททำขวัญนาคของนายเหนี่ยง แยมออาษา นั้นมีบางตอนคล้ายคลึงกับบททำขวัญนาคที่ปรากฏในหนังสือ ทำขวัญนาคแบบครู มากแต่ก็ไม่เหมือนกันทีเดียว ซึ่งจากการสอบถาม นายเหนี่ยง แยมออาษาว่าได้คัดบททำขวัญนาคนี้จากหมอทำขวัญนาครุ่นเก่า และได้จดเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ท่องจำ แสดงว่าการถ่ายทอดเรื่องราวทางมุขปาฐะที่มีเป็นจำนวนมากนั้น นอกจากจะอาศัยข้อปากต่อคำ ถ่าย

หอคกัณมายังต้องอาศัยการเขียนเพื่อช่วยความจำด้วย

ทำขวัญจุก
(ลาหนึ่ง)

อุกาส วณทิตวา สิริสาณเรนท "คังข้าพเจ้าขอนอบน้อมเกียรติเกล้าลงถวาย
ด้วยกายจิมโนนบ เคารพคุณพระศรีรัตนตรัยทั้งสามอันประเสริฐ อนึ่งขอขอบคุณท่าน
ผู้ประกอบเกิดคือบิดาและมารดา อนึ่งข้าพเจ้าขอขอบพระคุณท่านผู้สั่งสอน คือพระอุปัชฌาย์และ
อาจารย์ อนึ่งข้าพเจ้าขอขอบการเทพพรหมินทร์อินทร์ศวร และนารายณ์ และเทพเจ้าทั้งหลาย
อันประจำจักรวาล ข้าพเจ้าจะขอแสดงการมงคลพิธีทำขวัญจุก ขอให้ปราศภัยทุกข์ทุกประ-
การ จงมีสิริสวัสดิ์แก่เจ้าของงานและตัวเจ้า ผู้จะขอปลงจุกออกจากเกล้าในวันนี้

ศรี ศรี สวัสดิ์วรพิพัฒน์อันประเสริฐ วาระนี้เป็นที่เลิศศุภวาร ท่านจึงทำ
มงคลการพิธี แห่งกุมารกุมาริอันเจริญวัย ตามโลกโชคพิชัยมงคล จึงหาผู้มาอ่านนวย
ผลปราสาทพรแล้วสอนสั่ง พอแฉะแมงคังโศกสัทธการตามโอวาท สุนทรสารสุภามิต ส่วน
มารวาส ตามบุราณราชประเพณี จงตั้งกตัญญูทเวทไ้ไว้เหนือเกศ อีกทั้งคุณของบิดุเรศ
และมารดา บึงกว่าคินฟ้าและสาครอันลึกถัน เคิมสัศว์จะมาปฏิสนธิในครรภ์คัพสังวาสมาตุ
ครรภ์โกทร ยุติตั้งขึ้นเป็นก้อนขึ้นมั่งสา แล้วแตกปัญจสาขาขึ้นในนั้น พระมารดาก็รู้ว่า
ตั้งครรภ์ขึ้นอ่อน ๆ สู้อุปถัมภ์อุทรมิให้กระทบกระทั่ง จะขึ้นเดินนอนนั่งคอยประคิน ครั้นว่า
จะรับประทานอาหารกินก็มีให้เคี้ยวครอน กลั้วว่าทารกในอุทรจะเวทนา สู้ถนอมครรภ์มิได้
ประมาทจนถนบกกำหนดคหมาสได้สืบ เคือนทารกก็คลอเคลื่อนออกจากครรภ์ ถูมองพักตร์ผิว
พรรณลักษณะ แมยั้งแสนเสนหาในทารก ถนอมแนบแอบอกกกไ้ถนอน ให้รับประทานถัน-
ประโยธและข้าวน้ำ สู้ลำบากตรากตรำปล้ำปลัก ความแสนเสนห์รักในบุตรและบุตรา
อุมิได้เปลเหาไ้ให้นอนนาน พระแม่เจ้าเผ่าอภิบาลไม่เื้ออหน่าย ครั้นลูกรักหญิงชายขึ้น
นิทรา ประคองแนบกับอุรามีให้เจ้ารองตรง อุ้มมาสู่อ่างให้อาบน้ำ ทุกคืนเ้ากำไมขาด
สาย ชมันแบ่งแต่งละลาย ธุโลมทา ไ้มองผิวสุนทราเจริญวัย หาดกษโณณไฟทองตามวัน

++

ลา มีความหมายถึง แผล หนึ่ง ๆ หรือ บพหนึ่ง ๆ

ครบสามเดือนให้โกนกันไว้ระหม่อม แต่ทว่ามารยาวย่อมจนเกินไปใหญ่ แล้วเกล้ารัชจัดไว้
ไว้จุกจอม กระหม่อมให้ระหม่อมเป็นแม่เดิม บักปิ่นทองสุกสี ลงบาราชาวดีประทับพลอย
ตาเห็นเมฆบางทางน้อยไม่สมหน้า ขอเมฆถูกผู้มีเหล่ารามาทำของ ให้สมงามตามท่านอง
รับดวงหน้า ครั้นเจริญวัยวัฒนาตามกำหนด เป็นบุตรีมียศโกนสิบเอ็ด แม่นบุตราชันษา
ครบสิบสาม โกนสิบห้าก็ไม่ห้ามด้วยเป็นชาย ครั้นท่านกำหนดกฎหมายไม่คลาดเคลื่อน
ครบดดีปีเดือนตามบุราณ จึงให้หาโหราพฒาจารย์ให้ฤกษ์ฟ้า ปีเดือนวันขึ้นษาให้ตองกัน
ตามโฉลกโชคชนโหราศาสตร์ จึงบอกบรรดาคนญาติทั้งสองฝ่าย คุณยาคุณยายและป้านา
ทั้งคุณลุงคุณอา ล้วนทั้งหมด บอกกำหนดคนคี่วัน ตามสำคัญในนั้นอง อาราธนาพระภิกษุ-
สงฆมาสวดพระพุทธรูป ในวันพิชัยมงคลพิธีการ พร้อมทั้งพฒาจารย์และโหรา ทั้งพงศ์
พันธุ์บรรดาหลานญาติ ช่วยเจริญจุกออกจากเกล้าในวันนี้ ให้ล้นของขึ้นสามที่โหรองเจ้าชัย

ลาสอง

ศรี ศรี สิทธิเดโชชัย เป็นมหิทธิมโหฤทธิคุณ ฝ่ายสตรีเอิกเกริกตระเตรียมการ
จัดแจงของควาหวานสรรพโภชนะนานา บุรุษเร่งจัดซึ่งเคหาภาควานของ เปิดฝาประจัน
ห้องออกเสียนอกชาน กลัดผ้าขาววิลาสคาดเพดานผูกมานวง กระจกกระจางวางประจง
ประจำเสา หน้าคางคิกกระจกเงาประจันชุม ผ้าแดงคี่คลุ้มทุกเสาราย เพดานกั๊วแขวน
โคมสายอักถ์ห้อยรอยระยา แล้วกั๊วแขวนพวงบุปผาสุมาลัยแลสะอาด ช่างพื้นล่างปูลาค
เสื่อสันโต พรหมอย่างใหญ่ซ้อนอีกชั้น ไม่ได้ผูกหนักยาวผ้าขาวพันคู่หึงใจ ทั้งเคียงใหญ่ไว้
ในนั้น วางอันจันท์เครื่องบูชา ล้วนเครื่องแก้วกะหลาปาปากเลี่ยมทอง บักบุปผามาลา
กรองทุกของชั้น รายหม่อสาริศิริวิสุวรรณรัตน์ ทั้งเป็นชนิดดูเรียบร้อย มะกรูดปักส้มป่อย
ลอยลงไป ใบเงินใบทองแทรกหญ้าแพรกใส่ตามบุราณ ปักตะไกรใส่พานสาริศรอง บักแ้ว
ทองเขียนคิกแ้วน ใบพลูกะแนชวคน้ำมันหอม ออกสะพรั่งพร้อมบนเตียงพระ กระบี่คาบ
วางระคะบันไคแก้ว เป็นถ้องแฉวล้วนคาบตั้งบนคร่ำค้ำทองดัก เป็นคร่ำจำหลักเป็นลายนอก
ผูกทวนหอกปลอกทองถม ขอคร่ำค้ำกลมมันไวกลาง โลหะเชนผูกข้างเป็นคู่ ๆ ถัดขสำภา-
หลังตรึงกานูคามปากนก ผักกอกแหมะแฉะเป็นกนกกระหนาบกรัน พร้อมสรรพาวุธตามสมมุติ
บุราณมา บ้างจัดเบญจารขึ้นนอกชาน เที้ยวกรายไหวอ่อนวอนวานที่เป็นช่างวัดต่าง ๆ หลาย

พวก ทำแหงหยวกกระคายแคงแสงสอกรอง เอามะละกอหักทองมากองแกะไป เป็นลาย
 บอกรอกไม้ใบก้านไฟพลิกพลาง ช่วยกันคิดอย่างวางแขงสวนอย่างคี่ เข้มซาบเขียวสีม่วง
 แดงดำ ลายต่าง ๆ ช่างกระทำพิถีพิถัน ถ้วนทุกชั้นสะอาดตา พื้นเบญจนาข้าววาง ดู
 นามสมทรงทั้งสามชั้น เชิงก็ถูกพื้นเป็นภูมิเขา เป็นกรวยโตรกชะโงกเงาชะงอนผา แล้ว
 เขียนเป็นลายกิลาสลัสี เอาไม้ค้ำค้อยางคี่มาวางเรียง ตามระเบียบบรรพชา มีรูปโคกระ-
 หิงมิ่งนาราชสีห์ คชสารเสื่อหมี่หมูมะม่วงเม่น กระแตกระต่ายคุนเตนไปตามกัน กรันจักร
 ราชันจะชาติ เหล่าครุฑยาคคนครีกรัชมกราค หังพิณพาทย์มโหรี ผ่องใหลอย่างคี่ที่เสียง
 เพราะ ไม่นับเท้าและแตรสังข์ เสร็จพร้อมพร้อมทั้งทุกประการ กรันสุริโยเบื้องพะโยมมาน
 ค้วยอัสดง ทานผู้มีวิธสักฟ้าสงฆมานั่งที่ แดงกุมารกุมารที่จะปลงผม ค้วยเครื่องประดับ
 อันอุดมคติเรณิก ใสเกี่ยวทองคำจำหลักปักกุณฑล ใสสร้อยสวมศอทรง จักคั่นดวงพลอย
 ประดับ ทองบางตะพานบานพับผูกคั่นแขน สลักลวดลายแล่นและไม สวมกำไลใส่ประหลาด
 สอดแหวนทำเป็นเรือนเทศ แกวทองเก็จจุฑามณี นุ่งยกอย่างคี่เกล็ดพิมเสน จับโจงกระ-
 เบนไวหางหงส์ คาคเข้มซัดสายประจงประจำยาม กุรุงเรืองอรามจำรัสแสง หมกรอง
 ทองแดงแย่งพื้นเขียว กำไลเท้าทองคำทำเป็นเกลียวกลมสะอาด พรหมออนเอี่ยมมาปูลาด
 หมอนอิงตั้ง แล้วอุ้มเอาเจ้านางในมณฑล พระสงฆ์สาวกพุทธมนต์ มงคลการ เจ็ดตำนาน
 สิบสองตำนานพระกรณีย์ คนคอยค้อมองยามตามบท จบในกำหนดพุทธศาสนา ตีพิณพาทย์มโหรี
 มีสนั่น ใหลน้ฆ้องเข้าเป็นสำคัญให้ร้องอวยชัย

ลาสาม

ศรี ศรี สุนทรประสิทธิ์ ได้ฤกษ์ฤกษ์วิฆาโรชาโชค ตามลักษณะโฉลกโหราศาสตร์
 แสดงนิมิตเรื่องอากาศร้ายเรื่อรวย สว่างขาวราวเชตขอมเวหาทอง จักรวาลพ้องเฟื่อง
 น้ำฟ้ารุ่ง แสงทองแดงยามรุ่งเบิกอรุณฤกษ์พระ พร้อมพร้อมทั้งคณะวิสุทธิสงฆ์ ทั้งผู้เฒ่า
 เฒ่าพงศ์ และวงศ์ ช่วยกันประดับประดากายกุมาร ค้วยเครื่องสรรพอสังการอันอุดม
 แสงระหมวคณณเป็นสามแหยม ใบเงินใบทองแทรกหย้าแพรกแซมเข้าทั้งสาม สอด
 แหวนมรกตรัตนอรามพิรอรัก นุ่งขาวโหมพัสตวิญญิต อันงามวิจิตรบรรจง แล้วอุ้มเอา
 เจ้านางลงในมณฑล พินาศของขึ้นสามหนแล้วขานไห้ พระสงฆ์สาวกขยันโคพุทธมนต์ อ้อ
 อึงอลอินทเภาเรี ค่างบรรเลงครุฑยาคคนครีมีสนั่น พระสงฆ์ก็ลงมีคสุวรรณกรไกรขลิบ

พรมน้ำทิพย์มนตรา พวกพญาก็เป่าสังข์ ถึกไม้เท้าเวทวงศ์ดัมเบิล โทนเสร์จลินท์หัวเกสา
 อุบเอาเจ้าเขมานั่งในเบญจางาม นิมิตพระทั้งสามมารคนำ หมอทองคำเงินสำริด
 เสร์จประสิทธิ์แล้วหลอหลั่ง ทราหมณ์ก็มารคนำสังข์ประสิทธิ์พร ให้ถาวรวัฒนา แล้วอุ้ม
 เอากุมารมาในเรือนพลัน คึกการจะทำขวัญกุมารกุมารี่ จึงให้ยกบายศรีออกมาตั้ง บน
 บัลลังก์จารัศรอง จอกจานรองของควาหรวน กรบเครื่องตระการลวนเอมโอช พร้อม-
 สรรพโภชนกระยาหารตามโบราณประเพณี ยอดบายศรีขันทองใส่ ปักหมุดดอกไม้ลวนณะลีลา
 ยอดทองมาสามยอด ไม่กระหนาบสอดเขาสามอัน ผ้าพื้นสุวรรณพันหมอนอก ลวนสลักดอก
 และลายดี เลือกเอามาใส่ขันทอง พานหิรัญรองเลเล็กลายสลัก แวนทองปักไว้ทั้งสาม
 เทียนกลบงามปักทุกแวน ใบพลูคะแนนนับใส่พาน มะพร้าวอ่อนฝานเป็นฝานปิด ซ่อนเงิน
 เลิศแลวิจิตรจารัศราย จันทนกระแจะกลั่นกระจ่ายฟุ้งทะหลบ ใส่ในตะขอบปรักสุวรรณ โด
 นำนันหอมจรรจรสหมคทุกสิ่งสรรพ จึงจะอัญเชิญขวัญกุมารกุมารี่ พระขวัญเจ้าเออยอย่าหลีก
 หนีอยู่ในน้ำ แถวเถื่อนถ้ำพสุธา ชมพฤษภาและปาริฏฐิ ชมสิ่งหัตถ์จัญบาทหมู่ทิวาชาติ จง
 มาอยู่ในนิवासสถาน ชมศฤงการทรัพย์สิ่งของ พวงเงินพวงทองมณี ทาสทาสีและทาสา
 จงมาอยู่ในเคหาทองอันบรรจง ขวัญเจ้าเออยจงมาดำรงอยู่ในกาย ให้แสนประเสริฐสุข-
 สมายทุกอริยาบถ นับกำหนดต่อไปแต่วันนี้ ให้เอาค้ายามจรีที่อันเล็ก ข้างละสามเสนดู
 ประเสริฐผูกข้อมือ จึงให้ถันบันลือขึงของชัย เทียนจุฬไฟติดแวนเทียน เบื้องซ้ายเปลี่ยน
 มาเบื้องขวา ครบเจ็ดกราตามสำคัญ โบกวันจันทนกระแจะเจิม เป็นอุณาโลมเฉลิมเหลือ
 สะอาด ตามบุราณไสยศาสตร์ประสิทธิ์พร นำนะพรวาอ่อนและไขขวัญ ใส่ซอนสุวรรณป้อน
 สามที เบิกบายศรีที่ข้อมือดับ เสียงโห่สนับกับปนาท ทำพิณพาทย์มโหรี กลองแขกตีมีสนับ
 โห่เลื่อนลั่นโกกาดล ทานบรรดามาทุกคนลอมสลอน ประชุมช่วยกันอวยพรแล้วสอนสั่ง พ่อ
 และแม่จงตั้งโสตประสาท สดับโอวาททานครูผู้เจ้า ระลึกใส่เศียรเกล้าอยู่เป็นนิจเทอญ
 ให้ถันของขึ้นสามที่โหรงเอาชัย

อธิบายความ

บททำขวัญจุกนั้นค่อนข้างรวบรัด ไม่พิสดารเท่าทำขวัญนาค บททำขวัญจุกที่ได้มี
ลำดับดังนี้ ๑. ลาหนึ่ง -บทไหว้ครู

๒. ลาสอง -การจัดสถานที่ในวันพิธี

๓. ลาสาม -พิธีการโกนจุก

ซึ่งมีเนื้อความดังนี้

๑. ลาหนึ่ง

เป็นบทไหว้ครูอันได้แก่คุณพระรัตนตรัย บิคา มารดา อุปัชฌาย์ เทพยคา ต่อ
จากนั้นก็กล่าวถึงการปฏิสนธิ และการเลี้ยงดูทารก มีการโกนผมไฟและไว้จุกเมื่อทารก
อายุได้ ๓ เดือน และจะโกนผมเมื่อย่างเข้าสู่วัยหนุ่มสาว ก็อัญเชิญมโกนเมื่ออายุ ๑๑ ปี
ชายนิยมนโกนเมื่ออายุ ๑๑ - ๑๓ ปี

๒. ลาสอง

กล่าวถึงการจัดสถานที่ในวันมงคลโกนจุกนี้ ว่าต้องทำอย่างไร เช่นปักกวัก
บ้านช่องให้สะอาด เปิดฝาประจันบ้าน พื้นปูพรม ฯลฯ เมื่อพระสงฆ์มาสวดมนต์ก็ให้น้ำ
ผู้ที่จะโกนจุกมานั่งในพิธีเพื่อฟังพระสวด

๓. ลาสาม

กล่าวถึงพิธีการโกนจุก เมื่อได้ฤกษ์ผู้ทำพิธีโกนจุกจะแบ่งผมจุกเป็น ๓ แหยม
และแซมด้วยใบเงิน ใบทอง กล้วย แพรก รัดไว้ควยแหวน เมื่อพระสงฆ์สวดถึงชั้นโคกก็จะ
จรมีดโกนลงโกนผม เมื่อโกนเสร็จก็อุ้มมานั่งในบ้านเรือนทำขวัญต่อไป ข้อความเกี่ยวกับการ
การทำขวัญก็เป็นการอัญเชิญให้ขวัญของเจ้าของจุกมาอยู่กับเนื้อกับตัว และให้เจ้าของขวัญ
พบกับความสุขสวัสดิ์ เสร็จแล้วเบิกแว่นเวียนเทียนเป็นเสร็จพิธี

บททำขวัญโกนจุกที่ได้จากนายเหนี่ยง แหม่ออาษานี้ ตอนต้นคล้ายกับบททำขวัญจุก
ในหนังสือ ตำราทำขวัญแบบครู แต่ในลาที่สองและที่สามต่างกัน

อย่างไรก็ตามบทบาทขวัญโกนจุกที่โคกก็แสดงถึงความนิยมในการที่ผู้หลักผู้ใหญ่จะนิยมไว้จุกให้ลูกหลานของคน การไว้จุกนี้ก็เพื่อให้เงินที่อยู่ของขวัญ เมื่อโกนจุกก็แสดงว่าผู้นั้นเริ่มเปลี่ยนวัยจากวัยเด็กมาเป็นผู้ใหญ่ นอกจากนี้ยังให้ความรู้เกี่ยวกับพิธีการโกนจุกตั้งแต่ต้นจนจบ ตั้งแต่จัดเตรียมสถานที่ จนกระทั่งการทำขวัญจุก

ในปัจจุบันการไว้ผมจุกก็ไม่นิยมกัน แม้ในตำบลพนมทวนเอง ก็เริ่มมีผู้ไว้จุกให้ลูกหลานน้อยลง แต่ยังมีบ้าง เมื่อไม่นิยมไว้จุกกันเสียแล้ว บทบาทขวัญจุกก็ไปเป็นที่นิยมวากัน บางที่มีพิธีโกนจุก แต่ใช้พระเทศน์ทำขวัญเสียบ้าง ไม่มีบ้าง ไม่นิยมให้ว่าบทบาทขวัญจุกดั้งเดิม ผู้ว่าบทบาทขวัญจุกโคกจะเริ่มจะเลือน ๆ ไป ซึ่งเมื่อใดประชาชนเลิกไว้จุก เลิกการโกนจุกอย่างมีพิธีการ การทำขวัญจุกก็คงสูญไปด้วย

อภิปรายข้อคิดเห็น

บทบาทขวัญนาคและบทบาทขวัญจุก

บทบาทขวัญนาคจะแสดงถึงสิ่งที่มีมนุษย์ยึดเป็นคุณธรรม คือความยึดมั่นในศาสนา การเคารพบิดามารดา ซึ่งผู้ชายทุกคนในสังคมไทยจะแสดงออกได้ก็โดยการบวช ซึ่งถือกันว่าเป็นการสืบทอดพุทธศาสนาและแทนคุณบิดามารดา การบวชจึงมักนิยมทำกันก่อนที่ผู้ชายจะแต่งงาน เพราะถือว่าบุญกุศลจะไม่ถูกแบ่งไปเป็นของภรรยาและบุตร

แต่ในบทบาทขวัญนาคจะเน้นให้ตระหนักในคุณของมารดายิ่งกว่าบิดา เพราะมารดานั้นต้องประคบประหงมถนอมบุตรตั้งแต่อยู่ในครรภ์ จนกระทั่งเติบโตใหญ่ ไม่มีกล่าวถึงภาระด้านการเลี้ยงดูบุตรของบิดาเลย บิดาเป็นเพียงผู้ให้กำเนิด ส่วนหน้าที่การเลี้ยงรักษาบวรมเป็นหน้าที่ของมารดา

นอกจากนี้ในบทบาทขวัญนาคยังแสดงอันิสงส์ของการบวชซึ่งสงเคราะห์ทั้งตนเองและผู้อื่น ดังที่ กิ่งแก้ว อัคราการ โคกส่าวไว่ว่า "...แง่สำคัญอีกแง่หนึ่งที่ขาดเสียไม่ได้สำหรับเหล่าขวัญนาคก็คือการแสดงอันิสงส์ของการบวช มุ่งสู่การสงเคราะห์ตนเองและผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ร้อนเป็นชั้น ๆ ไป จนถึงขั้นสูงสุดเป็นโลกุตตระ ทั้งนี้อาศัย

การเจริญศีลสมาธิ และปัญญาเป็นหลักใหญ่”^๑

เมื่อพิจารณาแล้ว ผู้ที่จะได้ประโยชน์จากการฟังแหล่วชนาคหรือบพทำขวัญนาค และการบวชนั้น ไค่แก่ผู้บวชเองมากกว่าผู้ใด เพราะการบวชเป็นการเปลี่ยนเพศจากฆราวาสไปเป็นบรรพชิต หลักและวิธีการในการดำรงชีวิตย่อมต่างกัน ทั้งยังเป็นการฝึกความอดทน ฝึกให้เป็นผู้มีศีล การบวชจึงเป็นการให้การศึกษานอกโรงเรียนแก่ผู้ใหญ่ ไค่เป็นอย่งดี ส่วนบทแหล่ทำขวัญนาคก็เป็นการปูพื้นฐานจิตใจ ในการที่จะเปลี่ยนชีวิตใหม่ของผู้ที่จะบวช

ประโยชน์ที่ไค่แก่บิดามารดา เป็นประโยชน์ทางค่านจิตใจที่เกิดความปิติยินดีและชื่นชมในการที่เห็นบุตรของตนจะได้สืบพระศาสนาต่อไป ดังที่กล่าวกันว่า บวชเพื่อให้บิดามารดาเห็นชายฉาเหลื่อง และการไค่บวชกุลบุตรถือเป็นกุศลอันยิ่งใหญ่ทางพุทธศาสนาบิดามารดาจะอิมใจ ๒ ประการนี้คือ อิมใจในกุศลของตนและอิมใจในกุศลของบุตร

ใจความของบททำขวัญนาคที่ไค่จากพนมทวน เริ่มจากนัสการและชุมนุมเทวดาอันเป็นบทที่กล่าวอัญเชิญเทวดาทั้งหลายมาร่วมอวยพรให้แก่ผู้ที่จะบวช ต่อจากนั้นเป็นบทเคารพแสดงถึงอันสงฆ์ของการบวช บทปฏิสนธิเป็นการกล่าวสรรเสริญคุณมารดาบรรยายสภาพความลำบากในการตั้งครรภ์ในการเลี้ยงดูบุตร บทนามนาค กล่าวถึงสาเหตุที่เจ้านาคชื่อว่า นาค ซึ่งนิทานเรื่องพญานาคมาขอบวชกับพระศาสดาแทรก บทสอนนาคเป็นการสอนจริยวัตรของภิกษุสงฆ์ ต่อจากนั้นเป็นบทลานาค เป็นการกล่าวลาของหมอบทำขวัญ และเป็นบทเชิญขวัญของผู้บวชให้มาอยู่กับเนื้อกับตัว

นับว่าใจความที่ไค่น่ามากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับ บททำขวัญนาคของภาคใตที่บันทึกไว้ในหนังสือคศิชาวบ้าน อ.สติงพระ อ.ระโนด ซึ่งเริ่มต้นด้วยการอัญเชิญเทวดาต่อด้วยบทเคารพคุณและบทนามนาคเท่านั้น ความกลายกลิ้งในเนื้อหาส่วนใหญ่ปรากฏอยู่ทั้งในบท-

ชุมนุม เทวดาและบรรณานาค แต่ในบททำขวัญนาคของภาคใต้มีรายละเอียดเกี่ยวกับนาคมากกว่าบททำขวัญนาคจากพนมทวน ความคล้ายคลึงในถ้อยคำปรากฏในบทเคารพคุณ ซึ่งคล้ายกันมากดังตัวอย่าง

"พอนาคเอย บารมีของพ่อได้สร้างสมไว้มากแล้ว น้ำจิตของพ่อก็จงไต่ดวงแก้ว
ยินคีนึก ที่จะยังพระไตรลักษณ์ประปรายเกิด เมื่อพ่อยังเป็นธรรมาสน์ไม่ประเสริฐแล้ว
เทวศร บรรพชิตนี้แหละส่งงาม...." (จากพนมทวน)

"พอนาคเอย บารมีของพ่อได้สร้างสมมามากแล้ว น้ำจิตพ่อดวงแก้วคีนึก
ปัญญาย่างพระไตรลักษณ์จึงประปรายเกิด พ่อเห็นว่าธรรมาสน์ไม่ประเสริฐแสนเทว
บรรพชิตเพนี้แล้ววิเศษ ส่งงาม ...." (จากภาคใต้)

ส่วนแหล่งขวัญ ที่ประจักษ์ สายแสง รวบรวมจากคำบลศรีศิริวิมาศ จ. สุโขทัย มีบทหนึ่งชื่อว่า แห่บรรณาค นั้น ท่วงทำนองของคำกลอนคล้ายกับแหล่งสอนนาคซึ่งเป็นบทแทรกในการทำขวัญนาคตอนสอนนาค ใจความจะเป็นการกระเซ้าเย้าแหย่นาคให้ตัดจากความเคยชินเก่า ๆ เช่น ความสนุกสนานในระหว่างเพื่อนฝูง ความรักของหญิง ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้จิตใจไม่สงบ การบวชจะไม่ไ่คู่ศัล ใจความของแหล่งบรรณาคจะเน้นหนักไปในทางเกี่ยวกับหญิงที่มาข้องเกี่ยวกับธรรมาสน์ เช่น มาช่วยตักน้ำรดให้นาค และให้คำมั่นสัญญาว่าจะคอยจนกว่าจะสึก ส่วนแหล่งสอนนาคจากพนมทวนเป็นการสอนให้รู้จักศัลกิเลสและรู้วิถีปฏิบัติของภิกษุ

ใจความในแหล่งสอนนาคจากพนมทวนไปคล้ายคลึงกับแหล่งสอน (ตลก) ที่ กิ่งแก้ว อัครากร รวบรวมได้จากหมู่บ้านใน จ. ชลบุรี ซึ่งในตอนต้นเป็นการสั่งสอนให้พอนาคสละกิเลส ทอศยจริยวัตรของภิกษุ มีถ้อยคำบางตอนคล้ายคลึงกันมากดังตัวอย่าง

"...มันไม่เป็นเรื่องเครื่องเคื้อคร้อน กินแล้วนอนตื่นแต่เช้า ไปบิณฑบาตรใช้หนี้
เขา นั้นแหละกิจของเราจงต้องทำ ไปบิณฑบาตรอย่ามองสีตา ห้ามลูกตาแลดคำ ใ้ศยา
ในเสื้อจะเกิดกรรม หนอยจะเดินหน้างัวให้ศีลมันจะตำสะบง ..."

(บทแหล่งจากพนมทวน)

"... บวชแล้วอย่าทำเคื่อครอน เพื่อกินแล้วนอนตื่นแต่เช้า ๆ ไปบิณฑบาตรให้หนี้เขา นั้นแหละกิจของเราจำต้องทำ ไปบิณฑบาตรต้องเคร่งดึกขาน มองแต่ข้าวว่าทั้งหน่อและไต อยามัวมองสาวเพลิน ไปจนเค็นตะควาย สักหนอยจะอายุพระไปด้วยกัน...."

(บทหลังจากบ้านใน)

ใจความในบทปฏิสนธิจากพนมทวนก็คล้ายคลึงกับ แผลกตัญญูกตเวทีจากบ้านใน คือเป็นการชี้ให้เห็นว่าบวชเห็นความสำคัญของบิณฑบาต ให้รำลึกถึงคุณของบิณฑบาต วิธีหนึ่งก็คือการบวชนี้เอง

ใจความที่คล้ายคลึงกันเกี่ยวกับบททำขวัญนาคนี้ ให้แง่คิดเกี่ยวกับประเพณีว่า แม้จะเป็นคนละท้องถิ่น ความนิยมในเรื่องประเพณีการบวชนาคก็มีพอ ๆ กัน ทักษะคติที่มีต่อศาสนาก็มีเช่นเดียวกัน แต่ที่ใจความของบททำขวัญนาคในแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกันไป ก็เป็นเพราะการถ่ายทอดเรื่องราวต่อ ๆ กันไป มีการเพิ่มเติมตัดทอนลงแล้วแต่ดูว่าบททำขวัญ ใจความส่วนใหญ่ก็คล้ายคลึงกัน คือให้ยักมันในคุณธรรมชอกตัญญูกตเวทีต่อบิณฑบาต และเป็นหน้าที่ของกุลบุตรที่จะบวชเพื่อสืบต่อพระศาสนา

ใจความในบทแหลสอนนาคที่คล้ายกัน คือการกล่าวถึงสิ่งที่เป็นกิเลสต่อการประพฤติพรหมจรรย์ อันได้แก่ ผู้หญิง เป็นการสั่งสอนแบบให้รู้จักใช้ใจห้ามการกระทำเพราะคนเรานั้นสิ่งสำคัญอยู่ที่ใจ คำสั่งสอน คำห้ามปรามก็จะไม่มีประโยชน์ ถ้าใจไม่ยอมรับปฏิบัติ ถ้าจิตใจจากเรื่องอันเป็นกิเลสต่อพรหมจรรย์ได้ ก็จะดำรงตนในเพศสมณะได้อย่างมีความสุข

บททำขวัญนาคนับว่าเป็นสิ่งที่เตือนใจผู้ที่บวชได้เป็นอย่างดี ทำให้เห็นความสำคัญและอันสงฆ์ของการบวช เป็นเครื่องชี้ว่า ประเพณีใดที่เป็นที่ยอมรับของคนหมู่มากในสังคมประเพณีนั้นก็ยากที่จะสูญไป ประเพณีการบวชนาคจึงมีอยู่จนทุกวันนี้

ส่วนบททำขวัญนาคนั้น ใจความไม่พิสดารเท่ากับบททำขวัญนาค เพียงแต่กล่าวถึงบทไหว้ครู บทปฏิสนธิ ต่อด้วยการจัดสถานที่ในงานพิธี เป็นเช่นนี้พอจะอนุมานได้หรือไม่ว่า ชาวบ้านไม่เล็งเห็นความสำคัญของพิธีโกนจุกเท่ากับพิธีบวชนาค หรือเป็นเพราะ

ว่าการโกนจุกนั้น หลังจากโกนแล้ว ผู้ที่โกนจุกก็ยังใช้ชีวิตเช่นก่อนโกนจุก จึงไม่มีข้อ
 เื่อนใจเกี่ยวกับสิ่งที่ควรละเว้น และสิ่งที่ควรปฏิบัติเช่นเดียวกับบพทฯ วิชาค แต่แง่คิดที่
 ได้จากบพทฯ วิชาคก็คือ ความละเอียดละอในการทำงานของคนไทย ไม่ว่าจะจัดงาน
 พิธีอะไร ทุกสิ่งจะต้องจัดทำขึ้นด้วยมืออันประณีต นับตั้งแต่การจัดสถานที่ เ้าของ
 เครื่องใช้ อาหารการกิน ไม่ลักแควาทำนิตสุกเอาเผากิน

ประโยชน์ที่ได้จากการทั้งบพทฯ วิชาค นั้น ก็ได้แก่ผู้ที่โกนจุกยิ่งกว่าผู้ใดเพราะ
 เป็นการปลูกฝังความปราณีตให้เกิดขึ้นในจิตใจของเด็ก เมื่อโกนจุกแล้วถือว่าผู้นั้นเริ่มเข้า
 สว้ยหนุ่มสาว คุณธรรมนี้ก็จะติดตัวไป

บทเช่นผีในวันแต่งงาน

การเช่นผีในวันแต่งงานนั้น ทาหลังจากขันหมากมาถึงแล้ว คือเมื่อขบวนขันหมากมาถึงแล้ว ก็จะมีพิธีเบิกเตียบไหว้เทวดาและผีเรือน ผีปู่ย่าตายาย ต่อจากนั้นเจ้าบ่าวเจ้าสาวก็จะพากันมาไหว้บิดามารดาฝ่ายเจ้าสาว

ในตอนที่เจ้าบ่าวเจ้าสาว เช่นผีนี้จะมีบทเช่นผีด้วย

บทเช่นผีที่ได้จากคำบลพแพทวนนี้ ได้จากนายเหนียง เข้มอาษา มีใจความดังนี้

กริ ศรี วันนี้เป็นวันดี เป็นราศรีศรีมงคล ข้าพเจ้าจะขอย่อนนระภิฐานขึ้นทันใด ขออำนาจอวยพรยกกรขึ้นไหว้ ท่านพ่อท่านแม่ ท่านเฒ่าแก่ผู้ใหญ่ ญาติกา ญาติมิตร ไม่ว่าผู้ใดเชิญใจ ผีเรือน แม่พ่อ ผีหอปลุกใหม่ ขอเชิญมาให้พร้อมกันในวันนี้ วันนี้เป็นวันดีท่านเศรษฐีผู้ใหญ่ ท่านจะเอาแก้วมาเกย จะเอาเชยมาฝาก จะเอาขันหมากมาให้ ได้จัดแจงแต่งไว้ ซึ่งส้มสุกลูกไม้ ขนมหลายกองเกรียน ขนมผิงผอยทอง จันอับงาเจียนผลไม้ นานา ส้มซ่าส้มยำ ส้มทับพลับจิ้น ลูกอินทผาลัม ขนมต้มลูกใหญ่ กล้วยไขกล้วยน้ำ มะพร้าวอ่อนน้อยลำ เหล้าข้าวหมก ห่อหมกทอดมัน สารพันที่จะมี อภิเษกสองศรีเช่นผีทั้งหลาย ผีภูตผีพราย แม่ศรีรักษา ที่ได้เลี้ยงดู ทั้งผีปู่ย่า ผียายผีตา ทามบรรดาพี่น้อง ผีเกี้ยวผีทอง ทั้งสองพร้อมกันอย่าซึ่งเกลียดเกลียดจันเข่นเขี้ยวจะมาเป็นที่เป็นน้อง เป็นทองแผ่นเดียว อย่าให้โรคโรคราเกี้ยวช่วยอุปถัมภ์กำชูฉวีเมียงทั้งคู่ ให้เจ้าอยู่สบาย เชิญเสร็จแล้วเสด็จเข้ามา คู่ครองรักษา คู่ภักดิ์กัน คู่เสนียดจัญไร ขออย่าให้มีมา คู่ให้สารพัด อย่าให้หนักหลังคา คู่ทั้งบ้านมุ่งฝาด พอมไปอย่างฉาง ครอบครองสองรา โรคาเบาบาง คู่ลูกคู่แม่ ทั้งเขมาคานขวางญาติผีสง่า คู่ครองป้องกัน ผีเปรตเศษนรก ยากอาชรรมี อย่าให้มาเกิดในครมภ์ ขอเชิญเทวดา จุติลงมาจากสวรรค์ กว่าจะเป็นลูกเก่าเมื่อเจ้าจะมีครมภ์ ข้าจะขอรำพันทั้งจั่วทั้งฝาด ทั้งตั้งหลังคา ผีรอกผีแป ผีอกไก่ ผีประศุน้ำค่าง เส้าห้องเส้ากลาง ผีสงนางไม้ ที่ได้ปลุกเรือนอยู่ ขอให้เจ้าทั้งคู่อยู่สบาย คู่ภักดิ์กัน คู่เสนียดจัญไร สิ่งร้ายอย่าให้มี ให้สวัสดิ์มีมงคล เกิดมรรคเกิดผลแก่คนเจ้าทั้งสอง ยกมาตั้งพัก หินหนักหนักทอง เครื่องสินสมรสยกมาให้หมด ทั้งไว้ในห้องเข้คหน้า คอกค้ำ ชันน้ำพานรอง หวีกระจกคั่นช่อง โถแบ่งน้ำมัน ผีพูนอน พุกหมอนมานกัน เคียงคั้งอักษจัน กระโถนขันเชี่ยนหมาก นิคพับคลันนาค พานหมากของพลู เครื่องกินเครื่องอยู่ ชันน้ำจอกลอย แหนบใหญ่ไม้สอย สวาน้อยหาไว้ เมื่อจะออกเรือน

ไป เจ้าจะไคร่รอกัน เจ้าคอยผ่อนคอยฉัน ประณิบัติตัวตนจะเกิดมงคลแก่ตนทุกวัน อีกไม่
 จ้าน ชันน้ำบัวปาก กุหลาบมากมาย ทั้งกลีบสีนี้ยังยั้งกับฉัน อย่าทำชั่วถึงผู้ใหญ่ แล้วสอน
 ไว้จงจำ เวลาอย่าได้เก โลเลแปลกแซ่เขื่อน การเหยาการเรือนเฝื่อนเข้าไต่ ทุกสิ่ง
 ไปให้หัวสิ้น เมื่อฉันจะกินจุจิกแจ่งข้าวต้มแกง แดงไว้ท่า คมยักหง่าปลาย่างไว้ แกงปลา
 ไคล อย่าใส่ผักให้มากนักมันไม่ดี อย่าจู้ทำหูกหงิด ถ้าฉันผึกอย่ามามัน ลับหลังคนจึงค่อย
 ว่า รางคำข้าที่สอนไว้ จะให้พร ส่วนเจ้าไป เกี้ยวกองทั้งสองข้าง ถ้าผึกปลั่งลูกเขยใหม่
 โบราณว่า กุศลธาศัย แม่ฉันกับลูกสะกั อย่าซึ่งเคียดเคียดกันแท้ ทั้งสองครองกันให้คง
 มั่นฉันเมีย อย่าเรียกเมียว่าอี มันไม่ดีแก่ตัว ฝ่ายฉันว่าเมียก็กลัว ฝ่ายเมียว่าฉันก็เกรง
 อย่าชี้เมืงขึ้นเอง อย่าชมเหงาใจกัน อย่าพูดกระแทกแตกกันหันหันคำทอ อย่าให้ฉันถึง แม่
 พ่อ ปู่ย่า ตายาย ออสุกร้าย ทิงจายจะเย้ยเยาะ ฉันผึกเมียปลั่ง ออกอ้อมกันมั่ง ยับยั้ง
 จงเหมาะ ฉันก็พูดแต่หวาน เมียก็ขานแต่เพราะ อย่าโมโหมากปากเปราะ อย่าคำใจเสาะ
 มันไม่เหมาะชอบกล เจ้าอย่าทำช่องขัด จงประณิบัติตัวตน เมื่อเจ้าจะนอนให้พระสาวกนทร์
 ถือศีลฉันกัน สวัสดิ์มีชัย เมื่อคำราตรี เข้าที่กรวดฉันเป็นการดีแท้ ไม่มีชั่วสักเวลา ฝ่าย
 ข้างฉันก็อย่าช้า ต้องเร่งมาให้พรเมีย ทั้งทรัพย์สินพอจะได้ เพิ่มโหลพูนมา ถึงจะมีบุตรบุรดา
 ก็จะไม่ไคล่สลาย จะมีลูกหญิงลูกชายก็ไม่ชั่ว ทุกคนมาแค่น้ำ เทวดาอินทร์ จุติปฏิสนธิ์ คนที่
 ชั่วไม่มี สอนเจ้าเท่านี้ดีกว่าเงินทอง จงหมั่นทั้งสอง ทุกคำจาไว้ สมบัติของเจ้าอย่าไคร่ขาด
 สลาย ให้โหลมาพม่า คังน้ำท่าบ่อทราย อย่ารู้สิ้นรู้สุด ถึงจะมีบุตร กับวิสุทธิสืบสาย จะมี
 ลูกหญิงก็ให้เลี้ยง ร่าย จะมีลูกชายก็ให้เลี้ยงจน ให้อายุยืนยง ทั้งสองครองกัน ระวังโรคโร
 กภัย ขอจงอย่าไคร่ ให้เป็นเศรษฐีมหาเศรษฐี ให้มีเรือขี้นเลี่ยมทอง ข้าหญิงเหลือหลาย ข้า
 ชายเนื่องนอง พัสถานบ้านช่อง วัวควายช้างม้า เรือแพนาวาจอดอยู่ที่ท่า สินค้ามากมาย
 ให้เจ้ามีเงินนับแสน ให้เจ้ามีแหวนนับพัน โถะฉากเขียนชั้น สารพัดใช้สอย บุ่งม่านกันไว้
 ข้าสาวบ่าวน้อย เงินทองเบียดหยอใช้สอยงามกรัน ให้กันกลีบพฤกษ์ งอกขึ้นที่หัวนอน ข้าผ่อน
 แพรพรรณจะนึกของสิ่งใด ให้ไคร่ของสิ่งนั้น ให้สมความปรารถนา ให้มีทั้งโรงช้างโรงม้า มี
 ทั้งนางข้าวนางเกลือ ให้มีทั้งเสื่อผ้า ให้มีทั้งเงินตรา ส่วยสาอากร เคชะอวยพร ขอให้
 ได้กับเจ้าทั้งสองรา

พุทธ์ กัมมุสิทธิ ธมมัม กัมมุสิทธิ สงฺฆัม กัมมุสิทธิ อายุ วรฺโณ สุขัม พลล์

อธิบายความ

บทเช่นนี้ที่พบจากพนมทวนนี้ การใช้คำดูเป็นคำง่าย ๆ พอให้คล้องจองกันใจความนอกจากจะเป็นการกล่าวไหว้บรรพบุรุษบ้านผีเรือน เป็นการฝากตัวของสมาชิกใหม่ในครอบครัวแล้ว ยังเป็นการสอนให้รู้จักปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกที่ดี พ่อทนายาย พ่อแม่ผู้ว่าควรปฏิบัติอย่างไรต่อสมาชิกใหม่ เช่น

"...ผู้ฝึกเมียปลั่ง ออกอ้อมกัเม้ง ยับยั้งจงเหมาะ ผู้ก็ผูกแหวน เบี้ยกัขานแต่เพราะ อย่าโมโหมากปากเปราะ..."

หรือ

"...เกี่ยวคองหึ่งสองข้าง ถ้าฝึกปลั่งลูกเขยใหม่ โขราณท่านว่า ภู่อัฒาศัย แม่ผู้กับลูกสะใภ้ อย่าชิงเคียดเคียดคั้น..."

จากบทเช่นนี้ นี้แสดงให้เห็นถึงความมั่นคงในสถาบันครอบครัวของสังคมไทยที่สมาชิกจะพึงออกอ้อมน้ำใจซึ่งกันและกัน เคารพในบรรพบุรุษของทั้งสองฝ่ายและสิ่งที่เบียดเบียนปรารถนาของชีวิตครอบครัว ก็คือ การมีที่อยู่อาศัยที่สะอาดหมดจด มีเครื่องมือใช้สอย มีเงินทองมั่งคั่ง มีข้าทาสบริวาร มีบุตรธิดาที่ดี

การเช่นนี้ในพิธีแต่งงานนี้ มาในระยะหลังไม่ได้ทำกันแล้ว เพราะประเพณีแต่งงานก็ถูกรักลง คนที่จะว่าบทเช่นนี้ได้นั้นน้อย จึงแพร่สูญไปเช่นเดียวกับมรดกทางวัฒนธรรมอื่น ๆ

อธิบายข้อคิดเห็น

บทเช่นนี้ในวันแต่งงานที่ได้จากตำบลพนมทวน มีใจความตอนหนึ่งคล้ายคลึงกับบททำขวัญสาวสาวที่บันทึกไว้ในหนังสือศิขรวบ้าน อ.สติงพระ อ.ระโนด จังหวัดสงขลา คือใจความที่กล่าวเป็นเชิงสั่งสอนจริยวัตรของหญิงผู้เป็นภรรยา ซึ่งมีหน้าที่หลักคือการปรนนิบัติสามีให้มีความสุขทั้งทางค่านอาหารการกิน การจัดบ้านช่องให้สะอาดเรียบร้อยให้รู้จักถนอมน้ำใจ และสงบปากคำ ถ้อยคำอย่าง

"...เมื่อผู้จะกินผู้จัดแจง หุงข้าวต้มแกงแ่งไว้ท่า ผู้ฝึกหญาปลาอย่างไว้ แ่งปลาไหลอย่าใส่ดักให้มากนั้ไม่สู้ดี อย่าจู้จี้ท่าหงุคหงิก ถ้าผู้ฝึกอย่าบ่น..."

“จาก

(บทเช่นนี้จากพนมทวน)

"...เวลาฉันจะกินอยู่คนเดียว อย่าไปเที่ยวเสาะตามสบาย หุงต้มไว้เสียให้เสร็จสิ้น เมื่อจะกินเจ้าจงมาให้ สิ่งใดไม่ตักเต็มใส่ การครัวไปไม่ใช่น้อย ครั้นจึกครองเขาจะบอกว่า อย่าคอยถั่วว่าหนูว่านี่ จุกจิกจู้จี้ไม่เป็นการ...." (จากคหิชาบ้าน อ.สติงพระ อ.ระโนด) มีบางตอนที่สั่งสอนชายบ้างก็เพียงเล็กน้อยเพียงแต่ให้รู้จักถนอมน้ำใจภรรยา แต่ในบททำขวัญบ่าวสาวของภาคใต้มีบทสั่งสอนชายค่อนข้าง เช่น ให้คำรงคนอยู่ในศีลห้า สอนในการคบเพื่อน การวางตนเป็นพ่อเรือนที่ดี

จากบทเช่นนี้ในวันสงกรานต์ให้แง่คิดเกี่ยวกับสิ่งต่อไปนี้

๑. สถานภาพของสตรีในสังคมไทย สตรีในสังคมไทยจะต้องเป็นคนเก่งทั้งการบ้าน การเรือน ต้องรู้จักอดทน หนักเอาเบาสู้ ดังนั้นภาระการงานในบ้านทั้งหมดและการอบรมเลี้ยงดูบุตร จึงตกเป็นของสตรี นับว่าเป็นภาระที่หนัก แต่สตรีไทยก็ยอมรับ คงเป็นเพราะการอบรมสั่งสอนกันมาตั้งแต่โบราณให้ยอมรับสภาพเช่นนี้ ในปัจจุบันนี้แม้หญิงต้องออกทำงานนอกบ้าน ก็ยังต้องรับภาระงานในบ้านไว้ด้วย สตรีไทยจึงต้องทำงานเป็นผู้ที่ "เปล่งไถว ความก็แกร่ง"

ครอบครัวจะพบกับความสุขราบรื่น ก็ด้วยความรักใคร่ ประองคองกันของสามีภรรยา ความรักใคร่ ประองคองของสามีภรรยา มีผลต่อการเลี้ยงดูบุตรที่จะเกิดตามมา เพราะเมื่อเด็กเกิดมาพบกับความอบอุ่นในครอบครัว ก็จะไม่เกิดปัญหาในการปกครอง สังคมก็จะเป็นสุข

บทแผล

บทแผลนั้นเป็นบทร้องที่น่าสนใจ เพราะมีทั้งแผลที่เน้นเรื่องราวสนุกสนานและที่เป็นคติสอนใจ ประจักษ์ สายแสง ได้กล่าวถึงบทแผลไว้ว่า

"แผลเป็นวรรณกรรมซึ่งประกอบด้วยคติธรรมนานาประการ ถ่ายทอดด้วยท่วงทำนองอันไพเราะ กว้างเหวนี้จึงจัดว่าเป็นวรรณกรรมพื้นเมือง อันมีศิลปะสูง เป็นที่นิยมติดอกติดใจมานาน เหตุที่วรรณกรรมประเภทนี้ได้ชื่อว่าแผล ก็เพราะเมื่อจะจบเรื่องที่แผลนั้น ผู้แผลมักจะลงท้ายด้วยคำว่า นั่นแล หรือนั่นแผล หรือนั่นแผลมีหลายรส หลายสสาร บางเรื่องกล่าวถึงวิถีของชีวิตในแง่ของค่านิยมกฎธรรมชาติ และความเป็นไป แผลเหล่านี้แสดงถึงปรัชญาตามความเชื่อของคนไทยผู้นับถือศาสนาพุทธ บางเรื่องเป็นแผลทางจริยธรรม มุ่งพิจารณาในเรื่องของความดี บางเรื่องได้เค้ามาจากรวมคัมภีร์หรือจากนิทานทรงเครื่อง"

บทแผลที่ได้จากคำบลพมพวน นั้น ได้รวบรวมมาเพียง ๕ แผล เท่านั้น ๕๐

๑. แผลพุทธประวัติ ๓ เรื่อง แผลพุทธประวัติที่ได้ เป็นแผลพุทธประวัติตอนเสด็จออกบวช แผลเรื่องเวสสันดรชาดก ทั้งกุมาร ตอน ๒ กุมาร ทองจากพระบิดาและมารดาไปกับชูชก แผลเรื่องนกกระเจาบ กล่าวถึงสมัยเมื่อพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นนกกระเจาบ

๒. แผลอภิปราย ๑ เรื่อง แผลอภิปรายมีจุดมุ่งหมายที่จะแถลงวิถีชีวิตซึ่งได้รับอิทธิพล จากแนวคิดทางพุทธศาสนา แผลอภิปรายที่ได้คือ แผลไตรลักษณ์ ซึ่งใจความสอนมีให้คนเรายึดถือในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพราะชีวิตนั้นแท้จริงก็คือความเปลี่ยนแปลงนั่นเอง สิ่งที่ดีควรกระทำคือการทำความดี สร้างกุศลเพื่อจะได้ประสบความสุขโอบาติหน้า

๓. แผลจริยธรรม ๑ เรื่อง ได้แก่แผลพาหุแปล อันแสดงถึงคุณประโยชน์ของธรรมของพระพุทธองค์ ซึ่งสามารถทำให้มารพ่ายแพ้ไป ถ้าเรานำมาใช้ก็จะทำให้ประสบกับชัยชนะในชีวิตสามารถผ่านอุปสรรคทั้งปวงได้

บทแผลเหล่านี้แต่งเป็นกลอนสุภาพ ได้จากวิทยากรคนเดียวกัน มีใจความดังต่อไปนี้คือ

๑ แผลกัณฑ์หาซาลี

วิทยากร..นางน้ำหวาน ระเบิด

วันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๖

แม่จะถูกลง จะเรียกร้องไปทั่วแห่งหน แทบจะล้มแคคินลงสิ้นชนม์ แทบระทมทนทุกข์
เวทนา ชุชุกควากแกงคักว้ายไม้ ังรำไรรำพันมา คัวอีกหรือฉุดมือบาเคาชราแก่ที่ระบม ฝ่าย
พระชาลีกับแก้วกัณฑ์ หวั่นควาถลาล้ม ให้เจ็บจุกทุกขระทมบวมระบม เพราะพราหมณ์แต่โบาย
มาเคินเหยา ๆ ึงเสียงเสนาะ มาฟังเพราะเสียงชนะนี้โหย กระอักกระอ้อ ร้องหวั่นโวย
โวยเสียงชนะนี้ สองพี่น้องสองเกล้า พราหมณ์เฒ่าแก่ยิ่งที่ ขอส่งยุบลไปถึงชนนี้ พราหมณ์แก่ก็
ไม่ละเลย ตะวันก็บ่ายลงชายคล้อย น้ำนมสีกน่นยลดูไม่ได้สวย ลูกขอว่าลามารคาเลย
กรรมของลูกเอยต้องเคียดง ฟังสารภุชสติยศฟังไคน้อมเศียรลงอภิวัน ส่วนเทพคาเจ้าเอย
ทุกชนเขาเมืองสวรรค์ ส่งทิพยเนตรสังเกศพลัน หัวข้องชั้นทุกกาบา นี่แหละท่านผู้เฒ่าโง่เทศน์
ให้สังเกตไว้เถิดหนาเขาชุชุกแกไม่เมตตา กับสองกุมาร นั้นแล

๒ แผลประวัติพระพุทธรูปเจ้า

วิทยากร..นางน้ำหวาน ระเบิด

วันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

จะขอสาธกยกเป็นนิทาน มีในโบราณพระมาลี เมื่อระสัทธิราชกุมาร เป็นผู้ได้
ผ่านถิ่นกรุงศรี กบิลพัสดุ์ราชธานี กรอบครองบุรีนิครา ปิเอกองคัมเหสี โฉมโสภาชื่อพิมพา ได้
ปกป้องครองกันมา จนเกิดบุตรางามสมบุรณ์ ประพิบประไพวิไลล้ำ ไก่ทรงพระนามชื่อพระราहुล
ทั้งถ้อยคำคมขวางสมบุรณ์ เกิดในสกุลจอมสาคร เทพให้เทวาจุติลงมาปฏิสนธิได้เอากำเนิดเกิด
เป็นคน นิมิตให้เขอลงมา มีสาวสนมและพี่เลี้ยง ประคองเกียงกอยรักมา อยู่ปราสาทสูง
ประเสริฐ เลอเลิศเทียมเวหา งามปรากฏเหมือนดังรจนา แก้มุกกางามแกมนิล งามสำราญ
ดังวิมานอินทร์ ดูเฉิดฉายน่าชื่นชม ทั้งแตรสังข์และฆ้องกลอง มาขับถวายประโคม ท่างยวนยี่
เป็นที่นิยม ไค้ชานประโคมทุกคำคิน เวลาเช้าเวลาค่ำ ไม่มีวันซ้ำมีแก้วขึ้น แสนเป็นสุขทุก
คำคิน จะเคียนยืนแสนสำราญ

อยู่กาลจำเนียรมา พระองค์คิดว่าไม่เป็นแก่นสาร ไม่เป็นเรื่องเครื่องสาขารมไม่จึ
รังกาลคัวยรางกาย ความเกิดและความแก่มันย่อมมีแน่ไม่ว่าหญิงหรือชาย มาครองในจิตมาคิด

ในใจ นิ่งถอนพระทัยอยู่บนแท่นทอง ว่าอย่างไรหน้ออาตมา จะมาห่วงคันทาและข้าวของ มาหลงรักเงินเฝ้าแต่เพลินรักทอง นิ่งนึกตรึกตรองดูไม่ชอบกล พระทัยพะวงเฝ้าแต่หลงรัก มันไม่เป็นมงคลไม่เป็นผล เวลาจิตไม่คิดตามตน เครื่องใบชอบกลจะป่วยการ พระโพธิสัตว์เป็นคฤหัสถ์ดี ได้ครอบครองบุรี อยู่กับน้องหญิงพิมพ์า เมื่อยามศึกสงบ พระองค์ได้ตรัสรู้สำนึกดูทุกสิ่งเป็นเครื่องเล่นเห็นจริง

เกิดมาแล้วองค์กาย กายต้องแก่ ความเที่ยงแท้เป็นเครื่องอนัตตา นอนอยู่บนตำหนักเมียรักลูกแก้ว วันนี้จะจากไปแล้วแม่ยอดหญิงพิมพ์า เห็นผู้พี่แทนทอง ที่เคยประคองซบกล่อมสาวสเนห้อมล่อมทั้งชายชวา ในเมืองกบิลพัสดุ์มีสมบัติกายกอง ท้าวเธอมีไก่อปองปรารภณา พระราหูหล่อลูกแก้ว ท้องจากแล้วในคราวนี้ พ่อจะตัดโลภก็ยเป็นพระคาสศา สิ่งเสร็จสำเร็จพลันเรียกนายฉันทน์มาขึ้นชา จงไปด้วยกันเถิดท่านจ๋า จะไ้กลับมาเป็นเพื่อนกัน พ่อของล้นหุ้มยกหุ้มซัด ๆ เจ็บสัจทั้งปรางศรี จะเหลียวหาใครนั้นไม่มี เห็นเหล่านารีหลับคาชคา จึงเผยบานทองกอยมองแล มองเห็นแต่แม่พิมพ์า กำลังจนิหุหนึ่งนิทรากระเหดพระราหูล่อน ว่าโอ้พิมพ์าแม่ยอดสรว้อย อยู่เถิดน้องน้อยแม่สายสมร หัวของเขษรฐาจะลาจร แม่มีงสมรพี่จะบรรพชา คิดถึงลูกน้อยทรงพระพิลาบ น้ำพระเนตรไหลอาบทั้งชายชวา จะอุ้มเอาบุตรก็สุดปัญญา กลัวแม่พิมพ์าจะตื่นบรรพช พอดี้นั้นแล้วจะมัวหมอง จะซัดจะซ้องจะขึ้นจะชม ไ้สุหนาทัดไ้ซัดอารมณ์ จะทำให้เสียพรหมจรรยา สิ่งนี้กำลังหลับ ยกกรขึ้นประทับกับอุรา อยู่เถิดเนื้อนี้แม่พิมพ์า หัวที่จะล่าวงกรใจ แม่รูปจำเรียวรุ่งเรือง มิไ้ซัดเคื่องด้วยเรื่องใดพี่จะคั่งคัวนึกกลัวภัย พี่จึงไ้สั่นโศกโศก นั้นแล

๓ แล่นกกระจบบ

จะกล่าวถึงบรรณนาถ เสวยพระชาติเป็นมัทรี สุขเกษมให้เปรมปรีดี โภกภัยไม่มีมาแม้พาน หำรวงรังอยู่ยังขอบเขต ในหิมเวศไนไพรसानต์ ผลัดกันหาซึ่งอาหาร โยทะยานผยองบิน หยุดประทับยับยั้งอยู่ที่ ฟากฝั่งชลธิ์ชลาสินธุ์ หอมกลิ่นโกสุม ประทุมมิน ะรินขึ้นกลิ่นชจายจร วายุพิศสะบัดโบย ก็ปรายโปรยซึ่งเกสร ไ้ซาบกลิ่นไ้บินรอน ไ้แทรกเกสรบุษบัน พระสุริยาบาดาลอง ไ้ลับในพงไพรसानต์ มาหนวนน้ำค้างที่กลางอริยทั้งกลีบปีกกันสกุณี แรมสวาทมาคาลาภย จนพระอุทัยไ้ไซศรี เป็นเวรเวราสมาลี จึงต้องเบงสีพระทินกร วายุพิศสะบัดโบย ก็ปรายโปรย ขยายเกสร ออกจากกลีบแล้ววิมบินจร บินราร่อนมาสู่

ยังวัง เห็นเพลิงสังหารระจันเนตร จึงแจ้งเหตุให้นางวัง มันเกิดพิกลอุบลมันมั่ง พี่ไม่ได้
มารวังทองร้างแรม เมื่อคืนพี่ค้างนางนี้คอย แม่พวงยอกสร้อยข้างเห็นข้างแหม แหมพเภาแหม
จะไม่ยิ้มแย้มมาเจรจา นางสกุณัง ลงหังเหตุจนชลเนตรหลากไหล นางนกไค้พังโกรธเหมือน
คังไฟ มาเผาหทัยนิษฐานน้อยหรือท้าวไท เธอช่างไวช่างว่า อย่าบาพรรณาเลยพอร้อยซึ่ง
ทั้งทอดอาศัยให้พี่มันเผามาทั้งลูกทั้งเภาไวข้างหลัง หัวอกผู้ใดโกรธบ้าง มันน่าจะคลั่งในอุรา
คิดถึงบุตรสูกจะอยู่ จะลาเข้าสู่สังขาร ไปเมืองผีเสียดีกว่า อยู่ไปรกไว้ในแดนดิน พระทั้ง
นางระคายแหม ท้าวเธอก็แจ้งในใจวิต โขโย่ยก่ายตายพาพิณ ไปน่านจะกินน้ำใจชาย พี่
บอกไม่เชื่อน้องเมื่อว่าชู้ โกรธที่ไม่รู้จักเหือกกาย เป็นกรรมวิบากน้องอยากจะตาย ไม่คิดถึง
รายเมื่อกลางวัน เมื่อยามฝนตกที่ตึกกอนนอกอก ไปจนตลอดอวสานต์ ทนทาน้ำค้างที่กลางอริย
ทั้งบักก็กินสกุณี ประคองด้วยขนไปน่าน ไปตามประสาของนกหนู นิจาเว่ยมาลบลู เจ้า
มาลิมุขที่เคียงประคอง นางสกุณังไค้หังเหตุ จนชลเนตรนั้นไหลนอง ลาเลิกชาติประกาศกอง
ถึงยามประคองยามจะกิน ไก่กลืนชู้เขารู้สึนยังกลบว่ากลิ่นเกสร เสียแรงมาแต่งเป็นกลอน มา
แก้รอนในปัจจุบัน จึงกวักไค้ยีนเขว่าลิ้นเป็นสอง ยังกลับเป็นรองพ่อของฉิน ไค้ลิ้นชานี้

หลายชั้น จะหลงกำนัลก็ด้วยลมลวง นางถูกกองขอร้องประกาศ ทุกชั้นชาติภูเขาลวง จะขอ
ภาวนาจะลาล่วง อย่าให้เสียห้วงที่ชาย นางโผผวาลาร่อน ขอหม่อมมรสืนทั้งหลายใครจะเยี่ยง
อย่างฉินจะวางวาย ว่าชาติชายแล้วไม่ขอนิยม พอสืบเสียงซึ่งคำสัตย์ ทิวนางก็อัครบายลม
สองปีกประคองป้องบังคม โผลงยังพมในกลางพนา อูราก็แบกแตกท่วลาย นวลนางก็วาย
สังขาร ไค้จุติจากสกุณา นั้นแล

๕. แผลพาดู่งแปล

แผลพาดู่งแปล เป็นกรแสดงอำนาจของพุทธคุณ กิอบทลวดพาดู่ง ซึ่งช่วยให้พระพุทธ
องค์มีชัยชนะแก่มารทั้งปวงที่เข้ามาราวี

อวยสวัสดิศิธรดเป็นพร ตามชินวรท่านศรีสเทวนา โลกนาถองค์พระศาสดาไค้ฉจ
มาราเมื่อเข้ามาราอรอน จะแพ้กับพรพระ ขอเคชเคชะคุณอนิสงส์ พระจอมมงกุฎพระพุท
พงศ์ จึงไค้ศรีเป็นองค์พระศาสดา จึงไค้เลื่อนอรรดเป็นองค์พระศาสดา ให้เราทาทุกถวน
หน้า หมั้นภาวนารักษากาย พรบตตันเป็นพรพระกตาคค ไปตามแบบบทพระพรขยาย พระพุท
เจ้าท่านไค้กล่าวบรรยาย เราท่านทั้งหลายต้องจกจำว่าพาดู่งสหัสสะ ท่านจงหมั้นมานะอย่าไค้

ลืมหิ้ว อย่ามัวประมาทจะพลาดกลา จะหาว่ากรรมนั้นมารังแก กายะชิยุที่คริสต์ ถ้า
มารมารายังต้องยอมแพ้อาชุนันตัง ท่านจงไว้ใจแน่ ตามกระแสพุทธรักษา ข้างคิวิริเมฆเป็น
เอกข้าง จะมาโล่ล่างองค์พระนาถา ยังเกรงอำนาจของพระคาถา คชมารายังต้องหนีไป
นี่แหละกิจของพระโพธิสัตว์ ทั้งคชมารยังม้วยมรรลัย พระพุทธพรสุทรบัญญัติ จำไว้ให้ชัด
มิใช่ของชั่วให้พ้นนอบน้อม เคารพไว้เหนือหัว ไว้ป้องกันตัวเมื่อยาบจะตาย พุทธพรสุทรบัญญัติ
จำไว้ให้ชัดเป็นพรขยาย มาลาตีเร มาเพทุบาย มายกตนยกพวยเข้ามารารอน กามะชิยุ
ที่คริสต์สรรพ พวกน้อยยับยั้งม้วยมรรลย์ เพราะตึงโซ ใ้อัสคร เกษะพระพรที่ไ้พรณนา

ลาธุพรของพรสุคต ตามแบบบทพระศาสนา มีคชสารที่หางกล่า ปีนามชื่อว่านาราคีรี
แสนกาลอันโหดร้าย เข้าโลดแล่นโล่งองค์พระมุนี พระคริสต์เทศนาภาณบทนี้ ข้างนาราคีรีจึง
ต้องหนีไป ชัยมังคลาที่เป็นอาณูภาพ พระองค์ทรงปราบซึ่งข้างไพรกฤษณเมกตา พระเทศนาวินัย
จึงได้จับเบกคชมาลา กฤษณเมกตาเป็นมหาอำนาจนี้แหละโยมญาติจึงพิจารณา ไปตามแบบบท
กำหนดพระภาเถา ชัยมังคลานี้เป็นพรชัย

จุฑพรเป็นตอนที่ เป็นของที่ดีท่านอย่าสงสัย อุกฤษณ ให้ประจักษ์แก่ใจองค์พระจอม
ไตรคริสต์เทศนา องค์คฤลิมาลได้เที่ยวลางผลาญมนุษย์ มิได้ยังหยุดก้วยความโง่ตา จะให้ครบ
พันดังสำถา พอพบพักตราพระจอมโมลี ฉายได้ศัตรา วิ่งกลาเข้าโล่ ความหวังตั้งใจให้ครบ
พันพอดี พระคริสต์เทศนาค้วยคาถาบทนี้ไ้ทรงปราบกับองค์คฤลิมาล ก้วยกฤษณเมกตา จึงได้
โปรกเทศแจ้งบรรหารผู้ใดจำไว้ให้แม่นมั่น เป็นเครื่องสำคัญทุกหมู่ไพร

สาธุพร เป็นตอนที่ห้า กล่าวมาไปตามบาลี พระองค์กำจักมารแหรษฐี ชื่อมานวิกา
สมญามี ถูกธรณีสืบตายทั้งเป็น ค้วยอกุศลผลกรรม ตัวนางมาทำจึงได้เห็น อุกุศลผลกรรมมา
ตามทำเข็ญ จึงได้เห็นประจักษ์แก่ตา จึงมาณิกาน้องบารยาแสนกล บอกว่าคณ้องโหมพาล
พาโล่งองค์พระสัมมา ไม่กลัวเวรกรรมมาทำหายฆ่า มาณิกานี้เป็นชั่วเวร

พระพรที่หลูกจะยกมาว่า จะมาพรรณนาให้ท่านเห็น องค์พระสัมมามหาเถรองค์พระ
นราเชนทร์ท่านไ้ทรงทรมา ว่าสัจจนี้แหละคือความจริง เป็นของสมสิ่งที่ได้ปรารถนา องค์
พระพุทัง อรหัง สัมมา ไ้ดมจุฎมาราประสิทธิอีกหน

พระพรที่เจ็ดไ้สำเร็จมานาน ไ้ดมจุฎกับนาคที่มีฤทธิ์รณ ค้วยว่านโนโหม้นะเคชเคชะ
ฤทธิ์ข้างเหลืออัน องค์พระทศพลท่านไ้ทรงทรมา พระโมคคัลลานนั้นแล้วเป็นผู้มีเคช แปลง

เพศเป็นนาคา เข้ารวบรัศมีคากายา ไว้กับภูมาเขาพระสุเมรุ นี่แหละหายก สุปาสก อุนาสิกา
ท่านจงภาวนาอย่าไค้วายเว้น จะยาศราเวลาขบเย็นจะไค้ไม่เป็นสิ่งอันตราย

สาธุพรของพระสุกก ไปตามแบบบทเป็นพรขยาย พุทธาสิทธิมาบิคมังกาย คนหา
แทบคายอยู่ที่ไค้บาคาล แม่ ณ อุคมาทียังต้องสิ้นชีวิตคลงอาสัจ ท้องพ่ายแพ้แก่อาถรรพ์เป็นเครื่อง
สำคัญ ชัยมังคลา ความเชื่อนี้จึงไค้มีบัญญัติ ทรงให้นามว่า อรรถพระคาถา จงให้เราท่าน
ทุกถ้วนหน้า จงหมั่นภาวนาถ้อยนี้ เห็นเขาพาลอย่าพาลคอบ เห็นเขาชอบอย่าชมชู้ เป็นมนุษย์
เหมือนกันอย่าโรมรินราวี้ จงให้มีแต่เมตตา จงระงับดับโทสา ถือภาวนา ๔ ประการ นั้นแล

๖ แผลไค้โรลัทธิ

หญิงชายทั้งหลายเอ๋ย จงเอาร่างกายมาเป็นส่าเภอันโสกา เอาความเพียรให้เป็น
โยธา แขนซ้ายขวาเป็นเสาโบ เอามือซ้ายเป็นสายระย้า เอาเท้าสองข้างต่างสมอง ให้เอา
ปากเป็นนายงาน อิศาศัยเป็นเสบียง ให้เอาสติเป็นทางเสื่อ จงถือท้ายเรือไว้ให้เที่ยง จง
ถือไว้ คอยาให้เอียง ไค้ตักสายเลียง ไค้ข้ามคงคา เอาบุญญาเป็นกลองแก้ว จะไค้ส่งดู
แถวแนวหินผา เอาความรู้เป็นหูกา เอาหูซ้ายขวาคอยฟังคุณม อย่าเชื่อชู้เกียจเป็นปลาร้าย
มันจะทำลายให้เรือจม เจ้าโทโสคือตัวลม อันร้ายกาจมาพัดพา ในวารินกระสือส่ายสาย เป็น
คลื่นใหญ่ให้หรรษาจะทำลายซึ่งนาวาเสียให้ล่มจมในสายชล อวิชาคือโมโห เจ้าคนโง่ไม่เห็นผล
จะปกปิดจิตสาธุชน ให้มีคณนจนวันตาย กายแก่ให้แลดูบ้าง อย่าก่อสร้างแต่บาปมากมาย ครั้น
ใกล้เมื่อจะตาย ใครจะเชื่อเราไค้ เมื่อไรมี จิตดับสลับเห็นมีเงินทองมากมีไค้ไม่เอาไป
เหลือแต่ร่างกายที่เหี้ยนเน่า คงเอาไปเผาที่กองไฟไม่ว่าคิหรือจนทุกคนไป จะช่วยกันไค้
เมื่อไรมี ญาติวงศ์และพงศาทั้งบุตรภรรยาทั้งน้องและพี่ ต้องสิ้นรักไค้ไรไค้ไค้ ต้องเกลียดกลัว
มีเขาไค้ไค้หนึ่ง หญิงชายทั้งหลายเอ๋ย อย่าหลงเลยกายชู้ถึง เงินกับทองของอนิจจัง รูปนั้นยังไค้
รังค่อไป ค่ายว่าเงินทองเป็นของกลาง ผู้ใดก่อสร้างเอาไปไค้ไค้ เป็นพรรคตกค่อไป ค่าย
เป็นของใช้ที่ฉิบเผ่นดิน หญิงชายทั้งหลายเอ๋ย อย่าหลงเลยในเรื่องทรัพย์สิน ไค้เกิดกำกับ
สำหรับแผ่นดินย่อมจะมีสิ้นไปทั่วโลกา บุญกรรมนำเรามาเกิด จงเอากำเนิดในชาติหน้า ค่าย
ว่ากุศลเป็นผลศรัทธา ไค้ปลูกผลาหนทางสวรรค์ ของเขาเอาไค้ไค้จแรงหาไค้ไค้ให้ครบครัน
ดวงศรัทธาทั้งไค้ไค้ สิ้นนั้นจึงจะมี ภาวนาเสร็จจะไค้ตักกิเลสให้ข้ามโลกีย หญิงชายให้ยินดี
แสวงหาอย่าช้าเลย นั้นแล

๓. แผลเรื่องนกกกระจาบ เป็นเรื่องราวตอนที่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นนกกกระจาบ ไค้ออกไปหาอาหาร และหลงความงาม หลงกลิ่นของคอกบัว เมื่อเกิดพายุพัดมา ก็เข้าไป หลบในคอกบัว คอกบัวก็หุบใบจนรุ่งเช้า เมื่อกลับมาจึงพบว่า ลูกน้อยได้สิ้นชีวิตไปแล้ว นาง นกกกระจาบก็เสียใจ เพราะคิดว่าตัวไปหลงนกอื่น ก็เลยกระโดดลงมาให้ตัวตาย

แผลเรื่องนกกกระจาบนี้ให้คติสอนใจเกี่ยวกับความหลงในสิ่งต่าง ๆ ที่จะพาให้เกิดทุกข์ แก่ทั้งตนเองและครอบครัวได้ ดังเช่น นกกกระจาบตัวผู้ มีบทเปรียบเทียบกับน้ำผึ้ง เช่น

"...จึงกวักไถยินเชื่อว่าลันเป็นสอง ยังกลับเป็นรองพ่อของฉัน ไค้อลันขายนี้หลายชั้น จะหลงกานัลก็ด้วยสมลง..."

แผลนกกกระจาบมีใจความสอดคล้องกับนิทานทรงเครื่อง เรื่องนกกกระจาบในวรรณกรรมจากบ้านใน^๑ แม้แต่จำนวนก็คล้ายคลึงกัน ดังตัวอย่าง

"...และ เป็นพระหน่อบรมราช เสวยพระชาติเป็นปักฉี แสนสุขเกษมเปรมปรีดี โภย ภัยไม่มีจะแผ้วพาน กระทำรวงรังอยู่ขอบเขต ยังหิมเวศกลางไพรสณฑ์ ก็ปลัดกันหาอาหารจึง โยทะยานก็โยยบิน จึงประทับอยู่ยับยั้ง อยู่ริมฝั่งกระแสน้ำ ในโกสุมประทุมนี้ ทั้งกลีบทั้งกลิ่น ขยายจร..." (วรรณกรรมจากบ้านใน)

"...จะกล่าวถึงบรมนาถ เสวยพระชาติเป็นปักฉี สุขเกษมให้เปรมปรีดี โภยภัยไม่มี ภัยแผ้วพาน ทำรวงรังอยู่ขอบเขต ในหิมเวศในไพรสณฑ์ ปลัดกันหาอาหาร โยทะยาน ฆยของบิน หยุกประทับยับยั้งอยู่ที่ ฟากฝั่งชลธิชลาสินธุ์ หอมกลิ่นโกสุมประทุมนี้ ะรินขึ้นกลิ่น ขยายจร..." (จากพจนานวน)

แต่ใจความในนิทานเรื่องนกกกระจาบมีเนื้อเรื่องยืดยาวต่อจากนี้อีกมาก ตั้งแต่นางนกกกระ จอดลงมาฆ่าตัวตาย และอธิบายว่าเกิดชาติหน้าจะไม่ยอมผูกพันผู้ชาย แก่ความต่อจากนี้ก็เช่น เดียวกับเรื่องจรรพสิทธิชาค

๔. แผลพายุแฉก เป็นการแสดงถึงพระพุทธรูปของบทสวดพาทุง อันเป็นโอวาทของ พระพุทธองค์ ที่สามารถชนะศัตรู ชนะอุปสรรคทั้งหลายไปได้ และได้ยกตัวอย่างในอดีต เช่น เมื่อพระพุทธองค์ประจัญหน้ากับ องคุลิมาล ข้างนารากีรี ด้วยอำนาจพระพุทธรูปตนนี้ ทำให้

^๑ กิ่งแก้ว อรรถการ วรรณกรรมจากบ้านใน หน้า ๑๗๔ - ๑๗๓

ผู้ที่จึกรายข้อพระพุทธรองค้ ก้องพ่ายแพ้ไปเป็นการสั่งสอนให้คนยึกยัมนั้ในคำสอนของพระพุทธรเจ้า ให้มีความออกนอกและออกกลั้แล้วจะผ่านอุปสรรคทั้งหลายไปได้

๕. แผลไทรลักษณ์ เป็นทำนองสั่งสอนมิให้คนยึกถือในกายและสิ่งของนอกกายว่าเป็น สิ่งที่ไม่จีรังยั่งยืน ตายแล้วก็เอาติดตัวไปไม่ได้ ควรที่จะสร้างกุศลไว้ให้มาก เพราะกุศลเป็น สิ่งเดียวที่จะติดตัวไปในชาติหน้า

แผลไทรลักษณ์ ก็เป็นการเอาหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่ว่าให้ทำความดีละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้ผ่องใส อย่าปล่อยยให้วิชาสมาธิบัง ความจริงเสีย ถ้าใครทำไถ้ก็จะประสบ ความสุขทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ไวความต่างจากแผลไทรลักษณ์ที่กั้แกว้อิตฺถาการ^๑ พบจากบ้านใน ซึ่งเป็นการบรรยายถึงจริวัตรของภิกษุในบวรพุทธศาสนา

อภิปรายข้อคิดเห็น

บทแผลที่ได้จากพจนมทวนเป็นเรื่งเกี่ยวกับศาสนา และหลักธรรมทางศาสนาทั้งสิ้น นับตั้งแต่ แผลกั้มหาชาติ แผลนกกกระจาบ ซึ่งเป็นเรื่งราวของพระโพธิสัตว์ แผลพุทธรประวัติ นอกจากนั้นแผลพาหุงแปล ก็แสดงถึงอำนาจของพระพุทธรคุณ แผลไทรลักษณ์แสดงถึงหลักธรรมทาง ศาสนาว่าทุกสิ่งทุกอย่างไม่แน่นอน

บทแผลเหล่านี้สะท้อนให้เห็นความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาในสังคมไทย การที่สังคมไทย ค้างงอยู่ไถ้ควยก็ เพราะมีหลักยึกยัมนั้ที่สำคัญคือศาสนา การสอนศาสนาอาจจะทำได้ ๒ วิธี คือ การสั่งสอนโดยตรง เช่นการเทศน์ถึง ข้อธรรม^๑ ให้คนทำความดีละเว้น ความชั่ว

การสอนทางอ้อม โดยการแทรกไปในนิทาน และบทขับร้องต่าง ๆ เช่น เพลง พื้นบ้าน และ บทแผล

การสอนศาสนาทางอ้อมจะ เป็นผลดีกว่าที่จะสอนทางตรง โดยการฟังเทศน์ การฟัง เทศน์จะบิ่รรรสทางธรรมะมากกว่าความบันเทิง แต่การฟังเพลง ฟังแผล จะไถ้รรรส ทางความบันเทิง ไปพร้อม ๆ กันได้ ู้ ข้อธรรมทางศาสนา การสอนศาสนาโดยวิธีแทรกนิทาน ชาดก หรือบทแผลประกอบจึงเป็นที่นิยมกัน แม้นั้ปัจจุบันนี้

^๑ กั้แกว้ อิตฺถาการ วรรณกรรมจากบ้านใน หน้า ๔๓๖ - ๔๓๗

บทที่ ๔

สรุปผลการศึกษา อภิปราย และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายในการศึกษา

การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมเพลงพื้นเมืองในตำบลพนมทวน อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี และวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้ว่าสะท้อนให้เห็นสภาพชีวิตและสังคมของคนในท้องถิ่นอย่างไร และเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้ออกกับข้อมูลประเภทเดียวกันที่มีผู้รวบรวมไว้

วิธีดำเนินการ

๑. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเพลงพื้นเมืองในตำบลพนมทวน อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้เครื่องมือบันทึกเสียงบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับเพลงพื้นเมืองท้องถิ่นและรายละเอียดเกี่ยวกับวิทยากรทั้ง ๑๓ คน แล้วถ่ายเสียงจากเครื่องมือบันทึกเสียงเป็นลายลักษณ์อักษร

๒. เปรียบเทียบข้อมูลที่ได้ออกกับข้อมูลที่มีผู้บันทึกไว้ และชี้ให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ คุณค่าที่ยึดมั่น และแนวคิดของชาวบ้านที่ปรากฏในข้อมูลที่รวบรวมไว้

สรุปผลการศึกษา

ข้อมูลที่รวบรวมได้มีทั้งหมด คือ

๑. เพลงเด็ก	๔๐	เพลง
๒. เพลงประกอบการเล่น	๕๓	เพลง
๓. เพลงประกอบพิธี	๕๔	เพลง
๔. บททำขวัญและบทแห่	๙	บท

อภิปรายผล

การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเพลงพื้นเมืองจากคำบอกเล่าของคนในสังคมชนบท เริ่มตั้งแต่ยังเป็นเด็กเล็ก ๆ ก็มีเพลงกล่อมเด็ก บทปลอบเด็ก ซึ่งบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูจะร้องกล่อมหรือร้องปลอบเมื่อเด็กโตขึ้นก็มีเพลงประกอบการเล่น เมื่อย่างเข้าสู่วัยหนุ่มสาวก็มีทั้งเพลงประกอบการเล่น เพลงที่ร้องประกอบการทำงาน , เพลงประกอบพิธี เข้ามาเกี่ยวข้องกับ แสดงให้เห็นธรรมชาติในการแสวงหาความบันเทิงของมนุษย์ ซึ่งปรากฏอยู่ทุกวัยและทุกโอกาส จึงมีการบรรยายความในใจ เกี่ยวกับสิ่งที่พบเห็น สิ่งที่ทำให้เกิดความประทับใจ เหตุการณ์สำคัญ ความเชื่อ ประเพณี สภาพสังคมแนวปฏิบัติคน มาเป็นเพลงพื้นเมืองซึ่งร้องประกอบการเล่นและการทำงาน

เพลงพื้นเมืองที่ได้จากคำบอกเล่าของคน ส่วนใหญ่มีลักษณะคล้ายคลึงกับเพลงพื้นเมืองที่ปรากฏในท้องถิ่นภาคกลาง แตกต่างกันไปบ้างในลักษณะ รายละเอียดของใจความ แต่มีบางเพลงที่พบที่คนบอกโดยเฉพาะ เช่น เพลงร่ายพรวนยา เพลงจาก เพลงกลองช้าง เพลงส่งคอลำพวน เพลงชักกระดาน

เพลงพื้นเมืองที่พบส่วนมากจะเป็นเพลงเกี่ยวกับประเพณีอันเนื่องมาจากการกสิกรรม เช่น เพลงแหนางแมว ซึ่งเป็นเพลงขอฝน เพลงจากซึ่งร้องในขณะเกี่ยวข้าว เพลงพานฟาง เพลงส่งคอลำพวน เพลงชักกระดาน ร้องหลังจากนวดข้าวแล้วและจะชนข้าวขึ้นยุ้ง แสดงให้เห็นว่าการกสิกรรมเป็นส่วนสำคัญยิ่งในท้องถิ่นชนบทไทย

นอกจากนี้ยังพบว่า การเล่นเพลงพื้นเมืองในคำบอกเล่าคนนั้น บางอย่างได้รับอิทธิพลในค่านิยมร้องและทำนองเพลงจากท้องถิ่นใกล้เคียง เช่น จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดนครปฐม บางเพลงมีลักษณะการเล่นคล้ายกับการเล่นเพลงในภาคอื่น แสดงถึงความนิยมอันตรงกัน ในระหว่างท้องถิ่นที่อยู่ใกล้เคียง หรือในท้องถิ่นที่อาจจะอยู่ห่างไกล แต่ยังมีพื้นฐานทางวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน

ในค่านิยมหลักแล้ว เพลงพื้นเมืองที่ได้ ส่วนใหญ่จะเป็นกลอนชาวบ้าน ในวรรคหนึ่งมีตั้งแต่ ๓ - ๑๕ คำ ส่วนใหญ่จะเป็นเพลงสั้น ๆ นอกจากเพลงประกอบการเล่น พื้นเมืองประเภทเพลงวง เช่น เพลงเห่เห่ เพลงยั่ว เพลงพวงมาลัย เพลงน้อย ซึ่ง

จะมีเนื้อร้องยาวไปตามลำดับของการเล่นเพลงตั้งแต่บทไหว้ครู จนถึงบทให้พร

การใช้คำในเพลงพื้นเมืองเป็นคำที่เข้าใจง่าย สัมผัสจะเน้นที่สัมผัสนอกมากกว่าสัมผัสใน ยกเว้นบางเพลงเช่น เพลงยั่ว จะมีบางตอนที่แข่งฝีปากกันในการเล่นอักษรบททำขวัญ และบทเหล่านั้นแต่งเป็นรายยาวและเป็นกลอน

ใจความของเพลง จะเกี่ยวข้องกับสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ ประเพณี ความเชื่อ ทศนคติ เหตุการณ์ประทับใจของคนในท้องถิ่น ชาวบ้านในท้องถิ่นนี้มีชีวิตความเป็นอยู่อย่าง ๆ ยึดมั่นในหลักธรรมของพุทธศาสนา และยึดถือคุณธรรมเกี่ยวกับความกตัญญูกตเวที การนับถืออาวุโสเป็นหลัก - สำคัญในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่าชาวบ้านใช้การเล่นเพลงเป็นการผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยจากการทำงานประจำวันอยู่ตลอดเวลา ซึ่งทำให้เกิดผลดีคือ การงานที่ทำได้ไฉฉา ผู้ทำกิจการงานนั้น ๆ ไล่คลายจากความเหน็ดเหนื่อย และเพิ่มความสามัคคีในระหว่างหมู่คณะอีกด้วย สิ่งซึ่งขาดไม่ได้ในเพลงพื้นเมืองเหล่านี้คือ บทพรรณา ซึ่งมีทั้งบทพรรณาที่เป็นการกระเช้าเข้าแห่กันตามขบวนและบทพรรณาหยวนโหล่นเกี่ยวกับโลกีย์วิสัย บางครั้งก็ปรากฏออกมาตรง ๆ บางครั้งผู้ร้องก็เลียงเลี้ยวบ้าง

สิ่งซึ่งพบตรงกันกับผู้อื่นในการค้นคว้าเกี่ยวกับกจิชาวบ้าน คือ ปรากฏว่าผู้ที่จดจำเพลงพื้นเมืองประเภทต่าง ๆ และสามารถถ่ายทอดได้นั้นมักจะเป็นผู้สูงอายุแทบทั้งสิ้น ส่วนมากมีอายุตั้งแต่ ๔๐ - ๕๐ ปี

ผลการค้นคว้าเกี่ยวกับข้อมูลและวิทยาการพอจะสรุปได้ดังนี้

ข้อมูลประเภทเดียวกันแต่ถ่ายทอดโดยวิทยาการต่างบุคคลมีโอกาสดังที่จะซ้ำคล้ายคลึง หรือแตกต่างในรายละเอียดได้ แสดงว่าการถ่ายทอดเรื่องราวทางมุขปาฐะนั้นมีโอกาสที่จะเปลี่ยนแปลงไปได้ตามท้องถิ่นและถ่ายทอดดังตัวอย่างในเพลงเด็ก เพลงแหนางแมว

ข้อมูลคนละประเภทแต่ถ่ายทอดโดยวิทยาการคนเดียวกันมีโอกาสดังจะซ้ำกันได้ เช่นในเพลงเหยย เพลงยั่ว เพลงพวงมาลัย และเพลงนอย ซึ่งถ่ายทอดโดยวิทยาการชุดเดียวกัน มีบางตอนที่ใจความซ้ำกัน แตกต่างกันเฉพาะวิธีการร้องเท่านั้นแสดง

ถึงสิ่งที่ตกทอดอยู่ในใจของคนเรานั้น แม้ว่าจะแสดงออกต่างวาระกันก็ยังคงเค้าเดิมอยู่ และการเล่นเพลงนี้ต้องอาศัยการจดจำประกอบกับปฏิภาณของผู้ร้องเป็นสิ่งสำคัญ

ข้อมูลที่ข้ากับที่มีบันทึกไว้ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลจากภาคกลางหรือภาคอื่น แสดงถึงแนวนิยมอันตรงกัน ชาวพมทวนเป็นส่วนหนึ่งของชนชาวไทยในประเทศไทย ย่อมมีแนวนิยมบางอย่างคล้ายคลึงกับชาวไทยในท้องถิ่นอื่น ๆ

ดังที่กล่าวแล้วว่าวิทยากรผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับคหิชาวบ้านส่วนมากเป็นผู้สูงอายุและมีเป็นจำนวนน้อย โดยเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวกับเพลงพื้นเมืองนั้น ต้องอาศัยผู้ที่เคยร้องเคยเล่น เคยจดจำ มาก่อน จึงจะสามารถถ่ายทอดได้ ต่างกับข้อมูลประเภทอื่นที่ชาวบ้านอาจจำได้ฝังใจ โดยมีไค้ตั้งใจฝึกฝน เช่น นิทาน ปริศนาคำทาย ความเชื่อ ฯลฯ เมื่อวิทยากรเหล่านี้มีอายุมากขึ้น ความรับผิดชอบในหน้าที่การงานและครอบครัวทำให้หาเวลาเล่นเพลงพื้นเมืองได้ยาก ประกอบกับความนิยมในการแสวงหาความบันเทิงของชาวบ้านเปลี่ยนไป เพราะมีสิ่งให้ความบันเทิงอื่น ๆ เช่น วิทยุและโทรทัศน์ เข้าไปแทนที่เพลงพื้นเมือง เพลงพื้นเมืองในคำบลพมทวนจึงเหลืออยู่เฉพาะบางอย่างและเล่นในโอกาสที่เป็นพิธีการเท่านั้น เพลงที่ยังคงร้องกันในวันนี้ คือ เพลงเหยียบ เพลงรอยพรรษา ส่วนบททำขวัญต่าง ๆ นั้นไม่ค่อยนิยมกัน ส่วนเพลงเด็ก เพลงประกอบการเล่นเช่น เพลงพวงมาลัย เพลงฉ่อย เพลงประกอบพิธีเกี่ยวกับการกสิกรรม มิได้มีการร้องกันอีกเลย เป็นระยะเวลานานนับสิบปี ระยะเวลาก็เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เพลงพื้นเมืองเกือบจะสูญไปเพราะการทอดทิ้งเพลงที่เคยร้องเล่นมาเป็นเวลานาน ก็ทำให้ผู้ร้องจำไม่ได้ คุ้นเคยที่เป็นภูเขาก็ล้มหายตายจากไป ชาวคนที่จะมาร้องเพลงแก่กัน ผู้เล่นที่ชำนาญก็อายุมากขึ้น ความจำเสื่อมลง ใจความของเพลงที่ไค้จึงค่อนข้างรวบรัดเท่าที่วิทยากรถ่ายทอดมานั้นจะมาจากการจดจำมากกว่าปฏิภาณ เพราะการที่เพลงจะมีใจความเพิ่มขึ้นนั้นต้องอาศัยการเล่นเป็นประจำเป็นส่วนประกอบ ทำให้ต้องมีวิธีร้องพลิกแพลงเนื้อร้องไปตามเหตุการณ์เฉพาะหน้า ตามสภาพเหตุการณ์บ้านเมือง หรือร้องแข่งปีปากกัน เมื่อไม่มีการร้องการเล่น เพลงพื้นเมืองที่ไค้จึงเป็นเพลงเก่าแทบทั้งสิ้น ซึ่งถ้าไม่ไค้มีการบันทึกไว้ก็อาจจะสูญไปกับอายุของผู้ร้องเหล่านั้น เช่นเดียวกับในท้องถิ่นอื่น ๆ

การศึกษาคนกว่าและบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับคหิชาบ้านจึงเป็นวิธีการที่จะรักษาของเก่า ของดี ของที่เป็นมรดกตกทอดจากบรรพบุรุษอันแสดงถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทยไว้ให้ชนรุ่นหลังได้รับทราบและจะได้ช่วยกันฟื้นฟูรักษาให้คงไว้ต่อไป

ขอเสนอแนะ

๑. การศึกษาคนกว่าครั้งนี้รวบรวมเฉพาะเพลงพื้นเมือง ได้แก่ เพลงเด็ก เพลงประกอบการละเล่น เพลงประกอบพิธี ซึ่งเป็นการศึกษาในวงกว้าง ผู้สนใจ อาจจะเลือกศึกษาให้เจาะจงและลึกซึ้งเฉพาะเพลงใดเพลงหนึ่งเท่านั้นก็ได้ จะทำให้เห็น ลักษณะเฉพาะและได้รายละเอียดยิ่งขึ้น

๒. ผู้ที่สนใจเกี่ยวกับเพลงพื้นเมืองในท้องถิ่นอื่น อาจจะรวบรวมข้อมูลจากท้องถิ่นนั้น ๆ มาเปรียบเทียบหาความคล้ายคลึง และความแตกต่างกับข้อมูลนี้ได้ทั้งในด้าน เนื้อหาและใจความ

๓. ผู้ที่สนใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นแขนงอื่น ๆ ของชาวบ้านในตำบลพนมทวน อาจจะเลือกศึกษาได้เช่น นิทาน ประเพณี ความเชื่อ ปรัชญาคำทาย สุภาษิต ฯลฯ

ព្រាង

উদ্ভাষণ

อุทัยธานี

๑. สังขละบุรี

๑. พงษ์ภาณุ

๑. เจริญสวัสดิ์

ਸ. ੧੬੭੫

ಮೈಸೂರು

กึ่ง อ.
เลขานุการ

๑. นอพักย่อย

อ.ไพโรโยค

๒. เมือง

THE ALBERTA

๒. ตามะ

อ. ทามวง

นกร
ปฐม

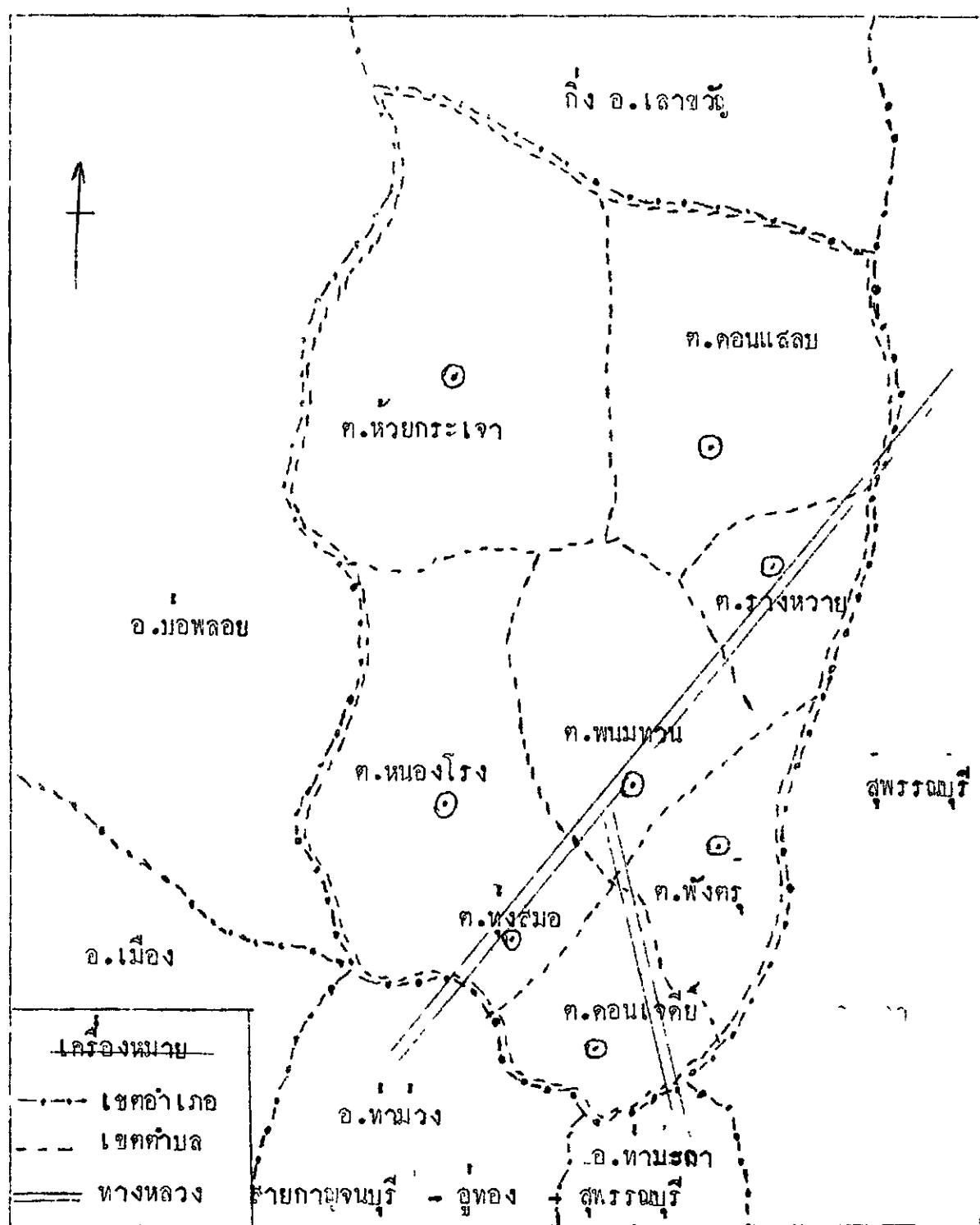
રાજ્ય

๔
เครื่องหมาย

+ - + - +	เขตประเทศ
—	เขตจังหวัด
— . — . — . — .	เขตอำเภอ
~~	แม่น้ำ

แผนที่ ๒

แผนที่แสดงตำบลใน อำเภอพนมทวน

-
บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กึ่งแก้ว อัคราภร คร. วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ซอฟต์แวร์ ๔: ๑๔ - ๑๖
เมษายน ๒๕๑๔
- กุหลาบ นิลลิกะมาศ คติชาวบ้าน โรงพิมพ์ชวนพิมพ์ ๒๕๐๙ ๒๖๔ หน้า
- กำชัย ทองหล่อ หลักฐานภาษาไทย ห้างหุ้นส่วนจำกัดรวมสาส์น ๒๕๑๓ ๙๕๔ หน้า
- กองวัฒนธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ประเพณีการเล่นพื้นเมือง ๒๕๑๕
๔๑ หน้า
- จารุณี กองพลพรหม คุณค่างคิชาวบ้านหมู่บ้านเมืองเก่า วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์
-มหาวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๓ ๒๕๓ หน้า
- ศรี อมาตย์กุล เมืองทองของไทย แพร่พิทยา ๒๕๑๓ ๖๔๓ หน้า
- ศุภ ชุ่มสาย ม.ล. วรรณกรรมพินิจเชิงจิตวิทยา ไทยวัฒนาพานิช ๒๕๑๖
๑๖๓ หน้า
- ชววิ เพื่องประภัสส์ ทำขวัญแบบครูใหญ่ โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา ๒๕๑๓
๑๓๖ หน้า ทำขวัญนาคแบบครู และทำขวัญต่าง ๆ โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์
๒๕๔๔ ๔๑ หน้า
- ทองคอ กล้วยไม้ ณ.อยุธยา วัฒนธรรมพื้นเมือง อ.ส.ท. ต.ค. ๒๕๐๔
๒๔.๓๐
- นุญ อยู่ในธรรม เพลงพื้นเมือง ภาษาและหนังสือ ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑
หน้า ๑๐๖ - ๑๐๙
- มนตรี ตราโมท การละเล่นของไทย พระนคร โรงพิมพ์ท่าพระจันทร์ ๒๕๔๓
๑๒๒ หน้า

ประจักษ์ สายแสง วรรณกรรมจากท.ศรีศิริมาศโชทัย ปริญญานิพนธ์ การศึกษา
-มหาวิทยาลัย วิทยาลัยการศึกษาระสาเมตร ๒๕๑๖ ๒๗๓ หน้า

ประเวช กุ่มทุต เพลงน้อย คนศรีไทยปริทัศน์ ครั้งที่ ๔ หน้า ๔๓ - ๔๕

แผนกภาษาไทย ว.ศ.สงขลา คติชาวบ้านอ.สติงพระ อ.ระโนด ๒๕๑๓ ๒๔๕ หน้า

ไพโรจน์ เดิศพิริยกุล คติชาวบ้านอานนาไทย ว.ค.เชียงใหม่ พิมพ์โรเนียว
๒๕๑๖ ๒๔๗ หน้า

ปิฎกโชติ จิตต์ธรรม คติชาวบ้านอันคัม ๑ เพลงชาวบ้าน โรงพิมพ์เมืองสงขลา
๒๕๑๖ ๘๖ หน้า

ภิรมย์ ศรีเมือง บทร้องเรือ วันธรรมไทย ๑๒ : ๓ ๒๕๑๕ หน้า ๓๓-๕๕

ราชบัณฑิตยสถาน อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย เล่ม ๓ ๔๗๕ หน้า

ราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรมไทย พ.ศ. ๒๕๔๓ ๖๖๔ หน้า

ราชบัณฑิตยสถาน ภาควิชาภาษิต ลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ ภาค ๒๕ ๕๑ หน้า

ลีไทย พระมหาธรรมราชา ไตรภูมิพระร่วงของพระยาสิทธิไทย องค์การการค้าของครูสภา
๒๕๐๓ ๓๒๖ หน้า

วชิรญาณ หอพระสมุด บทกลอนกล่อมเด็ก พ.ศ. ๒๔๖๓ ๔๕ หน้า

วันเนา ภูเค้น เพลงร้องเรือ วารสารภูมิไธ ของคณะศึกษา-
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ฉบับ ๒ - ๕ ว. พ.ศ. ๒๕๑๕

สมพงษ์ เกวียงไกรเพชร ประเพณีไทยและเรื่องนารู แพร่พิทยา ๒๕๑๔
๓๓๐ หน้า

เสฐียรโกเศศ (นามแฝง) เจ้าเรื่องในไตรภูมิ สำนักพิมพ์คลังวิทยา ๒๕๑๕
๒๑๒ หน้า

เสฐียรโกเศศ (นามแฝง) ประเพณีเบ็ดเตล็ด ฌานมสังคมศาสตร์จัดพิมพ์
๒๕๐๘ ๒๕๕ หน้า

เสฐียรโกเศศ (นามแฝง) ชีวิตชาวไทยสมัยก่อน สำนักพิมพ์บรรณาคาร
๒๕๑๐

เสฐียรโกเศศ (นามแฝง) ขวัญและประเพณีการทำขวัญ สำนักพิมพ์ก้าวหน้า
๒๕๐๖ ๑๔๔ หน้า

เสฐียรโกเศศและนาคะประทีป ลัทธิธรรมเนียมประเพณีของไทย สำนักพิมพ์บรรณาคาร
๒๕๐๘ ๕๕๘ หน้า

เสฐียรโกเศศ (นามแฝง) ประเพณีแต่งงานชาวสยามไทย กองวัฒนธรรม
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการจัดพิมพ์ ๑๖๗ หน้า

ศิลปากร กรม ร่าง พ.ศ. ๒๕๐๘ ๖๑ หน้า ภาพประกอบ

ศิลปากร กรม ลัทธิธรรมเนียมต่างๆ ภาค ๑ - ๒ ศิลปบรรณาคาร
๒๕๑๕ ๑๖๖๘ หน้า

เอกสารสถิติการศึกษา อำเภอพนมทวน พ.ศ. ๒๕๑๓ ๒๔ หน้า

อุทัย อนันตสมบูรณ์ เมืองลุ่มแม่น้ำแคว ไทยโทรทัศน์ มิถุนายน
๒๕๑๖

ประวัติของผู้เขียน

นางสุมาลย์ (พงษ์ไพบูลย์) เรืองเดช บุตรนายสมบัติ นางสมใจ พงษ์ไพบูลย์
เกิดเมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๐ ที่ตำบลพนมทวน อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี
ได้รับการศึกษาเบื้องต้นจากโรงเรียนวัดบ้านทวน อำเภอพนมทวน สำเร็จชั้นประถมศึกษา
เมื่อปีการศึกษา ๒๕๐๐ สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เมื่อปีการศึกษา ๒๕๐๖ จากโรงเรียน
สตรีกาญจนบุรี "กาญจนานุเคราะห์" จังหวัดกาญจนบุรี สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕
แผนกศิลปะจากโรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร เมื่อปีการศึกษา
๒๕๐๘ สำเร็จครุศาสตรบัณฑิตจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเมื่อปีการศึกษา
๒๕๑๒ และสำเร็จการศึกษามหาบัณฑิตในสาขาศึกษาและการฝึกหัดครูวิชาสามัญภาษา -
และวรรณคดีไทย จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๓

ปัจจุบันรับราชการที่วิทยาลัยครูหมู่บ้านจอมบึง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี